

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Amin Maalouf

Doğu'dan Uzakta

Çeviren: Ali Berkta

ROMAN

YKY

Yapı Kredi
Yayınları

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rante.org>

2.
baskı

DOĞU'DAN UZAKTA

Amin Maalouf 1949'da Lübnan'da doğdu. Ekonomi ve toplumbilim okuduktan sonra gazeteciliğe başladı; 1976'dan beri Paris'te yaşıyor. Çeşitli yayın organlarında yöneticilik ve köşe yazarlığı yapmış olan Maalouf, bugün vaktinin çoğunu kitap yazmaya ayırmaktadır.

Çok iyi bildiği Asya ve Akdeniz çevresi kültürlerinin söylencelerini yapıtlarında başarıyla işleyen Maalouf, ilk kitabı *Les Croisades vues par les Arabes* (1983, *Arapların Gözüyle Haçlı Seferleri*, YKY) ile tanındı ve bu kitabın çevrildiği dillerde de büyük bir başarı kazandı. 1986'da yayımlanan ve aynı yıl Fransız-Arap Dostluk Ödülü'nü kazanan ikinci kitabı (ilk romanı) *Léon l'Africain* (*Afrikanlı Leo*, YKY) ise bugün bir "klasik" kabul edilmektedir.

Maalouf'un 1988'de yayımlanan ikinci romanı *Samarcande* da (*Semerkant*, YKY) coşkuyla karşılandı ve pek çok dile çevrildi. *Les Jardins de Lumière* (1991, *Işık Bahçeleri*, YKY) ve *Le 1er Siècle après Béatrice* (1992, *Beatrice'ten Sonra Birinci Yüzyıl*, YKY) adlı romanlarının ardından, 1993'te yayımlanan romanı *Le Rocher de Tanios* (*Tanios Kayası*, YKY) ile Goncourt Ödülü'nü kazanan yazarın, *Les Echelles du Levant* (*Doğu'nun Limanları*, YKY) adlı romanı 1996'da, *Les Identités Meurtrières* (*Ölümciül Kimlikler*, YKY) adlı deneme kitabı 1998'de çıktı. Maalouf 2000'de *Le Périple de Baldassare*'ı yayımladı (*Yüziüncü Ad - "Baldassare'nin Yolculuğu"*, YKY). Finlandiyalı müzisyen Kaija Saariaho'nun bestelediği opera için yazdığı *Uzaktan Aşk* (2002, YKY) Maalouf'un ilk librettosudur. 2004'te *Origines* (*Yolların Başlangıcı*, YKY) adlı romanı, 2006'da ikinci librettosu *Adriana Mater* (YKY) 2009'da ise ikinci deneme kitabı *Le dérèglement du monde* (*Çivisi Çıkmuş Dünya*, YKY) yayımlanmıştır. Amin Maalouf 2011 yılında Académie Française'e seçilmiştir.

Ali Berktaş tiyatro yazarı, editör, çevirmen. 1960 yılında İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni bitirdi. 1982-1994 yılları arasında önce İsveç, sonra Fransa'da Halk Oyuncuları Tiyatrosu'nda çalıştı. Tiyatro kaynaklarımız ve dünyadaki çeşitli tiyatro akımları konusunda çeviriler, araştırmalar yaptı. Bu konulardaki bazı makale ve çevirileri, yurtdışında basılan çeşitli dergilerde yayımlandı. 2006'dan bu yana İş Bankası Kültür Yayınları'nda tarih ve sosyal bilimler dizisi editörü olarak çalışıyor.

*Amin Maalouf'un
YKY'deki kitapları:*

Afrikalı Leo (1993)
Semerkant (1993)
Tanios Kayası (1995)
Doğu'nun Limanları (1996)
Ölümcül Kimlikler (2000)
Yüzüncü Ad - "Baldassare'nin Yolculuğu" (2000)
Uzaktan Aşk (2002)
Işık Bahçeleri (2004)
Yolların Başlangıcı (2004)
Béatrice'ten Sonra Birinci Yüzyıl (2004)
Adriana Mater (2006)
Arapların Gözünden Haçlı Seferleri (2006)
Çivisi Çıkmış Dünya (2009)
Doğu'dan Uzakta (2012)

AMIN MAALOUF

Doğu'dan Uzakta

Çeviren:
Ali Berkta

Roman

Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 3740
Edebiyat - 1068

Doğu'dan Uzakta/ Amin Maalouf
Özgün adı: Les désorientés
Çeviren: Ali Berktaş

Kitap editörü: Korkut Erdur
Düzeltili: Filiz Özkan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

Çeviriye temel alınan baskı: Grasset, 2012
1. baskı: İstanbul, Kasım 2012
2. baskı: İstanbul, Nisan 2013
ISBN 978-975-08-2384-8

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2012
Sertifika No: 12334
© Editions Grasset & Fasquelle, 2012

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Jacqueline de Romilly'ye
1913-2010

*Kaba kuvvetle ilişkiye maruz bırakılan her şey alçalır.
Darbeyi indiren de darbeyi yiyen de aynı kirlenmeyi yaşar.*

SIMONE WEIL (1909-1943)

Adımda doğmakta olan insanlığı taşıyorum, ama ben nesli giderek tükenen insanlığa aidim, diye kayıt düşecekti Adam not defterine acı olaydan iki gün önce.

Annemle babamın bana niye bu ismi koyduklarını hiçbir zaman öğrenemedim. Doğduğum ülkede pek rastlanan bir isim değildi ve ailemde de benden önce kimseye konmamıştı. Bir gün babama bunu sorduğumu, onun da "O hepimizin atası!" diye geçiştirdiğini hatırlıyorum, sanki ben bilmiyormuşum gibi... On yaşındaydım ve bu açıklamayla yetinmiştim. Belki de henüz hayattayken bu tercihin arkasında bir niyet, bir düşünce olup olmadığını sormalıydım ona.

Bana öyle geliyor ki vardı. Babama göre, ben kurucular topluluğunun bir üyesi olacaktım. Bugün, kırk yedi yaşında, bana biçilen görevin yerine getirilmemiş olarak kalacağını kabullenmek zorundayım. Ben bir soy zincirinin ilk değil son halkası, kendi insanlığımın en sonuncusu, onların birikmiş hüznülerinin, hayal kırıklıklarının ve utançlarının emanetçisi olacağım. En berbat vazife bana düşüyor: Sevdiklerimi teşhis edeceğim, sonra başımı sallayacağım ve örtü yeniden yüzlerinin üstüne çekilecek.

Ben nesli tükenenler görevlisiyim. Ve sıra bana geldiğinde hiç eğilip bükülmeden bir kütük gibi devrilecek ve duymak isteyenlere şunu yineleyeceğim: "Haklı olan benim, hatalı olan Tarih!"

Bu gürurlu ve saçma çılgılık kafamda sürekli yankılanıyor. Zaten on gündür sürdürdüğüm gereksiz hac ziyaretinin alt yazısı da olabilirdi bu cümle.

Sular altında kalmış ülkeme dönerken kendi geçmişimin ve yakınlarımın geçmişinin bazı kalıntılarını kurtarabileceğimi düşünmüştüm. Bu konuda artık fazla bir şey beklemiyorum. İnsan batışı geciktirmeye çabaladıkça, onu hızlandırma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir. Bununla birlikte, bu yolculuğa çıktığıma pişman değilim. Gerçi her akşam anavatanımdan niçin uzaklaştığımı bir kez daha keşfettiğim doğru; ama her sabah ondan niçin asla kopmadığımı da keşfediyorum. Suların ortasında Doğu Akdenizli inceliği ve dingin şefkat adacıkları bulmak en büyük sevinç kaynağım oldu. Bu bana, en azından şimdilik, yeni bir yaşama iştahı, savaşmak için yeni nedenler, hatta bir umut ürpertisi veriyor.

Peki ya daha uzun vadede?

Uzun vadede, Âdem ile Havva'nın tüm evlatları yitik çocuklardır.

BİRİNCİ GÜN

Adam, Perşembe günü uykuya dalarken, uzun yıllar kendi isteğiyle uzak durduktan sonra, ertesi gün köklerinin bulunduğu ülkeye uçağı ve bunu, bir daha asla konuşmamaya ant içtiğı bir adamın yanına gitmek için yapacağı aklından bile geçmiyordu.

Ama Murad'ın eşi, önünde durulamayacak sözcükleri bulmayı bilmişti: "Arkadaşın ölecek. Seni görmek istiyor."

Telefon saat sabahın beşinde çalmıştı. Adam el yordamıyla telefonu almış, ışıklı tuşlardan birine basmış ve "Hayır, emin ol uyumuyordum" diye cevap vermiş veya buna benzer başka bir yalan uydurmuştu.

Telefonun diğer ucundaki kadın daha sonra "Onu veriyorum" demişti.

Ölüm döşegindeki dinleyebilmek için soluğunu tutmak zorunda kalmıştı. O vaziyette bile karşısındakinin sözlerini işitmekten çok tahmin etmişti. Uzaklardan gelen ses bir kumaş hışırtısını andırıyordu. Adam iki üç kez "Tabii" ve "Anlıyorum" diye tekrarlamak zorunda kalmış, ama aslında ne bir şeyden "Tabii" diyecek kadar emin olabilmiş ne de bir şey anlayabilmişti. Karşısındaki sustuğunda, ağzından temkinli bir "Hoşça kal" çıkmış, daha sonra kadının telefonu

tekrar almadığından emin olmak için birkaç saniye beklemiş ve telefonu kapatmıştı.

O zaman eşi Dolores'e dönmüştü; Dolores ışığı yakmış ve yatağın içinde sırtını duvara dayayıp oturmuştu. Olayın artısını eksisini tartıyor gibiydi, ama aslında bir kaniya varmıştı.

"Arkadaşın ölecek, sana telefon ediyor, tereddüt etmeye hakkın yok, gitmelisin."

"Arkadaşım mı? Ne arkadaşı? Yirmi yıldır konuşmuyorum!"

Gerçekten de yıllardır ne zaman Murad'ın adı geçse ve onu tanıyıp tanımadığı sorulsa, "Geçmiş bir arkadaş" diyor-du. Karşısındakiler çoğunlukla "eski bir arkadaş" demek istediğini varsayıyorlardı. Ama Adam sözcüklerini rastgele seçmezdi. O ve Murad geçmişte arkadaşlıklar, sonra arkadaşlıkları bitmişti. Bu nedenle onun gözünde en uygun ifade "geçmiş bir arkadaş"tı.

Normalde Dolores'in yanında bu ifadeyi kullandığında, kadın merhametli bir gülümsemeyle yetinirdi. Ama o sabah hiç gülümsemedi.

"Yarın kız kardeşimle aram açılsa benim 'geçmiş' kız kardeşim mi olacak? Ağabeyim de 'geçmiş' ağabeyim mi olacak?"

"Aile girince olay değişir, insanın seçim şansı yoktur..."

"Burada da seçim şansın yok. Gençlik arkadaşı, kardeş yarısıdır. Onu kardeşliğe aldığın için pişman olabilirsin, ama reddedemezsin."

Adam, kan bağlarının niçin farklı bir doğası olduğunu ona uzun uzun açıklayabilirdi. Ama kaygan bir zeminde maceraya atılmak istememişti. Sonuçta eşiyle kendisi arasında da kan bağı yoktu. Bu nedenle şimdi birbirlerine ne kadar yakın olurlarsa olsunlar, yarın öbür gün birer yabancı olma ihtimali var mıydı? İçlerinden biri ölüm döşegindeyken diğerini

çağırtsa, reddedilebilir miydi? Böyle bir olasılığı hatırlatmak bile alçaltıcı olacaktı. Susmayı tercih etti.

Zaten akıl yürütmek hiçbir işe yaramıyordu. Er veya geç teslim bayrağını çekecekti. Murad’a hınçlanıp arkadaşlığını kesecek, hatta eşi ne derse desin, onu “reddedecek” bin bir neden ileri sürebilirdi; ama ölüm yaklaşırken bu bin bir nede- nin hiçbir değeri kalmıyordu. Geçmiş arkadaşının başucuna gitmeyi reddederse, ömrünün sonuna kadar pişmanlık du- yacaktı.

Bu nedenle seyahat acentesine telefon edip, ilk aktarma- sız uçuş için bir yer ayırtmıştı. Uçak o gün, saat on yedi otuz- da kalkıp saat yirmi üçte iniyordu. Bundan daha hızlısı da elinden gelmezdi zaten.

Bazı insanlar ancak yazarken düşünür. Adam da onlardandı. Bu onun için hem bir ayrıcalık hem de bir engeldi.

Eli kalem tutmadığı zaman zihni daldan dala atlıyor, fikirleri ehlileştiremiyor veya bir mantık inşa edemiyordu. Düşüncelerinin bir düzene girmesi için yazmaya başlaması şarttı. Onun için düşünmek, elle yapılan bir etkinlikti.

Bir anlamda nöronları parmak uçlarındaydı. Neyse ki parmakları becerikli ve oynaktı. Hiç duraksamadan kalem-den klavyeye, kâğıttan ekrana geçebiliyorlardı. Bu nedenle cebinde her zaman esnek kapaklı kalın bir not defteri, öğretmen çantasının içinde de bir dizüstü bilgisayar taşırdı. İçinde bulunduğu çevreye ve yazmayı düşündüğü şeyin niteliğine göre, kâh birini, kâh diğerini açardı.

O gün, yolculuk başlarken, defterde karar kıldı. Defteri cebinden çıkardı, ilk boş sayfayı arayıp buldu; sonra önündeki servis masasını indirmek için uyarı ışığının sönmesini bekledi.

20 Nisan, Cuma

Uçak havalandığından beri beni bekleyen sınava hazırlanmaya çalışıyorum, Murad'ın kendini haklı çıkarmak için neler söyleyebileceğini ve benim nasıl cevap vermem

gerektiğini kafamda canlandırıyorum; normal zamanda kendisine ne derdim ve mevcut durumunda neler diyebilirim; fazla yalan söylemek zorunda kalmadan ruhunu huzur içinde teslim etmesini nasıl sağlayabilirim; kendi yargılarımdan vazgeçmeden onun içini nasıl rahatlatabilirim, bunları düşünüyorum.

Ölüm döşeğindekiilerin affedilmeleri gerektiğinden emin değilim. Her insan ömrü sona ererken sayacı sıfırlamak; bazılarının zulmünü ve açgözlülüğünü, bazılarının da merhamet ve fedakârlığını sahte bir sofulukla kâr ve zarar hanelerine kaydedip geçmek fazla basit bir çözüm olurdu. Katiller ve kurbanları, zalimler ve mazlumlar ölüm gelip çattığında eşit ölçüde masum sayılacaklar, öyle mi? Her halükârda benim için öyle değil. Benim bakış açım göre, suçun cezasız kalması da adaletsizlik kadar ahlak bozucudur. Gerçeği söylemek gerekirse, bunlar aynı maddiyonun iki yüzüdür.

Hristiyanlık'ın ilk yüzyıllarında, yeni din Roma İmparatorluğu'nda yayılırken, bazı patricilerin Hristiyanlık'ı mümkün olduğunca geç kabul ettikleri anlatılır. Vaftiz olduklarında tüm günahlarının silineceği söylendiği için, sefih hayatlarını sürdürüp ancak ölüm döşeğinde vaftiz olurlarmış.

Bu gecikmiş töbelerin dinin gözündeki bir değeri olup olmadığını bilmiyorum. Benim gözümde hiçbir değerleri yok. Ne antik Romalıların ne de kendi çağdaşlarının töbelerinin.

Bununla birlikte ölüm anının zorunlu bir adabı vardır. Eğer insanlığımızı korumak istiyorsak, o anın saygınlığına el sürülmemelidir. Ölüm döşeğindeki kişi ve onun yaptıkları hakkında ne düşünürsek düşünelim böyle davranmamız gerekir. Evet, en kanlı katil söz konusu olsa bile...

Hemen söyleyeyim, Murad öyle biri değil. Onu birçok şeyle suçlayabilirim, dahası bunların bazıları benim gözümden cinayetten farksız. Ama kullanılan dil maksadını aşmamalı. Bir insan cinayet işlemesine rağmen, cani diye nitelendirilmeyi hak etmemiş olabilir. Suçun cezasız kalmasına nasıl isyan ediyorsam, niyetleri, boyutu veya koşulları dikkate almadan tüm kötülükleri aynı kefeye koymayı da reddediyorum. Bu koşullar suçu aklamasalar bile, yine de yasalarda dendiği gibi “hafifletici sebep” sayılabilirler.

Geçmiş arkadaşımın savaş yılları içindeki davranışının paylaştığımız ortak değerlere bir ihanet olduğundan hiç kuşku yok ve bunu inkâr etmeye kalkışmayacağımı umuyorum. Ama onu ihanete sürükleyen de sadakati değil mi? Ülkesine bağlılığı yüzünden, savaş başladığında çekip gitmeyi reddetti; kalınca da birtakım düzenlemeler içine girmek, olayların akışı içinde bazı ödünler vermek zorunda kaldı; bu ödünler de onu kabul edilemeyecek bir noktaya kadar sürükledi. Ülkede kalsaydım belki ben de onun gibi davranacaktım. Uzaktan bakarken, hiçbir zarar görmeden hayır denebiliyor; olay mahallinde ise her zaman bu özgürlüğünüz bulunmuyor.

Kısacası onu erdemleri mahvetti; beni ise kusurlarım kurtardı. Yakınlarımı korumak, atalarının ona miras bıraktıklarını elinde tutmak için yurtıcı bir hayvan gibi savaştı. Ben bunu yapmadım. Benim yetiştiğim sanatçı ailesinde aşılana erdemler bunlar değildi. Ne o fiziksel cesarete, ne o vazife duygusuna ne de o sadakate sahiptim. İlk katliamlar başlar başlamaz çekip gittim, kaçtım; ellerim temiz kaldı. Namuslu bir kaçak olarak kazandığım tabansızca bir imtiyazdı bu.

Uçak inişe geçmeye başlarken aklım kalkıştakininden daha karışık. Murad şu anda bana, onu aşan bir trajedinin

içinde yolunu kaybederek bozulmuş, acınılası, küçük bir insan olarak görünüyor. Hâlâ hatalarını affetmeye istekli değilim, ama hem kendime hem de kâinatın geri kalanına aynı ölçüde kızgıyım.

Bu nedenle hiçbir hınç sergilemeden onun başucuna gideceğim, laik günah çıkarıcı rolümü oynayacağım, onu dinleyeceğim, elini tutacağım, vicdanı rahatlamış bir halde, huzur içinde ölebilmesi için günahlarımı bağışlayan sözler mırıldanacağım.

Havaalanında onu bekleyen hiç kimse yoktu. Gelişini kimseye haber vermediği için aslında öngörmesi gereken bu sıradan terslik, Adam'da bir hüznün patlamasına ve geçici bir zihin karışıklığına neden oldu. Doğduğu şehre, kendi ülkesine indiğini hatırlamak için biraz çaba harcaması gerekti.

20 Nisan, devam

Gümrüğü geçiyorum, pasaportumu uzatıyorum, geri alıyorum ve terk edilmiş çocuksu bakışlarımı kalabalığın üzerinde gezdirerek dışarı çıkıyorum. Hiç kimse yok. Kimse bana seslenmiyor, kimse beni beklemiyor. Kimse beni tanımıyor. Hayalet bir arkadaşla buluşmak için geldim buraya ve daha şimdiden kendim de bir hayalet oluverdim.

Yanıma yaklaşan bir şoför beni götürmeyi teklif ediyor. Razi olduğumu bakışlarımla anlatıp valizimi arabasına taşımasına izin veriyorum. Nizami taksi kuyruğunun epey uzağına park edilmiş eski bir Dodge. Korsan taksi olduğu belli: Ne kırmızı plakası ne de sayacı var. İtiraz etmiyorum. Normal zamanda böyle işler beni öfkelerdir, ama bu akşam gülüp geçiyorum. Aşına olduğum çevre koşulları belleğimde tazelenirken, birtakım tedbir refleksleri de geri geliyor. Adama Arapça ve ülkenin aksanıyla, beni

kaça götüreceğini soruyorum. Turist sanılma utancını yaşamak istemiyorum.

Yolda giderken içimden kuzenlerimi, arkadaşlarımı aramak geçti. Gece yarısına beş vardı, ama saati sorun etmeyecek ve beni ısrarla evinde kalmaya davet edecek en az birkaç arkadaş tanıyorum. Sonunda kimseyi aramadım. Birdenbire tek başıma, kimliğim bilinmeden, neredeyse gizli saklı kalma arzusu uyanmıştı içimde.

Bu yeni duygu hoşuma gitmeye başlıyor. Kendi ülkemde, kendi insanlarımın arasında, doğduğum şehirde kimliğimi gizleyerek yaşamak.

Oteldeki odam geniş, çarşafklar temiz, ama bu saatte bile gürültüsü kesilmemiş bir sokağa bakıyor. Ayrıca kan ter içinde uyanmak korkusuyla kapatmaya cesaret edemediğim klimanın da insanı sersere çeviren homurtusu buna ekleniyor. Gürültünün beni uykusuz bırakacağını sanmıyorum. Uzun bir gündü, hem bedenim hem de zihnim çok geçmeden uyuyacak.

Başucu lambam dışında tüm ışıkları kapayıp yatağıma oturdum; durmadan Murad'ı düşünüyorum. Şu anda nasıldır acaba diye onu hayal etmeye uğraşıyorum. Son görüştüğümüzde, o yirmi dört yaşındaydı, bense yirmi iki. Bahtiyar, yurtıcı, gümbür gümbür konuşan birisi olarak kalmış belleğimde. Hastalık hiç şüphesiz güçten düşürmüştür onu. Şimdi, köydeki eski aile evinde, bir tekerlekli sandalyede, beti benzi solmuş, dizlerinin üzerinde yün bir şalla hayal ediyorum onu. Ama belki de hastanede, madeni bir karyolada, serum şişeleri ve borularıyla, ışıkları yanıp sönen cihazlarla, bandajlarla kuşatılmış bir haldedir; yanı başında da bir iskemle duruyor, benden oraya oturmamı isteyecek.

Yarın bütün bunları öğreneceğim.

İKİNCİ GÜN

Murad'ın eşi Adam'ı sabah çok erken, cep telefonundan aradı. Onu hâlâ Paris'te sandığı için, hiçbir girişe gerek görmeden, hatta alo bile demeden, kupkuru bir sesle şunu söyledi:

“Seni bekleyemedi.”

Oda henüz loştu. Adam'ın ağzından ıslık gibi bir küfür çıktı. Sonra kadına gecedeki beri şehirde olduğunu, isteği üzerine onu görmek için koşup geldiğini bildirdi.

Ama kadın hızını alamadan bir kez daha yineledi:

“Seni bekleyemedi.”

Kelimesi kelimesine aynı cümle. Ama ton değişik. Bu kez suçlama yok. Hüzün, öfke ve belki Adam'a karşı bir parça şükran. Adam bir iki nezaket cümlesi mırıldandı.

Bunu hattın iki ucunda birkaç saniyelik bir suskunluk izledi. Neden sonra dul kadın sadece “Teşekkür ederim!” dedi, başsağlığı dileklerine nazikçe cevap verir gibiydi. Sonra nerede kaldığını sordu.

“Sana bir araba gönderiyorum. Tek başına yolu bulamazsın.”

Adam karşı çıkmadı. Sokaklarında levha, numara, kaldırım bulunmayan, semtlere binaların, binalara da sahiplerinin isimlerinin verildiği bu şehirde artık yolunu kolay kolay bulamayacağının o da farkındaydı...

Tania siyahlara bürünmüş bile. Burun deliklerine pamuk tıkanmış Murad, kırıksız çarşafın altında uslu uslu yatıyor. Hastanenin bir kanadı –iki bitişik oda, bir salon, bir balkon– tamamen ona ayrılmış. Klinik tepeden tırnağa mermer ve kâfur. Ölüken sahipsiz kalmamak için uygun bir yer.

Yatağın ayak ucunda ayakta duruyorum ve ağlamıyorum. Ölüünün önünde başımı eğiyorum, gözlerimi kapıyorum, hareketsiz durup bekliyorum. Düşüncelere daldığımı sanıyorlardır herhalde, ama zihnim bomboş. Daha sonra dalacağım tefekkiire, ölüp gitmiş arkadaşlığımıza dair anılarımı çağıracağım, bir zamanların Murad'ını tahayyül etmeye daha sonra uğraşacağım. Ama orada, ölüünün huzurunda, hiçbir şey yok zihnimde.

Arkamdan ayak sesleri işitir işitmez, fırsatı kaçırma-yıp yerimi bırakıyorum. Tania'ya doğru yürüyorum, onu kollarıma alıp kısacık bir an göğsüme bastırıyorum. Sonra gidip salonda oturuyorum. Tam salon denemez aslında. Üç kahverengi deri koltuk, üç açılır kapanır iskemle, bir kahve makinesi, maden suyu şişeleri, sesi kısılmış bir televizyon. Ama klinikte bu bir lüks sayılır. Siyahlar içinde dört kadın ve tıraşlı bir yaşlı adam gelmiş bile. Onları tanımıyorum. Başımın bir selam verip boş olan tek koltuğa çöküyorum. Hâlâ düşüncelere dalmadım ve aklımdan hiçbir şey geçmiyor. Sadece duruma uygun bir çehre takınmaya çalışıyorum.

Birer heyet gibi başka insanların da gelmeye başladıklarını görünce, ayağa kalkıyorum, ölüünün önünden bir kez daha geçiyorum, Tania'yı bir kez daha öpüp, kulağına "Daha sonra görüşürüz!" diye mırıldanıyorum. Arkamdan kovalıyorlarmış gibi adımlarımı hızlandırarak klinikten çıkıyorum.

Kendimi yeniden sokakta, yoldan geçenlerin arasında tek başıma, gürültü patırtının içinde dingin bir halde bulduğumda, ancak o zaman düşüncelerim ölüm döşeginde bırakıp çıktığım adama yöneliyor.

Sohbet kırıntıları, gülüşmeler, görüntüler geliyor aklıma. Dosdoğru yürürken bin bir farklı şey düşünüyor, ama hiçbirine takılıp kalmıyorum. Bir taksinin kornası beni gerçeğe geri döndürüyor. Başım la evet diyorum, kapıyı açıyorum, şoföre otelimin ismini söylüyorum. Adam benimle İngilizce konuşuyor, bu da beni hem gülümsetiyor hem de sinirlendiriyor. Benim de anadilim olan kendi dilinde cevap veriyorum, ama kuşkusuz bir parça aksanım var. Göçmen izzetinefsimi yaraladığı için kendini affettirmeye uğraşan şoför, ülkeye ve yöneticilerine verip veriş-tiriyor, zamanında çekip gitme akıllılığını gösterenlere de övgüler diizüyor.

Adam kibarca baş sallamakla yetindi. Konu ilgi alanına girdiği için, başka koşullarda olsa sohbete katılırdı. Ama şimdi bir an önce yalnız kalmak, odasında yalnız kalmak, artık bir daha hiç konuşamayacak olanla hatıraları içinde yalnız kalmak istiyordu.

Odasına girer girmez yatağa uzandı ve uzunca bir süre sırtüstü yattı. Sonra doğruldu, not defterini aldı, birkaç satır karaladı, sonra yepyeni bir ikinci defter açar gibi öbür ucundan başlamak için ters çevirdi.

Yeni beyaz sayfanın tepesine, normalde tarihi kaydettiği yere bir girizgâh, belki de dua niyetine “*In memoriam*” yazdı ve bir sonraki sayfaya geçti.

Murad, reddettiğim arkadaşımı.

Barişmaya fırsat bulamadan ölüm bizi ayırdı. Bu biraz benim, biraz onun, biraz da ölümün hatası. Aramız-

daki bağları tam yeniden örmeye başlamıştık ki, ölüm onu ansızın susturdu.

Ama bir anlamda barışma gerçekleşti. O beni yeniden görmek istedi, ben de ilk uçağa atladım, ama ölüm benden önce yetişti. Düşününce, belki de böylesi daha iyi oldu diyorum. Ölümün de kendine has bir bilgeliği var, bazen kendinden çok ona güvenmek gerek. Geçmiş arkadaşım bana ne söyleyebilecekti? Yalanlar, çarpıtılmış gerçekler. Ben de ölüm döşegindeki bir adama karşı acımasız davranmamak adına, söylediklerine inanıp onu affetmiş gibi yapacaktım.

Gecikmiş kavuşmamızın ve karşılıklı bağışlamalarımızın bu koşullarda ne değeri olacaktı ki? İşin aslı hiçbir değeri olmayacaktı. Her şeyin bu şekilde olup bitmesi bana daha edepi, daha saygın geliyor. Murad son saatlerinde beni görme ihtiyacı duydu; ben aceleyle yetişmeye çalıştım; o da ölmekte acele etti. Burada, geçmişte kalmış dostluğumuzu şerefliendiren bir parça manevi zarafet var. Bu sonsöz benim açımdan tatmin edici.

Öteki dünya diye bir şey varsa, ileride erkek erkeğe oturup ne düşündüğümüzü birbirimize anlatacak zamanı buluruz nasıl olsa. Ölümünden sonra hiçlikten başka bir şey yoksa, o zaman da biz fanilerin tartışmalarının pek kıymet-i harbiyesi kalmayacak demektir.

Onun ölümüne tanık olan şu günde, onun için ne yapabilirim? Sadece adabın bana yapmamı emrettiği şeyi: Onu mahkûm da etmeden, günahlarını da bağışlamadan, dinginlik içinde hatırasından söz etmek.

O ve ben, çocukluk arkadaşı değildik. Aynı ülkede, aynı bölgede, ama farklı çevrelerde büyümüş, ancak üniversitede tanışmıştık – ama ilk yılımızın henüz ilk günlerinde gerçekleşen hızlı bir tanışmaydı bu.

Dostluğumuz bir akşam buluşmasıyla başlamıştı. Sayıyorum on beş kişi kadaydık, erkeklerin sayısı kızlardan bi-

raz daha fazlaydı. Listeyi şimdi çıkarmaya kalksam mutlaka birkaç kişiyi unuturum. O ve ben vardık; Tania vardı tabii, henüz karısı değildi ama çok geçmeden olacaktı; Albert, Naim, Bilal ve güzel Semi vardı; “ortaklar”, “ayrılmaz ikili” veya sadece “iki Ramz” gibi lakaplar takılan Ramzi ile Ramiz vardı... Elimizde kadeh, yüreğimizde isyan üniversite yaşamına adım atıyorduk ve artık yetişkin olduğumuzu sanıyorduk. En yaşlımız yirmi üçündeydi, ben on yedi buçuk ile en gençleriydim. Murad benden iki yaş büyüktü.

Ekim 71’di, onun evinin taraçasındaydık. Gündüz denizin, gece de şehir ışıklarının seyredilebildiği çok büyük bir taraçaydı. O akşamki bakışlarını hâlâ hatırlıyorum: Kamaşmış, doymun gözler. Bu ev onundu, ondan önce babasına, dedesine, büyük dedesine, hatta yapımı 18. yüzyıl başına uzandığına göre, daha önceki atalarına ait olmuştu.

Benim ailemin de eskiden Cebel’de güzel bir evi vardı. Ama bizimkiler için orası bir yuva ve mimari bir bildirgeydi. Onun ailesi içinse, bir vatan söz konusuydu. Murad orada her zaman, bir ülkenin kendilerine ait olduğunu bilen insanlarınkini andıran bir tür bütünlük duygusu içinde yaşamıştı.

Bense, on üç yaşımdan beri, her yerde kendimi bir konuk gibi hissetmişim. Çoğunlukla kucaklanarak karşılanan, bazen sadece hoş görülen bir konuk; ama hiçbir yerde yüzde yüz hak sahibi bir sakin gibi görememişim kendimi. Kimseye benzemez, çevreye uyumsuz – ismim, bakışım, hal ve davranışlarım, aksanım, gerçek veya varsayımsal aidiyetlerim. İflah olmaz derecede yabancı. Hem doğduğum toprakta hem de daha sonra sürgünde.

O akşam bir ara Murad, uzaklara bakmaya devam ederken, sesini yükseltmişti.

“Benim en iyi dostlarımsınız. Bu ev artık sizindir. Hayat boyu!”

Şakalaşmalar, laf atmalar, kahkahalar yükselmişti, ama bütün bunlar duyulan heyecanı gizlemek içindi. Murad daha sonra kadehini kaldırmış, içindeki buzları çınlatmıştı. Son sözlerini, yankı verir gibi, hep bir ağızdan tekrar etmiştik: “Hayat boyu!” Bazılarımız bağırarak, bazılarımız mırıldanarak... Sonra birlikte içkilerimizi yudumlamıştık.

Gözlerim buğulanmıştı. Bugün bile o anı düşündüğümde, yeniden buğulanmalarına engel olamıyorum. Heyecandan, hasretten, hüziünden, öfkeden. O kardeşlik ânı meğer ömrümün en güzel ânı olacakmış. Sonra oradan savaş geçti. Hiçbir ev, hiçbir hatıra hasarsız kalamadı. Her şey çürüdü: Arkadaşlık, aşk, adanmışlık, akrabalık, inanç, sadakat. Hatta ölüm. Evet, bugün ölüm bile bana kirlenmiş, bozulmuş gibi geliyor.

“O akşam” deyip duruyorum. Elverişli bir kısaltmadan başka bir şey değil bu. Tanıştığımız dönemde sayısız akşam yaşanmıştı; bunlar şimdi belleğimde iç içe geçip tek bir akşam oluşturunuyorlar. Bazen bana, o dönemde sanki sürekli birlikteymişiz, ailelerimizin yanına arada bir kısa molalar için uğrayan uzun saçlı bir güruhumuşuz gibi geliyor. Gerçek bu değildi tabii, ama bende kalan izlenim böyle. Bunun nedeni, herhalde yoğun anları, büyük olayları birlikte yaşamamızdı. Bunlara birlikte seviyor, birlikte öfkeleniyor ve en önemlisi onları birlikte tartışıyorduk. Tanrım, tartışmayı, görüşler ileri sürmeyi ne çok seviyorduk! Haykırışları! Ağız dalaşlarını! Ama soylu dalaşmalardı bunlar. Fikirlerimizin olayların seyri üzerinde bir ağırlığı olabileceğine içtenlikle inanıyorduk.

Üniversitede, ayrıntılarda dolanan ve bitmek bilmeyen kelime oyunlarımızla alay etmek için bize “Bizanslı-

lar” yaftasını yapıştırmışlardı; biz ise maksadı incitmek olan bu nitelemeyi kasıla kasıla benimsemiştik. Hatta bu adı taşıyan bir “kuliüp” kurulması bile söz konusu oldu. Bunu sonu gelmez bir biçimde tartıştık, öyle ki “Bizantinizm”imizin kurbanı olan kuliüp asla gün yüzüne çıkamadı. İçimizden bazıları bizim çeteyi bir edebiyat cemiyetine dönüştürme hayalleri kuruyorlardı; başkalarının aklında siyasi bir hareket kurmak vardı, üniversite öğrencileri içinden başlayacak bu hareket tüm topluma yayılacaktı; bazıları ise Balzac’ın “On Üçlerin Romanı” adlı eserinde kendince yansıttığı şu baştan çıkarıcı fikre meyilliydiler: Sayıları az da olsa, ortak davalara kendilerini adanmış, ortak bir amacı paylaşan bir avuç cesur, yetkin ve en önemlisi hiç kopmayacak kerte de kaynaşmış arkadaş dünyanın çehresini değiştirebilir. Ben de bu fikre uzak durmuyordum. İşin aslı, bugün bile bu çocuksu hayal zaman zaman hoşuma gitmiyor değil. İyi de böyle bir mangayı nereden bulacaksın? İstedğin kadar ara, bu gezegen boş.

Sonuçta bizim arkadaş grubumuz ne kulübe, ne edebiyat cemiyetine, ne siyasi partiye ne de gizli örgüte dönüştü. Buluşmalarımız belli bir çerçeveye bağlı kalmayan, açık, bol içkili ve bol dumanlı, şamatacı niteliklerini korudular. Hemen her zaman Murad’ın ön ayak olması sonucu buluşsak bile, aramızda hiçbir hiyerarşi yoktu. Genellikle onun köydeki eski evinin tıraçasında toplanıyorduk.

Kıyı ile yüksek dağlar arasında asılı duran bu yerden, dünyanın sonuna tanık olacaktık. “Dünyanın” mı? Her halükârda bizim dünyamızın, bizim –tanıdığımız haliyle– ülkemizin. Bir adım daha atıyorum: Bizim uygarlığımızın. Doğu Akdeniz uygarlığı. Cahilleri gülümseten, muzaffer barbarlıkların taraftarlarının, tek Tanrı adına

birbirine giren ve bizim kalın hatlarla çizilmemiş kimliklerimizi en büyük hasım olarak gören kibirli kabilelerin müritlerinin dışlarını gıcırdatmasına neden olan bir terim.

Arkadaşlarım farklı farklı dinlerdendi ve her biri önce kendi inancıyla –sonra da kibarca diğerlerinininkiyle– alay etmeyi bir görev bilir, kendini beğendirmenin bir yolu olarak görürdü. Biz bir istikbalin taslağıydık, ama istikbal taslak halinde kalacaktı. Her birimiz çobanların yakın gözetimi altında kendi mecburi inancının çitleri içine sokulmayı kabullenenecekti. Kendimizi Voltaire’ci, Camus’cü, Sartre’cı, Nietzsche’ci veya gerçeküstücü ilan etmişken, kesin adlandırmalar, zengin bir şehitler listesi ve bunlara eşlik eden dini nefret duyguları uyarınca yeniden Hristiyan, Müslüman veya Yahudi olduk.

Gençtik, ömrümüzün şafağı söküyordu derken, günbatımına gelmiştik bile. Savaş yaklaşıyordu. Radyoaktif bir bulut gibi bize doğru tırmanıyordu; artık onu durdurma olanağı kalmamıştı, tek yapabileceğimiz kaçmaktı. Bazılarımız ona hiçbir zaman bu adı vermek istemese de bu bal gibi bir savaştı, “bizim” savaşımızdı, tarih kitaplarında bizim adımızı taşıyacaktı. Dünyanın geri kalanı için bilmem kaçınıcı bir yerel çatışmadan ibaretti, bizim için ise tufandı. Hassas mekanizmalara sahip ülkemiz su alıyordu, bozulmaya başlamıştı; su taşkınları gelip geçtikçe onu onarmanın pek mümkün olmadığını keşfedecektik.

Artık belleklerimizde yıllar trajedilerle, arkadaş topluluğumuz açısından da peş peşe gelen kopuşlarla ilişkilenecekti.

İlk giden, tüm ailesiyle –babası, annesi, iki kız kardeşi, büyükannesi– birlikte Naim oldu. Ülkenin son Yahudileri onlar değildi gerçi, ama o zamana dek kalmak istemiş

o çok küçük azınlığın parçasıydılar. Ellili ve altmışlı yıllarda sürekli kan kaybına uğramışlardı. Yahudi cemaati patırtısız güürültüsüz, damla damla erimişti. Bazıları Paris, İstanbul, Atina veya Lefkoşa üstünden İsrail'e gitmişlerdi; kimileri de Kanada, ABD, İngiltere veya Fransa'ya yerleşmeyi tercih etmişlerdi. Naim ve ailesi ise Brezilya'yı seçmişti. Ama onlar diğerlerinden daha geç bir tarihte, 73'te gitmişlerdi.

Annesiyle babası planlarını en yakın arkadaşlarına bile açmayacağına söz verdirmişler, o da sözünü tutmuştu. Bu konuda hiç içini dökmedi, en küçük bir imada bile bulunmadı.

Onların gidişinden bir gün önce –hemen– her akşamki gibi Murad ve Tania'nın köydeki evinde toplanıp sıcak şarap içmiştik. Ocak sonu veya şubat başıydı. Eski ev buz gibiydi. Küçük salonda, bir mangalın etrafında birbirimize sokularak oturmuştuk.

Herhalde her buluşmamızda olduğu gibi bin bir farklı şeyden, sevdiğimiz veya sevmediğimiz insanlardan, siyasi olaylardan, birkaç üçüncü sayfa haberinden, kısa süre önce ölmüş bir sinemacı veya romancıdan söz etmişizdir diye düşünüyorum. Sohbetimizin hangi konudan beslendiğini tabii ki hatırlayamıyorum. Buna karşılık, yurtdışına gitmekten, göçten, ayrılıktan hiç söz edilmediğinden eminim, çünkü bu olay beni o dönemde çok etkilemişti ve sonradan da sık sık o günü düşünmüştüm. Ancak ertesi akşam, Naim'in gittiğini öğrendiğimizde, o buluşma bize bir vedalaşma gecesi gibi güzüktü.

Yine de tuhaf bir olay yaşanmıştı. Türli çeşitli şeylerden söz ederken Tania birden ağlamaya başlamıştı. Bu gözyaşları söylediklerimizle açıklanamazdı; öyle ki nişanlısı Murad da dahil herkes şaşırıp kaldı. Neyi olduğunu sorduğumda, öylesine hıçkırıyordu ki bana cevap vere-

memiştii. Sakinleştiiğinde şöyle dedi: “Bir daha asla hep birlikte toplanamayacağız.” Niye? Bunu bilmiyordu. “Bu duygu birdenbire kesin bir gerçek gibi içime doldu ve ağlamaya başladım.”

O zaman Murad hem onu yatıştırmak hem de bir anlamda büyüüyü bozmak için ertesi gün aynı yerde ve aynı saatte buluşmamızı önerdi. Kimsenin ağzından en ufak bir itiraz çıkmadı. İstisnasız herkes “yarın görüşürüz” dedi diye yemin edemem, ama kastedilen buydu.

Şafak sökerken ayrıldık. O sırada ilk arabamı satın almıştım, kahverengi bir kaplumbağaydı ve Naim’i evine ben bırakmıştım. Bana tasarıları hakkında tek söz etmedi. İyi aydınlatılmamış ve ıssız yollarda baş başa kaldığımızda bile hiçbir şey söylemedi.

Daha sonra, yıllar sonra yazdığı bir mektupta annesiyle babasının o gece kendisini büyük bir endişe içinde beklediklerini anlatacaktı. Arkadaş grubunu terk etmemek uğruna onlarla birlikte gitmekten vazgeçeceğinden korkmuşlar ve onsuz mu gitmeleri yoksa yolculuğu başka bir güne mi ertelemeleri gerektiğini düşünmeye başlamışlardı. Eve girdiğinde ailesinden hiç kimse onunla konuşmamıştı.

Ama sonuçta ailesiyle birlikte çekip gitmişti. Saflarımızda açılan ilk gedikti bu.

Sonra sıra Bilal’e geldi. Onunki bambaşka bir gidiş şekliydi: Ölüm.

İçimde ellerine silah alanları lanetleme isteği uyandıığında, Bilal’in anısı aklıma gelir ve bir iki istisna yapma gereğini duyarım.

O saf bir varlıktı.

Bir ruhun derinliklerinde nelerin barındığını hiç kimse kesin olarak bilemez, ama ben Bilal’i yakından ta-

nımıştım ve yanıldığımı sanmıyorum. Ruhen dengesizdi, ama saftı ve hiçbir bayağılığı yoktu.

Aramızda arkadaşlık, sevgi ve belirli bir suç ortaklığı vardı; hatta birkaç ay boyunca en yakın arkadaşım oldu – kısa ama yoğun bir dönemdi; her gün buluşuyorduk; ya o gelip beni alıyor, ya da şehir merkezindeki bir kahvede randevu veriyordu; sonra saatlerce sokaklarda yürüyüp dünyayı yeniden kuruyorduk.

Vietnam’dan, Bolivya’daki gerillalardan, İspanya İç Savaşı’ndan, Uzun Yürüyüş’ten söz ediyorduk; lanetlenmiş şairlerden, öldürülmüş şairlerden, Garcia Lorca’dan, el-Mütenebbi’den, Puşkin’den, sonra –gerçi onlar kendilerini öldürmüşlerdi ama– Nerval ve Mayakovski’den bahsediyorduk ayrıca aşklarımızdan da söz ediyorduk.

Bir gün yürürken sağanak yağmura yakalanmıştık. Başlangıçta biraz oyun biraz da çocukça bir yiğitlik gösterisi olarak umursamaz havalarda, göğüs dışarıda, aynı şekilde yürümeye devam etmiştik. Ama birkaç saniye içinde sıırıslam olmuştuk. O zaman utanmayı bir kenara bırakıp koş a koş a bir sayvanın altına sığındık. Taştan bir frizin üzerine oturduk. Sohbetin içinde ortak bir kız arkadaşımızın adı öne çıktı. Bugün bile aklımı karıştırıp parmaklarımın titremesine neden olan bir ruh çıplaklığı ve suç ortaklığı içinde söz ettik ondan. Daha sonra uzun dakikalar boyunca, sanki içimizdeki çalkantıyı yatıştırmak ister gibi sessiz kaldık. Sonra Bilal bana sordu:

“Yanlı ş bir zamanda doğduğumuzu düşünmüyor musun?”

“Sen ne zaman doğmak isterdin?”

“Yüz yıl, iki yüz yıl sonra. İnsanlık başkalaşım geçiriyor, neye dönüşeceğini bilmek istiyorum.”

Onun bu çocukça sabırsızlığı karşısında yaşlı bir bilge olduğum duygusuna kapılmıştım.

“Gidip bizi bekleyebileceğin bir bitiş çizgisi olduğunu mu sanıyorsun? Aç gözlerini! Zamanın ilerleyişi içinde, sen hangi noktaya yerleşirsen yerleş, bir öncesi ve bir sonrası, arkanda kalanlar ve ufukta seni bekleyip ancak yavaş yavaş, günbegün yanına gelecekler olacaktır. Tek bir bakışta her şeyi birden kucaklayamazsın. Tabii Tanrı değilsen...”

Bilal bu sözleri duyunca oturduğu yerden aşağı atlamış, gidip bardaktan boşanırcasına yağan yağmurun altında dikilip deli gibi bağırmaya başlamıştı:

“Tanrı! Tanrı! İşte güzel bir meslek!”

Bu sohbetten sekiz gün sonra Bilal ortadan kaybolmuştu. Artık beni aramıyordu, arkadaşlarımızdan hiçbiri de ondan haber alamıyordu. Hepimiz sevgilisinin yanında olduğuna inanmıştık.

Onunla sadece bir kez, üniversitenin kütüphanesinde karşılaştım. Fotokopi çektirmeye gelmişti.

Kıskık sesle, “Artık hiç görünmüyorsun” diye sitem ettim.

Parmağını dudaklarının önüne koyup sus işareti yaptı.

“Şşşt! Talim yapıyorum! Eğer Tanrı olmak istiyorsan, önce görünmez olmalısın.”

Birlikte son kez gülmüştük.

Bir bildiri veya afişin fotokopisini yaptırmaya gelmişti. Yanına yaklaştığımda kâğıtları gizledi. Ben de ısrar etmedim. Çıkıp beraber bir kahve içmeyi teklif ettim. Bir bahane ileri sürüp gelmedi. Onu bir daha canlı göremeyecektim.

Bir gün –Kasım sonuydu, ayın 30’u veya 29’uydu– sabah erken Murad telefon etti.

“Kötü bir haberim var. Çok kötü bir haber.”

Önceki gün başkentin varoşlarından birinde iki silahlı grup arasında çatışma çıkmıştı. Giderek sıklaşan bu tarz olayları kurban sayısı fazla değilse kanıksamaya başlamıştık. Murad’ın sözünü ettiği olayda çatışanlardan sadece birisi yaralanmıştı. Bu olayı radyoda duymuş, hiç üzerinde durmamıştım. Diğerlerinden farkı olmayan bir haberdirdi işte.

Yaralanan ve kurtarılamayarak ölen kişi Bilal’miş.

“Onun silahlı gruplara katıldığını biliyor muydun?” diye sormuştum.

“Hayır” diye cevap vermişti Murad, “kimseye söylememişti. Ama şaşırmadım. Sen de şaşırmamışındır herhalde...”

Kendi payıma hiçbir şeyden haberim olmadığını, hiçbir şeyden kuşulanmadığımı, hiçbir şey sezinlemediğimi itiraf etmek zorunda kaldım. Yakın arkadaşlarımdan birinin, bir şairin, bir idealistin, bir çapkının elinde makineli tüfek, karşı mahalleyi taramak için gece milislerine katılmak isteyeceği düşüncesi, işin doğrusu aklımın ucundan bile geçmemişti.

Bilal’in ölümünden altı ay sonra, saflarımızda yeni bir gedik açılacaktı. Ben gidecektim.

Adam hatıralarının içine gömülmüşken, odanın telefonu çaldı. Arayan Tania'nın bir yeğeniydi; Murad'ın cenazesinde "çocukluk arkadaşları adına" bir konuşma yapmak isteyip istemeyeceğini Tania adına soruyordu.

Hattın diğer ucundaki, onun duraksadığını fark edince, kürsüye kimlerin çıkacağını saymanın ikna edici olabileceğini düşündü. Sayılan hemen her isimde Adam'ın yüzü buruşuyordu. Ama içinde bulunulan koşullar yüzünden tekli fi kesin bir ifadeyle reddetme küstahlığını gösteremiyordu. Henüz ne söyleyeceğini bulmaya çalışırken, konuştuğu genç "Çarşamba saat 11'de yapılacak!" dedi. Adam derhal bu sıradan açıklamaya kurtarıcı bir sis bulutu gibi sarılarak, ne yazık ki o tarihe kadar burada kalmasının imkânsız olduğu, çünkü tam da o gün öğrencilerinin sınavını yapması gerektiği cevabını verdi.

Akşam not defterine, Tam bir yalan! diye yazacaktı. Şubat ayından beri ücretli izindeyim, Ekim ayna kadar da ne dersim ne seminerim ne de sınavım var. Ama dün-yayı bana vereceklerini de bilsem, Murad'ın cenazesinde konuşmak istemezdim.

Neden? Şimdilik bir şey söyleyemiyorum. Bu soruya hazırlıksız yakalandığım için aklıma gelen ilk cevabı vermiştim.

Normalde sezgilerime güvenirim; yanılmaz oldukları için değil, çok düşünüp taşıdığımda, işin önünü arkasını fazla hesaplamaya çalıştığımda veya daha da kötüsü leh-teki ve aleyhteki gerekçeleri zihnimde iki rakip sütun halinde sıralamaya kalktığımda, çok daha fazla yanıldığımı yıllar geçtikçe anladım da ondan.

Bu nedenle artık iki akıl yürütme tarzı kullanıyorum. Birinde, kafam bir kazan gibi çalışıyor; aynı anda tüm etkenler içine boca ediliyor ve kafam onları benim haberim bile olmadan “bilgiişlem”den geçirip nihai sonucu bana hap halinde teslim ediyor. İkinci tarzda, kafam adi bir mutfak bıçağı gibi çalışıyor; “avantajlar” ve “sakıncalar”, “duygusal yan” ve “akılcı yan” gibi kaba kavramlar yardımıyla gerçekliği parçalara bölüyor, bu da aklıma biraz daha karıştırmaktan başka bir işe yaramıyor.

Kim bilir kaç kez mükemmel nedenlere dayanan feci kararlar almışımıdır! Veya tam aksine, sağduyuyu hiçe sayan gerekçeler en güzel kararların yolunu açmıştır!

Bu nedenle artık kendime şunu telkin ediyorum: Önce, göz açıp kapayıncaya kadar karar ver! Sonra sabırla kendi içine yönel ve bu tercihin nedenlerini anlamaya çalış.

Cenaze bahsinde, ağızından kendiliğinden çıkan red kararını en azından kendi gözümden gerekçelendirmek ve dolayısıyla pişmanlığımı hafifletmek fazla vaktini almadı.

Murad’ın son yıllardaki davranış biçimi düşünüldüğünde, ölüm nedeniyle bile olsa onun için düzenlenecek saygı gösterilerine katılmama hiçbir neden yok. Tanıdığınız birinin vefatı nedeniyle taziyelerinizi nazikçe sunmak başka bir şeydir; özel olarak onun cenazesinde, siyasi müttetik-

leriyle, iş ortaklarıyla, ağaları ve kullarıyla çevrili bir halde konuşmak için kalkıp Paris'ten gelmiş olmak izlenimini vermek farklıdır. Geçmiş arkadaşımın savaşın çirkefliği içinde içli dışlı olmak zorunda kaldığı tüm bu şahsiyetlerin hangi yollardan güçlenip zengin olduklarını gayet iyi biliyorum. Ne onların peşinden ne de onlardan önce kürsiye çıkmak isterim, hatta işin aslı ellerini bile sıkamak istemem.

Bu ülkeyi terk ettimse, tek nedeni bu elleri sıkamak zorunda kalmamaktır!

Birkaç dakika sonra Murad'ın dul eşi bizzat arayıp ısrar etti. Gidişini hafta sonuna erteleyemez miydi? Adam aynı yalanı her türlü manevi baskıyı engellemek amacıyla kesin ve kesti-rip atarcasına tekrarlayarak bu isteği reddetti.

“Üzgünüm! Gitmem lazım. Öğrencilerim beni bekliyor.”

Ağır bir sessizlik oldu, Tania onu ikna etmek için gereken kelimeleri, o ise nasıl özür dileyeceğini bulamıyordu. Sonunda Tania, anlaşılan kaderine razı olmuş bir halde, şöyle dedi:

“Anlıyorum... Her ne olursa olsun, onu görmek için uçağa atlayıp geldiğini asla unutmayacağım.”

Bu kadirşinas tavır Adam'ın gönlündeki pişmanlık ateşini hemen körükledi. Gerçi fikrini değiştirmede, ama cenaze töreninde bulunmayacak olmasını bir sevgi jestiyle telafi etmek istedi.

“Ortak arkadaşlarımıza yazıp neler olup bittiğini haber vermek niyetindeyim. Eminim onlar da sana dostluk mesajları göndermek isteyeceklerdir. Albert, Naim ve daha birkaç kişi...”

“Evet, yaz onlara!” diye onayladı Murad'ın dul eşi. “Yıllardır onlardan haber almadım. Üzüleceklerdir sanırım.”

“Kesinlikle!”

“Eski arkadaşları onun anısına bir kez daha bir araya getirmek ne güzel olurdu. Mesela önümüzdeki nisanda, seneyi devriyesi için. Sence gelirler mi?”

“Niye gelmesinler?”

“Hatta daha bile erken olabilirdi. Mesela kırkında.”

Adam’a göre, arkadaşları içtimaya çağırarak için fazla erken bir tarihti bu. Ama dul eşi kırmak istemiyordu.

“Eğer böyle istiyorsan, onlara pekâlâ teklif edebilirim.”

“Peki sen de gelecek misin?”

“Nasıl olsa daha konuşuruz bunu.”

“Kaytarıyorsun!”

“Hayır Tania, kaytarmıyorum. Ama her şeye de şu anda karar verecek değiliz. Önce arkadaşlara bir yazıp onların durumunu öğreneceğim. Sonra haberleşiriz.”

“Savsaklıyorsun!” diye yineledi Tania. “Yarın gideceksin ve bu proje unutulacak. Halbuki arkadaşın o kadar isterdi ki...”

Sesi hıçkırıklara boğuldu.

“Eğer istersen bu akşam uğrar görürüm seni, bu buluşma işini sakın sakın konuşuruz, böylece ben de arkadaşlara kesin öneriler götürebilirim. Ne dersin?”

Adam’ın derdi, sadece kendini rahatsız hissetmesine yol açan bir konuşmayı kısa kesmek değildi. Gerçekten yola çıkmadan önce Tania’yı bir kez daha görmek istemişti. Onunla yeterince zaman geçirmediği duygusuna kapılmıştı. Sonuçta bu yolculuğa Tania’nın isteği üzerine çıkmıştı ve onunla hemen hemen hiç konuşmamıştı bile. Sadece kliniğe o ayaküstü ziyareti yapmış, hiçbir şey demeden el sıkışmışlardı, o kadar. Cenaze töreninden önce kaçıp gitmeyi tasarladığına göre, en azından bir süre Tania’yla birlikte olması gerektiğini düşünmüştü.

“Akşam kaç doğru yalnız kalırsın söyle bana, seni görmeye geleceğim.”

Çok uzun bir sessizlik. Arkadan gelen gürültüler olmasa, hattın kesildiği sanılabılırdı.

Murad’ın dul eşi sonunda cevap verdiğinde, sesinin acı bir alayla kısıldığını fark etti Adam.

“Zavallı Adam, sen gerçekten de göçmen olup çıkmışsın. Saat kaçta doğru yalnız kalırsın diye soruyorsun bana. Bu ülkede, böyle bir günde yalnız kalmak ha? Köydeyim, eski evdeyim ve herhalde çevremde yüz, hatta iki yüz kişi var. Komşular, kuzenler, uzaktan tanıdıklar ve hayatımda hiç görmediğim insanlar. Her yerdeler, salonlarda, mutfakta, koridorlarda, odalarda ve büyük taraçada, her yerde... Bütün gece ve önümüzdeki günlerde de burada olacaklar. Yalnız ha? Yalnız kalacağımı mı sanıyordun? Git sen, hiç pişmanlık duymadan atla uçağına git, evine dön, Paris’e, daha sonra, farklı koşullarda görüşürüz yeniden.”

Tania’nın kocasını kaybettiğı bir günde Adam aynı üslupla cevap veremezdi. Bu kadar saldırganlık karşısında tabii ki öfkelenmişti, ama telefonu kapatmadan önce sadece şu kadarını söyledi:

“Tamam! Daha sonra görüşürüz. Kendine dikkat et!”

Böyle bir hücumu hiç hak etmedim! Ben dostluk göstermeye, özenli olmaya çalışıyordum. Onun huyuna gitmeye gayret ediyordum. Bana bu şekilde saldırmasını mazur gösterecek hiçbir sebep yoktu.

Belki de yalnız kalıp kalmayacağını sormakla hata ettim. Bunu bir yerme veya acıma işareti diye görmüş olabilir. Aslında, misafirler gitsin, sen aile efradıyla yalnız kal da eve öyle geleyim demek istemiştım. Ama benim sözlerimi bir bahane olarak kullandı zaten. Öfkesinin gerçek nedeni Murad’ın cenazesinde konuşmayı reddetmem. Belki daha da geride Murad’la olan uzun süreli bozuşmanız yatıyor. Eğer cenazede konuşmayı kabul etseydim bu küslüğe kesin bir şekilde son vermiş olacaktım. Ama hiç kimse beni buna mecbur edemeyecek. Pohpohlamalara da uyarılara da karnım tok; hele böylesi bir öfke boşanmasının bana adım attırma şansı hiç yok.

İstediğim kadar akıl yürütüp mazeret arayayım, bir türlü sakinleşemiyorum! Çok gücendim!

Tania'nın saldırısında beni en çok yaralayan, "evine dön" demesi oldu. Paris'i artık "evim" olarak görüyorum olabilirim. Ama bu benim doğduğum şehirde de kendimi evimde hissetmeme engel mi? Her halükârda, hiçbir gerekçe arkadaş olsun olmasın, yasta olsun olmasın, üçüncü bir şahsa yabancı olduğumu bu şekilde yüzüme vurma hakkını vermez.

Mademki beni kovmak istiyorlar, ben de gitmiyorum! Gitme vaktini ancak ben, uygun gördüğüm şekilde saptayacağım.

İşin aslı, Adam ülkeden bu kadar çabuk ayrılmak niyetinde hiç değildi.

Cenaze törenine katılmaktan kaçınmak için bahane olarak üniversitedeki işlerini öne sürdüğünde, kendini kapana kısılmış gibi hissetmişti. Ama aslında ne ertesi gün ne de sonraki günler uçağa binip gitmesini gerektiren bir durum vardı. Nirengi noktalarını yeni yeni bulmaya başlamıştı ve henüz hiçbir bıkkınlık hissetmiyordu.

Bir anlamda, Tania'nın saldırganlığı imdadına yetişmişti. Daha dostça bir tavır gösterseydi, muhtemelen cenazeye katılmadan ülkede kalmaktan utanır ve uçağa binip giderdi. İstemeye istemeye yapsa bile, başka türlü elinden gelmezdi.

Ama şimdi kalmaya kararlıydı.

Aklında bir plan şekillenmiş ve hemen eşi Dolores'e telefon edip bunu paylaşmıştı. Ülkede bir müddet daha kalacak, ama izini belli etmeyecekti.

Karar alır almaz hareketlendi. Resepsiyonu arayıp fatu-rayı hazırlamalarını istedi ve havaalanına ne kadar zamanda gidildiğini sordu. Eğer birisi oteli arayıp kendisini sorarsa, uçağa binmeye gittiği cevabının verilmesini istiyordu.

Aynı nedenle otelden çıktığında da orada bekleyen tak-silerden birine binmedi. Kuyruğun en başındaki şoför kapıyı

açınca ilerideki dükkânlardan biraz alışveriş yapacağını söyledi ve tekerlekli valizini arkasından çekerek oradan uzaklaştı.

Birkaç dakika yürüdükten sonra bir köşeden, sonra bir diğerinden saptı ve boş geçen bir taksiyi durdurdu. Şoföre Bertrayel köyüne, Semiramis Otel'i'ne gitmek istediğini söyledi.

Adam, ancak araba şehir trafiğinden kurtulup bir dağ yoluna girdiği zaman, otel sahibesini aradı. Semiramis de üniversitedeki arkadaş grubundandı. Adam Fransa'ya gittiği zaman bir süre bağlantıları kopmuş, ama sonra tekrar temas kurmuşlardı. Semiramis son yıllarda iki kez Paris'e gitmiş, Adam'ın evinde akşam yemeği yemişler, Dolores'le tanışmıştı. "Güzel Semi" de Adam'dan ülkeye geri döndüğünde mutlaka kendisine de uğrayacağına dair söz almıştı.

Numarayı tuşladı ve kim olduğunu bile söylemeden:

"Taksideyim. Yarım saat içinde senin orada olacağım" dedi.

"Adam!"

Neredeyse çığlık atmıştı.

"Ülkede olduğunu bile bilmiyordum."

"Dün geldim. Benim için bir odan var mı?"

"Bana ne zaman, hatta yaz ortasında bile gelsen senin için her zaman bir oda bulunur, bunu bil. Bu bir tarafa, gerçekçi söylemem gerekirse otel zaten boş sayılır."

"Daha iyi ya!"

"Öyle mi? Muhasebecim seninle aynı fikirde değil."

Kadın güldü ve Adam da gülerek özür dileme ihtiyacını duydu.

"Aradığım şeyin sükûnet olduğunu söylemek istemiştım sadece. Buraya geldiğimi kimseye söylemedim ve Tania dışındada hiç kimseyi görmedim. Ama o da benim geri dönüş uçağına binmek üzere olduğumu sanıyor. Biliyorsun sanırım..."

“Murad’ı mı? Tabii biliyorum.”

“Son zamanlarda görmüş müydün onu?”

“Birkaç kez. Ya sen? Bozuşmuşunuz, biliyorum. Barıştınız mı sonra?”

“Hem evet, hem hayır... Anlatırım gelince. Cenazeye gitmeyi düşünüyor musun?”

“Evet, mecburum. Sen gitmeyecek misin?”

“Sanmıyorum.”

“Yanlış yapıyorsun. Cenazeye gitmemek olmaz.”

“Kendime göre sebeplerim var. Açıklarım sana. Ülkede olduğumun bilinmesini istemiyorum. Birkaç günlüğüne gizlenmeyi tercih ediyorum. Buna gerçekten ihtiyacım var. Senden başka kimseyi görmek istemiyorum.”

“Kimseyi görmeyeceksin, sakın ol! Zaten hiç kimse de otele olduğunu tahmin edemez. Seni odana kapatacağım, kapıyı da kilitleyeceğim.”

“O kadar da değil!”

İki kısa gülüş. Bir sessizlik. Sonra sadece nezaket gereği bir soru:

“Dolores yanında değil mi?”

“O gelememi. Son dakikada ortaya çıktı bu iş. Çalışıyor. Beni yine de kabul edersin değil mi?”

“Seni görmek için sabırsızlanıyorum...”

Taksi otele giden ağaçlı küçük yola girdiğinde açık duran parmaklığın yanında Semiramis, üç çalışanıyla birlikte onu bekliyordu: İhtiyar bir kapıcı, üniformalı bir resepsiyon görevlisi ve genç bir belboy. Belboy araba durur durmaz bagajı açtı ve valizi kapıp indirdi.

Patronu, “Oda sekiz” dedi.

Adam taksi ücretini ödemek için cüzdanını çıkarmıştı, ama şoför onun uzattığı parayı değil, otel sahibesinin açık camdan uzattığı banknotu almayı tercih etti.

Kadın, "Çoktandır yurtdışındasın, buranın âdetlerini unutmuşsun" dedi kendinden emin bir sesle, böylece misafirin her türlü itiraz çabasını baştan engellemek istemişti.

Doğduğu ülkede işler gerçekten böyle mi yürürdü? Adam pek emin değildi. Ama öne sürülen gerekçe karşısında eli kolu bağlanmıştı. Her göçmen pot kırmaktan çekinir ve ülkede kalmış olanlar onda gülünç düşme korkusunu ve sıradan bir turiste dönüşmenin utancını kolayca uyandırmayı başarabilirler. Adam parasını cebine koydu.

Aynı nedenle, arabadan indiğinde arkadaşını Fransa'da olsa rahatlıkla yapacağı gibi kucaklamaktan çekindi. Şoförün ve otel çalışanlarının bakışları önünde sadece elini sıkması daha yerinde olmaz mıydı acaba? O zaman kollarını boynuna dolayıp kısaca sarılan kadın oldu ve daha sonra onu *Belle Epoque* tarzında yapılmış vitraylı bir sundurmanın arkasındaki giriş kapısına doğru götürdü.

Bir saat sonra Semiramis'le birlikte, otelin en üst katındaki, üç tarafı boydan boya camlarla çevrili verandada sofraya oturmuşlardı. Görüntüleri ve masadaki mumlar gecenin içinde camlara yansıyor.

Önce on küçük tabak, sonra on küçük tabak daha, sonra bir on veya on beş tabak daha sıcak ve soğuk meze getirdiler. Sofra, koca bir turist sürüsünü doyuracak kadar yiyeceklerle dolmuştu.

"Sence bize yetecek mi bu kadar?"

Kadın hiç gülümsemeden "Bunlar sadece senin için, ben yemek yedim" dedi.

Söylediğinin yanlış anlaşılmasından korkan Adam, "Şaka yapmıştım" diye atıldı hemen.

"Ben de şakayı şakalamıştım" diye cevap verdi ev sahibesi korsanca bir gülümsemeyle. Sonra ekledi: "Hatırlasana, eskiden de mizah duygum olduğunu söyledin. Sen ve ben aramızda leb demeden leblebiyi anlardık, birbirimize göz kırpardık.

Nüktenin neresinde gülmem gerektiğini belirtmek zorunda hissetme kendini.”

“Kızma bana Semi! Bu kadar yıldan sonra ülkesine dönmek kolay değil. Temkinli, dikkatli, ölçülü olmak zorundayım. Çünkü artık nirengi noktam yok. Sürekli olarak karşımdakileri incitmekten çekiniyorum. Çok eski arkadaşları bile. Onlarla eskiden yaptığım gibi konuşup konuşamayacağımı bilmiyorum. İnsanlar değişiyor, biliyorsun.”

“Ben değişmedim Adam. O kadar genç ve ince değilim artık, ama içim değişmedi. Ben herhangi bir hanım değilim, sen de benim için asla herhangi bir beyefendi olmayacaksın. Zamanın böyle akıp geçmesinden ve bizi içli içli konuşan penguenlere çevirmesinden nasıl nefret ediyorum bilsen! Ben otel sahibesi, sen de seçkin profesör rolü oynamak zorundayız!

“Ama bu akşam değil” dedi şampanya kadehini kaldırarak.

Adam da sanki karşılıklı ant içiyorlarmış gibi, “Bu akşam değil” diye yineledi.

Tokuşturdukları kadehlerini yavaşça dudaklarına götürdüler. “Güzel Semi” gerçekten de az değişmişti – söylediğinden daha az. Yanık teninde hiçbir kırışıklık göze çarpmıyordu ve zümrüt gözleri o deniz derinliğini hâlâ koruyordu; eskisi kadar ince değildi belki, ama zaten arkadaşının belleğinde de hiçbir zaman ince bir kadın olarak yer etmemişti. Ülkedeki kadınların çoğundan daha uzun boyluydu, “sağlıklı”, hatta “balıketi”di”; bu hali de ne geçmişte ne de şimdi çekiciliğinden bir şeyler eksiltmişti.

Metrdotel, elinde peçeteye sarılı bir şişeyle hiç gürültü yapmadan masalarına geldi. Kadehleri doldurduktan sonra patronuna sordu:

“Biraz ışık açayım mı?”

“Hayır Francis, mumlar yeterli.”

Metrdotel başını salladı ve yerine döndü.

“O dönemi özlüyorum” diye kaldığı yerden devam etti Semiramis. “Senden daha çok özlediğim kesin. Kırk sekizine gelmiş bir kadının on sekiz yaşını özlemesi çok sıradan bir olay diyeceksin... Ama bu ülkede, dünyanın bu bölgesinde başka bir şeyler var. Sanki bir yoldaymışız gibi geliyor ve ne zaman bir adım atsam az önce ayağımın bulunduğu yer dağılıp toz haline geliyor. Hatta bazen yol da ayaklarımın altında çökmeye başlıyor ve göçükle birlikte sürüklenip gitmemek için adımlarımı hızlandırmak zorunda kalıyorum.”

ÜÇÜNCÜ GÜN

Adam, 22 Nisan'da uyandığında günlüğüne şu notu düştü:

Bu Pazar sabahı, ciğerlerime doldurduğum havayla birlikte tüm bu yıllar boyunca dağımın ne denli mahrum kaldığımı ve onun ana kucağına kendimi bırakmayı ne kadar özlediğimi anladım.

Semi'den Allah razı olsun, beni vadiye bakan bir odaya yerleştirdi. Pencerenin yanı başında küçük bir masam var; çevrem göz alabildiğine Halep çamlarıyla dolu, onları okşayıp gelen meltemi soluyorum ve zamanın sonuna dek buradan hiç kımıldamasam çok memnun olurum. Yuvarlak tepeler ve ufukta uzanan deniz arasında okumak, yazmak, düşünmekle geçse zaman...

Kafamın içinde bir ses yakında usanacağını biteviye mırıldanıp duruyor. Bugün bana kalmamı telkin eden şımarıklığım, yarın da gitmemi buyuracağını hatırlatıyor. Nasıl bugün buranın içine dalıp kaybolma ihtiyacı duyuyorsam, o zaman da hemen kaçıp gitmek isteyeceğimi söylüyor. Ama içimdeki Kassandra'yı susturmalıyım.

Adam tatlı mahmurluğundan yavaşça sıyrılarak defterinin sayfalarını karıştırmaya ve önceki gün başladığı, Tania'nın ve

yeğenin telefonlarıyla kesilen öyküyü aramaya koyuldu. O telefonlar yüzünden kendisi de başkentten kaçıp Semiramis'in yanına sığınmak zorunda kalmıştı. En son şu cümleyi yazmıştı: *"Bilal'in ölümünden altı ay sonra, saflarımızda yeni bir gedik açılacaktı: Ben gidecektim."*

Anılarının ipliğini yeniden parmaklarına dolamak istemiş gibi, bu sözleri boş bir sayfaya kopya etti.

Arkadaşlarım hep tepem attığı için gittiğimi sandılar. Bu çok yanlış. Ben bile uzun süre başka bir açıklama yapmak zorunda kalmamak için bu teze inandırıcılık kattım. Sorularla beni sıkıştırdıklarında, o sırada yanında yaşadığım büyükanneme ertesi gün Paphos Adası'na giden gemiye bineceğimi ve oradan da Paris'e uçacağımı bir akşam sakın sakın bildirdiğimi anlatıyordum. Bu söylediğim yalan değildi, yanlış hiçbir yanı yoktu, ama işin özünü es geçiyordum. O gün bildirilen karar uzun süredir kafamda olgunlaşmıştı. Sık sık elimde bir kitapla saatler boyunca odama kapanıyor, sonra kitabı elimden bırakıp yatağıma uzanıyor, faltaşı gibi açılmış gözlerimle savaş yıllarının ardından ülkemizin ve bölgenin neye benzeyeceğini hayal etmeye çalışıyordum. Bilal'in "Tarih'in son sözünü" öğrenebilmek için üzerinde dikilip beklemek istediği o bitiş çizgisine kendimi zihinsel olarak taşıyordum.

O "son söz" hiç hoşuma gitmiyordu. Olayı kafamda ne kadar evirip çevirsem de, çevremde şiddet ve gerilemeden başka bir şey görmüyordum. Giderek kararan bu Doğu Akdeniz dünyasında artık benim yerim ve kendime böyle bir yer inşa etmeye niyetim de yoktu.

Kararımı aylar süren bu dilsiz meditasyon, geleceği tahmin yönünde soğukkanlı çabalar ve uyanık görülen düşler sonunda vermiştim. Karar bir gün birdenbire ortaya çıkıverdi, ama yavaş yavaş şekillenmişti. Zaten bü-

yükannem de bu karara ne şaşırđı ne de üzüldü. Dünyada benden başka kimsesi yoktu, ama o beni kendisi için değil benim için seviyor ve sadece başımı sokacak bir dam bulmamı değil, güvende olmamı istiyordu. İçim rahat, pişmanlık duymadan gidebilmem için beni takdis etti.

Adaya çıkar çıkmaz Fransız konsolosluğuna başvurdum, onlar da bana vize vermek için kendi konsolosluğundan bir tavsiye mektubu getirmemi istediler. Evet, o sırada henüz medeni bir çağda yaşıyorduk! Vize almak için başparmağımı mürekkebe batırıp kayıt defterine parmak izimi bırakmam gerekmemiş, konsolosumun mektubu yeterli görülmüştü. Bu mektubu, ben onun çalışma odasının bir köşesinde kahvemi höpürdetirken, en güzel dolmakalemiyle yazmıştı; mektubu hemen Fransız konsolosluğuna götürmüştüm, orada da bana ikinci bir kahve ikram etmişlerdi.

Yaşadıklarımı güzelleştiriyorum belki, ama daha fazla ayrıntı hatırlayamıyorum; fakat hislerimi ve yaşananların damağımda bıraktıkları tadı hatırlıyorum. En ufak bir acılık yoktu. Ülkesini terk etmek eşyanın tabiatına aykırı değildi; bazen olaylar bunu dayatır; yoksa bir bahane bulmak gerekir. Ben bir ülkede değil bir gezegende doğdum. Tamam, tabii ki bir ülkede, bir şehirde, bir mahallede, bir ailenin içinde, bir doğum kliniğinde, bir yatakta doğdum... Ama hem ben hem de tüm insanlar için tek önemli şey, dünyaya gelmiş olmaktır! Dünyaya! Doğmak, şu veya bu ülkede, şu veya bu evde, dünyaya gelmek demektir.

Murad bunu asla anlayamadı. Çatışmalar ortalığı kasıp kavururken insanın güvende olmak için bir süreliğine anavatanından uzaklaşabileceğini kabullenmeye hazırđı. Ama yıllar yılları kovalarken yabancı bir ülkede, kocaman

bir metropoliin isimsiz kalabalığı içinde yaşamak istemek, onun gözüünde sadece anavatanını terk etmek değil, atalarına hakaret etmek, bir anlamda ruhunu sakat bırakmak demekti.

Ülkede neler olup bittiğini yakından takip etmekle birlikte, oraya dönmeyi bir daha düşünmedim. Şunu söylemiyordum: “Oraya dönmeyeceğim.” “Daha sonra” diyordum, “Bu yaz değil”, “Belki önümüzdeki yıl.” Kendi içimde, bir parça kibir de içeren bir düşünceyle, benim bildiğim ülke haline geldiğinde oraya dönüp yerleşeceğime söz veriyordum. Bunun imkânsız olduğunu bilsem de, koyduğum koşul pazarlığa açık değildi. Hâlâ da değil.

Bu benim sadık kalma tarzım ve bir başkasını benimsemeyi de hiçbir zaman istemedim.

Arkadaşlarım dönmeyeceğimi yavaş yavaş anladılar. İçlerinden bazıları bana yazdı. Bir bölümü bana hak verdi, diğerleri de uzun nutuklar çektiler.

Adam masadan kalktı ve Paris'ten gelirken yanında getirdiği gök mavisi kalın bir dosyayı valizinden çıkardı. Üzerine, kalın uçlu siyah bir keçeli kalemle, "Arkadaş mektupları" yazılmıştı. Dosyayı yatağın üstüne koydu, yanına uzandı, açtı, içinden bir tutam mektup çıkarıp okumaya başladı.

Ancak bir saat sonra elinde kâğıtlarla ayağa kalktı ve bazı bölümleri not defterine kopya etmeye koyuldu.

"Ülkede, senin bir daha geri dönmek üzere gittiğin dedikodusu dolaşıyor..."

Murad'ın 30 Temmuz 78 tarihli ve bir yolcunun yardımı sayesinde Paris'te elime ulaşan mektubundan alıntı.

"Bunu ne zaman yanımda tekrarlasalar, öfkelenmiş gibi yapıyorum. Böylece tartışmaya girmek zorunda kalmıyorum. Ama aramızda kalsın, ne diyeceğimi de bilemiyorum. Geçen yıl, tüm yaz boyu bekledik seni, gelmedin. Anlaşılan çalışıyormuşsun. Ben Fransa'da insanların yazın tatile çıktığını sanırdım. Ya ağustosta ya da temmuzda. Veya eylülde. Yok ama sen değil! Sen çalışıyordun! Arkadaşlarımızı azarladım: 'Durmadan takvimdeki tatilleri kolla-

dıkları halde çok çalışıyormuş gibi yapan oradaki insanlara benzeyeceğini mi sanıyordunuz? İçiniz rahat etsin, Adam değişmemiş ve değişmeyecek! Bir göçmen gibi, bizden gitmiş gerçek bir göçmen gibi, güneşte, yağmur altında, her mevsimde gece gündüz demeden çalışıyor, imanı gevriyor...'

Ama yalancının mumu yatsıya kadar yanar. Bu sabah büyükannen bir ay izin aldığını ve Alpler'de bir ev kiraladığını herkese ilan etti. Tanrı günahlarını affetsin, epey gururlu bir havası vardı ve ona gönderdiğin mektubu bana gösterdi. Bu nedenle derhal sana yazmaya karar verdim.

Sana baskı yapmaya çalışmıyorum, ama buraya bir daha ayak basmak istemediğin doğruysa, en azından bunu bana söyle ki seni savunacağım diye kendimi gülünç duruma düşürmeyeyim, çakal! Alpler'i buradaki dağa tercih ediyorsan en azından bunu bana yazma cesaretini göster!

Sizin Alpler'iniz henüz jeolojik bir engebeden, adi bir 'büklüm'den başka bir şey değilken, *Kitab-ı Mukaddes* bizim dağımızın şarkısını söylüyordu. Alpler ancak atamız Hannibal Roma'ya saldırmak üzere filleriyle onları aştığında tarih sahnesine girdi. Zaten asıl yapması gereken de buydu, doğrudan o kente saldırmalı ve o gelip bizi işgal etmeden almalıydı Roma'yı. Ama sanıyorum bütün bunlar artık seni ilgilendirmiyor, Hannibal'in kim olduğunu bile unutmuşsundur herhalde.

Alpler'de bir ev demek ha, seni hain? Burada, en başta benimki olmak üzere, seni bekleyen onca ev varken hem de? Utanmalısın! [...]

Tania seni öptüğünü söylüyor. O öpüyor olabilir, ben öpmüyorum! Artık seni tanımıyorum!"

Aynı zarfın içinde ikinci bir mektup daha vardı.

Başlangıçta, dörde katlanmış, neredeyse şeffaf bu pembemsi kâğıdı gördüğümde ve Tania'nın ince yazısını tanıdığımda, Murad'ın haberi olmadan zarfın içine koymuş sanmıştım. Ama, kendi söziünün yanına karısının da sözünü eklemesine Murad'ın rıza gösterdiğini çok geçmeden anladım. Çünkü kocasının sözlerini yumuşatmak istermişçesine kaleme aldığı mektubunda en acı suçlamalar Tania'dan geliyordu.

“Çok sevgili Adam,

Murad'ın sana gönderdiği mektupta, erkeklik şerefini korumak uğruna hırçın bir paylama altına gizlenmiş derin bir sevgi ifadesi bulunduğunu anlayacağından eminim.

Arkadaşlarının yaşamında hiç kimsenin ve hiç bir şeyin dolduramadığı bir boşluk bıraktığını sana söylememe bilmem gerek var mı? Bu yolunu yitirmiş yıllarda yokluğun daha da acı bir şekilde hissedildi. Şimdi karşımda olsan şaşırmış gibi yapardın, ama ben sana inanmazdım. Ben senin dış görünüşteki tevazuunu her zaman sahici bir alçakgönüllülükten çok, iyi alınmış bir terbiyenin işareti olarak gördüm. Tatlı dilli, kibar ve utangaç dış görünüşünün altında sen tanıdığım en kibirli varlıksın.

İtiraz etme! Doğru olduğunu biliyorsun ve ben de bunu seni seven bir kız kardeş olarak söylüyorum. Tanıdığım en kibirli ve aynı zamanda –bu defa daha da kuvvetli bir itiraz gelecek– en hoşgörüsüz varlıksın. Bir arkadaşın seni hayal kırıklığına mı uğrattı? Arkadaşlığını kesersin. Bir ülke mi seni hayal kırıklığına uğrattı? Senin ülken olmaktan çıkar. Kolay da hayal kırıklığına uğradığın için, sonunda arkadaşsız ve vatansız kalacaksın.

Sözlerimin üzerinde bir etkisi olmasını ne kadar isterdim, bilsen... Keşke bu ülkeye karşı daha hoşgörülü olmaya, onu olduğu gibi kabullenmeye seni ikna edebilseler... Burası her zaman bir hizipleşme, kargaşa, iltimas, adam kayırmacılık, rüşvet ülkesi olacak. Ama aynı zamanda ehli keyifliğin, insan sıcaklığının, gönül zenginliğinin ülkesi. Ve senin en sahici dostlarının ülkesi.

Ülkemizin bir diğer önemli vasfı, burada sürekli bir kaygısızlık rüzgârının esmesidir. Şehrin tüm mahalleleri alev alev yandığında bile, bizim köyümüz, evimiz ve büyük taraçamız senin bildiğin hallerinde kalıyorlar. Birkaç arkadaş da zaman zaman, tıpkı eskiden olduğu gibi, gelip bize katılıyorlar. Bazıları hiç uğramıyor; onları özlemeye devam edeceğiz ve onların da bizi biraz olsun özlediklerini düşünmekten kendimi alamıyorum.

Murad senin onun için artık hiçbir anlam ifade etmediğini bana tekrarlayıp duruyor, ama bu aslında tam tersi manaya geliyor. Senin artık bir yabancı olduğunu ve gelecekte belki daha da yabancılaşacağını da söylüyor, muhtemelen pek de haksız sayılmaz. Ama ben seni yine de tüm sevgimle kucaklıyorum...”

Bu mektupları özenle saklamışım, ama cevap verdiğimi hatırlamıyorum.

O dönemde ülkeden mektup almak hiç kolay değildi, oraya mektup ulaştırmak ise tamamen tesadüflere bağlıydı. Posta hizmeti artık çalışmadığı için oraya giden bir yolcudan yardım isteniyor, sonra da onun mektubu elden teslim etmesi gerekiyordu. Çok tehlikeli olabilecek bir görevdi bu. Taşıyıcı bazen bir çatışma bölgesine girmek

zorunda kalıyordu. Eğer riske girmek istemiyorsa mektubun alıcısından gelip zarfını almasını istiyor, bu defa da o ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalıyordu.

Bu nedenle geride kalanlara artık mektup yazılmıyordu. Telefon ediliyordu. Ya da en azından bu deneniyordu. Onda dokuz sonuç alınamıyor, ama bazen telefon açılıyordu. O zaman asıl söylenmek istenen acele acele söyleniyordu, çünkü hat her an kesilebilirdi. Yakınların sağlık durumu soruluyor, birtakım acil ihtiyaçlar –öncelikle de ülkede artık bulunamayan ilaçlar– not ediliyor, gönderilen veya alınan mektuplar hakkında bir çift laf ediliyor, giden veya gitmeye hazırlanan yakınlar sayılıyordu. Daha sonra, telefon işletmesi insafa gelir de hat kesilmezse, başka şeylerden söz etme lüksü göze alınabiliyordu.

Murad aramızdaki konuşmalardan birinde onun suçlamalarına şöyle cevap verdiğimi iddia etmişti: “Ben hiçbir yere gitmedim, ülke gitti.” Belki de söylemişimdir. O dönemde bu cümleyi zaman zaman kullanıyordum, hoşuma gidiyordu. Ama bu bir şakadan ibaretti. Tabii ki giden bendim. Kalma kararı da alabilirdim, ama ben gitmeye karar vermiştim.

Ama bu, eğer ortada bir kusur varsa, bu kusurun bana ait olduğunu göstermez. Her insanın gitmeye hakkı vardır, onu kalmak için ikna etmesi gereken ülkesidir –koca koca laflar etmeye meraklı siyasetçiler ne derse desin. “Ülken senin için ne yapabilir diye sorma, sen ülken için ne yapabilirsin, onu düşün.” Milyardersen, üstelik kırk üç yaşında ABD başkanı seçilmişsen bunu söylemek kolay! Ama ülkende ne çalışabiliyor, ne tedavi olabiliyor, ne barınabiliyor, ne eğitim alabiliyor, ne özgürce oy kullanabiliyor, ne görüşlerini ifade edebiliyor, ne de sokaklarda dilediğin gibi dolaşabiliyorsan, John F. Kennedy’nin bu meşhur sözü kaç para eder ki? Beş para etmez!

Önce ülken sana karşı belli taahhütleri yerine getirecek. Orada tüm haklara sahip bir yurttaş olarak görüleceksin, baskıya, ayrımcılığa, hak etmediğin mahrumiyetlere maruz kalmayacaksın. Ülken ve yöneticileri sana bunları sağlamak zorunda, yoksa sen de onlara hiçbir şey borçlu olmazsın. Ne toprağa bağlılık, ne bayrağa saygı. Başın dik yaşayabildiğin ülkeye her şeyini verirsin, her şeyi, hatta hayatını bile feda edersin; ama başın yerde yaşamak zorunda kaldığın ülkeye hiçbir şey vermezsin. İster doğduğun ülke, ister seni kabul eden ülke söz konusu olsun. Yüce gönüllülük yüce gönüllülüğü, umursamazlık umursamazlığı ve aşağılama da aşağılamayı doğurur. Özgür varlıkların anayasası böyledir ve ben de başka bir anayasa tanımıyorum.

Kısacası, kendi isteğimle ya da hemen hemen kendi isteğimle giden ben oldum. Ama Murad'a ülkenin benden çok daha uzaklara gittiğini söylerken de haksız sayılmazdım. Sonuçta ben Paris'teyken, doğduğum kente uçakla beş saat uzaklıktayım. Evvelsi gün yaptığımı son yıllarda herhangi bir gün pekâlâ yapabilirdim: Sabah ülkeye dönmeye karar verip akşam burada olabilirdim. Büyükanne-min eski apartman dairesi uzun süre elimin altında kalmıştı, oraya yeniden yerleşir, bir daha da ayrılmazdım. Ne ertesi gün, ne ertesi ay, hatta ne de ertesi yıl.

Bu adımı niye hiç atmadım? Çocukluğumun içinde geçtiği manzarayı bir daha bulamayacağım için mi? Hayır, bu değil, kesinlikle değil. Dünyün dünyasının silinip gitmesi eşyanın tabiatına uygundur. Ona karşı bir hasret duyulması da eşyanın tabiatına uygundur. İnsan geçmişin yok olması karşısında kolay avunur; asıl kaldırmayan, geleceğin yok olmasıdır. Yokluğu beni üzen ve aklımdan hiç çıkmayan ülke, gençliğimde tanıdığım değil,

gençliğimde hayalini kurduğum ve asla güneşin altında yerini alamayan ülkedir.

Bana, bizim Doğu Akdeniz böyledir, değişmez, hi-zipler, iltimas, rüşvet, edepsiz bir nepotizm her zaman olacak, buna alışmaktan başka bir seçeneğimiz yok deyip duruyorlar. Bütün bunları reddettiğim için de kibirli olmakla hatta hoşgörüsüzlükle suçlanıyorum. Ülkesinin bu arkaik yapıdan biraz olsun çıkmasını, yozlaşmanın ve şiddetin azalmasını istemek kibir sayılabilir mi? Üstün-körü bir demokrasi ve hep kesintiye uğrayan bir iç barışla yetinmek istememek kibir veya hoşgörüsüzlük diye algı-lanabilir mi? Eğer öyleyse kabul, günahı boynuma, ben kibirliyim ve onların faziletli tevekkülünü lanetliyorum.

Ama bu sabah Semi'nin otelinde kendimi doğduğum top-rakta hissetmenin sevincini tenimde, etimde yeniden keş-fediyorum.

Doğduğum toprak. Bu sözleri sanki onları yeniden öğrenmeye ihtiyacım varmış gibi yazıyorum. Doğduğum toprak. Ülkem. Vatanım. Kusurlarını görmezden gelmi-yorum, ama şu kavuşma günlerinde orada sadece geçici olarak bulunduğumu, dönüş biletimin cebimde durduğu-nu sürekli hatırlamak da istemiyorum. Orada ne kadar kalacağımın belli olmadığına, önümde kesin tarihler veya zorunluluklar gibi engeller bulunmadığına, bu odada, bu dağ pansiyonunda ne kadar gerekiyorsa o kadar kalacağı-ma inanmaya ihtiyacım var.

Biliyorum, –iki gün, iki hafta veya iki ay içinde– bir an gelecek ve ben kendimi yeniden çıkış kapısına doğru sürükleniyormuş gibi hissedeceğim; buna ya başkalarının davranışları ya da kendi sabırsızlıklarım neden olacak. Ama şimdilik bunu düşünmek istemiyorum. Yaşıyorum, soluk alıyorum, hatırlıyorum.

Adam, gök mavisi dosyasının içinde ne varsa yatağın üstüne boşalttı ve yıllar boyunca ne çok şey biriktirdiğine hayret etti. Kapaktaki yazının aksine dosyada sadece mektuplar yoktu; gazete kupürleri, vesikalık fotoğraflar, grup fotoğrafları, hatta Fransa'daki ilk oturum kartı da çıktı içinden.

Üstünde "Arkadaş mektupları" yazan bir dosyanın içine bu vesikayı hangi akla hizmet koymuştu? Hiçbir fikri yoktu; akılcılığını tartmakta zorlandığı başka bir ben ile tanışıyor gibiydi.

O yıllarda sahip olduğum göçmen kimliği açısından, kendi ülkemden başka bir ülkede oturum hakkı kazanmanın basit bir idari girişim değil, varoluşsal bir seçim olduğuna inanmak gerek; arkadaşlarımın sözleri de benim için sadece birer görüş değil, iç seslerdi. Bugün, tüm çabama rağmen, o günkü duygularımı bulamıyorum, kendimi o genç göçmenin yerine koyamıyorum.

Bir tarihçi, akılcılığın tarihlerle ilgili olduğunu bilmek durumundadır. Bu nedenle daha fazla ısrarcı olmadan, bu noktayı belirtip geçiyorum. Ve yeniden hatırladıklarına dönüyorum.

Tania benim için "bir kız kardeş", "bir abla" veya "beni seven bir kız kardeş" olduğunu kim bilir kaç kez yazmıştı!

Bu da onun bana olan sevgisini, her türlü yanlış anlama ihtimalini bertaraf ederek gösterme yoluydu. Tabii ki uzak geçmişten söz ediyorum. Kocasıyla aramız bozulduğundan beri, çok seyrek görüştük ve bu konuşmaların pek sıcak geçtiği de söylenemez. Özellikle şu son günlerde...

Bu kaçınılmazdı, ama yine de biraz üzüliyorum. O ve ben daha ilk tanışmamızda –üniversitenin kantininde– birbirimize dostluk duymuştuk. Dostluktan daha fazlası var mıydı? Belki, bilmiyorum... Bunca yılın ardından bu konuda bir şey söylemek güç. On yedi yaşında ona yönelik bakışlarımda başka bir şeyler de var mıydı diye hatırlamak için belleğimi kazabilirim tabii. Ama böyle bir iç gözlemin ne faydası olacağını anlayamıyorum. Aşk dediğiniz, “dostluk”, “arzu”, “tutku” veya Tanrı bilir başka hangi ismi taşıyan beyaz veya siyah ya da altın sarısı veya pembemsi kablolardan ayırmak gereken kırmızı bir kablo değildir. Benim delikanlı kalbimde de kuşkusuz bin bir duygu ayrılmaz biçimde iç içe geçmişti. Ama Tania’yı hep Murad ile birlikte görüp tanıdım, kendimi “onunla birlikte” hiç görmedim ve bu konuda da asla bir hınç beslemedim.

Bununla birlikte o sırada ona karşı derin bir sevgim vardı ve kocasıyla tüm olup bitene rağmen bu duygumu gözden geçirmeye yanaşmadım. Onun masum olduğunu mu düşünüyordum? Pek değil. İnsanlar sevdiklerinin yaptıkları konusunda asla tam anlamıyla masum değildir. Ama bunun için dışlanabilirler mi? Murad yakışsız bir şekilde davranmaya başladığında Tania ondan uzaklaşmalı mıydı? Sanmıyorum. Onun yanında kalmak boynunun borcuydu. Ama erkeğine gösterdiği bu sadakat de onu ister istemez suç ortağı yapmıştı. Evet, vicdan yumağını çözmek de en az duygu ipliklerini çözmek kadar zordur.

Hayat yolunda ilerlerken, sadece ihanet ile sadakat arasında tercih yapmak zorunda kalınsaydı işler kolayla-

şırdı. Ama insan çoğunlukla iki bağdaşmaz sadakat, veya –bu da aynı kapıya çıkar– iki ihanet arasında tercih yapmaya zorlanır. Gün geldi, olayların baskısı altında ben kendi tercihimini yapmak zorunda kaldım; Murad ve Tania da kendi tercihlerini yaptılar. İhanetlerimizin bilançosu: Bir sürgün, bir suçlu ve bir suç ortağı. Ama bu aynı zamanda sadakatlerimizin de bilançosu.

Tania, Murad'ın yanında kalarak onun suç ortağı oldu, ama onu bıraksaydı çok adice davranmış olacaktı. Bu işler böyledir. Bazen yirmi yaşında verilen taahhütler bir daha inkâr edilemez, en şerefli yol yine de onları üstlenmeye devam etmektir. Ben Tania'yı suçlamıyorum da aklamıyorum da. Zaten mahkeme falan da değilim.

Yargılamıyor muyum yani? Yo, yargılıyorum, tüm vaktimi yargılamakla geçiriyorum. Gözlerini sahte bir dehşet ifadesi içinde açıp, "Yoksa beni yargılıyor musunuz?" diyen insanlara çok kızarım. Tabii ki yargılıyorum sizi, hem de durmadan yargılıyorum. Vicdanı olan her varlık yargılama yükümlülüğüne sahiptir. Ama benim verdiğim hükümler "sanıklar"ın varoluşunu etkilemiyor. Takdir ediyorum veya takdirimi geri çekiyorum, neza-ket ayarı yapıyorum, ek kanıtlar ortaya çıkıncaya kadar dostluğumu askıya alıyorum, uzaklaşıyorum, yakınlaşıyorum, yüz çeviriyorum, cezayı tecil ediyorum, her şeyin üstünden sünger geçiriyorum – veya öyleymiş gibi yapıyorum. Muhataplarımın çoğu bunların farkına bile varmıyorlar.

Hükümlerimi bildirmiyorum, kimseye ders verecek değilim, insanları gözlemek bende sadece bir iç diyaloga, kendi kendimle girdiğim sonu gelmez bir diyaloga neden oluyor.

Eğer Tania ilk tercihini kötü nedenlere dayandırsaydı, onu daha katı bir biçimde yargılardım. Yani yirmi ya-

şındayken iğrenç bir adama –parası, soyadı veya daha da kötüsü bileği, “erkekliği” yüzünden– âşık olsaydı, demek istiyorum. Bu tür yanılgılara karşı fazla merhametli olmadığımı itiraf etmeliyim. Ama durum böyle değildi. Benim gençliğimde tanıdığım Murad’a Tania’nın âşık olması son derece anlaşılır bir şey. Çünkü o Murad sıcak bir adamdı, evi hep açıktı, arkadaşlarını ağırlamaktan ve kendilerini evlerinde hissetmelerini sağlamaktan zevk alırdı.

Demek ki ilk bakışta fark edilmese bile, cömertlik, mizah ve ince bir zekâ söz konusuydu. Yeterince yontulmamış dağlı pozlarına girmekten hoşlanıyordu, ama bu bir oyundan ibaretti. Bu sayede her düşündüğünü çekinmeden söyleme olanağı buluyordu. Başka birinden –örneğin benden– çıksa kaba veya kötü niyetli olarak yorumlanabilecek, yıllarca sürmüş dostlukları bir hamlede yok edebilecek çiğ gerçeklerin onun ağzından rahatça döküldüğünü kim bilir kaç kez görmüştümdür. Ondan gelince bu sözler sineye çekiliyor, kimse ona bozulmuyor, “Murad işte!” deniliyor ve kusurun üçte ikisi affediliyordu.

İnşa ettiği bu kişilik böylece ona büyük bir özgürlük tanıyordu. “İnşa ettiği” derken, sanki bu davranış tarzının usta bir hesaplama kaynağı olduğunu ima etmiş gibi oluyorum. Hem evet, hem hayır. Bu onun doğallığıydı, ama durumu ustaca kullanıyordu da. Sahnede canlandırmaları gereken karakterlere inandırıcılık katmak için kendi gerçek mizaçlarından da yararlanan büyük oyuncularını andırıyordu.

Tania’nın onun büyüüne kapılmış olmasını anlayışla karşılıyorum, hepimiz aynı durumdaydık, üstelik belki de en çok etkilenen bendim.

Üniversitede tanıştığımızda Murad’da beni hayran bırakan yan, çok görmüş geçirmiş olduğu duygusunu uyandırabilmesiydi. Küçük topluluğumuzda bazıları ondan daha genç, bazıları daha yaşlıydı, ama o hepimizin

ağabeyi gibiydi, bizim adımıza günlük kararları alan oydu. Bir şef miydi? Hayır, biz şef istemiyorduk, otoriteleri ve hiyerarşileri reddediyorduk. Ama onun bir tür üstünlüğü vardı.

Erkek sorumluluklarını çok küçük yaşta üstlenmek zorunda kalmış, bu da onu olgunlaştırmıştı. Babası kırk dört yaşında kalp krizinden ölmüştü. Murad o sırada yedi yaşındaydı, tek erkek evlattı, annesi yirmi sekizindeydi ve bir daha asla evlenmedi. O güne dek kocasının gölgesinde yaşamıştı, o günden sonra da artık oğlunun gölgesinde yaşamak istemişti.

Her konuda ona başvuruyor, her kararı ona bırakıyordu. Hangi okula gideceği, bir araba alınıp alınmayacağı, bahçevanın maaşı, bir arazinin satışı, bir çatı veya duvarın onarımı; annesi tüm bu konularda oğluna işin olumlu ve olumsuz yanlarını açıklıyor, ilgili kişilerle onu buluşturuyor, sonra da kararları onun almasını istiyordu.

Çocukluklarında tahta çıkan ve yetişkin gibi davranmak zorunda bırakılan şehzadelere benziyordu. Annesi de bir anlamda onun naibiydi.

Murad'la tanıştığımda on dokuz yaşındaydı ve annesinin ona gösterdiği saygı bir modernlik dışavurumu zannedilebilirdi. Altmışlı yıllardan yeni çıkmıştık ve bazı ebeveynler çocuklarının arkadaşı rolünü oynuyorlardı. Murad'ın annesi için bunun hiç de geçerli olmadığını çok geçmeden anladım. Hatta tam tersi söz konusuydu: Erken bir modernlikten çok süregelen bir arkaizm. Eğer tek çocuğu bir kız olsaydı, sanırım onu büyük bir baskı altında tutardı. Onun erkek parçası olan oğluna ise tapıyordu. Ona bir "arkadaş" gibi değil, efendisiymiş gibi davranıyor ve böylelikle ona ezelden beri biçilmiş rolü oynadığına inanıyordu.

Bu davranış tarzı Murad'a çok küçük yaştan itibaren bir ağırlık, kendinden ve sahip olduklarından gurur duyma ve inkâr edilmez bir vazife duygusu –en azından

kendi ailesine karşı– kazandırmıştı. Annenin bu davranış, kendisi bilmese de, aynı zamanda Murad'ın talihsizliği olmuştu.

Kadının adı Aida idi. Sanki kocası daha dün ölmüş gibi hep siyahlar giyerdi. Ama nazik, hatta çoğu zaman güler yüzlü bir kadındı, mizah duygusu da eksik değildi. Beni seviyordu sanırım – en azından henüz oğlunun en iyi arkadaşı iken.

Bir gün Murad bana, birisiyle bozuştığında bunu annesine söylemekten kaçındığını, yoksa söz konusu kişiye karşı derhal saldırıya geçtiğini ve o zaman da herhangi bir barışma ihtimalinin kalmadığını anlatmıştı. Bu son yıllarda annesinin benden de nefret ettiğini tahmin ediyorum.

Hâlâ hayatta mıdır? Bilmiyorum. Muhtemelen değildir. Yoksa onu dün klinikte görürdüm.

Semiramis bir tabak meyve –kan kırmızı kirazlar, kayısılar, beyaz erikler ve bir Mısır mangosu– ikram etmek için kapısını çaldı. Adam ona teşekkür etti ve içeri buyur etmeden alnına bir öpücük kondurdu.

Onun rahatsız edilmeme arzusuna saygı duyduğu iyice anlaşılın isteyen Semiramis, “Yemek yemek istediğinde, bana seslen” diye fısıldamakla yetindi.

Başı ve gözleriyle onayladı; sonra kadının çıkıp kapıyı kapatmasını bile beklemeden tekrar eski kâğıtlarının içine daldı.

Ağustos 78’de, Murad ve eşinin mektuplarından sadece birkaç gün sonra, bir başka dostumdan, Albert’den bir mektup aldım. Onu da yolu Paris’e düşen biri getirmişti. Öncekilerin tam aksi bir görüşle yazılmıştı. O zamandan beri hepsini büyük bir ataşla birleştirerek topluca saklamıştım. Ama ataş paslanmıştı; şimdi mektuplardan birinin ön, diğerinin de arka yüzünde onun sepya rengi izi var.

“Sevgili Adam,

Murad denen bu yarı-meczip dün sana ‘tamen sağırlaşmadan önce duyman gereken şeyleri’

yazdığını ıgırıyordu. Neler anlattı bilmiyorum, ama az çok tahmin edebiliyorum ve sana farklı bir an sesi dinletmeyi görev sayıyorum.

Öncelikle ortak dostumuza, sana ne yazmış olursa olsun, kızmamanı rica ederek başlayacağım. Sen ve ben onunla hiçbir zaman ince düşünceleri veya kültürü nedeniyle dost olmadık, değil mi? – bildiği az sayıda şeyi de tersten öğrenmiş, ne demek istediğimi anlıyorsun. Biz onu dřndđđnden daha yüksek sesle konuşan, terbiyesiz bir dağlı olduğu ve kfrlerinin içini iyi yüreğiyle doldurduğu için seviyoruz. Aynı zamanda onu Tania yüzünden de seviyoruz... Bunlar bir yana, eğer ona cevap yazmaya karar verirsen, sakın lafını sakınma!

şimdi sana günlük yaşamımıza ilişkin hakikati, ortak dostumuzun senden özenle gizlemeye çalıştığı hakikati anlatacağım.

Bu birkaç satırı mum ışığında yazıyorum. Yirmi dört saatte sadece iki saat elektrik geliyor ve bu gecelik artık elektrik beklememek lazım. Zaten mektubu bitirdiğimde sana nasıl gndereceğimi de henüz bilmiyorum. Komşularımdan biri, Halil birkaç gün içinde Fransa'ya gitmeyi tasarlıyor, bu sayfaları ona emanet edeceğim; tabii fikir değiştirmezse... Yoksa bir başka yolcu aramam gerekecek.

Normal bir ülkede, mektubunu yazarsın, bir pul yapıştırırsın, zarfı bir posta kutusuna atarsın. Gezenin her köşesinde her gün milyonlarca kez yinelenen bu sıradan senaryo burada hayal bile edilemez hale geldi.

Geldiğimiz nokta bu! Posta, elektrik ve geri kalan her şeyde. Hava trafiği aralıklarla, havaalanı yolunda hiçbir adam kaçırma hadisesi yaşanmamışsa

işliyor. Binalar barikat, sokaklar atış poligonu, gökdelenler betonarme gözetleme kuleleri durumunda. Parlamento artık parlamento değil, hükümet hükümet değil, ordu ordu değil, dinler din değil; sadece hizipler, partiler, milisler var...

Böylesine atipik bir ülke karşısında ağzı açık kalanlar var. Ben kendi payıma tüm bunlarda hayran kalınacak hiçbir şey, hiçbir eğlence, hiçbir gurur vesilesi görmüyorum. Diğerlerine benzeyen bir ülke hayali kuruyorum sadece. Bir düğmeye basıyorsun ve klik!, ışık yanıyor. Mavi musluğu çevirince soğuk, kırmızı musluğu çevirince sıcak su akıyor. Ahizeyi kaldırıyorsun ve mucize! çevir sesini duyuyorsun. Komşularım bana biraz daha sabırlı olsam, telefonu kulağıma yapıştırıp soluğumu tutarak beklesem, sonunda hattın çalışmak üzere olduğunu belirten bir klik sesi duyacağımı söylüyorlar.

Hiçbir zaman yeterince sabırlı olamayacağım... Atalarımın yüzlerce yıl postasız, telefonsuz, musluklarından su akmadan, elektriksiz yaşadıkları doğru ve teorik olarak benim de aynı şeyi yapmamam için hiçbir neden yok. Şu farkla ki, onların asansörü yoktu ve benim gibi altıncı katta oturmuyorlardı – havai fişeklere bakan benzersiz bir manzara!

Kısacası gitmekle iyi ettin ve tatilini Alpler’de geçirmek konusunda bin kere haklısın. Tabii ki arkadaşların seni yeniden görmek istiyorlardır, ama senin başına gelenlerle ilgili gerçekten kaygı duyan tek kişi büyükannen. Ve ne zaman onu ziyaret etsem, senin uzakta olduğunu, güvende olduğunu bilmenin, artık seni göremese bile, onu mutlu ettiğini söylüyor.

Ben de kendi payıma tamı tamına aynı şeyi söyleyeceğim: Olduğun yerde kal! Kendine dikkat et! Hayatın tadını

çıkar! Ve ara sıra sadık dostunun şerefine de bir kadeh iç,

Albert”

Adam mektubu tekrar zarfına yerleştirdi ve masanın üzerine bıraktı. Üzerinde özenle yazılmış adı ve o dönemdeki adresi vardı.

Sonra, dosyadan daha önce çıkardığı ikinci bir zarfı yatağın üzerinden aldı ve birincinin yanına yerleştirdi. Aynı yazı, aynı isim, aynı adres. Her şey aynıydı, tek bir farkla: Birincide pul yoktu, ikincide Marianne tasvirli, Paris’in Orly havaalanında damgalanmış bir pul vardı. Aralık 79’da postalanmıştı.

İki mektubun arasında en fazla on altı ay geçmiş, ama araya kâinat kadar kocaman bir fark girmişti. Birincisi ne kadar neşeli, isyankâr, kavgacı ise, ikincisi de o kadar sessiz ve mütevekkildi. İçinde sadece buzlu beyaz renkte bir Bristol kart ve kartın ortasında şu beş küçük satır vardı:

“Albert N. Kithar

Dün bizi tamamen kendi isteğiyle
terk etti.

Arkadaşları onu affetsin
Ve yaşayan halini hatırlasınlar.”

Yirmi yıl önce yazılmış ve bastırılmış bu kelimeleri defterine kopya ederken, Adam onları aynı şekilde yerleştirmeye özen gösterdi. Bir daha okudu, bir daha okudu. Sonra gerindi, ama kanatlarını artık çırpamayan donmuş bir kuş gibi hareketinin ortasında kalakaldı.

Ancak uzun bir dakika geçtikten sonra dirseklerini tekrar masaya dayayıp yeniden yazmaya koyuldu.

Parmaklarının arasında, sevgili bir varlığın canına kıydığını haber veren bir mektup tutmak, bir insanın yaşayabileceği en kötü tecrübelerden biridir. Bu konuyu kitaplarda

okumuş, sinemada görmüştüm, ama kendi başına gelmesi bambaşka bir şey. Ellerimin durmaksızın titrediğini hatırlıyorum. Durdurmaya çalışıyordum, ama başaramıyordum. Eşime –o sırada Patricia’ydı– seslenmek istiyordum. Burnumun dibinde, banyodaydı, ama sesim ona erişemiyordu. En sonunda ancak boğazlanıyormuş gibi bir ses çıkarabilmişim. Çılgına dönmüş bir halde koşup gelmişti, bir rahatsızlık geçirdiğini sanmıştı. Ona ölüm ilanını uzatmışım sadece. Ancak onu benim elimden çekip aldığımda, ellerimin titremesi durmuştu.

Bu iğrenç olaydan aklımda kalan bir diğer anı, aşırı bir acz. Telifisi olmayan o fiille ve uzaklaşmayla ilgili bir acz değil sadece. O gün aynı zamanda ülkenin yaşadığı olaylara bağlı, ek bir acz de söz konusuydu.

Tania ile Murad’ı, sonra diğer arkadaşları, büyükan-nemi aramaya çalışmış, ama sonuç alamamıştım. Hatlar çalışmıyordu. Patricia ile birlikte saatler boyunca, tüm gün akşama kadar nöbetleşe denemiştik. Telefon bağlantısı kesikti. En iyi durumda, uzaklardan bir çıtırtı sesi geliyor, onu hışırtılı bir sessizlik izliyor, sonra onun yerini “dut, dut, dut” diye meşgul sesi alıyordu; yoksa banttan gelen kadın sesi aradığımız numaraya ulaşamadığımızı bildirip daha sonra tekrar denememizi rica ediyordu, daha sonra, daha sonra...

Sonunda esrarengiz bir sebepten ötürü hat açıldığında ve Tania’nın sesi duyulduğunda, vakit gece yarısını geçmişti...

“İnşallah seni uyandırmamışımdır. Daha erken aramaya çalıştım aslında...”

“Özür dileme, biz hiçbir zaman saat ikiden önce uyu-mayız. Sesini duyduğuma sevindim. Murad’ı veriyorum.”

Kocasının ilk sözleri alaycı bir tondaydı:

“Bırak tahmin edeyim Adam. Aramıza döneceğini haber vermek üzere arıyorsun, bildim mi?”

Genellikle ben de ona aynı üslupla karşılık verirdim. Ama o gün biraz ciddi, biraz soğuk durmuştum.

“Hemen değil Murad... Sadece her şey yolunda mı diye merak etmiştim.”

“Burada, köyde, yolunda. Şehirde, akşamları hâlâ birkaç silah sesi, birkaç patlama işitiliyor. Şu veya bu mahallede küçük çaplı çatışmalar oluyor. Her zamanki hikâye işte. Ciddi bir şey yok...”

“Albert’den haber var mı?”

“Hayır, yok, ondan haber almak da istemiyorum zaten.”

Karttan bahsetmeye hazırlanıyordum, ama onun bu tepkisini duyunca kendimi tuttum. Anlaşılan aynı mektup ona gitmemişti. O zaman ben de haberi vermeden önce onu konuşturmayı yeğledim.

“Anladığımı kadarıyla tartışmışsınız...”

“Katlanılacak hali kalmamıştı! Durmadan şikâyet ediyordu, ‘Elektriğim kesildi’, ‘Telefonum çalışmıyor’, ‘Sıcak suyum kalmadı’, ‘Patlamalar yüziünden gözüme uyku girmiyor’, sanki bu durumda olan tek kişi kendisiymiş, tüm bu savaş kişisel olarak onu hedef almış gibi... Ne zaman bize gelse mızımlanmaya başlıyordu, ‘Niye burada kalıyoruz ki?’, ‘Böyle bir ülkede nasıl yaşanır?’ – artık çekilmez olmuştu. O bizdeyken Tania durmadan ağlıyordu. Durumun kendisi zaten yeterince sinir bozucu, arkadaş dediğin insanın içini ferahlatır, kafasını dağıtır, seni daha fazla depresyona sokmaz. Geçen gün artık canıma tak dedi, onu bir daha evimde görmek istemediğimi söyledim!”

“Hata etmişsin Murad! Asla bunu yapmamalıydın!”

“Hak etti!”

O zaman ona elimdeki ölüm ilanının metnini okudum. Arka arkaya üç dört kez, “Tanrım! Tanrım!” diye murıldandı. Sesi değişmişti. Betinin benzinin attığını his-

sediyordum. Yanında Tania'nın ne olduğunu soran sesini duyuyordum. Murad telefonu ona verdi. O beş ölümcül satırı ona da okudum. Tania da "Tanrım!" diye mırıldandı, sonra ekledi: "Tanrı bizi affetsin!"

Gecenin bir yarısı yüzlerine çarptığım olayın ağırlığını biraz yumuşatmak ihtiyacı duyarak, ancak yarı yarıya inandığım şu sözleri söyledim:

"Henüz her şey kaybedilmiş değil. Albert bana bu mesajı gönderdiğinde henüz hayattaydı ve eyleme geçtiği kesin değil. Kendini öldürmek kolay değildir, vahşi bir harekettir, insan son anda tereddüt edebilir. Ben sizi başsağlığı için aramıştım, onun kayıbdan haberiniz olduğunu ve ikinizi de yıkık vaziyette bulacağımı düşünüyordum. Şu ana kadar hiçbir şey işitmemiş olmanız içimi rahatlattı biraz. Belki de henüz hiçbir şey olmamıştır, belki fikir değiştirmiştir."

"Evet, belki" dedi Tania; söylediğine benim gibi o da inanmıyordu.

Murad ertesi gün beni arayıp Albert'in dairesinin kapısını kırdığını, ama Albert'in içeride olmadığını söyledi. Ne dirisini ne de ölüsünü bulabilmişti. Komşuları onu günlerdir görmemiş ve hiç kimse nerede olduğunu bilmiyormuş.

Büyükannem de ondan hiçbir haber almamıştı. Bin bir tedbir alarak ağzını yokladım, kaybolmasıyla ilgili hiçbir imada bulunmamaya dikkat ettim, ona bir mesajım olduğunu ama kendisine ulaşamadığım için iletemediğimi söyledim. Büyükannemin, benim ziyaretime geldi, diyeceğini umuyordum. Ben gittiğimden beri Albert'in onu çok düzenli ziyaret ettiğini biliyordum. Tüm arkadaşlarım içinde büyükanneme en nazik davranan Albert'di, büyükannem de en çok onu severdi. Eskiden beri yanımda Albert'le birlikte geldiğini görünce yüzü aydınlanırdı; iki hafta gözükmese bana niye artık gelmediğini sorardı. Bir yabancıya

karşı beslediği bu anaç şefkati izah etmek zorundaymış gibi, bazen “Bu çocuk dünyada tek başına” derdi.

Gerçekten de Albert’in ailesi yoktu. Belleğimde ne kadar gerilere uzanırsam uzanayım –üstelik birbirimizi çocukluğumuzdan beri tanırız!– o hep yalnızdı. Babası Afrika’da çalışıyordu, annesi ise İsviçre’de bir sanatoryumdaydı; sonra ikisi de öldüler. Annesi tüberkülozdan gitti, babası ise öldürüldü. Albert belli belirsiz imalar dışında, ailesinden hiç söz etmediğinden, tam doğruyu ifade etmek için her cümlenin başına bir “öyle diyorlar” veya “öyle derlerdi” eklemem gerek aslında. Yakın arkadaş olduğumuzda bile, onunla bu konuya serbestçe girebileceğimi hiç hissetmedim.

Bildiklerimin veya bildiğimi sandıklarımın kaynağı okuldaki fısıltılardı. Tüm öğrenimimizi birlikte, Cizvit rahiplerin okulunda yapmıştık. Onunla yollarımız ilk kez ben altı, o ise yedi yaşındayken kesişmişti. Bu, çocukluğumuzdan beri arkadaş olduğumuz manasına gelmiyor. O yatılıydı, ben ise gündüzlüydim ve bu iki “kabile” arasından birbiriyle arkadaş olan pek çıkmazdı. Biz ders bitince her birimizi ailesinin yanına bırakan servis araçlarına binerdik. Yatılılar ise hep birlikte okulda kalırlardı.

Albert’in durumu bir anlamda sıradışı değildi. Bir öğrenci okulda yaşıyorsa, bunun nedeni ailesinin yokluğu idi. Ama tabii ki yokluktan yokluğa fark vardı ve çıkan söylentiler de aynı değildi. Orada olmayan her anne akciğer hastası olmadığı gibi, orada olmayan her babanın ömrü de cinayetle sona ermiyordu. Adam kaçakçı mıydı? Okulda dolaşan dedikodu bu yöndeydi. Belki de yiğit bir tüccar, tedbirsiz bir aracı, bir yol mühendisi veya bir sömürge idaresinde memurdu. Ama öğrencilerin arasındaki fısıltılarda sık sık kaçakçı anlamına gelen yarı Arapça yarı Türkçe “mekkareci” kelimesi öne çıkardı. Ben kendi payıma Albert’i hiçbir zaman sorularla bunaltmak istememiş-

tim. Şimdi düşününce benim bu ağzı sıkı tavrımın bizi yakınlaştırdığını, sonra da dostluğumuzu pekiştirdiğini sanıyorum. Benim yanımdayken gardını almak zorunda değildi.

Kesin olan, Albert'in hiçbir zaman ailesiyle birlikte yaşamadığı ve babasının biz yedinci sınıftayken bir cinayete kurban gittiği idi.

Normalde öğrencilerden biri bir yakınını kaybettiğinde birkaç günlüğüne ailesinin yanına giderdi. Albert hiçbir yere gitmemişti. Anlaşılan ülkede kimsesi yoktu. Okulda kalmıştı. Sadece bir veya iki gün boyunca derslere girmemesine izin verilmişti.

Kaybettiği babasının anısına bir ayın düzenlenmişti. Ayını yöneten rahip, "Babasını kaybeden arkadaşımız Albert'i düşünün" demiş, Albert'e de kinin ruhunu istila etmesine izin vermemesini, katillerin cezalandırılması işini Tanrı'nın ve insanların adaletine bırakmasını öğütlemişti. Bir cinayetin söz konusu olduğunu böyle öğrenmiştik.

Tüm bakışlar doğal olarak adı geçen öğrenciye dönmüş, o ise benim beklediğimin aksine hıçkırıklara boğulmamıştı. Gerçi babasını yeni kaybetmemişti, onu kaybedeli çok olmuştu – hatta ezelden beri kayıptı bile denebilir.

Bizimle birlikte dostluğumuz da yavaş yavaş büyümüştü. Başlangıçta Albert benim için yüzlerce okul arkadaşımдан biriydi ve bazı yıllar aynı sınıfta buluştuğumuz zaman bile hiçbir zaman yan yana oturmamıştık.

Dikkatimi ilk kez ne zaman çektiğini hatırlıyorum. Tecrübesiz genç bir öğretmen bir gezi düzenlediğini duyurduktan sonra tedbiri elden geçirip öğrencilere kürsünün üzerine koyduğu kâğıda isimlerini yazmalarını ve sadece ilk on kişiyi götürebileceğini söylemişti. Sınıftaki herkes aynı anda koşuşturmuş bu da derhal büyük bir kargaşaya, itişmelere, tartışmalara, haykırıslara yol açmıştı. Ben yerimde kalmıştım, arkamdan birinin şöyle murıldandığını

açık seçik duydum: "Barbarlar!" Geri döndüm, bakışlarımız kesişti, gülümsedik. Dostluğumuz o anda doğdu.

Babasının öldürüldüğü kendisine haber verildiği gün de Albert'in ağzından aynı kelimenin döküldüğünü varsayıyorum; belki daha sonraları altıncı kattaki dairesinden savaşın "havai fişekleri"ni seyrederken de aynı şeyi söylemiştir.

"Barbarlar!"

O Pazar günü Semiramis gelip Adam'ın kapısını bir kez daha, gündüz yaptığından biraz daha gürültülü bir şekilde çaldığında gece olmuştu.

"Eğer istersen tepsiyi buraya getirebilirim. Ama samimi olarak biraz ara vermen gerektiğini düşünüyorum. Şafak söktüğünden beri çalışıyorsun. Yemek salonunda gelip bana katılmak istemez misin?"

"Dünkü gibi mi?"

"Dünkü gibi. Aynı mezeler, aynı şampanya, aynı soğuklukta. Ve tabii aynı ev sahibesi..."

Sözlerine baştan çıkarıcı bir gülümsemeyle eşlik etti, buna direnmeye çalışmanın faydası olmayacaktı.

On dakika sonra, dünkü masaya oturmuşlardı. Otel sahibesi sunları da ekleyebilirdi: Aynı garson, aynı mumlar.

Arkadaşının birkaç lokma yemesini, birkaç yudum içmesini bekledi, sonra "Hancı kadının yolcuya hangi işin içine bu kadar gömüldüğünü sormasının yersiz kaçacağını varsayıyorum. Hiç dışarı çıkmıyorsun, çok az konuşuyorsun, hatta ben seni zorlamasam yemeğe bile gelmeyeceksin. Üstelik sanki kavgadan çıkmış gibi saçın başın darmadağın ve bitkin görüyorsunuz..."

Adam ona gülümsemekle ve koluna dostça vurmakla yetindi. Sonra kaba bir tarak gibi kullandığı parmaklarını saçlarının içine daldırdı. Kadın bekledi. Sessizlik uzadı. Sonu

gelmez iki dakikanın sonunda, cevap almaktan ümidini kesen “hancı” tam başka bir sohbete girmeye hazırlanırken, “yolcu” sahte bir pişmanlık tınısı katılmış bir sesle şöyle dedi:

“Ben de tarihçiler arasında çok yaygın görülen bir kusurdan mustaribim: Kendi çağımdan çok geride kalmış yüzyıllarla ve kendi yaşamımdan çok ele aldığım kişilerin yaşamıyla ilgileniyorum. Pön savaşlarını, Galya savaşlarını veya barbar istilalarını sor, bir daha beni susturamazsın. Kendi ülkemde, kendi bölgemde yaşadığım savaşları, bazen görgü tanığı olduğum, dostlarımı yitirdiğim, kurbanları arasında yer almama ramak kalmış çatışmaları sorarsan, ağzımdan iki veya üç cümle ya çıkar, ya çıkmaz. Bana Cicero’yu sor, Attila’yı sor, dilim çözülür birden. Kendi yaşamımdan söz et, suskunluğa gömülürüm yine.”

“Niye?”

“Birincisi, sana söylediğim gibi, mesleğimden ötürü. Bir tarihçi ‘benim çağım’ dediğinde, kendiliğinden aklına gelen şey, seçmediği ama içinde doğduğu çağ değil, ömrünü adanmaya karar verdiği çağdır – benim örneğimde Roma devri. Ama bütün bunlar bir yana devekuşu gibi başımı kuma gömecek kadar enayi de değilim. Tarihçiyi kendi uzmanlık alanının sınırları içine hapsolmaya mecbur eden bir ‘Herodotos yemini’ yoktur. İşin aslı şu ki, ben ne zaman kendimden, ülkemden, arkadaşlarımdan, savaşlarımdan söz etmek istesem kendimi rahatsız, hasta denebilecek kadar rahatsız hissettim hep. Ama iki gündür, buraya geldiğimden beri, haydi bu engelli durumu demeyim de, bu güçlüğü aşmaya uğraşıyorum.”

“Peki bunu başarabiliyor musun?”

“Tam değil. Bazen hatıralarımı toplayıp bir olayı anlatabiliyorum. Ama çoğunlukla düşler, kırık dökük anılar, pişmanlıklar arasında kaybolup gidiyorum...”

Sanki bu söylediğini göstermek istiyormuş gibi sustu ve bakışları uzaklara daldı. Arkadaşı bir süre onu rahat bıraktı, sonra başka bir soruyla yeniden yeryüzüne indirdi:

“Bu konuya uzun süredir mi kafa yoruyorsun?”

“Bu zihinsel engelli durumuna mı? Evet, yıllardır. Ama alışmıştım, onu aşmaya çalışmıyordum. Aklımda, izinli geçireceğim bu yıl için kesin projeler vardı. Sonra gençliğimin hayaletleri sökün ettiler, hayatıma girdiler. Ansızın! Daha yetmiş iki saat önce böyle bir yolculuğa çıkmak aklımda bile yoktu. Hatta dün bile buraya gelirken...”

Yeniden sustu ve bakışları yine uzaklara daldı. Konuyu kendi içinde tartışmaya devam ettiği belliydi ve karşısındaki kadın, konuşmayı kestiğinin bile farkında olmadığı izlenimine kapıldı.

Sonunda Adam onu tekrar hatırladı ve şöyle dedi:

“Yayıncımın tam on beş yıldır beklediği şu büyük Attila biyografimi ilerletecektim sözümona.”

Bu kez arkadaşının kolunu dostça sıvazlamak Semiramis’e düştü.

“Yine yoruldun sanki. Artık konuşma! Bütün bunları sonra konuşuruz, daha sonra!”

DÖRDÜNCÜ GÜN

Adam gözlerini açar açmaz yeniden yazmaya koyuldu.

Kahvaltısını getiren garson onu masasının başında, defterinin üzerine eğilmiş bir halde buldu. Yatağı bozulmuştu, ama yüzünden fazla uyumadığı anlaşıyordu.

23 Nisan, Pazartesi

Gece boyunca başımın içinde isimler, sesler, gölgeler, yüzler sinir bozucu ateşböcekleri gibi uçuşup durdular.

Yarı uyur yarı uyanık bir haldeydim ve bu nedenle, sahici hatıralar düşlemlerle ve rüyalarla birbirine karıştı. Öyle ki uyandığımda aklım karmakarışık, hüküm verme yeteneğim zayıflamıştı.

Hemen yazmaya oturmamalıyım, ama elimde değil. Ayaklarımı yeniden yere basmak için kuvvetli bir kahveye ihtiyacım var.

Gece yaşadığı bu çalkantının arka planında, yirmi yıl önce yaşanmış ve bir gün önce anlatmaya giriştiği o dram vardı.

Onu aslına sadık ve tutarlı bir biçimde yeniden şekillendirmek, çok büyük bir bellek çabası göstermesini ve aynı zamanda yaşananı bir perspektif içine yerleştirmesini gerektiriyordu.

Çünkü çocukluk arkadaşının kaybı ülkenin içine gömüldüğü savaşa ait hadiselerden biri olmakla birlikte, Albert'in yazgısı eli kanlı milisler tarafından boğazlanan, körü körüne bombardımanlarla paramparça edilen veya binaların çatılarında pusu kurmuş keskin nişancılar tarafından uzaktan vurulan tüm o zavallıların yazgısıyla tam olarak özdeşleştirilemezdi. Ömrünü sonlandırma niyetini açıkça ifade ettiğine göre, bu davranışı bambaşka bir mana kazanıyor, cinayet çılgınlığına karşı bir başkaldırı anlamına bürünüyordu.

Bununla birlikte, biz arkadaşları, esas olarak başına ne geldiğini öğrenmeye, o tuhaf ilanda ima ettiği gibi gerçekten canına kıyıp kıymadığını anlamaya uğraşıyorduk. İçimizden henüz ülkede olanlar, özellikle de Murad ve Tania araştırmalarda etkin bir rol oynuyorlardı. Sahadaki her türlü yetkelerini yitirmiş devlet kurumlarından hiçbir medet umulamazdı, bunu belirtmekte yarar var; "kayıp şahsın" ailesinden de bir şey beklenemezdi, çünkü bir ailesi yoktu.

Tüm çabalara karşın her gün biraz daha karanlığa gömülüydük. Dairesinde yoktu, tüm komşularına sorulmuş, ama hiçbirinden en küçük bir bilgi alınamamıştı, bu umutsuz eylemi nerede, ne şekilde yaptığı ve niye cesedinin izine bile rastlanamadığı konusunda da hiçbir şey söylenemiyordu.

Yılbaşı dönemiymi ve Albert'i tanıyan herkes, özellikle de lise ve üniversite arkadaşları arasında sonu gelmez istişareler yapılmıştı. Herkes olayı kendince yorumluyor, bu yorum da genellikle olayların gerçekliğinden çok o kişinin kaygılarını ve boğuntularını yansıtıyordu. Bana da çok sayıda telefon ve mektup geldi, bunları özenle sakladım. Eski tarih öğretmenlerimizden olan ve o sırada

Alsace’ın Mulhouse kentinde bir okulda müdürlük yapan Peder François-Xavier’nin aşağıdaki mektubu da bunlardan biriydi.

“Çok sevgili Adam,

Umarım bu birkaç satır sizi ve yakınlarınızı sıhhat ve afiyette bulur.

Ülkenizden gelen haberler, benim gibi orayı tanımış ve sevmiş insanları çok üzüyor. Bu sabah da apayrı bir dram, eski öğrencim Albert Kithar’ın kaybolması hakkındaki söylentileri işittim; bana, bu hadisenin siyasi şiddet olaylarıyla en azından doğrudan ilgisi bulunmadığı kesin bir dille ifade edildi. [...]

Benim Kolej’de ders verdiğim dönemde, Albert zor ama ilgi uyandıran bir öğrenciydi. Arkadaşlarına anlatmaya çalıştığım şeyleri fazla dinlediğini sanmıyorum. Onu hâlâ sınıfın en arkasındaki yerinde, gözleri aşağıda, okuduğu kitaba –hafızam beni yanıltmıyorsa genellikle bir bilim-kurgu romanı– dalmış bir vaziyette görür gibi oluyorum. Ama aslında gözüktüğü kadar umursamaz, akli havada değildi. İlgisini çeken bir konuya adım attığımda, derhal onun görüş alanına giriyordum.

Benjamin Franklin’den söz ettiğim bir dersi hatırlıyorum. Uzun uzun fikirlerinden, ABD’nin bağımsızlık mücadelesindeki rolünden, Devrim öncesinde Fransa’da kalışından bahsetmiştim. Tüm bu süre boyunca Albert’in aklının başka yerde olduğu belliydi. Nasıl ki bir çobandan sürüden ayrılan koyunları gözden kaçırmaması beklenirse, ben de göz ucuyla sürekli onu kolluyordum. Bir an geldi, elektiriğin keşfinden söz etmeye başladım. Öğrenci yerin-

de bir doğruldu, genellikle kaçırdığı bakışlarını yoğun bir şekilde yüzüme dikti. Benjamin Franklin'in faaliyetlerinin bu bölümünü çok kısa geçmeyi tasarlamıştım. Ama bir kez de olsa Albert'in dikkatini çekebildiğime öyle sevinmiştim ki yıldırım deneyini ve paratonerin icadını dakikalarca anlattım. Hatta kendimi iyice kaptırıp Franklin'in elektrik alanında-ki buluşlarıyla Aydınlanma felsefesini benimsemesi arasında o anda bir kuram geliştirdiğimi bile hatırlıyorum.

Artık gerilerde kalmış bu dönemin bende çok sıcak anılar bıraktığını görüyorsunuz. Ülkenizin durumuna, hele tanıdığım o istikbal vaat eden gençlerin kaderine ilgisiz kalmam artık düşünülemez.

Hâlâ ıstırapla sona ermeyeceğı umudunu taşıdığım bu kaygı verici hadisenin devamından beni de haberdar ederseniz size minnettar olurum. [...]

Sizin dostunuz,

François-Xavier W."

Nihayet, bir hafta sonra gerçek ortaya çıktı.

Olaylar aşığı yukarı şöyle gelişmişti. 11 Aralık Salı akşamüstü, Albert ertesi gün Fransa'ya gidecek eski bir sınıf arkadaşının evine yayan gitmişti. Ona, anlaşıldığı kadarıyla –benim adresime gönderilen de dahil– meşhur ilanların içinde olduğu üç zarf teslim etmiş ve Orly'ye iner inmez bunları postalamasını rica etmişti. Davet edilmesine rağmen kapıdan içeri girmemiş ve bir dakika sonra, hava kararmadan eve dönmesi gerektiğini bahane ederek gitmişti. Beriki ısrar etmişti. Başkentte durum çok gergindi. Önceki gün birkaç çatışma yaşanmıştı ve hâlâ yer yer silah sesleri duyuluyordu. Sokağa çıkmaya cesaret etmiş az sayıda insan da fazla sallanmaktan kaçınıyordu.

Albert dairesine kapanmayı, ortalığı biraz toplamayı, belki kendisini bulacak arkadaşları için yazdığı veda mektubuna son birkaç söz eklemeyi, çok miktarda uyku hapi içip, koyu renk takım elbisesiyle, kolları yanında, yatağa uzanmayı planlamıştı. Sokakların emniyetli olup olmadığı umurunda bile değildi, sadece öngördüğünü hayata geçirmek için acele ediyor ve yapacağı hareketleri teker teker aklından geçiriyordu.

İki ıssız sokağın kesiştiği köşede fren yapan bir arabadan birdenbire silahlı gençler atladığında onlara bakmamıştı bile, biraz soluna kayıp duvarın dibinden yürümekle yetinmişti. Düşüncelerine fazlasıyla daldığı için o milislerin hedeflerinin kendisi olduğunu anlamamıştı. Hayır, şahsen Albert Kithar'ı değil, yoldan geçen o isimsiz adamı hedeflemişlerdi. Bu silahlı adamlar mahalle sakinlerinden herhangi birini ele geçirmeye uğraşıyorlardı ve sokaklarda ondan başka yakalanacak yaya yoktu.

Onu kaçıranlar kollarına girip arabaya doğru sürüklemiş ve araç fırtına gibi hareket etmişti. Onu korkutacaklarını düşünerek, eğer bağırırsa, çırpınırsa veya kaçmaya kalkışırsa kafasına bir mermi sıkacaklarını söylüyorlardı.

Bu tehditlere, sanki güzel bir şaka yapılmış gibi boşuk bir kahkahayla cevap verince, diğerleri ya mahallenin delisine ya da ülkenin en cesur adamına çattıklarını düşünmüşlerdi.

İnlerine gelince avlarını elleri arkadan bağlı ve gözleri de bantlanmış bir halde bir garaja kapatmışlardı. Albert geri zekâlı gibi gülümsemeye devam etmişti. Tıknaz bir adam gelip karşısına oturmuş ve ilk bakışta hırçın bir sesle, ama aslında bir mazeret ileri sürer gibi şöyle demişti:

“Oğlumu kaçırdılar.”

Tutsak gülümsemeyi kesti. İfadesiz bir sesle cevap verdi:

“Umarım sağ salım geri döner!”

“Umsan iyi edersin” dedi öteki. “Eğer oğlum geri dönmezse, ben de senin canını alacağım!”

Albert kendi canının umurunda bile olmadığını söyledi: “Hiç ipimde değil!”

“Nasil ipinde değilmiş? Kendi canın mı ipinde değil? Şımarıklığı kes! Aptal aptal sırtıtmayı da bırak! Canın kıymetliyse, oğlum geri dönsün diye duaya başlasan iyi edersin!”

“Canım kıymetli değil” diye ısrar etmişti rehine.

Zindancısına elini ceketinin iç cebine sokmasını söyledi; nüfus cüzdanı, bana yolladığının aynısı bir ilan ve veda mektubunun son müsveddesi duruyordu orada. Bu müsveddede anlamı çok açık cümleler vardı: “Bu mesajı bulduğunuzda, ben yapmaya karar verdiğim şeyi yapmış olacağım... Hiçbiriniz ölümümden kendini sorumlu saymasın, hiç kimse biraz daha erken müdahale etseydim engel olabilirdim diye düşünmesin. Diin alınmış bir karar değil bu. Uzun süredir iş işten geçti zaten...”

Adam hiç acele etmeden okudu, zaman zaman dudaklarını kıpırdatarak bir daha okudu. Sonra okuduklarına inanmamış bir halde sordu:

“Yani sen evine... kendini öldürmek için dönüyordun, öyle mi?”

Albert başıyla doğruladı.

“Biz de bunu engellemiş olduk, ha?”

Albert bir kez daha doğruldu.

Kısa bir sessizlik. Sonra adam katıla katıla gülmeye başladı, kahkahaların sonu gelmiyordu; birkaç saniye sonra, rehine de ellerini bağlayan iplere ve gözündeki banda rağmen başı arkaya devrilmiş bir halde ona katıldı.

Kendini ilk toparlayıp ciddileşen zindancı oldu ve bir sorgucu edasıyla, ama düşmanlık içermeyen bir sesle sordu:

“Niye?”

Bir dakika önce rehinesini göziünü kırpmadan öldürmekle tehdit eden adamın, düzgün giyimli, akıl sağlığı yerinde olduğu gözüken bu genç adamın kendi canına kıymaya hazırlandığı düşüncesiyle sarsılmış bir hali vardı.

“Niye?”

Albert içini dökmekten hoşlanan biri değildi. Hele hiç tanımadığı bir adama. Ama o gün, belki de onu kaçırdıkları sırada veda mektubunun cümlelerini zihninden geçirdiği için; belki de her şeyi hazırladıktan, mizansenı kurduktan, her şeyi şaşmaz bir mekanizma gibi ayarladıktan sonra yazgısının denetimini birdenbire elinden kaçırdığı ve bu nedenle dengesini biraz yitirdiği için; belki de hayatındaki son muhatap olarak karşısında bedbaht bir zindancıyı bulduğu ve şu yeryüzündeki olayların saçmalığına uygun bir son-söz fırsatı yakaladığı için konuşmaya başlamıştı.

Hayır, laflar ağzından sel gibi boşanmamış veya günah çıkarmamıştı. Zaten Albert, kendisini intiharın eşiğine sürükleyen o ışık geçirmez dalgaları kelimelerle aydınlatamazdı; beklenmedik günah çıkarıcısına sadece bu koşullarda hep söylenen öngörülebilen şeyleri anlattı, hayat tatsızlaşmıştı, kendini bu dünyada sürgün gibi hissediyordu, her yanı saran bu savaş onu boğuyordu... Ama adam yakasını bırakmıyordu. Kararlı bir sesle, iki elini rehinenin omuzlarına koyarak –ama ellerini veya gözlerini çözmeyi düşünmeden– üzgün babaların klişe cümleleriyle ona nasihat vermeye başladı.

“Seni besleyen, büyümeni seyreden, diploma alacağın günün hayalini kuran, seni damat olarak görmeyi düşleyen ananı babanı düşün! Artık yakışıklı bir genç olmuşken, güzel bir nişanlı bulacağına kendini yok etmeyi mi düşünüyorsun? Ne utanç verici durum, ne büyük ziyan! Nasıl bir alçaklık! Halbuki önünde koca bir hayat var...”

“Koca bir hayat ha?”

Albert’in sesi pek alaycı çıkmamıştı, ama buna sucuk gibi bağlanmış elleri ve bantlı başıyla öyle bir jest ekledi ki, önce onu kaçırın adam sonra da kendisi yeniden çıl-gınca bir kahkaha nöbetine girdiler.

O yıllarda bir üyeleri kaçırılan ailelerin karşı kampa ait olduğu kabul edilen bir veya birçok kişiyi kurtarmalık gibi kullanmak amacıyla kaçırdıkları olaylara tanık olunmuştı.

Ama kaçırılma durumunda başvurulana en yaygın usul bu değildi. Evine dönmeyen birinin kaçırıldığından şüphelenildiğinde, yakınları yerel bir eşrafa başvurur, o da bir arabulucuyla temas kurardı. O zaman arabulucu kaçırılanların kimler olduğunu, amaçlarının ve koşullarının neler olduğunu ve onlara kimin sözünün geçeceğini öğrenmeye çalışırdı; rehinenin hayatta olup olmadığını ve kendisine iyi davranılıp davranılmadığını araştırırdı; sonra onu kurtarmak için pazarlığa girişirdi. Her zaman gönüllü iş gören bu arabulucuların genellikle kaçırılan kişilerle bir yakınlığı olmaz ve kendilerine başvurmakta çok geç kalınmamışsa sonuç alırlardı.

Uzaktan bakıldığında tüm adam kaçırmalar benzer görünebilirdi; ama konuyu bilen bir göz tarafından yakından incelendiğinde, hiçbiri bir diğerine benzemezdi. Kimi zaman, nadir de olsa, kaçırılanlar para dürtüsüyle hareket ederlerdi. Genellikle zengin birisi kaçırlır ve ailesinden fidye istenirdi. Bu suçun “alçakça” diye nitelenmesi âdettendi; diğer suçların belli bir asaleti olduğunu düşündürdüğü için biraz edepsizce bir nitelemeydi bu. Örneğin masumların siyasal veya

dinsel nedenlerle katledilmesi, karşı taraftan para koparmayı amaçlamadığı bahanesiyle alçaklık sayılmayacak mıydı? Örneğin bir adamı kaçırp, işkence edip, öldürüp, sonra da cesedini sokağa atmak suçu, şiddeti tırmandırma ya da karşı tarafı yıldırma stratejisinin parçası olduğunda, alçaklık diye nitelenmeyi hak etmez mi? Böyle bir müsamahanın kendisi hoş görülemez ve alçaltıcı değil midir? Bir diğerini kaçırp, işkence edip aşağılayan her insan “alçak” diye nitelenmeyi hak eder ve onun bir haydut, bir militan, bir yasa temsilcisi veya devlet yöneticisi olması hiçbir şeyi değıştirmez.

Bununla birlikte, Adam’ın arkadaşının kaçırılmasının ardında anlaşıldığı kadarıyla ne siyasi sinsilik, ne bağınazlık ne de para hırsı vardı.

Albert’i garajında tutan adam ilk bakışta rehine alma işiyle uğraşan birine hiç benzemiyordu. Barış zamanında asla bir suç işlemiş olamazdı; hatta örnek bir yurttaş olarak yaşadığı düşünilebilirdi. Ömrünü elleri makine yağına bulanmış halde tamirhanesinde çalışmakla geçirmiş ve tek rüyası oğlunun bir gün mühendis diploması aldığını görmek olan bir oto tamircisiydi. Bu rüya üç yıl önce gerçekleşmişti. Bu önemli olayı kutlamak için genç mezuna büyük ve yepyeni bir Amerikan arabası hediye etmişti. Böylece oğlu işe alındığı, şehrin diğer tarafındaki firmanın önüne arabasını gururla park edebilecekti. Baba ise hayatı boyunca kendi elleriyle tamir ettiği arabaları kullanmıştı.

Güzel otomobil, bir Aralık sabahı, Albert’in yaşadığı eve yakın bir sokakta bulunmuştu; içinde kimse yoktu. Daha kaçırılanların kimliği belirlenmeden, tamircinin akrabaları olan milisler suçun işlendiği mahalleden birini kaçırmaya yönelmişler ve yolda karşılarına ilk çıkan adamı almışlardı. Hesaplarına göre, dostumuzun yakınları da bu iğrenç oyunun kurallarına uyarak arabulucularla

temas kuracak ve her şey bir değiş tokuşla sonlanırken, rehineler kendi ailelerine kavuşacaklardı.

Ama bu defa rehinenin hiçbir ailesi yoktu, arkadaşları da az sayıdaydı. Üstelik bu arkadaşların da böyle bir usule başvurmaları için hiçbir neden yoktu. Albert'in kendi canına kıymaya karar verdiğinin yazılı kanıtı ellerinde dururken, onun kaçırıldığı nereden akıllarına gelecekti?

Tania ve Murad, arkadaşları kaçırıldıktan ancak iic hafta sonra cesedinin hâlâ bulunmamasından şüphelenerek potansiyel bir arabulucuyla, eski bir milletvekiliyle temas kurmuşlardı. Ona talihsiz kişinin adını, eşkalini ve hangi tarihten sonra kendisinden bir daha haber alınmadığını bildirmişlerdi.

İki gün sonra Paris'teki evimde telefon çaldı ve şu haberi aldım:

"Hayatta."

Murad bunu en küçük bir heyecan belirtisi göstermeden söylemişti; bu kadar beklenmedik bir haber böyle müjdelenmezdi. İçimin rahatladığını bile hissedemedim. Bu nedenle, kuşku dolu bir sesle ve sadece ardından gelecek ikinci cümleyi duyabilmek için:

"Ama?.." dedim.

"Ama oğlu kaçırılan bir oto tamircisi tarafından rehin alınmış."

"Değiş tokuş yapmak için mi?"

"Evet, öyle. Ama adamın oğlu ölmüş."

"Aman Tanrım!"

"Şimdilik baba hâlâ oğlunun hayatta olabileceğine inanıyor. Bir değiş tokuş yapabileceğini umuyor."

Telefonun iki ucunda uzun bir sessizlik oldu, karşılıklı olarak uzun ve gürültülü iç çekişler duyuldu, Murad ile ben adamın gerçeği öğrendiği takdirde nasıl bir tepki gösterebileceğini düşünmüştük.

Neden sonra, herkesçe malum bir gerçeği söyledim:

“Arkadaşımızın daha önce serbest bırakılması lazım.”

“Pazarlıklar sürüyor. Umalım da çok geç olmadan bir sonuç versinler.”

Yeniden uzun bir sessizlik.

“Peki nasıl oluyor da sen ve ben oğlunun öldüğünü biliyoruz da babanın bundan haberi yok?”

“Adamın bu son günlerde çelişkili söylentiler duyduğunu sanıyorum” dedi Murad, “o nedenle oğlunun hayatta olduğu ve geri döneceği fikrine sarılıyor. Arabulucuların bunu kullanmayı becereceklerini umuyorum. Yoksa gerçeği öğrendiği gün çılgına döner ve acısını tutsağından çıkarır.”

“Zavallı Albert! Durumun tuhaflığını düşünebiliyor musun? Kendini gizlice, temiz bir şekilde, gürültü koparmadan ve aşırı bir ıstıraba yol açmadan yok etmeye karar veriyor. Bunun yerine kaçırılıyor, işkence görme, sakat bırakılma, cesedinin bir çöp çukuruna atılması tehlikesiyle karşı karşıya kalıyor. Kendi ölümünü bile almış olacaklar elinden!”

Bir an suskunluk. Sonra devam ettim:

“Eski arkadaşlarımız içinde sadece Albert’in bu savaşla hiçbir zaman ilgilenmediğini düşünüyorum da!..”

Murad onayladı:

“Dairesine girdiğimde, ne eski ne yeni, tek bir gazete bile bulamadım. Tüm duvarları kaplayan kitaplıklar yazarların alfabetik sıraya göre dizilmiş bilimkurgu kitaplarıyla doluydu. Bir de içlerinde müzik kutularının durduğu camekânlar vardı. Müzik kutusu koleksiyonu yaptığını biliyor muydun?”

“Evet, bir gün bana göstermişti. Eskicilerden satın alıp yeniden boyuyor ve mekanizmalarını onarıyordu. Bir müzik kutusunu görür görmez kimin tarafından ve hangi dönemde üretildiğini söylerdi.”

"Onlarca var. Bazıları sanırım epey pahalı olmalı, tabii satmayı düşünüyorsa..."

"Amacı bu değildi. Zaten kime satacaktı ki? Savaşın göbeğinde müzik kutusu satın almak ondan başka kimin aklına gelirdi?"

Gülüştük. Sonra gülmeyi kesmiştik. Murad kendini suçlu hissediyordu.

"Ben de onu evden kovdum! Hiç aklımdan çıkmıyor bu! Onu boşluğa itmişim gibi geliyor. Kendimi suçluyorum!"

Onun pişmanlık duygusunu hafifletmek için, "Ben de geride kalanları hiç düşünmeden çekip gittiğim için kendimi suçluyorum" dedim.

"Bu işten sağ çıkarsa, onu da gitsin diye teşvik edeceğim. Bu ülkede yeri yok onun..."

"Ya senin Murad? Sen hâlâ orada bir yerin olduğuna inanıyor musun?"

Tartışmayı kestirip atan bir sesle, "Buradan başka yerim yok benim" diye cevap verdi.

Yeni bir sessizlik. Sonra sordu:

"Sen değil miydin bir gün bana, 'Sen siyasetle uğraşmasan bile, siyaset seninle uğraşır' diyen?"

"O cümle bana ait değil. Bir yerlerde okumuşumdur herhalde. Yazarını hatırlamıyorum..."

Alıntılar konusunda, illiyet araştırmalarını her zaman çok ciddiye almışımdır. Gençlik arkadaşlarım bunu bilirler ve bazen eğlenmek için bana yem atarlar, ben de sazan gibi peşine düşmekten kendimi alamazdım: "Bunu kimin söylediğini bulamazsın..." Eskiden, araştırmanın sonucunu göz açıp kapayıncaya kadar önünüze seren mucizevi "arama motorları" yoktu. Tek seçenek, kütüphanemde birçok rafı işgal eden –ve etmeye de devam eden– sayısız alıntı derlemesini karıştırıp durmaktı. En sonunda

bir cevap bulurdum, ama o da genellikle yeterince inandırıcı olmazdı. Genel kural olarak, hiçbir meşhur söz, atfedildiği kişi tarafından aynen öyle söylenmemiştir. Iulius Caesar Brutus'a hiçbir zaman "Sen de mi Brutus?" dememiştir; IV. Henri asla "Paris için de bir Pazar ayinine katlanılır!" dememiştir –bunu hiç kuşkusuz düşünmüş olmasına rağmen; torunu XIV. Louis asla "Devlet benim!" dememiştir.

Murad'ın hatırlattığı cümleye gelince, onun aslında şu şekilde ifade edildiğini çok geçmeden keşfetmiştim: "Dikkat edin: Siz siyasetle uğraşmazsanız, siyaset sizinle uğraşır." Kaynaklara göre, Fransız Devrimi'yle çağdaş iki farklı yazara atfedilmişti: Biri Royer-Collard, diğeri Başrahip Sieyès'ti.

Zaten cümlelerin aslı Murad'ın aklında kalandan çok daha yerinde. "Sen siyasetle uğraşmasan bile" değil, "Siz siyasetle uğraşmazsanız" der. Başka bir ifadeyle, siyasetin herkesi, hatta onunla ilgilenmeyenleri bile etkilediği gibi bir malumu ilan etmek değildir söz konusu olan; yazar, siyasi çalkantıların öncelikli olarak siyasetle uğraşmayanları etkilediğini söyler.

Bundan daha doğru bir şey olamaz! Albert bu iğrenç savaşla ilgilenmemesine rağmen değil, ilgilenmediği için kaçırılmıştı. Bir çelişki mi bu? Sadece görünüşte.

İki milis kuvveti, iki mahalle ya da iki cemaat arasında bir hesaplaşma yaşandığında, tüm cephelerin militanları bir yere sınıyorlardı. Çatışmalara veya katliamlara katılanlar, artık "kendi" bölgelerinin dışına adım atmıyorlardı; o bölge işgal edilme tehdidi karşısındaysa gidip daha uzağa mevzileniyorlardı.

Peki, bunun aksine, gizlenme veya kaçma ihtiyacını hiç duymayanlar kimlerdi? Sınır çizgilerini safça geçmeye devam edenler kimlerdi? "Ötekiler"in baskınlarına

rağmen mahallesini veya köyünü terk etmeyi reddedenler kimlerdi? Sadece kendilerini suçlayacak bir şeyi olmayanlar, hiçbir çatışmaya, hiçbir adam kaçırma eylemine, hiçbir cinayete katılmamış olanlar. Sonunda her şeyin hıncı bu masumlardan çıkarılıyordu!

Evet, iç savaşın Minotaurus'ları her günkü avlarını bu geniş apolitikler sürüsü içinden seçiyorlardı! Albert'in kaçırılması, koşulların talihsiz bir biçimde bir araya gelmesinin sonucu değil, mevcut bir çelişkinin trajik komik yansımasıydı.

Daha sonra haftalarca süren zahmetli pazarlıklara sıra geldi. Murad'ın günlük raporları sayesinde, olayların akışını çok yakından takip edebiliyordum.

Bir gün, "Çıkmaza giriyoruz" dedi. "Felakete yol açarım korkusuyla bir adım daha atmaya cesaret edemiyorum."

Sonra ikilemini açıkladı:

"Albert'i kaçıran kendi oğlunun artık geri dönmeyeceğini kesin olarak biliyor. Arkadaşımızı infaz etmek niyetinde olduğunu söylemeye devam ediyor, ama eyleme geçmedi ve bana öyle geliyor ki zaman geçtikçe onu soğukkanlılıkla öldürmesi zorlaşacak. Elini kolunu sürekli bağlı tutuyor, ama ona işkence etmiyor ve aç bırakmıyor. Bazı kişiler bir fidye teklif etmemi öğütlediler. Bunu yapmadım. Belki bir an gelir yaparım, ama şimdilik bunun doğru çözüm olduğunu düşünmüyorum. Oto tamircisinin bu teklife kötü bir tepki vermesinden korkuyorum. Arabulucu bana bu zavallı adamın telefon numarasını verdi. İki üç günde bir onu arıyorum, onu konuşturuyorum, sabırla dinliyorum, sempati ve hürmet gösteriyorum. Onunla bir güven ilişkisi kurdum ve yanlış bir adım atıp bunu bozmak istemiyorum. Ama Albert'i sonsuza kadar bu adamın ve yakınlarının insafına terk etme riskini de göze alama-

yız. İki uçurum arasında kalmış gibiyim, ne ileri, ne geri gidebiliyorum. Bu daha ne kadar böyle sürecektir? En ufak bir fikrim yok.”

Ben bir çözüm bulmak için beynimi zorlarken, Murad önüme daha da çetrefilli ikinci bir sorun koydu.

“Senden gizlemeyeceğim, içimi kemirip duran bir şey daha var. Senin de aynı hissiyatı paylaştığına inandığım için bundan bahsediyorum. Kaçırılma hikâyesi bana intihar faslını unutturmadı. Arkadaşımız değişmediğine göre, içimden bir ses bana serbest kalırsa hayatının tutsak olduğu zamankinden daha fazla tehlikeye gireceğini söylüyor. Başka kim söz konusu olsa, tek kaygım onu serbest bırakmak ve sağ salım evine geri getirmek olurdu. Ama konu Albert olunca, bundan o kadar emin olamıyorum. Böyle bir durumun mantıksal sonucunu aklımdan çıkaramıyorum: Onu evine götürüyoruz ve ertesi gün masasının üstünde yeni bir veda mektubuyla, yatağında ölü buluyoruz.”

Bu bellek çabasıyla bitkin düşen Adam, bir ara verme ihtiyacını duydu. Başını ve gözlerini dinlendirmesi, düşüncelerini düzene sokması gerekiyordu.

Sabahtan beri hiç ara vermeden çalışmıştı ve artık yazacak hali kalmamıştı. Ama hatıralarına öylesine gömülmüştü ki durmak da elinden gelmiyordu. Sonunda gidip yatağa uzandı ve beş dakika sonra kalkacağına söz verdi kendi kendine.

Güneş alçalmıştı, ama odası denize yani batıya doğru baktığı için, hâlâ pembemsi, yumuşak, ama güçlü bir ışıltı doluydu. Uyku yavaş yavaş bastırdı ve direnecek gücü kalmadı.

Birkaç saat sonra omuzuna, yüzüne, alınına konan bir dost eliyle uyandı. Gözlerini açınca gece olduğunu fark etti.

Semiramis’in gülen sesi, “Tanrı aşkına, ben senin bedensel bilincinim” diyordu.

Gülümsedi ve gözlerini yeniden yumdu.

“Yemek hazır” dedi Semiramis.

“Teşekkür ederim, çok uykum var, sanırım uyumaya devam edeceğim.”

Ama ziyaretçisinin geri adım atmaya niyeti yoktu.

“Hayır Adam. Öğlen de bir şey yemedin, bütün gün yazıp durdun, benim çatımın altında hastalanmanı istemiyorum. Kalk haydi, zaten giyiniksin, elini yüzünü yıka ve aşağı gel.”

İtiraz etmenin bir faydası olmayacağı belliydi.

“Peki şato sahibem, sen in ben de geliyorum. Sadece on dakika izin ver bana.”

Arkadaşının yarı uyur yarı uyanık halde ona verdiği bu unvan Semiramis'i güldürse de kararlılığından bir şey eksilmedi. Dışarı çıkıp kapıyı çekti, ama öncesinde tavandaki tüm ışıkları yakmayı da unutmadı.

Sofra kurulmuştu, yemeklerin üzerleri soğumasınlar diye ters çevrilmiş tabaklarla örtülmüştü.

Adam henüz tam uyanamadığı için az yiyor ve daha da az konuşuyordu. Dakikalar sonra şöyle demek zorunluluğunu hissetti:

“Hiçbir zaman geveze biri olmadım, ama bu akşam artık hödüklüğün sınırlarındayım... Affedersin! Tek mazeretim, iki gündür içinde bulunduğum çevrenin yoğunlaşmaya el-verişli olması. Kâğıda yazmayı bıraksam, kafamda yazmaya devam ediyorum.”

“Sessizlik, dağ, ışık, ufuktaki deniz, fıstıkçamlarının temizlediği hava...”

“... ve iyi yürekli bir tanrıçanın tutsağı olma duygusu.”

Kadın elini onun elinin üstüne koydu.

“Bu söylediklerinin beni ne kadar mutlu ettiğini biliyor musun?”

“Kendimi tutsak hissetmemin mi?”

“Evet, onun bile! Burasının bir dinginlik ve temiz su ada-cığı olması için elimden gelen her şeyi yaptım, sen de bana bunu başardığımı söylüyorsun.”

“Evet ama, su yerine şampanya tercih ediliyor.”

“Benim su anlayışım bu.”

Kadehleri havaya kalktı, tokuştu, sonra aynı anda boşaldı. Kadehler sofraya konur konmaz garson onları doldurmaya geldi. Semiramis saatine baktı.

“Francis, sen gidebilirsin, gece yarısı oldu, ışıkları ben söndürürüm. Ama şampanya şişesini yanımızda bırak!”

Adam şampanya şişesini ayaklı kovayla birlikte yanlarına getirdi, sonra patronuyla konuğunu eğilerek selamladı ve çekildi.

Yalnız kaldıklarında ev sahibesi, “Seninle ilgili ilk anım, meşhur bir gecenin sonunda bana eve kadar eşlik etmeyi teklif etmişti. Sen de hatırlıyor musun?”

“Dün gibi.”

O akşam arkadaş grubu hukuk fakültesinin yanı başındaki, *Medeni Kanun* gibi gayet yerinde bir isim verilmiş küçük bir öğrenci lokantasında yemek yemişti. Yemeğin sonunda, Semiramis birisinin onu eve bırakıp bırakamayacağını sormuştu. Adam hemen ayağa kalkmış, birlikte sokağa çıkmışlardı. Sonra yürümüşler, yürümüşlerdi.

“İlk beş dakika boyunca senin arabana doğru yürüdüğümü müzü sanıyordum. Sadece niye bu kadar uzağa park ettiğini merak etmiştim. Bana yürüyerek eşlik etmek istediğini anlamam biraz zaman aldı.”

“Yemek boyunca seni seyretmiştim, büyülenmiş gibiydim. Sonra birinin sana eşlik etmek isteyip istemediğini sorunca, bir saniye bile düşünmedim, aklımdan ne araba ne de başka bir şey geçti, anında ayağa kalktım. Hani ‘Kim ister...’ sözünü duydukları anda, ardından ne geleceğini bile bilmeden ‘Ben, ben!’ diye ötekilerden önce haykırmaya başlayan çocuklar gibi... Aslında ben ardından ne geleceğini biliyordum ve birisinin benden önce davranmasından korkuyordum.”

“Başta öfkelenmiştim. Murad’da mutlaka araba vardı, Tania’nın da arabası vardı, herhalde başkalarında da vardı.

Beni beş dakikada bırakabilirlerdi. Geç olmuştu, annem babam beni bekliyorlardı ve senin yüzünden azar işitecektim. Ama yavaş yavaş bu yürüyüşten keyif almaya başladım. Akşam serinliği çok hoştu, şehri bilmediğim bir ışık altında keşfediyordum ve anlattıkların beni eğlendiriyordu. Daha sonraları pek konuşkan olmadığını anladım, ama o gece dilin çözülmüştü. Herhalde sinirliydin...”

“Utaniyordum! Bu duyguyu dün gibi hatırlıyorum. Lokantadan çıktığımızda bir yanlış anlaşma olduğunu anlamıştım. Seni arabama doğru götürdüğümü sandığın belliydi, ama bende henüz araba yoktu. Ne yapmalıyım? Senden özür dileyip, ‘motorize’ birini yakalamak için geri mi koşmalıyım? Bunu yapsam küçük düşecektim. Ben de seni zaten yürüyerek geçirmek istemişim gibi davrandım.”

“Paris’te sanırım bu davranış doğal karşılanırdı. Ama burada öyle yersizdi ki... Hiç kimse bir mahalleden diğerine yürüyerek gitmiyordu.”

“Özellikle de geceleri! Kaldırım yok gibiydi ve silahlı milisler, denetim barikatları ve bomba tuzaklı arabalar henüz ortaya çıkmamışken bile, yoldaki aptal çukurlar insanı korkutmaya yeterliydi. Düşüp bacağına kırmak işten bile değildi.”

“Annemlerin oturduğu binanın altına gelip, merdivenlerden önceki loş hole girince bana hoşça kal deyip öpeceğinden emindim.”

“Ben de tam bunu yapmak istiyordum! Ama cesaret edemedim. Kafamın içinde sefil bir ses ‘Şu güzel ânı yersiz bir hareketle bozma! Bu genç kız sana güvendi, ondan istifade etme! Centilmen gibi davran!’ diye tıslayıp duruyordu. Aldığım sözde iyi terbiyenin tüm kanaatleri bir araya gelip beni felç etmişti. Halbuki bir ara sınırın ötesine geçmeye karar vermiştim. Yolda kocaman bir çukur vardı, ben de onun etrafından dolaşmana yardım etmek için elinden tutmuştum. Sonra

da elini bırakmayı ‘unutmuştum.’ El ele birkaç adım atmıştık, sonra sen elini çekmiştin.”

“Bunu hiç hatırlamıyorum!”

“Ben hâlâ hatırlıyorum, çünkü uzun süre kafamın içinde evirip çevirdim. Sen elimi bırakınca, daha ileri gitmekte bu kadar aceleci olmamamı söylemek istediğin sonucuna varmıştım. Bunu örtülü bir şekilde, beni örselemeden, incitmeden yapmıştın, ama ben mesajı almıştım.”

“Eğer öyle düşündüysen yanılmışsın. Tüm bu ayrıntıları hatırlamıyorum, ama emin olduğum bir şey var, hiç de senin cesaretini kırmaya çalışmıyordum. Tam tersine binanın girişinde beni öpmeni istemiştin, bunu yapacağına emindim ve yapmayınca hüsrana uğradım. Bunu unutmadım işte.”

“İçimde hâlâ pişmanlık sancısı duyuyorum. Düşünebiliyor musun? Kaç yıl sonra?”

“Saymayı boş ver! Geçen sadece yıllar olmadı, ömürler, peş peşe ömürler geçti...”

İki arkadaşın açıkça söylemeseler de akıllarından çıkarılamadıkları bu öpüşme şansını bir daha hiç yakalayamadıklarıydı. Halbuki üniversitedeki ilk yıllarının başındaydılar, aynı derslere giriyorlardı ve aynı öğrenci grubu içindeydiler, Adam daha onlarca kez Semiramis’i evine bırakma ve ilk seferinde onu öpmeye çekindiği yerde hoşça kal deme fırsatı bulabilirdi. Ama o, ilk ve son fırsat olmuştu.

Birkaç gün sonra grup yeniden toplandığında Semiramis arkadaşlarından biriyle beraber gelmişti. Tüm davranışlarından “birlikte” oldukları anlaşıyordu. Adam gözlerini onların birbirine kenetlenmişellerinden ayıramıyordu. Daha fazla acı çekmemek için, kızın “öteki” ile bir süredir beraber olduğuna, dolayısıyla onu öpmeye kalkışmamakla doğru yaptığına, yoksa tersleneceğine kendini hemen inandırdı. Ama durum hiç de öyle değildi. İşin aslı, “öteki” onu kollarına alma cesaretini gösterirken, kendisi bunu göze alamamıştı.

Aradan yıllar ve onca “peş peşe ömür” geçtikten sonra bile, Adam hâlâ pişmanlık çekiyor, utanıyordu. Bu yüzden, biraz “şato sahibesi”nden özür dilemek, biraz da kendini avutmak için şöyle dedi:

“Her zaman beni felç eden bir utangaçlığım olmuştu. Yaşım ve eğitimim ilerledikçe bunu örtmeyi başarsam bile, hiçbir zaman içimden söküp atmayı beceremedim. Örneğin tarih kongrelerinde nadiren söz alırım, onu da ısrar etmeden isterim ve bana söz vermeyi unuttuklarında aptalca bir ferahlama duyarım. Yanımda geveze birisi varsa, saatlerce ağzımı açmadan durabilirim. Gençliğimde daha da beterd. Küçük düşme ve rezil olma korkusuyla sürekli donup kalırdım. Ve bu güven eksikliğinin aşırı gururlu bir duruş olduğuna kendimi ikna etmeye uğraşırdım: Kimseden bir şey istemememin nedeni bana hayır denmesine katlanamayışımı; böyle bir riske gireceğime geri durmayı yeğliyordum.”

Semiramis hüznünlü bir gülümsemeyle, “Demek beni öpmekten de böyle geri durdun?” diye duruma açıklık getirdi.

“Evet öyle” dedi Adam, aynı gülümsemeyle. “Ve ömrümün sonuna dek bunun pişmanlığını duyacağım.”

Yürekten ama sessiz bir şekilde güldüler. Sonra Semiramis şampanya şişesinin dibini kadehlere bölüştürdü, şişeyi de kovanın içine baş aşağı koydu.

“Açık havada biraz yürüyelim mi?” diye sordu.

“Akıllıca geliyor. Sonra seni bırakırım.”

“Yine yürüyerek mi, eskiden olduğu gibi?”

Adam, “Evet, eskiden olduğu gibi” diye yineledi; aradan geçmiş onca yılın böyle yok hükmünde sayılması çok hoşuna gitmişti.

Semiramis kendi adını taşıyan otelde kalmıyordu; en azından ana binada değildi; birkaç adım ilerideki, etrafı gür ağaçlarla çevrili bir evde yaşıyordu.

“Bu birkaç metre beni koruyor. Yoksa ne zaman bir rezervasyon, bir iptal veya su sızıntısı olsa kapımı çalarlardı. Küçük evimde okuyabiliyorum gördüğün gibi” dedi, konuğunu içeri alıp ışıkları yakarken: Duvarlar kitaplarla kaplıydı.

“Evin o kadar da küçük değilmiş.”

“Hepsi bu kadar. Burası kütüphanem; yukarıda da odam, banyo ve bir veranda var.”

“Orada da yazın bir asma yaprağıyla örtünüp güneş banyosu yapıyorsun herhalde...”

“Fantazim bundan daha iyi. Elektrikli bir tepsi asansörü kurdurdum. Her sabah kahvaltımı getirip yerine koyuyorlar, bir düğmeye basıyorum ve tepsi verandaya çıkıyor. Hiçbir zaman bıkmayacağım bir mutluluk bu.”

Bir sessizlik oldu. Hâlâ girişte ayakta duruyorlardı, ev sahibi onu içeri davet etmemişti. Saatine baktı ve açık duran kapıya doğru bir adım attı.

“Eğer gitmeden önce beni öpersen, imdat diye bağırmam.”

Adam geri döndü. Semiramis’in gözleri kapalıydı, kolları aşağı sarkmıştı ve aralık dudaklarında hınzırca bir gülümseme

vardı. Adam ona yaklaştı ve önce sağ yanağından, sonra sol yanağından öptü, bir süre duraksadıktan sonra dudaklarına daha kaçamak bir öpücük kondurdu. Kadının ne kolları, ne gözkapakları, ne de yüzünün herhangi bir kası oynadı. Adam gitmeye hazırlanarak geriye doğru bir adım attı; ama onun hâlâ hareketsiz durduğunu görünce, yeniden bir adım attı, onu kollarına aldı ve dostça bağrına bastırdı. Kadın hâlâ kımıldamıyordu. Biraz daha kuvvetli sıktı ve Semiramis onun göğsüne sığındı veya Adam'ın onu göğsüne bastırmasına izin verdi.

Bedenleri birbirine yaslanmış bir vaziyette, tek kelime etmeden bir süre durdular. Görünür bir coşku yoktu, birbirlerinin sıcaklığını ve kokusunu içlerine çekmekle yetindiler. Sonra Semiramis biraz uzaklaşıp duygusuz bir sesle:

“Kapının iyi kapandığından emin olmak gerek” dedi.

Bunu söyledikten sonra yere eğilip ayakkabılarını çıkardı, eline aldı ve hiç arkasına bakmadan merdivenden odasına çıkmaya başladı.

Kapının yanına gelen Adam'ın içini “eskiden olduğu gibi” yine kuşku kaplamıştı. Kapıyı içeriden mi yoksa dışarıdan mı kapatmalıydı? Aklı karışmıştı ve biraz da utanıyordu. Ama bu yaşta bile hâlâ ilk gençliğindeki kuruntuları ve soruları taşıdığını görmek onu eğlendiriyordu da. Yukarı odaya çıktığını görse arkadaşı şaşırır mıydı acaba? Yoksa çıkmadığını görünce mi hayal kırıklığına uğrayıp incinirdi?

Sonunda kapıyı kapattı, kilitledi, ışıkları söndürdü ve birinci kattan yayılan ışıktan yararlanarak merdivenlerden çıkmaya başladı.

“Güzel Semi”nin odasının kapısına gelince, güvensiz bir sesle haber vermeden edemedi: “Gitmedim...” Cevap olarak duşun gürültüsünden başka bir ses duymadı.

Üç dakika sonra arkadaşı büyük beyaz bir havluya sarınmış halde göründü.

“Seni kovacağıma güveniyorsan, yanılıyorsun” dedi.

Bakışları kesişti ve her biri diğzerinin gözlerinde beklentinin kıvılcımlarını fark etti.

“Bunun gibi başka bir havlun daha var mı?”

“Bir yığın! Ayrıca sana biraz sıcak su da bıraktım.”

Adam banyodan odaya döndüğünde elektrikler sönüktü, ama dışarıdan gelen bir ışık vardı. Havlusunu çıkardı ve yarı karanlıkta seçilen koltuğun arkasına doğru fırlattı. Sonra hızla örtünün altına girdi. “Davetsiz misafir”in soğuk teniyle ilk temas Semiramis’i ürpertti; ama ondan uzaklaşmak yerine, ısınıp paylaşmak için göğsüne sıkıca bastırdı.

Sanki gövdelerinin ısınıp kurumasını ve birbirlerine alışmasını beklermiş gibi, uzun süre yapışık halde hareketsiz yattılar. Sonra erkek örtüyü açıp sol koluna dayanarak doğruldu ve sağ elinin ayasını kadının cildinde yavaşça gezdirmeye başladı. Önce omuzlarını, sonra alnını, sonra yeniden omuzlarını, kalçalarını, göğüslerini tatlı tatlı, sabırla, topografik bir röleve çıkarır gibi titizlikle okşuyordu.

Görevini aksatmadan sürdürürken çok kısık bir sesle mırıldanıyordu:

“Vakit ayırıp bedeninin engebelerini tek tek dolaşmak... Tepeler, ovalar, koruluklar, vadiler...”

Semiramis kımıldamıyordu. Gözlerini yummuş, tenini keşfeden, yeniden şekillendiren ve ona saygılarını sunan dost eli tüm dikkati ve duyularıyla izliyor gibiydi.

Sonra Adam onun üzerine eğildi ve el ayasıyla düzleştirmediği yüzeylerde dudaklarını gezdirmeye başladı. Alında, omuzlarda, göğüslerde, ayrıca yanaklarda, dudaklarda, gözkapaklarında ısrarcı olmadan, fazla bastırmadan, erotik bir giriş faslıymış izlenimini fazla uyandırmadan dolaşıyordu dudakları. Özenle, ciddiyetle, ölçülü bir şekilde sanki ikinci bir röleve çıkarıyor, soluğuna fısıldadığı sözler eşlik ediyor, arkadaşı bunları açık seçik işitmese de ne dediğini anlıyordu.

Sonra kadın doğruldu, erkek uzandı, hareketsiz kaldı. Kadın sanki gövdesi erkeğin hareketlerini belleğine kaydetmiş gibi aynı şeyleri yineledi. Önce el ayasıyla, sonra dudaklarıyla.

Neden sonra tüm uzuvlarıyla erkeği sardı, onu bir sağa, bir sola devirdi, üstüne çıktı, altına yattı, sonunda erkek tüm mekân duygusunu yitirdi. Hem örtüsünden, hem yastıklarından soyunan yatak beyaz ve çıplak bir sahadan ibaret kalmıştı; bu sahanın üstünde bedenleri, zembereği kırılmış bir saatin iğneleri gibi her yöne dönüyordu.

Gecenin kısa sürmesini, hızla sonuçlanmasını ikisi de istemiyordu. Tam tersine, sanki maziden öç almak istermiş gibi, gelecek aldatmacadan başka bir şey değilmiş gibi, ikisinin önünde bir tek gece, tüm ömürleri boyunca sadece bir tek gece, o gece varmış gibi aşk gecelerinin uzayıp gitmesini arzuluyorlardı.

Güneşi mümkün olduğunca geç doğurmak onlara düşüyordu. Şevk ile sebat arasındaki doğru ölçüyü tutturmak onlara düşüyordu.

Gecenin bir vakti, Adam sevgilisinin alnını ve omuzlarını okşamaya devam ederken sormaktan kendini alamadı:

“Seni zemin katta öptüğümde bana sarılmadın bile. Öyle kaskatı, öyle hareketsizdin ki acaba gitsem daha mı iyi olacak diye düşündüm.”

“Ben de tam bunu istemiştım.”

“Gitmemi mi istemiştın?”

“Hayır, aptal!” dedi Semiramis. “Ama bu soruyu kendine sormanı ve kararı kendin vermeni istedim.”

“Gitmem riskini de göze aldın demek?”

“Evet, aldım. Gitseydin senden nefret ederdim ve kendime de kızardım. Ama ben yeterince ileri gitmiştim zaten...”

“İleri mi gitmiştin?”

“Seni, gecenin bir vakti evime sürüklemiştim. İmdat istemeyeceğimi söylemiştim. Bir de elinden tutup yatağa atacak değildim herhalde. Top artık sendeydi; beni kollarına alıp öpmek, sonra da o birkaç basamağı çıkıp odama girmek isteyip istemediğine karar vermesi gereken sendin. Ya da vaktiyle yaptığın gibi kaçıp gitmeyi de tercih edebilirdin.”

Adam “Vaktiyle yaptığım gibi” diye gülümseyerek ve sevgilisinin sesini taklit etmeye uğraşarak yineledi.

Bu kez birbirlerine daha büyük bir sevgiyle sarıldılar ve bedenlerini yeni bir ateş dalgası kapladı.

Susuzluklarını gidermiş ve bitkin düşmüş bir halde uykuya daldıklarında, gökyüzü aydınlanmaya başlamıştı.

Gece, şafak sökene dek ikisine, sadece onlara ait olmuştu.

BEŞİNCİ GÜN

Sevgililer uyandıklarında çevredeki ağaçlarda neşeli bir kuşlar senfonisi başlamıştı. Ama daha uzaktan korna sesleri, otelden de çatal tabak şakırtıları geliyordu.

“Tepsiyi asansöre koymuşlardır. Birer kahve içelim mi yoksa yeniden uyuyalım mı?”

Henüz iki lafı bir araya getiremeyecek gibi gözüken erkek, “Kahve” diye mırıldandı.

Beş dakika geçmeden beline bir havlu sarıp verandaya oturmuştu. Uyanmış ve kurt gibi acıkmıştı. Semiramis sırtına ince bir elbise geçirmişti. Kuvvetli ışık karşısında Adam, Semiramis’in güneş gözlüğünü taktı.

Kadın belirgin bir neden olmadan, damdan düşer gibi, “Paris harika bir kent” dedi.

Meraklanan Adam ona doğru döndü. Kadın cümlesini sürdürdü:

“... ama orada kahvaltını asla verandada edemezsin.”

Adam başıyla onayladı. Diğeri devam etti:

“Bu güneşli havayı da bulamazsın.”

Adam bunu da doğruladı. Ama onu kabul etmiş şehrin adının bile anılması zihninde bir pişmanlık sancısına yol açmıştı.

“Dün gece korkaklar gibi cep telefonumu kapattım. Dolores mutlaka bana ulaşmaya çalışmıştır.”

Bir sessizlik. Sonra kendine kendine konuşur gibi ekledi:

“Bana ulaşamayınca herhalde resepsiyonu aramıştır.”

Semiramis bir yudum sütlü kahve içip “Sanmıyorum” dedi.

“Yapma ya? Resepsiyon memuru müşterileri arayıp soranlar hakkında sana rapor mu veriyor?”

“Asla, müşteriler canları ne istiyorsa onu yaparlar. Ama Dolores’in dün gece seni aramaya niyeti olmadığını biliyordum.”

“Peki bunu nereden biliyordun sevgili Miss Marple?”

“Bir keşif değil bu, dün onu aradığımda kendisi söyledi.”

Adam, kelimelere en küçük bir soru tonlaması katmadan, “Onu aradığında” diye yineledi.

“Dün onu arayıp seninle yatıp yatamayacağımı sordum.”

“Tabii, ne demezsin.”

Erkek gülmeye uğraşsa da sadece güçbela sırtıtabildi.

“Yataktan yeni kalktığında hep böyle şakacı mı olursun? Hayranım sana! Bende mizah duygusu ben uyandıktan ancak iki saat sonra uyanır.”

“O zaman uyandığında haber ver ki anlatayım...”

“Neyi anlatacaksın?”

“Eşinle yaptığım konuşmayı.”

Adam elindeki kahve fincanını masaya bırakıp soran gözlerle Semiramis’in yüzüne baktı. Gülümsemesinden bir sonuç çıkarmak zordu. Dolores’i gerçekten arayıp aramadığını açıkça sormaktan başka bir çare bulamadı. Kadın başını salladı.

“Size akşam yemeğine geldiğimde aramızda bir dostluk bağı kurulmuştu, biliyorsun. O günden beri ara sıra telefonlaşıyoruz. Onu çok takdir ediyorum. Aramıza kara kedi girsin istemezdim.”

Adam onu kuşku dolu bakışlarla izliyor, korsan kahkahasını ne zaman patlatacağını bekliyordu. Ama kadın bir an

sustuktan sonra ansızın çok ciddileşen bir sesle devam etti:

“Seninle bir macera yaşarsam, sonunda bunu ona itiraf edeceğini, onun bana çok kinleneceğini ve senin de bir daha benimle konuşmayı asla göze alamayacağını düşündüm. Bir gecelik aşk için iki değerli dostu kaybetmek istemedim. O zaman aradım onu.”

Adam’ın beti benzi atmıştı. Derin derin nefes alıyor ve tükürüğünü yutamıyordu. Semiramis ise ona bakmadan aynı tonda konuşmayı sürdürdü:

“Dolores çocukken yaptığımız o gece gezintisi hikâyesini biliyordu. Ona dedim ki: ‘O akşam Adam beni öpecek diye umutlanmıştım, ama yapmadı. Onu yeniden gördüğümde birdenbire beni yine yürüyerek eve bıraksın ve bu sefer öpmeye cesaret etsin istedim.’ Önce güldü, sonra: ‘Sen ve o aynı çatının altındasınız, halbuki ben beş bin kilometre uzak-tayım, ne isterseniz yaparsınız ve ben bunu engelleyemem’ dedi. Ben de ‘Bu sadece görünüşte böyle. Benim hissettiğim gerçek ise, şu an senin evinde, elbise dolabının önünde durduğum ve hoşuma giden bir döpiyes gördüğüm. Ya onu bir hırsız gibi çalacağım ya da seni arayıp bana ödünç vermek ister misin diye soracağım.’ Dolores bir an sessiz kaldı. Sonra sordu: ‘Döpiyesim üstüne uyuyor mu bari?’ ‘Hokka gibi! Tabii ki seni aradığımı bilmiyor, arkasından iş çevirdiğimden kuşkulananmıyor. Bırak, alma dersen, bütün bunlardan asla haberi olmayacak’ diye yanıtladım. Hattın karşı tarafından yine küçük ve gergin bir gülüş geldi, bunu uzun bir sessizlik izledi. O zaman, ‘Dolores unutalım bunları! Geçici bir heves-ti sadece. Buraya geldiğinden beri ona analık ediyorum; sen olmayınca yuvadan düşmüş, kimse beslemese aklıktan ölecek yavru bir kuş gibiydi. Bu da bende bir analık şefkati ve bazı eski arzuları uyandırdı... Ama sonuçta çok karışık bir iş bu, vazgeçelim, tamam mı?’ dedim. Yine bir sessizlik oldu, sonra Dolores, ‘Onu sana ödünç verirsem, bana iade edecek

misin?’ diye sordu. ‘Babamın mezarı üzerine yemin ederim! Onu bulduğum haliyle iade edeceğim’ diye cevap verdim. İşte Adam, her şeyi öğrendin artık!”

Semiramis anlatmayı bitirince, göz ucuyla arkadaşına baktı. Utanca mı kapılacaktı, eğlenmiş gibi mi görünecekti yoksa inanmamış gibi mi davranacaktı? Ama Adam daha ağzını açmadan, esas olarak incindiğini anladı.

“Sanki olayın benimle hiçbir ilgisi yokmuş gibi, arkamdan ne dolaplar çevirmişsiniz! Eşimi aramadan önce benim fikrimi de bir sorman gerekmez miydi sence?”

“Kesinlikle hayır! Dolores hayır demiş olsaydı, sana evimi bile göstermezdim. Akşam yemeğinden sonra, dün de yaptığım gibi, yanaklarından öper, sonra da seni odana gönderirdim.”

“Bravo! Hem o hem de sen üstümde söz sahibi oluyorsunuz ve benim konuşmaya bile hakkım yok!”

“Hayır canım, tabii ki konuşmaya hakkın var. Seni ben zorlamadım ki, hiç öyle düşünmüyorum. Sana çok dikkatli ve ölçülü bir şekilde yaklaştım, en son anda bile serbestçe kullanabileceğin, kelimenin tam anlamıyla şerefli bir çıkış kapısı bıraktım. Ama sen benim yanımda kalmayı seçtin...”

Bu söylediği yanlış değildi. Adam uzlaşma arayan elini arkadaşının dizine koydu.

“Bu dediğin doğru! Odana çıkma tercihini hür irademle yaptım, sorumluluğunu üstleniyorum ve eğer bunu yapmasaydım hayatımın sonuna kadar kendimi suçlardım. Beni rahatsız eden, sizin bu kadınca entrikalarınız. ‘Onu bana ver, sana iade ederim...’ Sanki bir oyuncağım ben veya senin benzetmenle söyleyecek olursak, askılıkta duran bir döpiyesim.”

“Ben sadece dürüst davranmak istedim. Sana olduğu kadar Dolores’e karşı da dürüst olmak istedim. Erkeğinin benim çatımın altında olmasından istifade edip, eskiden kalma bir yeniyetmelik arzusunu tatmin etmiş olsaydım, sence bu

dürüstlük olur muydu? Aramıza bu şekilde yalan ve iki yüz-
lülük girseydi onunla bir daha konuşabilir miydim veya kar-
deşimmiş gibi kucaklaşabilir miydim sanıyorsun? Sana karşı
da, önce yatağıma alıp, sonra vicdan huzursuzluğu içinde
çırpınmanı izlemek dürüstlük olur muydu? Aşk gecemizin
ağırlığını ilk günah gibi sırtında taşımanı mı seyretmeliydim?
Eşinle senin arana yıllar sürecek kuşku ve ihaneti mi soka-
caktım yani? Hayır, ben böyle birisi değilim. Ben, arkadaş
kalpli bir sevgiliyim, bu şiddetli zevk anının hayatlarımızda
gölge değil, küçük bir ışık olarak kalmasını isterim. Senin de
bu yaklaşımıyı takdir etmeni bekliyorum.”

Adam sessizliğini korudu, eli –sanki orada unutmuş
gibi–hâlâ Semiramis’in dizindeydi. Dudaklarında ise şaşkın
bir gülümseme vardı. Sevgilisi yeniden söze girdi:

“Bütün bunlar bir yana, eğer söylediklerim seni ikna et-
mediyse, benim sana kur yaptığımı ve senin de bunu yığitçe
reddettiğini de pekâlâ söyleyebilirsin. Emin ol seni yalanla-
mam.”

Adam konuştuklarının artısını eksisini hesaplıyormuş
gibi bir ifadeyle kadına doğru döndü, sonra da vardığı sonu-
cu açıkladı:

“Bana inanacağını sanmam.”

“Hayır, inanmaz. Zaten inanacak olsaydı, ben çok inci-
nirdim.”

Aralarından bir an sessizlik geçti. Ama farklıydı bu defa.
Semiramis’in sessizliği dingin ve yaramaz, Adam’ınki ise
ağır ve karışık.

Semiramis, “En önemlisi, Dolores’i hemen arayıp aşk ge-
cenden söz etmek zorunda hissetme kendini. Çok bayağıca
olur bu ve hiçbir sağlıklı insan böyle şeyleri işitmek istemez.
Ben anlattıklarımı, seni bundan bahsetmeye zorlamak için
değil, tam tersine bu zorunluluktan kurtarmak için yaptım.
O biliyor, sen onun bildiğini biliyorsun ve o da senin onun

bildiğini bildiğini biliyor... Hiçbir açıklama, izahat, gerekçe arama ihtiyacı yok. Özellikle de telefonda. Daha sonra, birkaç hafta veya birkaç ay içinde gecenin bir vakti, tüm ışıklar sö-nükken bunu konuşma ihtiyacı duyacaksınız. Ve her biriniz diğ-erine niye bana evet demeyi seçtiğini izah edecek. O gece asıl Dolores'in daha uzun ve zahmetli bir izahata girişeceğini şimdiden söyleyebilirim. Senin mükemmel bir mazeretin var: Ben."

Bu son sözleri söylerken gözlerini yumdu ve elbisesinin önünü araladı. Sonra dudaklarını Adam'a doğru uzatıp, geç kalmış suç ortaklığının barışma busesini bekledi.

Adam odasına döndükten sonra yine de eşini aramak istedi. Niyeti önceki geceden söz etmek değildi, bu tam bir bayağılık olurdu, ama onu her sabah aramak gibi bir alışkanlığı vardı ve bu sabah bunu yapmamak için hiçbir neden göremiyordu.

Biraz kaygılı olmakla birlikte, yine de numarayı çevirdi.

"Ofiste misin?"

"Şimdi geldim, daha yerime bile oturmadım."

"Toplantıda değilsin yani..."

"Daha değil, konuşabiliriz. Ama yirmi saniye dur ki, eş-yamı bırakayım!"

Dolores bir an telefonunu bıraktı, sonra yeniden aldı.

"Tamam, seni dinliyorum. Semi bana iyi çalıştığını söyledi. Hatta biraz fazla çalışıyormuşsun."

"Doğru, gayet iyi çalışıyorum."

"Biyografi üzerinde mi?"

"Hayır, Attila'yı bir kenara bıraktım, başka bir işin üzerindeyim."

"Sürekli başka şeyler üzerinde çalışırsan, bu biyografiyi asla bitiremeyeceksin."

"Ülkenin atmosferine yeniden dalınca, canım başka şeyler istedi, anlıyor musun?"

"Bu konuda da bazı şeyler geldi kulağıma..."

Dolores güldü ve Adam, hiç düşünmeden birçok manaya çekilebilecek bir cümle kurduğu için kendine kızdı. Aceleyle açıklamaya çalıştı:

“Murad ölünce, arkadaşlarımın, gençliğimin, şimdiki zamanın bizi ne hale getirdiğinin hikâyesini anlatmak istedim.”

“Anlıyorum, böyle bir anda hasretlerin yeniden yüzeye çıkması normal. Ama bana sanki biraz yolunu şaşıırıyorsun gibi geliyor... Seni tanıyorum Adam. Arkadaşların hakkında yüzlerce sayfa karalayacaksın, ama bütün bunlar sonsuza dek çekmectede kalacak. Lütfen beni anla, bunu yapma demiyorum. Akıl sağlığına da faydası olacak bir katarsis bu. Çünkü ‘geçmiş arkadaş’ının ölümü seni kabul etmek istemediğin kadar etkiledi. Ama kendini aldatma, bunu asla yayımlamazsın. Sadece meslektaşlarını düşünmek yayımlamamana yeter de artar...”

“Meslektaşlarım mı?”

Adam’ın gösterdiği şaşkınlık samimi değildi. Dolores ona hakikati söylüyordu. Adam, tarihçi camiası içinde onlarca yıl boyunca inşa ettiği ve koruması gereken bir üne sahipti. Kanıt geliştirirken gösterdiği özen, kaynakları çok titiz ve eleştirel bir şekilde elden geçirmesi, üslubundaki nesnellik, en müşkülpesent meslektaşı tarafından bile eleştirilemeyecek bir konumda bulunma kaygısı takdir görüyordu. Onu saygın bir tarihçi yapan bu vasıfları bir öğrenci topluluğunun varoluşsal sıkıntılarını anlatma isteğiyle nasıl bağdaştıracaktı? Saygıdeğer meslektaşları nasıl bir tepki gösterecekti? Alaylarını şimdiden duyar gibi oluyordu.

“Hepsini derhal bırakıp sevgili Attila’ma kapanmamı mı tavsiye ediyorsun?”

“Hayır, dürüst konuşmak gerekirse, bunu tavsiye etmiyorum. Bulunduğun yerde, içinde bulunduğun koşullarda sanki hiçbir şey olmamış gibi beşinci yüzyıldan bir fatihin biyografisi üstünde çalışmaya devam edemezsin. Sanki mahrem bir akıl defteri tutar gibi, yazman gerektiğini hissettiğin

şeyi tüm samimiyetinle yaz. Ama bunun bir parantez olduğunu kendine söyle ve Paris'e döner dönmez yeniden Attila'na kapan, onu bitir ve yayımla ki başka bir şeye geçebilesin. Başka bir deyişle, biraz yoldan çık, ama fazla değil ve asıl önemli olanı gözden kaçırma..."

Adam onun bu fikrine tamamen katıldığını söylemeye hazırlanıyordu, ama eşi buna zaman bırakmadı.

"Kapım çalınıyor" dedi kısık sesle, "Geliyorlar."

Telefonu birdenbire kapattı. Adam saatine baktı, tam on bir otuzdu, Paris'te ise dokuz otuzdu. Eşi her gün bu saatte mesai arkadaşlarıyla toplantıya giriyordu.

Aylık bir popüler bilim dergisini yönetmesi için Avrupalı bir basın grubu tarafından işe alınan Dolores, dergiyi haftalık çıkarma riskini göze almak istemişti. Davasını o kadar iyi savunmuştu ki patronları onu desteklemiş ve emrine hatırı sayılır olanaklar vermişlerdi. Ama hem eşi hem de diğerleri açısından, proje beklentilere cevap vermezse sorumluluğun Dolores'e ait olacağı belliydi. Bu nedenle vaktinin büyük bölümünü dergide geçiriyordu; orada olmadığı zamanlarda da aklı hep dergiyle meşguldü ve bu konuyu eşiyle de sık sık paylaşıyordu. Adam bundan hiç rahatsızlık duymaz, tam tersine memnun olurdu; hatta onun yanında Candide rolü, yani hem bilim dünyasının hem de derginin dışından, art niyetsiz, dostane bir danışman rolü oynamak çok hoşuna gidiyordu.

Telefon kapandıktan sonra, Adam kurşunkalemını parmaklarının arasına alıp kendini soktuğu tuhaf durumu düşünmek için not defterini açtı.

24 Nisan, Salı

Dolores hem ahlaki zarafeti hem de inceliği bakımından şaşırtıcı, örnek alınacak bir davranış sergilemiş olsa da endişem sürüyor.

Geçen gece olup bitenler hakkında tek kelime edilmedi, ama onunla hiç alakası olmayan şeyler hakkında da konuşmadık. Her ima acaba önceden mi tasarlanmıştı, bilmiyorum ve belki de hiçbir ima içermeyen şeyleri ben öyle yorumladım. Yine de mesaj son derece berraktı: Parantez, ancak bir parantez olarak kaldığı sürece kabul edilebilir.

Bu kural bana uyuyor ve bunu Dolores'in söylemesi içimi rahatlatmalıydı. Ama kaygım başka yerden, aşmamam gereken bir sınırı aştığımı, bunun hem insan doğasına hem de semavi yasalara bağlı nedenlerden ötürü kaçınılmaz olarak bedelinin ödeneceğini bana kabul ettiren o gaddar halk inanışından kaynaklanıyor.

Yetmişli yıllarda yirmili yaşlarında olan kadınlar ve erkeklerden oluşan benim kuşağım kaygılarının merkezine bedenlerin özgürleşmesini koymuştu. Bu, ABD ve Fransa'da olduğu kadar, benim ülkemin de dahil olduğu başka yerlerde de geçerliydi. Bugün geriye dönüp baktığımda yüzde yüz haklı olduğumuza inanıyorum. Ahlaki zorbalıklar önce bedenimizi kısıtlayarak bağlayarak zihnimizi de esir alıyorlar. Tek denetim ve hâkimiyet aracı bu değil, ama en etkili araçlardan biri olduğu tarih boyunca kanıtlandı. Bu nedenle bedenlerin özgürleşmesi bütünü içinde bağımsızlaştırıcı bir eylem olma özelliğini koruyor. Tabii ki bunun, her türlü davranış bayağılığını haklı çıkarmak amacıyla kullanılmaması koşuluyla...

Benim Semi ile yaşadığının bir anlamı var, çünkü benim ergenliğimdeki utangaçlığıma geç kalmış bir isyanı temsil ediyor. Bu nedenle sevişmemiz meşruydu. Ama suç ortağımla birlikte bunu yeniyetmelik dönemimize bir göz kırpış olarak görmek yerine, yerlerde sürünen sıradan bir ilişki şeklinde yaşamaya koyulsaydık derhal içler acısı bir hal alırdı.

Öyleyse, Semi ile geçirdiğim o gece bir parantez mi? Kuşkusuz. Zaten o da yaşananları farklı görmüyor. Bu nedenle Dolores'in kullandığı kelime kırıncı ve aşağılayıcı bir yan yok.

Peki, gençliğim, arkadaşlarım hakkında anlatma ihtiyacı duyduğum her şey de bir parantez mi? Evet, uygun kelime bu kuşkusuz. Yine de bu parantezi hemen kapatmak niyetinde değilim. Dağılıp gitmiş arkadaşlarımın anısına hasrettiğim bu sayfalar, sonunda bir çekmecedeki unutulup gidecek olsalar bile, benim açımdan hâlâ bir varlık nedenleri mevcut. Yaşamım ve tanıdığım insanların yaşamı, meşhur bir fatihinkine göre belki pek önemli sayılmayabilir. Ama bu benim yaşamım ve onun unutulmaktan başka bir şeye layık olmadığını kabullenirsem, yaşamayı da hak etmemişim demektir.

Dün akşam Semi gelip beni “kaçırdığında”, ben de Albert’in kaçırılma hadisesini ve onu kurtarmaya uğraşanların çeşitli bunaltılarını anlatmaktaydım.

Kaçırılma ve zorla alıkonma arkadaşımız için kurtarıcı bir şok oluşturmuş muydu acaba? Ona yeniden yaşama isteği vermiş olabilirler miydi? Elde, bunu söylememize izin verecek hiçbir veri yoktu.

Murad telefonda, “Onu tutulduğu delikte biraz daha bırakmak daha akıllıca olmaz mı?” diye soruyordu. “Gerçeği söylemem gerekirse, kötü muamele görmediği sürece, oradan hemen çıksın diye bir acelem yok.”

Kaygılarımı çok iyi anlıyordum. Zaten ben de Albert’in rehine olarak tutulduğunu öğrendiğim anda aynı şeyi düşünmüştüm. Kaçıranların onu ölümden kurtarması gibi, acaba onu serbest bıraktırmak da ölüme teslim etmek anlamına mı gelecekti? Durumun tuhaflığı insanı güldürebilirdi, ama bizim için gerçek bir bunaltı söz konusuydu.

Konuşurken aklımda bir çözüm belirdi ve bunu hemen Murad’a anlattım.

“Eğer serbest bıraktırmayı başarırsan kesinlikle onu evine götürme. İki üç gün yanında, Cebel’deki evde alıkoy.

Sonra buraya, Paris'e gönderirsin. Gerisiyle ben ilgilenirim. Sence kabul eder mi?"

"Etmek zorunda! Tek akıllıca çözüm bu. Eğer reddederse, bu defa ben kaçırırım onu. Paketler ve sana gönderirim."

"Tamamdır, paketi alırım ben de."

Konuşmamızın, durumun trajikliğine hiç yakışmayan delice bir gülüşmeyle noktalandığını hatırlıyorum.

Adam'ın notlarına ve Tania'nın hatırladıklarına bakılırsa, bu senaryo ana hatlarıyla uygulanacak, yine de son dakikada birkaç pürüz çıkacaktı.

Kendisini kaçıran talihsiz adam tarafından salıverilen Albert kendi mahallesinin sınırına bırakılmıştı; oradan birkaç metre uzakta arabalarında bekleyen Murad ve eşi onu hemen alıp kendi evlerine, köye götürmüşlerdi. Kurtulan adam, sanki aklından hiç intiharı geçirmemiş, sanki hiç rehin alınmamış gibi sakin görünüyordu. Az konuşuyor ama gülümsüyordu.

Sonraki günlerde Murad onun vesikalık fotoğraflarını çektiirdi, Emniyet Müdürlüğü'nden bir pasaport çıkarttırıp, Fransız konsolosluğundan da vize aldı. Sonra da Paris'e tek yönlü bir uçak bileti satın aldı.

Bu arada hassas iki an atlatılmıştı. İlki, serbest bırakıldığının ertesi günü eski rehine kendi dairesine gitmek isteyince yaşanmıştı. Arkadaşları kendi canına kıyma isteğini koruduğundan korkuyorlardı, ama ona hayır da diyemiyorlardı. Kapıyı kırdıktan sonra kilidi değiştirmek zorunda kaldıkları için, Murad ona yeni anahtarları verdi. Tania onu şehre götürdü ve kendisinin de birlikte yukarı çıkmak istediğini belirtti; Albert kararlı bir biçimde yalnız gitmeyi tercih ettiğini söyleyince, Tania ısrar etmedi. Altı katı yürüyerek çıkma fikri hiç hoşuna gitmemişti ve zaten Albert canına kıymaya kararlıysa, onu sonsuza dek engelleyemeyiz diye düşünmüştü. Bu

nedenle binanın önünde tespih çekerek ve aklından olabilecek en kötü şeyleri geçirerek kırk beş dakika bekledi. Ama Albert sonunda yüzü kararmış bir halde ve elinde küçük bir valizle çıkageldi.

Adam'ın defterine düştüğü nota göre, ikinci korkulu an eski rehinenin uçağa bineceği gün yaşanmıştı.

Albert sakın bir sesle, havaalanına gitmeden önce mutlaka kendisini kaçıran adama uğrayıp onunla vedalaşmak istediğini söyledi. Bu konuda ona söz vermişti ve sözünü tutmaması düşünülemezdi. Murad ve Tania onu bu fikrinden caydıramayınca, birlikte gitmeye karar verdiler.

Oto tamircisinin evi bir çıkmazın dibindeydi; önceki gün yağan yağmurla çamur olmuş bir toprak yoldan geçilerek eve varılıyordu. Duvarlar, sanki badana edilmeleri hiç düşünülmemiş gibi beton rengindeydiler. Küçük avlu eski lastiklerle doluydu.

“Adam ve eşi bizi orada bekliyorlardı. Hayatlarının tamirhanenin çevresinde geçtiği belli olan namuslu insanlar. Bir diğer merkez de haliyle tek oğulları; her yerde onun resimleri var; bazıları çerçeveli, bazıları henüz umutları tükenmemişken arama amacıyla bastırılmış afişlerin üstünde. Salonları, kayıp evlatlarının anısına adanmış bir mabet gibi.

“Tania ve ben taziyelerimizi sunduk. Bize matemdeki insanlara yaraşan bir havayla, terbiyeli ve onurlu cevaplar verdiler. Sonra baba dudakları titreyerek mırıldandı: ‘Sizin hiçbir suçunuz yok bu işte!’ Ve Albert onlara yaklaştığında, görmeliydin bunu! Adam bir koluna girdi, kadın diğerine ve birlikte sarıldılar ona. ‘Kendine dikkat et!’, ‘Bir daha aptallık yapmayacağına söz ver bize!’, ‘Hayat değerlidir!’ Ağlamaya başladılar. Albert de hıçkırıklara boğuldu. Onu Tania ve ben izledik.

“Oradan ayrılmak üzere ayağa kalktığımızda, yeniden konuşmaya başladılar. ‘Fazla geciktirmeden bizi görmeye gel yine!’ Sonra, ‘Kendine dikkat et’ diye tekrarladılar. Albert sözler veriyor, yeminler ediyordu. İçimizde en çok duygulanan o olmuştu ve arabada havaalanına doğru giderken hâlâ gözyaşlarını silip duruyordu.”

“Peki yola çıktı mı?”

“Evet, Tanrı’ya şükür çıktı! Uçak havalanıncaya kadar havaalanında kaldık. Sonra sana telefon etmeye geldik. Üç buçuğa doğru Paris’e varacak.”

“Mükemmel. Yemeğimi hızla yiyip onu almaya gidiyorum.”

Hattın Doğu Akdeniz’deki ucundan uzun, çok uzun bir ferahlama soluşu geldiğini hatırlıyorum.

“Onu sana geri verdiğimiz için pişman değiliz. İyi şanslar!”

Murad’ın sözlerini, sesini, gülüşünü, Albert’i kurtarmak için gösterdiği fedakârlığı, aramızdaki dostluğun çapını hatırlarken, onun şu anda tabutunda, toprağa verilmeyi bekleyerek yattığını düşünmeden edemiyorum. Birden, konuşmalarımızı yazıya dökmek, yitirilmiş bir arkadaşın anısına yönelik bir saygı ifadesi gibi geliyor.

Bu sayfaların mahremiyeti içinde dile getirilen bu örtülü saygı ifadesi suçluluk duygumu hafifletecek mi, yoksa onu iyice azdırıp cenaze törenine yönelik tavrımı değiştirmeme mi neden olacak?

Hayır, oraya gitmeyi hiç istemiyorum. Onunla benim aramda ölümden sonra bir barışma olacaksa, bu herkese açık bir şekilde, burnumun dibinde bir mikrofonla değil, kendi kabuğuma çekilerek, fısıldaşan ruhlarımız aracılığıyla gerçekleşecek.

Ertesi gün geçmiş arkadaşının cenaze törenine gitmeme kararını koruyan Adam, derhal öyküsünü sürdürmeye oturdu.

“Koli” elime hiçbir hasar görmeden ulaştı. Gözlerinde ve sözlerinde kaçırılmanın ve intihar teşebbüsünün izlerini arasam da boşunaydı. Hiçbir iz yoktu. Albert tamamen kendine gelmişti. Her halükârda, Paris’te geçirdiği seksen yılının şubat ayından bende kalan izlenim bu.

Başlarda, en başlarda, ilk saatlerde kendimi rahat hissetmiyordum. Onu evimde misafir odasına yerleştirmiştim, sürekli göz ucuyla izliyordum ve bazı şeylerden söz etmekten kaçınıyordum. Sonra giderek rahatladım, hatta tam kendi canına kıymaya hazırlandığı sırada kaçırılmasının komikliğinden başlamak üzere her konuda onunla şakalaşmaya koyuldum. O sıradaki eşim ve bir psikanalist olan Patricia zaman zaman beni eleştiriyordu: “Dikkat et, o hâlâ çok kırılgan, keyifli görünmesi seni aldatmasın!” Onlarla aynı fikirde değildim; takımlacak en iyi tavrın onu idare etmek, ona felaketten kurtulmuş biri, nekahet dönemindeki bir hasta gibi değil de, o her zamanki zeki, kendi kusurları da dahil her şeyle alay edebilen arkadaşşıma davranır gibi davranmak oldu-

ğunu içgüdüsel olarak hissediyordum. Yanılmamıştım. Gelişinin üzerinden iki gün bile geçmeden, savaşı kazandığımızı anladım.

Bir cumartesiydi. İkimiz de çok erken, sabah beşe doğru uyanmış ve eşimi uyandırmamak için dairenin diğer ucundaki mutfağa sığınmıştık. Ben kahve hazırlamaya koyuldum, ama misafirimin başka istekleri vardı.

“Haydi, giyin de çıkalım” dedi. “Uzun zamandır bir Paris bistrosunda (içkili kahve) kahvaltı etmeyi düşünüyordum. İşte şimdi fırsat çıktı, haydi gidelim, ben davet ediyorum. Zaten sana anlatacaklarım da var.”

Dışarıda yağmur yağıyordu, hava soğuk ve hâlâ karanlıktı. Ama Paris’te birlikte dolaşmaktan öyle mutluyduk ki...

Gözümüzüün tuttuğu bir kahveye girdik, pazar esnafının arasında bir masaya yerleştik, bir sabah ziyafeti ısmarladık: Sıcak kakao, Viyana çörekleri, reçeller, peynirler, yumurtalar, meyve suları, tahıl, hatta akağaç şuruplu krepler...

“Sana verecek bir haberim var” dedi Albert. “Dört maddeden oluşan bir haber...”

Alaycı bir gülümseme ve parmaklarının arasında tuttuğu kruvasan işi biraz yumuşatsa da törensel, neredeyse resmi bir ses tonuyla konuşuyordu.

“Birincisi, birkaç hafta önce yapmaya hazırlandığım şeyi bir daha yapmayacağım, o sayfa kesin olarak kapandı. Tabii pişmanım falan diyecek de değilim. Her şeyin bu şekilde olup bittiğine ve bu işten sağ salım çıktığıma pişman değilim, diyelim.”

Sözüünü hiç kesmeden başımı defalarca salladım. Gözlerine bir gölge düştü.

“İkincisi, bir daha ülkeye geri dönmeyeceğim. Düşündükçe –bu sana aptalca gelecek, ama bunu bana söyle-

mek zorunda değilsin!– düşündükçe benim üzerime çökene nin hayat olmadığını anladım, aslında ben sadece bir çıkış yolu arıyordum. O ülkede artık yaşayamıyordum, ama orayı terk de edemiyordum. İçimde kendimi oturduğum daireden söküp çıkaracak gücü bulamıyordum; en sonunda, bari mobilyalarımın arasında, etrafımda kitaplarım ve müzikli kutularımın son bir kez uykuya dalıp bir daha uyanmayayım veya başka bir yerde uyanayım noktasına gelmiştim. Kader farklı bir karar verdi, bunu dikkate alıyorum ve önünde eğiliyorum.”

Sesinde hafiften hissedilen titremeyi örtmek için öksürdükten sonra söze devam etti:

“Orada olduğum sürece gidecek gücü bulamıyordum. Ama şimdi oradan uzakken de geri dönecek gücüm yok. Sanki bir deniz kazasından sağ kurtulmuş birisi gibiyim. Su alan gemiden atlamakta zorlanıyordum, ama mademki artık o gemide değilim yeniden güverteye tırmanmak da aklımdan geçmiyor. Benim açımdan, bu sayfa da kesin olarak kapandı. Zaten sadece benim açımdan değil... Doğu Akdeniz’imizin deva bulunmaz bir şekilde yitip gittiğini sana anlatacak değilim.”

Doğduğumuz toprakları ondan önce terk etmiş olan ben, gerçekten de bu söylediklerine karşı çıkacak durumda değildim. Ama Albert’in hükmü fazla kesin, fazla sertti; kendimi gevşek bir itirazda bulunmak zorunda hissettim, ama arkadaşımın sözüne devam edebilmesi için sohbetin yönünün değişmemesine de özen gösterdim.

“Üçüncüsü, Fransa’da da kalmayacağım. ABD’ye gidiyorum. Halbuki Paris’i seviyorum ve kendimi burada iyi hissediyorum. Pederlerin okullarında geçirdiğim o seneler sayesinde, Fransa’daki hiçbir şey bana tam anlamıyla yabancı değil. Sana da değil, sanıyorum... Ama yapmak niyetinde olduğum şey için, orada, Amerika’da olmalı-

yım. Sadece New York ile Kaliforniya arasında tereddüt ediyorum. Kararımı oraya gidince vereceğim...”

Sanki içsel bir karar alma süreci yaşıyormuş gibi bir an sustu, sonunda suskunluğu ben bozdum.

“Ya dördüncüsü ne?”

“Dördüncüsü, doğduğumdan beri ilk kez hayatımda ne yapmak istediğimi bildiğimi sanıyorum. Demek bütün bunları yaşamak gerekiyormuş.”

Bekliyorum. Hiçbir şey eklemiyor. O zaman sanki iki çocukmuşuz gibi soruyorum:

“Neymiş bu? Hayatında yapmak istediğin şey ne?”

“Bunu sana bugün söylemeyeceğim. Yaptığım zaman öğreneceksin.”

Az daha üsteleyecektim, ama vazgeçtim. Albert’in benim karşımda olağanüstü şeyler yapmayı taahhüt edip de daha sonra bunları başaramadığı duygusuna kapılmasını istemiyordum. Yokuşu sakın sakın, baskısız, kendi ritminde tırmanmasına izin vermek daha iyiydi.

Adam defterini kapadı ve saatine baktı. Akşam olmuştu, yediye iki vardı. Semiramis’e telefon etmeye karar verdi. Bütün gün şehirde olacağını ve döndüğünde arayacağını söylemişti, ama Adam ilk arayan olmak istiyordu.

Cep telefonundan ulaştığı Semiramis’e geri dönüp dönmediğini sordu.

“Daha değil. Yoldayım. Ama konuşabiliriz, nasıl olsa ben sürmüyorum. İyi çalışabildin mi?”

“Önceki günler kadar değil, konsantrasyonum daha düştü.”

“Benim hatam, kafanı dağıttım.”

Söylediği muhtemelen doğrudu, ama bunu kabul etmek yersiz kaçacaktı.

“Hayır, hiç de değil” diye itiraz etti.

Ama kadın sanki onu duymamış gibi devam etti:

“Halbuki ne kadar iyi çalışıyordun, ben de seni rahatsız ettim. Kızıyorsun bana herhalde.”

“Hem de nasıl!”

Güldü ve sevgilisinin de gülmesini bekledikten sonra ekledi:

“Hiç unutmayacağımız muhteşem bir an yaşadık. Önemli olan tek şey bu.”

“Pişmanlıklara rağmen mi?”

“Evet, pişmanlıklara rağmen...”

“O halde bu akşam da birlikte yemek yiyecek miyiz?”

“Evet, bu akşam da.”

“Peki yemekten sonra ayrılacak mıyız?”

“Hayır, ayrılmayacağız.”

“İkinci bir toplantı mı yapacağız?”

Muhtemelen arabada yalnız olmadığı ve “ikinci bir gece” diyemediği için bu terimi kullanmıştı. Adam ise, odasında meraklı kulaklardan uzak, yalnız olduğu için benzer önlemler almak zorunda değildi; ama o da aynı şifreli dili kullanmayı tercih etti.

“Hayır, ikinci bir toplantı değil, birinciyi tamamlayacağız. Bildiğim kadarıyla oturum henüz kapanmamıştı...”

ALTINCI GÜN

Sabah iki sevgili, tıpkı bir gün önce yaptıkları gibi verandada buluştular.

Önce Adam kalkmış, ama Semiramis'in gelip kahvaltı tepsisini yukarı çıkaran düğmeye basmasını beklemişti.

Kadın, "Murad bugün toprağa veriliyor" dedi; onu merasime katılmama fikrinden caydırmak için ısrar etmeye hazırlanıyordu. Ama bakışlarını görünce bunun bir işe yaramayacağını anladı. Bunun yerine, üzücü haberi vermek üzere eski arkadaşlara yazıp yazmadığını sordu.

"Ben de bugün bunu yapmayı düşünüyordum. Sen cenazedeysen, ortak tanıdıklarımız için bir tür ölüm ilanı yazacağım, iki üç yakın arkadaş da daha kişisel mektuplar gönderip Tania'nın yapılmasını istediği o toplantıdan söz edeceğim."

Sevgilisinin eli şefkatle Adam'ın elini sıktı.

"İyi. Böylece sen de cenaze törenine uzaktan katılmış olacaksın."

Sessizlik.

"Kimden başlayacağını biliyor musun?"

Adam yavaşça başını sallarken gözlerini yumdu, böylelikle aradan geçen uzun yılların ardından Doğu Akdeniz davranış tarzına yeniden dahil oldu.

"Evet, biliyorum."

Semiramis'in bir isim beklediği belliydi, ama sadece gizemli bir gülüş alabildi. İyi huylu bir kız olarak, sanki akşam olmuş da yeniden şampanya içiyorlarmış gibi kahve fincanını onunkıyla tokuşturmak üzere havaya kaldırdı.

"Dağılmış arkadaşların sıhhatine!" dedi.

Adam, "Hayatta kalanların sıhhatine!" diye cevap verdi.

Neşeli bir ifade değildi bu. Arkadaşının gözleri buğulanmıştı. Ama kendini hemen topladı ve fincanını yeniden kaldırıp şımarıklıkla sevgi karışımı bir sesle, "Gidenlere!" dedi.

Adam odasına döndükten sonra vadiye bakan pencereyi ardına kadar açtı. Çam ağaçlarından yükselen keskin kokuyu uzun uzun içine çekti, sonra da masasının başına oturup bilgisayarının kapağını açtı ve ilk mektubuna başladı.

"Çok sevgili Albert,

Sana bu e-posta ile kötü bir haber vereceğim. Murad hakkında. Hep söylenir ya, "uzun bir hastalığın ardından" cumartesi günü vefat etti. Daha kırk dokuz yaşındaydı. Cenaze töreni bugün yapılacak.

Onun hakkında son konuşmalarımızda iyi şeyler söylememiştik. Ölümünün fikrimizi değiştireceğini sanmıyorum; ama bu olay yine de tavrımızı değiştirmemizi gerektiriyor. [...]

Sen de iki satır yazarsan Tania mutlu olur. Ayrıca eski arkadaşların bir süre sonra Murad'ın anısına bir araya gelmelerini arzu ediyor. Bence müteveffanın şerefine yapılacak konuşmalarla geçecek bir merasim yersiz ve sıkıcı olur; buna karşılık, bunca yılın ardından eski arkadaş topluluğumuzu bir araya getirmek fikri bana hiç de tatsız gelmiyor. Sen de bunu bir düşün! Yine konuşuruz...

Sevgiler,

Adam"

Bu mesajı gönderdikten sonra, elektronik posta adres defterini taramaya başladı ve Semiramis'e söz ettiği "ortak tanıdıklar"dan son yıllarda temas içinde olduğu bazıları nı saptadı. Ülkede kalanların özlü bir şekilde ifade ettikleri gibi, hepsi de "göçmen"di.

Onlar için hazırladığı ölüm ilanını yazmak biraz zamanını aldı. Samimi bir konuşma ile basın bildirisi arasındaki doğru üslubu bulmaya çalışıyordu. Sonunda biraz yorgunluktan biraz da tembellikten, Albert'e gönderdiği mesajın birinci paragrafıyla üçüncü paragrafın ilk cümlesini, "*Sen de iki satır yazarsan Tania mutlu olur*"u olduğu gibi kopyalamakla yetindi ve mesajı şöyle bağladı: "*Bundan sonraki görüşmemizin bu kadar üzücü koşullarda gerçekleşmeyeceğini umarım.*" Başka da bir şey eklemedi. Gönder!

Saatine baktı, tam on birdi, cenaze merasimi için saptanan saat gelmişti. Birkaç saniyeliğine kendi içine kapandı; sonra vicdani rahatsızlığının su yüzüne çıkmasını engellemek için tekrar e-postalarına bakmaya başladı ve büyük bir şaşkınlık içinde Albert'den cevap geldiğini gördü. Halbuki Indiana'da saat herhalde sabahın üçü veya ona yakın bir şeydi.

"Sevgili Adam,

Uyku tutmadığı için yataktan kalkmıştım ki senin mesajını gördüm.

Bana verdiğin habere üzüldüm. Gün içinde Tania'ya bir mektup göndereceğim. Ona karşı hiçbir zaman sevgi ve dostluktan başka bir şey duymadım; Murad'a gelince, genel tavrı konusunda seninle aynı yargıyı paylaştım da senin de bildiğin zorlu sınav sırasında benim için yaptıklarını asla unutmayacağım. İncelikle davranmayı bilemeseydi, ben o işten sağ çıkamazdım. Sırf bu nedenle bile,

onun naaşı önünde –tabii zihinsel olarak– saygıyla eğilmem doğru olur. Her ne olursa olsun, ben kalbimin içinde ona kızmıyorum; sadece kendisine senden benden daha çok acı çektiren ahlaki çöküşüne üzüliyorum.

Eski arkadaşları bir araya getirme fikrine çok memnun olduğumu söylemek isterim. Koşulların ve gerekçelerin pek bir önemi yok. Zaten bugüne kadar bunu niye hiç akıl etmediğimize şaşıyorum... Bu sözleri yazarken cevap da gözümün önünde hemen beliriyor. Murad'ın yüzünden olmadı. Onunla bir araya gelmek artık düşünülemezdi, ama onsuz toplanmanın da bir anlamı olmayacaktı. Bu mantığı sürdürerek, onun ölümünün sonunda buluşmamızı sağlayacak en uygun koşulu sağladığını düşünüyorum. Merak etme, Tania'ya böyle bir şey söyleyecek değilim. Murad'ın hatırasının bizi bir araya getirdiğine inanmaya ihtiyacı varsa, hayallerini ve avuntularını elinden almayalım!

Dolayısıyla bu buluşmaya yürekten evet diyorum. Ama “eski ülkemiz”de gerçekleşemez. Biliyor-sun, bir Amerikan yurttaşı olarak oraya gitmemem gerek. Üstelik enstitümün Pentagon'la ilişkileri göz önüne alındığında, oraya özel bir ziyaret yapmam tavsiye edilmemekle kalmaz, kesinlikle yasaktır. Üzgünüm! Benim de aranızda olmamı istiyorsan toplantının başka yerde yapılması lazım. Bana en iyi seçenek Paris gibi görünüyor, ama diğer önerilere de açığım.

Tarihler konusunda ise son derece esnek olabilirim. Birkaç hafta önceden haberdar edilmem koşuluyla, senin seçeceğin tarihlere uyarım.

Şu işi gecikmeden yap, eski arkadaşlarla buluşmak için sabırsızlanıyorum. Çoğuyla yıllardır hiç temasım olmadı.

Sadık arkadaşın,

A.”

Adam ona hemen kısa ve özlü bir paragrafla cevap verdi:

“Bu kadar hızlı cevap verdiğin için teşekkürler Albert! Engellerini anlıyorum. Ve sensiz toplanmak söz konusu olamayacağına göre, demek ki Paris’te toplanacağız! Tahmin edebileceğin gibi, bu çözüm benim de çok işime geliyor. Diğerleriyle de konuşup birkaç tarih önereceğim...

Dostlukla, A.”

Mesajı gönderdi, bilgisayarın ekranını indirdi ve not defterini alıp bir gün önce kaldığı sayfayı açtı.

Albert’in çalıştığı enstitünün onlarca yıldır Amerikalı askerler için önemli bir “think tank” olduğunu, bugüne kadar kendisi hiç böyle safça dile getirmemişti, ama ben her zaman biliyordum. Arkadaşım kadar apolitik birisi açısından, haydi tuhaflık demeyelim ama, tartışmasız bir aykırılık söz konusuuydu. Buraya epey dolambaçlı bir yoldan geçerek ulaşmış olsa da, güzergâhın mantıksal bir tutarlılığı vardı.

Yirmi yılı aşkın bir süre önce bana Paris’teki o kahvaltı ziyafetinde artık hayatında ne yapacağını bildiğini söylediğinde, her zaman düşüünü kurduğu yeni bir disiplinin varlığını öğrenmişti: Gelecekbilim. Söz konusu olan, hayatı boyunca ilgilenmediği falcılık, kâhinlik veya astroloji ya da okuyucu olarak çok beğendiği, bir gün kendisini yazar olarak da denemek istediği bilimkurgu değil, gerçek

bir bilimsel disiplindi. Bana, bu bilim dalının “başları yıldızlardayken ayakları yere basan araştırmacılar”a emanet edildiğini yazmıştı.

ABD’deki ilk yıllarında ondan pek haber alamamıştım. Oraya varır varmaz iki satırlık bir haber göndermiş, verdiği bir New York numarasından onu aramıştım. Sonra bir ses çıkmamıştı. Ben hayatımın normal akışına dönmüştüm, o da kendi hayatını kurmaya girişmişti.

Ne olduğunu ancak seksen yedide öğrendim. Prestijli bir uluslararası politika dergisinde “petrolün geleceği” hakkında bir makale okurken, bir dipnotta “Albert N. Kithar’ın ‘kör nokta’ kavramı hakkındaki çığır açıcı çalışmaları”ndan övgüyle söz edildiği gözüme çarptı. Neyse ki dipnotta, söz konusu çalışmaları yayımlanmış, merkezi Indiana’da olan enstitünün adı da verilmişti. Arkadaşıma hiç gecikmeden bir mektup yazıp, eline geçeceğinden emin olmasam da, belirtilen adrese gönderdim. Ama mektup onu hızla bulmuş olsa gerek, çünkü cevabı iki hafta sonra bana ulaştı.

“Çok sevgili Adam,

Mektubunu nasıl bir aceleyle açtığımı ve araştırmalarım hakkında kulağına bir şeyler çalındığını öğrenince nasıl heyecanlandığımı tahmin edemezsin.

Hakkımda yanılma, hiçbir büyük kuram icat etmedim, şöhet olmadım. ‘Kör nokta’ veya ‘blind spot’ kavramı sadece bir düşünme aracı; ben ona bizim jargonumuzda ‘a digging tool’, yani kazma aleti diyorum. Hepsi bu kadar ve şimdi anlayacağın üzere büyücülük falan yok ortada.

Bu fikir aklıma biz kolejdeyken gelmişti. Sınıfta, Fransız Devrimi zamanında ilan edilen ‘İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi’nden söz ediliyordu.

Bir öğrenci, kadınların da bu hakların kapsamına dahil edilip edilmediklerini, eğer edilmişlerse niye Fransa’da oy kullanma hakkını ancak İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra elde ettiklerini sormuştu. Öğretmen, gerçeği söylemek gerekirse, bu kanun önünde eşitlik beyanına kadınların dahil edilmediklerini belirtmiş, ama buradan hareketle onların bilinçli olarak safdışı bırakıldıkları sonucuna varılamayacağını eklemişti. Gerçekliğin bu yönü o dönemde yaşamış insanlar açısından tasavvur edilemiyordu, ‘görüle-miyordu’, o kadar, demişti.

Bu soru aklımı kurcalamıştı; gelecek tahminleri ve gelecekbilimle daha yakından ilgilenmeye başladığımda, insanların her çağda bazı şeyleri göremediklerini sürekli akılda tutmanın ne kadar önemli olduğunu anladım. Haliyle buna bizim çağımız da dahil. Biz, atalarımızın göremediklerini görüyoruz; ama onların gördükleri ve bizim göremediğimiz şeyler de var; asıl önemlisi, bizim de ‘kör noktalar’ımız olduğuna göre, henüz göremediğimiz ama torunlarımızın görecekları sayısız şey var.

Fikrimi somutlaştırmak için verilebilecek yüzlerce örnekten birini söyleyeyim: Çevre kirliliği. Sanayi devriminin başından itibaren, kentsel yerleşimlerin yakınında fabrikaların varlığının sağlık için ciddi bir tehdit oluşturabileceği hiç görülemedi; başka kaygılar, başka öncelikler vardı. Bu konu sadece kırk yıldır görüş alanımıza girdi. Aynı alandan bir başka örnek, denizdeki kaynakların sonsuz olmadığı ve tükenebilecekleri fikridir. Daha birkaç yıl önce böyle bir fikir, çok küçük bir ‘öngörü sahibi’ azınlığın dışında, ‘görünmez’di. Bu azınlığın üyeleri de çağdaşları tarafından işitilmiyorlardı.

Hemen ilave edeyim: ‘Kör nokta’ kavramını ben icat etmedim. Tarihçiler, psikologlar ve sosyologlar uzun süredir bundan söz ediyorlar. Arkadaşın Albert’in katkısı sadece belirli bir noktada ve oldukça mütevazı. Dört yıl önce –o sırada enstitümüz daha Indianapolis’e taşınmamıştı– New York’ta bir üniversite benden gelecekbilime giriş dersi vermemi istemişti. Sömestr sonunda öğrencilere dönem sonu ödevinin konusu olarak bir tek soru sordum. Aşağı yukarı şöyle dile getirmiştım: Her çağın kendi kör noktaları vardır, bizimki de bu bakımdan bir istisna değildir. Gerçekliğin göremediğimiz yönleri var ve kaçınılmaz bir şekilde birkaç yıl içinde her birimiz şöyle diyeceğiz: ‘Ben bunu nasıl göremedim?’ Ben de sizden kendinizi geleceğe taşımanızı ve bugün görülmesi çok güç olsa da, otuz yıl içinde en basit gerçeklerden biri haline gelecek bir ‘kör nokta’dan söz etmenizi istiyorum.

Öğrencilerin cevapları ilginçti. Hatırladıklarım-
dan biri, gelecek kuşakların bizim çağımızda milyonlarca hayvanın mezbahalarda katledildiğini ve hemcinslerimizin çoğunluğunun bunu son derece normal karşıladığını öğrenince sarsılacaklarını söylüyordu – bence türümüzün geleceği hakkında fazla iyimser bir bakış...

Sonuçta bu yöntem enstitümüzün bazı yöneticilerinin aklını çeldi. Hatta yeni araştırmacılar işe alınacağı zaman yapılan mülakatların zorunlu sorularından biri oldu: ‘Söyleyin bakalım Kim! Burnumun ucunda Asya’nın –veya Avrupa’nın veya petrolün veya nükleer enerjinin, vb– geleceğine ilişkin çok önemli bir şey duruyor ve ben onu göremiyorum. Nedir bu, söyleyebilir misiniz?’ Anında cevap ver-

mek imkânsızdır, kendimizi ilk bakışta görebildiklerimizimizin ötesine taşıyabilmek için kafayı çatlatmak, gerçeği kazmak gerekir. Kazma aleti, yani 'digging tool' deyimi de buradan geliyor zaten.

Herkes beni çalışıyor sanırken, birkaç yıldır bu işlerle eğleniyorum işte!

Peki sen neler yapıyorsun? Hayatın, işin, projelerin, vb hakkında fazla bir şey yazmamışsın. Demek ki bana ikinci bir mektup daha yazmak zorunda kalacaksın.

Sadık dostun,
Albert"

Bu mektuplaşmanın ardından bir daha irtibatımızı kaybetmedik. Pullu zarflar devrinde, en az yılda bir kez yazı-şıyorduk; sonra elektronik postanın icadıyla birlikte yazışma ritmimiz hissedilir ölçüde hızlandı. Şimdi bilgisayarlarımızın arasındaki mesaj trafiğinin haftalarca kesildiği bir dönem pek yok. Bazen birimizin okuduğu ve diğerinin de görmesini istediği bir makalenin eklendiği çok kısa mesajlar söz konusu oluyor. Tek kelimelik mesajlar: "büyüleyici" veya "kaygı verici" ya da sadece "dostlukla"; imza da her zaman tek bir harfle, adımızın ortak başharfi olan "A" ile atılıyor.

Kâğıt üzerindeki yazışmalarımızın izlerini sakladım; aldığım mektupların hepsi duruyor, ama kendi gönderdiğim mektuplarda bu kadar titiz davranamadım, postaya vermeden önce fotokopisini çektirmediklerim oldu. Elektronik postaların saklanması ise biraz daha keyfe keder oluyor. İlke olarak, aslında tüm yazışmalar saklanıyor; ama işin aslı, bilgisayarlarımdan biri ne zaman ruhunu teslim etse ve ne zaman elektronik posta kullanıcıyı değiştirmek zorunda kalsam, birçok belge uçup gitti.

*Ama bu durum beni sıkıntıya sokmuyor. Bir Antik-
çağ tarihçisi olarak, sürekli parçalar, kalıntılar üzerinde
çalışmak zorunda kalmadım mı? Bununla kıyaslanınca,
kendi geçmişimi yeniden oluşturmak için elimin altında
bulunan malzeme gerek sakladığım belgeler gerekse kişi-
sel anılarım bakımından işitilmemiş bir zenginliğe sahip.
Benim dramum bundan değil, iç dünyamı herkese açık ya-
zılarımdan, sanki onların değerini azaltacakmış gibi, uzak
tutan o zihinsel sakatlıktan kaynaklanıyor.*

Adam, arkadaşının eski mektubundan uzun bölümleri defterine not ettikten sonra, yatağına uzandı ve bir zarftan diğerine geçerek tekrar eski yazışmalarının içine daldı. Bu okumalardan büyük keyif alıyordu, zamanı unutarak eski mektupların içine gömülmek istiyordu. Ama onda vicdani huzursuzluk her zaman galebe çalar, yapmayı kararlaştırdığı işten biraz olsun uzaklaşınca, kendini azarlamaya başlardı.

O gün de o lezzetli uyuşukluktan hızla, hatta biraz erken kopup bilgisayarının başına oturdu ve bu matem gününde yazacağına söz verdiği diğer önemli mektuba başladı.

“Çok sevgili Naim,

*Sana çok üzücü bir haber vermek için yazıyorum:
Murad kanserden öldü. Bugün cenaze töreni yapılıyor.
[...]*

*Onunla irtibatını korumuş muydun bilmiyorum.
Ben kendi payıma, sana daha önce de söylediğim gibi, yıllardır onunla konuşmuyordum. Ama geçen Cuma karısı ve kendisi telefon edip ölmek üzere olduğunu ve beni görmek istediğini haber verdiler. O akşam hemen kalkıp geldim, ama gecenin ilerleyen saatlerinde biz konuşmadan vefat etti.*

Sen de iki satır yazarsan Tania mutlu olur. Ayrıca eski arkadaşların bu vesileyle bir araya gelmelerini arzu ediyor. Bu da, koşullar bir tarafa bırakıldığında, mükemmel bir fikir. Ne düşünüyorsun? Yer ve tarihe ilişkin önerilerin var mı? Benim tercihim Paris'ten yana, ama her türlü öneriye de açığım.

*Sevgiler,
Adam"*

Albert ile olduğu gibi Naim ile de bağlantım bir gün tamamen rastlantısal bir şekilde yeniden kurulmuştu; birkaç yıl boyunca zaman zaman yazıştık; sonra elektronik posta sayesinde haberleşmemiz süreklilik kazandı.

Ama onunla bağlantımın yeniden kurulması daha geç bir tarihte, en fazla on yıl önce Albert ile hemen hemen aynı biçimde gerçekleşmiş, yalnız bu kez ben onun değil, o benim izini bulmuştu.

"Barbar istilaları"na özel bir sayı hasreden küçük bir aylık tarih dergisinde Attila hakkında bir makale yayımlamıştım ve derginin Fransa sınırları dışında da okunacağını hiç düşünmüyordum. Bu nedenle derginin editörü üzerinde bir Brezilya pulu bulunan okuyucu mektubunu bana ulaştırdığında hoş bir sürpriz yaşamıştım. Zarfın arkasında göndericinin ad ve soyadının sadece baş harfleri yer alıyor, mektubun başlangıcı da yazarı hakkında hiçbir ipucu vermiyordu.

"Sayın Profesör,

Size öncelikle makalenizin bana Attila'nın kişiliği hakkında öğrettikleri için teşekkür etmek üzere yazıyorum. İnsan tarihsel bir kişiliği tanıdığını sağlıyor, hakkında kulaktan dolma iki üç fikri oluyor, hatta bu durumda görüşlerine dayanak olarak onu

örnek vermeye bile kendinde hak buluyor. Sonra an-sızın, okuduğu bir yazı sayesinde, ne bu Hun impa-ratoru ne de çağı hakkında fazla bir şey bilmediğini fark ediyor. Daha da kötüsü, bildiği kadarının da tamamen yanlış diye değerlendirilebilecek ölçüde bulanık ve üstünkörü olduğunu anlıyor.

Sayın Profesör, bu kişilik hakkında bir biyogra-fi yazmayı hiç düşünmediniz mi? Ben bir okuyucu olarak sizi bu konuda yüreklendirmek istiyorum. Eğer bu mütevazı önerim hoşunuza gider ve bu ki-tabı yazmaya razı olursanız, adıma ithaf edilmiş bir nüshayı aşağıdaki adrese gönderirseniz minnettar olurum:

Naim E., [...] Avenida Ipiranga, Sao Paulo, Bre-zilya.

Not: Hayır, basit bir isim benzerliği değil.”

Tabii ki içimden derhal boynuna sarılmak, onu yeniden bulduğuma ne kadar sevindiğimi söylemek, başına neler geldiğini sormak geçmişti. Ama kendimi tuttum. Bizim eski arkadaş topluluğumuzun ruhuna uygun davranmak için, ona kendisinin tutturduğu üslupla cevap vermeliy-dim. Aramızdan biri ince bir mizansen geliştirmeye baş-layınca, ciddiyeti olabildiğince sürdürmek, söz oyununu sabırla geliştirmek, muğlaklığın serpilip boy atmasına izin vermek ve en önemlisi ilk konuşmada kahkahayı pat-latmamak kuraldı. Bu oyunda en son gülen kazanırdı.

Dolayısıyla ben de şöyle bir cevap kaleme aldım:

“Okuyucu dost,

Teklifiniz çok hoşuma gitti. Attila muhtemelen en az bilinen tarihsel kişiliklerden biridir. Bazen bir seminerde –biraz da kıskırtıcılık yapmak amacıyla– Attila’nın mo-

dern Avrupa'nın atası olduğunu söyleyince, bazı dinleyicilerim bir Doğu Akdenizli olarak onlara hakaret etmeye uğraştığını sanıyorlar.

Onun biyografisini yazmamı önermeniz ne tuhaf! Ben de sizin mektubunuzu almadan bir hafta önce, konuyu Parisli bir yayıncıyla görüşmüştüm, o da teklifimi olumlu karşılamıştı. Belgelerimin hepsi tamam, planım hazır, sanırım kitabı birkaç ayda tamamlayabilirim. Çıkar çıkmaz size bir nüsha göndermeyi görev bileceğim.

Başka bir çözüm de sizin kitabı aşağıdaki adrese gelip bizzat benden almanız olabilir:

Adam W., [...] Cherche-Midi sokağı, Paris VI.

Not: Ziyaretiniz münasebetiyle, henüz kitap çıkmamış bile olsa, size bir yemek, ardından da bir Türk kahvesi ikram edebilirim."

On altı yıllık bir ayrılıktan sonra, aramızda bu tarz bir temas kurma yolunu seçerek aramızdaki bağı aradan geçen son dört veya beş yerel savaştan, sanki lanetlenerek dağılmamızdan önceki üniversite günleri düzeyinde yeniden oluşturmuştuk.

Daha sonra kâğıt üzerinde pek az yazışma yaptık. Adreslerimizi karşılıklı bildirirken, telefon numaralarımızı da vermiştik ve arada birkaç kere konuştuk. Telefon insanı tuzağa düşüren, aldattıcı bir haberleşme tarzıdır. Konuşanların arasına sahte bir yakınlık duygusu yerleştirir; dolaysızlığı ve yüzeysellliği teşvik eder ve benim gibi tarihçiler açısından en büyük sorun ise, geride hiçbir iz bırakılmamasıdır.

Neyse ki son üç yıldır Naim ve ben elektronik postaya geçtik. O zamandan beri, tıpkı Albert ile olduğu gibi, onunla da düzenli yazışıyoruz.

Bana bir veya iki kez Attila biyografimin ne durumda olduğunu sordu. Hâlâ aynı noktada durduğunu –tezgâhta

olduğunu, yani ilerlemediğini– yazmak zorunda kaldım.

Acaba bu en baştan itibaren kötü bir fikir miydi? Sanmıyorum. Naim’in bahsettiği makaleyi yazdığım sırada, gerçekten kitabın parmaklarımın ucuna kadar geldiği duygusuna sahiptim. Attila’nın doğumundan ölümüne kadar tüm yaşamını notlarım bile bakmadan anlatabileceğimi hissediyordum. Eşlerinin adlarını ve çeşitli akıl hocalarının güzergâhlarını ezbere biliyordum. Hatta bunları geçmiş zaman kipiyle ifade etmem doğru olmaz, çünkü hiçbirini unutmuş değilim. Ama kısa metinden uzun metne geçmenin karmaşık bir iş olduğu aşikârdı.

Bir makale yazarken birkaç kuvvetli fikre sahip olmak yeterlidir; bir biyografi için konuyla ilgili hemen her şeyi okumuş olmak ve uzmanların eleştirilerine açık kapı bırakmamak şarttır. Örneğin Attila’nın başlıca rakibi olan Roma ordularının komutanı Flavius Aetius’un onun için meçhul biri değil, bir çocukluk arkadaşı olduğunu, çünkü “Tanrı’nın kırbağı”nın ergenliğini Orta Asya steplerinde değil, İtalya’da imparatorluk sarayında geçirdiğini söylemek; veya onun Roma’ya saldırmakta yaşadığı duraksamanın, Kent’i yok etmeyi veya yağmalamayı değil, orada imparatorluk tacını giymeyi hayal etmesinden kaynaklandığını, dört yüz yıl sonra barbar istilalarından çıkan bir başka şefin, Charlemagne’in bunu başaracağını ifade etmek; bütün bunlar bir makalede veya bir konferansta çok parlak bir etki yaratabilir. Ama biyografi denmeye layık bir eser yazarken, bu ifadelerin her birini belgelerle, ikna edici bir kanıtlama tarzıyla, o dönemde yaşamış tarihçilerin tanıklıklarıyla desteklemek gerekir ki, söz konusu olgulardan bin beş yüz yıl sonra bunu yapmak kolay değildir.

Bununla birlikte, bu biyografiden vazgeçmiş değilim, hâlâ onu yazmak niyetindeyim!

Albert gibi Naim de Murad'ın vefatını duyuran mesaja çok çabuk cevap verdi. Her ikisi de Amerika'da, biri ABD'de, diğeri Brezilya'da yaşadıkları için mesajı sabah erken, işe gitmeden önce almışlardı. Ama artık gün içinde insanın mektuplarını gözünün önünde bulmadığı veya cebinde taşımadığı bir saat pek kalmadı.

“Sevgili Adam,

Mesajın beni beklenmedik bir hüznün içine gömdü. Yıllardır aklımdan bile geçirmediğim bir adamın kaybının beni bu kadar etkileyebileceğini düşünmezdim. Ama sanırım ondan çok, adının anılmasının bana çağrıştırdığı dönem, hayatımın en mutlu dönemlerinden biri söz konusu.

Ülkede geçirdiğim son akşam hâlâ aklımda – Murad'ın eski evinde, mangalın etrafında toplanmış ve birbirlerini terk etmemeye söz veren arkadaşlar... Halbuki yollar çoktan ayrılmış ve olaylar onları dünyanın dört bir köşesine savurmaya başlamıştı... Bu kelimeleri yazarken, yüzlerini tek tek görür gibiyim. [...] O gece içine düştüğüm ikilemi de yeniden yaşıyorum: Anneme ve babama planları hakkında hiçbir şey sızdırmamaya söz verdiğim halde, ertesi

gün geri dönmemek üzere gideceğimi size söylemeli miydim? Ama sana bütün bunları anlatmıştım zaten...

Tania'ya hemen bugün yazacağım. Bana adresini göndermekle iyi yapmışsın. Ülkeden ayrıldıktan sonra ne onunla ne de Murad'la temasım olmuştu. Aramızda herhangi bir çatışma veya bozuşma da yaşanmadı. Sadece birdenbire bağlantı kopuverdi. Hayat yollarımızı ayırdı demek âdettendir. Daha iyi bir ifade aklıma gelmediği için ben de bununla yetineceğim...

Senin için olay farklıydı, biliyorum. Bir gün bana onlardan artık haber almadığını, yeniden görüşmeyi de düşünmediğini söylemiştin, doğal olarak bozuştüğünüz sonucuna varmıştım. Ama başka hiçbir şey söylememiştin... Hayır, şimdi düşünüyorum da, bir veya iki kez Murad'ın 'faaliyetleri'nden söz etmiş, ama açıklama yapmamıştın. Aranızda neler olup bittiğini ve onu neden suçladığını bir gün bana da açıklarsan sevinirim. Acelesi yok, ama bilmek isterim; anılarımda siz ayrılmaz bir ikiliydiniz! Tabii ki bu söylediyim... dur bir hesaplayayım... yirmi yedi yıl önceydi. Tanrım, ne sinir bozucu bir durum! Neyse ama, hâlâ hayattayız, hâlâ hatırlayabiliyoruz, duygulanabiliyoruz. [...]

Seni kardeşçe kucaklıyorum,
Naim"

Adam mesajı tekrar tekrar okuduktan sonra, biraz coşkuya da kapılarak, anında yanıtlamaya girişti.

*"Derhal cevap verdiğin için binlerce kez teşekkür Naim!
Eski ev hakkında söylediklerin benim içimde de birçok şeyi*

canlandırıyor. Mangal, sıcak şarap ve ayrıca taraça, hatırla! Evet, özellikle taraça; oraya çıktığımızda tüm dünyaya tepeden bakıyor ve geleceğe hâkim oluyormuşuz duygusuna kapılırdık. Murad'a, benim ona karşı tavrıma ve bozuşmamızın nedenlerine ilişkin son derece meşru soruna hiç vakit geçirmeden cevap vereceğim.

Çok uzun süredir onun 'faaliyetleri'nden, 'tavırları'ndan, 'affedilemez hataları'ndan bir tarihçi olarak yapmam gereken şeyi yapmaya hiç vakit ayırmadan söz etmeyi alışkanlık haline getirdim; halbuki o "benim" Roma çağıma ait bir kişilik olsaydı, gönlümde bir kanaat oluşsa bile, suçlamalarımı hakkaniyet ve serinkanlılık ölçülerine göre dile getirirdim.

O nedenle en başından başlıyorum ve senin zaten bildiğin şeyleri tekrarlamak zorunda kalırsam önceden özür diliyorum.

Senin ve benim gözyaşları içinde söz etmeye devam ettiğimiz bu büyük ve eski aile evinin bazıları Osmanlı devrine kadar uzanan ihtilaflara konu olduğunu sanırım sen de biliyorsun. Murad'ın büyük dedesi, sonra dedesi, son olarak da babası ömürlerini duruşmadan duruşmaya giderek geçirmişlerdi. Ayrıntılara girmeyeceğim, bıktırıcı olabilir, zaten hepsini de bilemem. Bu nedenle sana şu kadarını söylemekte yetineyim: Yıllar yılları ve kuşaklar kuşakları kovalarken, köylerinin içinde ve civarında muazzam araziler edinmişlerdi; birçok kez de alım satım işlemi gerçekleştikten sonra iş yaptıkları kişinin böyle bir satış yapma yetkisinin olmadığını, söz konusu parselin aslında bir komşuya ait olduğunu veya satıcının tek mülk sahibi olmayıp erkek ve kız kardeşleri, kuzenleri olduğunu, bazen bunların sayısının epey kalabalık olduğunu, onların da satıştan pay almaları gerektiğini ve bazılarının satmaya hiç niyetli olmadığını öğrenmişlerdi. Bu nedenle sonu bir türlü gelmeyen davalar açılıyordu.

Arkadaşımıza miras kalan bu ihtilaflardan biri onu diğerlerinden daha çok etkiliyordu: Eski ev konusundaki ihtilaf. İşin özüne, onu tanıdığımdan beri hayatını zehir eden konuya girmek için ayrıntıları geçiyorum: Köyden bir aile evin bir kanadının –bizim taraçanın bulunduğu kanat– yasadışı bir şekilde kendi arazisi üzerine inşa edildiğini ileri sürüyordu ve mahkemeden de bu yönde bir karar çıkartmayı başarmışlardı.

Köyün girişindeki fıstık yeşili ferforjeli, rengârenk ampul dizileri asılı, alacalı bulacalı o korkunç binayı hatırlıyor musun Naim? Evin gözleri kuşku dolu çocukları yolun ortasında top oynar ve biz arabayla geçerken çok ağır ağır kenara çekilirlerdi. Eski evde gözü olan yeminli düşmanlar işte o aileydi!

Kâğıt üzerinde Murad ile soyadları aynıydı, ama onların klanının bir de lakabı vardı: “Znud”lar, yani “kollar” – sanırım fiziksel kuvvetlerine bir göndermeydi bu; arkadaşımız onlara Fransızca olarak les fiers-à-bras (yalancı pehlivanlar) demekten hoşlanırdı.

Zaten onlara karşı, bir kast duygusu olarak görmek gereken aşağılayıcı bir tavrı vardı. Köyde herkes birbiriyle iç aşağı beş yukarı akrabaydı, ama Murad’ın ait olduğu dal kendini üstün görüyordu. Bu olay beni her zaman çok şaşırtmıştı. Arkadaşımız solcu olduğunu söylediği ve eşitlikten söz ettiği dönemde bile, bu yoksul akrabaları küçümsediğini açıkça belli etmekten rahatsız olmuyordu.

Hayır, uygun sıfat “yoksul” değil herhalde. Znud’ların bazıları servet yapmış, ama statüleri esaslı biçimde değişmemişti – çünkü şehre yerleşmemişlerdi; çünkü onların babaları avukat, doktor, mühendis veya bankacı değildi; çünkü oğulları üniversiteye gitmiyordu, vb. Ama Murad aradaki asıl farkın bu olduğunu asla kabullenmezdi. Onlara duyduğu tiksintiyi, kızlarını on altı

yaşında evlendirmeleriyle, seçimlerde oylarını en fazla para verene satmalarıyla ve çalıp çırparak geçinmeleriyle izah ediyordu.

Sana yazdıklarımı gözden geçirirken gülümsedim. Arkadaşımızın kötü niyetiyle ve kast zihniyetiyle dalga geçme hakkını kendimde görmüştüm ama, ben de bu insanları tasvir ederken benzer önyargıları rahatça kullanmışım. Babam mimar ve annem de dekoratör olduğu için, bu insanlara yönelik aşağılamamı estetik terimlerle ifade ediyorum, alacalı bulacalı binaları, fıstık yeşili ferforjeleriyle alay ediyorum. Ama aslında beni her zaman rahatsız etmiş bir gerçekliğin üstünü örtüyorum. Bende de, ne dersem diyeyim, kendi kast zihniyetim var. Hem zenginlere hem de yoksullara karşı her zaman tiksinti duydum. Benim sosyal vatanım ikisinin arasında yer alıyor. Ne mülk ne de talep sahiplerine dahilim. Ben, ne zenginlerin miyopluğundan, ne açların körlüğünden mustarip olduğum için dünyaya bilinçli bakabilen orta tabakadanım."

Kuşkusuz yazının bu şekilde amacından sapmasından rahatsız olan Adam, yazmayı bıraktı ve o cenaze gününde zihinsel olarak Murad'ın köyüne gidebilmek, tabutu, çelenkleri, kalabalığı, mezarlığı, kazılmış çukuru, itişmeleri, siyahlar giymiş kadınları hayal edebilmek için gözlerini yumdu. Sonra bu görüntüleri silip, büyük taraçada veya küçük salondaki mangalın etrafında yaşanmış, artık geri gelmeyecek, önceki bir hayata ait daha eski sahneleri hatırladı.

Bu da onu bilgisayar ekranına, yazmakta olduğu mesaja geri döndürdü.

"Ama utanç verici itiraflarıma burada son verip talihsiz arkadaşımıza ve aklından asla tamamen çıkartamadığı bu ihtilafa dönüyorum.

Kendi payıma, durumun ne merkezde olduğunu sormaktan özenle kaçınıyordum. En ufak soruda bile günün geri kalanını buna kafa yormakla geçireceğini biliyordum. Ayrıca bu konudaki her türlü sohbetin yüzeysel ve neredeyse zalimce olacağını biliyordum. Peki, durum ne merkezdeydi? Hiçbir merkezde değildi. Biliyorsun, bizde böyle meseleler hiçbir zaman nihai olarak halledilmez; işler durmadan karışır, evraklar çoğalır ve birbirini çürütür, dosyalar kabarır da kabarır. Sonra insan ölür ve ihtilafı mirasçılara bırakır...

Murad, göğsünün üstünden hiç kalkmayan bu ağırlık yüzünden babasının kalbinin kırk dört yaşında durduğuna inanıyordu. Kendisi de bu yükü çocukluğundan itibaren taşımak zorunda kalmıştı. Bundan kurtulmak istese de ne yapmak gerektiğini bulamamıştı. Eski ev onun için basit bir mülkten çok daha fazlasıydı, statüsünü, itibarını, şerefini ve akrabalarına sadakatini –kısacası varlık nedenini– temsil ediyordu. Onu kaybetmeye razı olamazdı. Ama onu ancak insanı tüketen bir kavgaya pahasına elinde tutabilirdi.

Onun zırhındaki tek gedik ezelden beri bu ihtilaf olmuştu. Felaket ve utanç da bu gedikten sızacaklardı.

Tabii, araya bir de savaş girdi. Savaş olmasa, zaman aynı Osmanlı dinginliği içinde akmaya devam edecek ve köy kavgası, köy kavgası olarak kalacaktı.

Bunun yerine, çatışmalar başlar başlamaz yerel ihtilaf, deyim yerindeyse, daha geniş çaplı ihtilaflarla iç içe geçti. Murad'ın hasımları silahlandılar, hızla gelişen bir siyasal harekete katıldılar ve bir gün, ülkeye hâkim olan kaos ortamından faydalanıp, eski evi işgal ettiler.

Topluluğun başını hukuk mezunu olmasına rağmen deli dolu, kavgacı, yirmi beş yaşında bir genç çekiyordu. Hafızam beni yanıltmıyorsa, adı Şamil'di, kendisine "Ja-

guar“ dedirtiyordu. Bu lakap, bildiğimiz yırtıcı hayvana değil, yeni satın aldığı –belki de “el koyduğu”– otomobile bir göndermeydi.

Kolayca tasavvur edebileceğin gibi, Murad deliye döndü. Konuştuğu herkese o gözü dönmüş herifi kendi elleriyle öldüreceğini söylüyordu. Ona göre yaşadığı kıyametten başka bir şey değildi. Geri adım atmak, olayı yumuşatmak, hatta uygun zamanı kollamak söz konusu olamazdı. O dönemde birkaç kere telefon açıp onu yatıştırmaya, bir çılgınlık yapmasını engellemeye uğraştım. Boşuna çabaydı. Israr ettiğini görünce, zaman zaman sergilediği kabalıkla konunun beni ilgilendirmediğini, kendi evinin, kendi mirasının, kendi aile mülküniün söz konusu olduğunu, benimse sahanın gerçeklikleriyle bağlarını koparmış bir göçmenden başka bir şey olmadığını söyleyiverdi. Tartışmayı kestim. Bir daha başını ağrıtmayacağımı söyledim.

Murad’ın evini geri almak için ne planladığımı öğrendiğimde...”

Cep telefonu çalınca Adam yazmayı bıraktı. Semiramis onu eski evden arıyordu.

“Cenaze töreni sona erdi, ama hâlâ çok kalabalık. Tania da ben de durmadan el sıkıyoruz. İnsanlar onun yanında görünce, beni de aileden sanıyor. Ancak şimdi biraz uzaklaşıp seni arayabildim. Şu anda, taraçanın her zaman oturduğumuz köşesinde, korkuluğa yaslanmış duruyorum.”

“Belki ben de seninle gelmeliydim, sonuçta...”

“Hiçbir pişmanlık duyma Adam! Sen bütün bunlara katlanamazdın. Cenaze alayı, merasim, konuşmalar, yalanlar, sonu gelmez taziye kuyruğu, öğlen güneşi altında mezarlıkta defin... Tam bir işkence! Ben geleli beş saati geçti ve çilem henüz sona ermedi. Gelirken kendi kendime Tania’yı öperim, sonra ilk fırsatta sıvışırım diyordum. Ama beni görür görmez

koluma yapıştı ve bir daha bırakmadı. Sanırım ona hayatının en mutlu dönemini hatırlatıyorum. Murad'la yeni tanıştığı, tüm topluluğumuzun coşkulu, saf ve dayanışmacı olduğu dönem... *Medeni Kanun*'da yemek yemeye ve tartışmaya gittiğimiz dönem... Hiçbir düşe yasak konmadığı dönem... Tabii ki, sen ve diğerleri burada olmadığınız için bana yapıştı. Zaten seni bunun için aradım. Cenaze törenini atlatmakla iyi ettin, ama bir görünsen fena olmaz."

"Şimdi mi?"

"Hayır, hemen değil, ev hâlâ insan dolu. Sekiz buçuğa doğru gelersen hiç kimse kalmaz. Tania da seni gördüğüne sevinir."

"Böyle bir günün ardından çok yorgun olmaz mı sence?"

"Olur, iflahı kesilmiş olur. Şimdiden kesildi bile. Ama seni görürse yine de içi rahat eder."

"Düşüneceğim."

"Hayır, düşünme. Metrdotelim Francis'in kardeşinin arabası var. Boş vakitlerinde taksicilik yapıyor, müşterilerimizi istedikleri yere götürüyor. Ona telefon edeceğim, adı Kiwan, uğrayıp seni alır. Mesela saat sekize doğru, tamam mı?"

Artık bu bir soru değildi. Adam uzun bir iç geçirmeyle cevap verdi, ama bu aynı zamanda bir teslim bayrağıydı.

Sonra hemen bilgisayar ekranının karşısına oturdu.

"Tam sana bu uzun mektubu yazarken sevgili Naim, Murad'ın cenaze törenine katılan Seni –taraçadan, evet "bizim" taraçadan– arayıp, bu akşam beş on dakikalığına Tania'ya uğramamı söyledi. Birazdan bir araba gelip beni alacak.

Yaklaşık çeyrek yüzyıllık bir aradan sonra oraya yeniden adım atmaya hazırlanırken ve zavallı arkadaşımız yeni toprağa verilmişken, sana eski ev hakkındaki bu ihtilafın hikâyesini anlattığımı için kendimi güliünç hissediyorum...

Ama üzücü koşulları bir kenara bırakıp öyküye geri dönüyorum ve gitmeden önce bunu sana göndermek istiyorum.

Murad'ın evini geri almak için ne planladığını, iş işten geçtikten sonra öğrendim.

O dönemde ülkede fiilen merkezi otorite kalmamıştı. Hem başkentin mahallelerinde, hem de dağlık kazalarda genellikle çok tuhaf lakaplar takılan yerel şefler türemişti; sözünü ettiğim Jaguar'ın dışında, diğer aklıma gelenler arasında bir "Rambo", bir "Zorro", bir "Killer", bir "Terminatör" ve bir de "Klaşen" var – "Kalaşnikov"un sevgi ifade eden küçültme eki konmuş hali... O dönemde bu küçük şeflerden düzinelerce vardı, ama çok azının nüfuzu kendi mahallesinin, klanının veya doğduğu kasabanın sınırları dışına taşıyordu. "Yüksek Komiser" adı takılan karışık şahsiyetin çapı ise farklıydı – o da kendi on beş dakikalık şöhretini yakaladığına göre, belki söz edildiğini duymuşsundur [...]

Sömürge döneminden miras kalmış bu isim, yabancı bir güçle olan organik bağı ima ediyordu ve bu adam gerçekten de şu veya bu dönemde askeri birliklerini bedbaht ülkemize göndermiş bölgesel güçlerin gözünde faydalı, hat-ta müfrit olaylarda vazgeçilmez birisi olmayı başarmıştı.

Ne zaman topraklarımız istila edilse, istilacıyı karıştılamaya, yollarını süslemeye, hizmetine girmeye ve onu kendi yerel hasımlarına karşı kullanmaya hevesli vatandaşlarımız çıktığını sana öğretecek değilim. Parçalanmış her ülkede mutlaka hainler ve işbirlikçiler çıktığını söyleyeceksin. Kuşkusuz doğru. Ama bana öyle geliyor ki, bizde, anlık galiple sanki bu işte ayıplanacak hiçbir yan yokmuş gibi fazla gönülden işbirliği yapılıyor.

Ezelden beri ileri sürülen mazeret, imgesel özdeyişte de söylendiği üzere, "göz matkaba dayanamaz"dır. Ülkedeki çeşitli cemaatlerin baş kaygısı her zaman hayatta kalabilmek, her ne pahasına olursa hayatta kalabilmek

olmuş, bu da her türlü uzlaşmanın bahanesi olarak kullanılmıştır. Ben uzaklaşmayı, kendimi emniyete almayı seçtiğim için, geride kalanlara ders verecek bir konumda değilim. Ama bu, öfkelenmemi ve zaman zaman allak bulak olmamı engellemiyor. Senin için de aynı şey geçerli diye düşünüyorum...

Her neyse, işbirliği sanatında bu "Yüksek Komiser" tartışmasız bir virtüozdu. Peş peşe üç ayrı işgalcinin hizmetine girebilmiş, her birini güvenilir bir müttefik olduğuna inandırabilmiş ve hepsinden yetke ve nüfuz temin edebilmişti.

Entelektüel eğitimin benimkine benzediği için, böyle şahsiyetlerin adı geçtiğinde aklıma ne tarz kelimeler geldiğini kolayca tahmin edebilirsin... Dolayısıyla Murad'ın evini işgal edenlere karşı devreye girmesini istemek üzere bu yerel "Quisling"ın evine gittiğini öğrendiğim gün nasıl öfkелendiğimi, çığına döndüğümü de anlayabilirsin.

Beriki, haliyle bu duruma çok memnun olmuştu. Kendisi tüm vaktini, hakem rolü oynayabilmek için hizipler arası kavgaları körüklemekle geçirirken, Cebel'in büyük bir ailesinin mirasçısı ve ileri gelenlerinden biri malını geri almak için ondan yardım dilenmeye geliyordu. Murad'ı kabul etmekten mutluluk duymuş ve gururu okşanmış olmalı; Murad'a isteğinin en kısa sürede yerine getirileceği sözünü verdi. Arkadaşımız ise acemice, "Peki söyleyin, ben sizin için ne yapabilirim?" diye sordu, çünkü karşısındakinin bu müdahaleye karşılık para isteyip istemeyeceğini bilmiyordu. Şerefli kopuk bunu hakaret saydı. Ne yani? Adaleti tesis etmek, saygın bir yurttaşın malını geri almasına yardım etmek için bir de para mı isteyecekti? Söz konusu bile olamazdı.

Doğu Akdenizli kadim bir bilge, eğer sana yardım eden birisi parayı istemiyorsa, demek ki masraflarını başka bir şekilde çıkarmayı düşünüyor, der. Murad da bun-

dan bihaber değildi, ama evinin başına gelenler gözlerini öylesine kör etmişti ki sağduyusunu tamamen yitirmişti.

Görüşmenin hemen ertesi günü işgalci ordunun bir müfrezesi her tarafa ateş açarak eski evi bastı. Gafil avlanan köy milisleri fazla çatışmadan teslim oldular. Ama saldırganlar onları silahsızlandırıp evden çıkarmakla yetinmediler. Jaguar lakaplı şahsı bir duvarın önüne diktiler ve "ibret olsun" diye kurşuna dizdiler. "Baş işbirlikçi" daha sonra Murad'ı çağırıp, evinin kurtarıldığını, ailesiyle birlikte yeniden oraya yerleşebileceğini, artık korkacak hiçbir şey kalmadığını, çünkü hasımlarına unutmayacakları bir ders verildiğini muzaffer bir edayla bildirdi.

Arkadaşımız, can kaybı olacağının bir an bile aklına gelmediği konusunda bana yemin etti ve ben de, böyle bir adama başvurduğunda kan akabileceğini düşünmüş olması gerektiğini bilsem bile, masumiyet karinesini onun lehine kullanmak isterim. Ayrıca Jaguar'ın nasıl öldüğünü çok sonradan öğrendiği konusunda da bana güvence verdi. Başlangıçta, baskın sırasında elinde silahıyla vurulduğunu düşünmüştü; zaten bu da epey ciddi bir durum olur ve "Znüd"larda güçlü bir intikam isteği doğurmaya yeterdi. Ama kardeşlerinin ve kuzenlerinin önünde soğukkanlı bir biçimde infaz edilmesi, bambaşka bir trajedydi. Erkek erkeğe kapışma, karşındakini öldüreceğin zaman bile, belirli bir karşılıklı hürmet düzeyini gerektirir; buna karşılık, infazda karşındakini hem öldürmüş hem de aşağılamış olursun.

Jaguar'ın cenaze töreninde, klanının kadınları kırmızılar giyinmişlerdi; bu, ancak kahramanlarının öcü alındıktan sonra mateme girecekleri anlamına geliyordu.

Murad büyük ve eski evine yeniden yerleşmişti, ama hem köyün atmosferinde hem de onun zihninde bir şeyler iflah olmaz şekilde bozulmuştu. İsteddiği kadar şiddete ilk önce kendisinin başvurmadığını, yaptığının elinden silah-

la alınan silahla geri almaktan ibaret olduğunu söylesin, kendini suçlu hissediyordu ve zaten suçluydu da. Köyün dışından –ve bu olayda ülkenin de dışından; ama bu neredeyse daha önemsiz bir etkeni– bir silahlı güce başvurduğu için suçluydu ve ne emretmiş ne de istemiş olmasına rağmen, o iğrenç infazın da sorumlusuydu. “Yüksek Komiser”e ağır suçlamalar yönelttiğini, onun da kabahati bazı adamlarına yüklediğini, onları cezalandırmaya söz verdiğini bana anlattı. Ayrıca Murad’ı ve mülkünü gece gündüz korumayı da taahhüt etmişti.

Herhalde baskının ve Jaguar’ın infaz edilmesinin altında yatan asıl dürtü, bu “kusurunu onarma” jestiydi. Yerel “Quisling”in amacı, dostumuzun emniyeti için ona bağımlı hale gelmesi ve bu yüzden onun sultanı altında kalmasıydı. Murad’ın bunun farkına vardığını, ama işi işten geçtikten sonra vardığını düşünüyorum. Hasım klanın kan davası isteği hemen yatışacak gibi değildi ve artık hamisiyle bozuşma riskini göze alamazdı.

Emniyeti, hatta hayatta kalması için “Yüksek Komiser” adındaki adama borçlanan Murad, giderek onun güvenilir adamı, hatta sağ kolu gibi görünmeye başladı. Sana anlattığım koşullar dikkate alındığında, arkadaşımızın başka bir seçeneği olmadığını söyleyeceksin. Belki de. Yine de, benim bakış açıma göre, ülkede böyle elleri kirlenmiş bir halde yaşayacağına sürgünü seçse daha iyi ederdi. Ama bu apayrı bir tartışma... Henüz konuştuğumuz sırada Murad bana “Başka seçeneğim yok” demiyordu. Hamisine övgüler düzüyor, zekâsını, “samimiyetini” övüyor, “aynen bizim gibi düşündüğü” konusunda güvence veriyor ve gidip onunla tanışmam için ısrar ediyordu. Benim kırıcı yanıtlarım –Ne demek “bizim gibi”? Hangi samimiyetten söz ediyorsun?– sonunda onu çileden çıkardı ve ilişkilerimiz önce gerildi, sonra da tamamen koptu.

Bir gün başlıca savaş şeflerinin temsilcilerini bir araya getiren bir uzlaşma hükümeti oluşturulmasına karar verildiğinde, "Yüksek Komiser" kendisini temsil etmek üzere arkadaşımızı seçti. Evet, Murad işte bu şanlı yoldan geçerek bakan oldu. Yıllarca bakanlık koltuğunda kaldı, hükümetler değişse de o her hükümete girdi, birçok kez bakanlık değiştirdi: İmar ve İskân, Sağlık, Telekomünikasyon, Savunma...

Toplum yasaları yerçekimi yasalarına benzemez, insan genellikle aşağı değil yukarı doğru düşer. Arkadaşımızın siyasi tırmanışı da işlediği ağır hatanın doğrudan sonucuydu. O zamandan beri, olayların zorlamasıyla daha birçok hata yaptı. İlkeler insanın palamarları, bağlarıdır; onları kopardığında serbest kalırsın, ama içi helyum gazıyla doldurulmuş ve yükseldikçe yükselen kocaman bir balona benzersin. Balon gökyüzüne yükseliyormuş izlenimi verse de aslında hiçliğe doğru yükselmektedir. Arkadaşımız da yükseldikçe yükseldi; güçlü, meşhur ve özellikle de zengin, aşırı zengin oldu.

Onlarca yıldır Fransa'da, eşitlikçi ahlakın son kalelerinden birinde yaşamama rağmen, inan bana, zenginlere karşı hiçbir düşmanlık beslemedim. Şu son yıllarda, senin de bildiğin gibi, arkadaşlarımdan çoğu servet sahibi oldu ve benim onlara karşı tavrım –ne şu yönde, ne bu yönde– değişmedi. Ama Murad'ın güç duruma düşen bir bankayı yüz milyonlarca dolar ödeyerek satın aldığını öğrendiğim gün derin bir şok yaşadım. Çünkü bakan olmadan önceki maddi durumunu gayet iyi biliyordum. Çok yakındık, o da kendini gizlemeye meraklı değildi, malvarlığı hakkında kesin bir fikre sahiptim. Yoksul değildi, ama evine bakmakta zorlandığı bile oluyordu; bir keresinde kiremitleri bozulan damını onarmak için bazı arazilerini satmak zorunda kalmıştı. Birkaç yıl hükümette kalınca nasıl bir mucize gerçekleşmiş de bir banka satın alabilecek kadar

para biriktirebilmişti? Bu paranın kirli olduğunu anlamak için soruşturma açmaya bile gerek yok. En iyi durumda, rüşvetlerden, yasadışı komisyonlardan gelmişti. En az rahatsız edici varsayım buydu. Sana asıl fikrimi açmam gerekirse, ben geçmiş arkadaşımızın hem politikada hem de iş hayatında o meşum “Yüksek Komiser”in göstermelik imza sahibi ve çevreye sunulabilecek çehresi olduğundan, onun müsadere, yağma, uyuşturucu, para aklama –ne bileyim ben?– gibi çeşitli gayrı meşru kazançlarından pay aldığından şüpheleniyorum.

Ne yazık ki vatandaşlarımız bu tarz uygulamalara karşı hoşgörölü, insanı umutsuzluğa sürükleyecek kadar hoşgörölü davranıyorlar. Böyle gelmiş böyle gider, diyorlar. Hatta hangi yolları kullanırlarsa kullansınlar, “köşeyi dönenler”in becerisine büyük bir hayranlık duyuyorlar. Roma hakkındaki bir İngiliz atasözünü biraz değiştirerek söyleyecek olursak, yerel şiar herhalde şöyle: “Ormana girince, vahşi hayvanların yaptığını yap!”

Bizim anadilimizde “yeni zenginleri” ifade etmek için “savaş zengini” denmez mi? Terimi biraz daha genişletip, “savaş ekabiri”, “savaş politikacıları” ve “savaş meşhurları” da denebilir. Savaşlar en kötü içgüdülerimizi ortaya çıkarmakla kalmazlar, aynı zamanda onları üretirler, şekillendirirler. Toplumlari içinden patlamasa dünyanın en iyi insanları olacak nice kişi kaçakçıya, yağmacıya, fidyeciye, katile, katliamcıya dönüşüyor...

Yakın arkadaşlarımızdan birinin böyle bir sapma içine girmesine katlanamıyorum. Bazen onu savunmak için şöyle deniyor: Savaş yıllarında zenginleşen tüm insanlardan farklı bir şey yapmadı. Belki o da başkaları gibi davranmıştır, doğrudur, ama o bizinkilerden biriydi. Birlikte farklı bir ülkenin, farklı bir dünyanın hayalini kurmuştuk. Onun

hiçbir şeyini affetmiyorum. Arkadaşım olması gözümde asla hafifletici bir sebep değil, tam tersine ağırlaştırıcı bir sebep oluyor. Bir arkadaşın suçları seni de kirletir ve aşılar; onları acımasızca yargılamak senin görevindir.

Ben de Murad ile bir daha konuşmadım – ölümünden bir gün öncesine kadar.

Yıllar sürmüş arkadaşlığımızın üzerini bir kalemde çizibildim mi? Evet, aynen bunu yaptım. Yıllar sürmüş arkadaşlığın üzerini bir kalemde çizdim. Benim yanımda adı geçtiğinde, çok rahat bir şekilde, “geçmiş bir arkadaş” diyorum. Onunla bir daha hiç konuşmadım ve onu hiç düşünmedim. Geçen Cuma beni arayıp öleceğini haber verinceye kadar.

Ama fazla konuştum, yeter, kesiyorum. Cenaze merasiminin yapıldığı şu gün onu daha fazla hırpalamayacağım. Şunu söylemekle yetineceğim: Huzur içinde yatsın! Tanrı onun günahlarını bağışlasın!

İşte böyle sevgili Naim'im... Soruna gerektiğinde cevap verdiğimi düşünüyorum. Sadece sana yönelik olarak şunu eklemek isterim ki geçmiş arkadaşımızı düşünüürken kendi kendime sık sık şöyle dedim: Sen ve ben ellerimiz temiz kalsın diye Doğu Akdeniz'den uzaklaşmak zorunda kaldık. Bunda utanacak bir şey yok, ama ahlaki ikilemlerimize tek çözüm yolu olarak sürgünü göstermek akıl dışı olur. Er veya geç yerinde bir çözüm bulmak gerekecek – tabii böyle bir çözüm varsa, ki ben bundan artık pek emin değilim...

Artık geç oldu, yazmayı bırakıyorum!

Seni sınımsız kucaklarım,

Adam”

“Gönder” düğmesine bastı. Saat yirmi kırkı gösteriyordu. Boynuna hızla koyu renk bir kravat taktı, sonra kendisini bekleyen arabaya doğru koştu.

Adam müteveffanın evine yirmi bir otuza doğru vardı. Semiramis onu açık kapının yanında, boş bir iskemle kalabalığının ortasında bekliyordu. Ayağa kalktı, Adam'ı iki yanağından öptü, tavsiyesini dinlediği için teşekkür etti, sonra onu kolundan tutup Tania'nın yanına götürdü.

Murad'ın dul eşi birinci katta, yatak odasına bitişik küçücük bir odadaydı. Siyah elbisesi içinde tek başınaydı; ayakkabılarını çıkararak uzanmış, ayaklarını da bir koltuğa uzatmıştı. Adam'ın geleceği konusunda uyarılmadığı belliydi. Ayağa kalkmak istedi, ama Adam elini onun omzuna koyarak bunu engelledi ve eğilip alnından öptü. Tania onu kollarının arasına aldı ve kurumuş gözyaşları yeniden dökmeye başladı.

Kendini biraz toparladıktan sonra, "Fransa'ya döndün sanıyordum" dedi.

"Son anda fikir değiştirdim."

"Cenaze günü buraya gelmemeyi de düşünüyordun, ama son anda fikir değiştirdin."

Yüzünde gözyaşlarının arasında hafif bir gülümseme belirmişti.

Semiramis'e doğru dönerek, "Adam her zaman biraz geç kalır" dedi.

Ama suçlamayı hafifletmek istercesine, hemen misafirine doğru dönerek ekledi:

“Geldiğine sevindim. Arkadaşın da seni burada, eskiden olduğu gibi evinde görseydi...”

Çevresine bakındı, sonra Murad görünmez bir halde, orada, başlarının üzerinde olabilirmiş gibi gözlerini yukarıya doğru çevirdi.

“Seninle konuşmayı, açıklamayı, yanlış anlaşmaları ortadan kaldırmayı öyle çok isterdi ki... Yanına oturup dinleseydin, ona hak vermemezlik edemeyeceğine inanıyordu. Ben bundan o kadar emin değildim. Gerçekten birbirinizden uzaklaşmıştınız...”

Birdenbire sustu, anılarına gömülmüş gibiydi. Birkaç saniye sonra ekledi:

“Artık şunu söyleyebilirim: Aranız açıldığı için ömrünün her günü ıstırap çekti.”

Duygularını okumaya çalışır gibi gözlerini Adam’a dikmişti. Adam konuşmak zorunluluğu duydu:

“Başımıza gelen her şeyin bir tek gerçek suçlusu var: Savaş.”

Ama Tania’nın bakışları daha ısrarlı ve daha sorgulayıcı bir hal almıştı:

“Evet, haklısın, gerçek suçlu savaş, ama savaş karşısında herkesin tepkisi de aynı olmadı. Değil mi?”

Konuşmanın bu noktasında, Adam hâlâ geçmiş arkadaşının dul eşinin kendisini kıskırtmaya mı çalıştığını yoksa kocasının bu dünyayı terk etmeden önce ondan duymayı umut ettiği iç ferahlatıcı sözleri mi söyledirmeye çalıştığını anlayamamıştı. Her türlü polemikten uzakta, belirsizlik içinde kalmayı yeğledi.

“Hepimiz aynı durumda değildik. Ben de ülkede kalmış olsaydım...”

“... Onun gibi davranırdın.”

Aslında Adam'ın söylemeyi tasarladığı şey tam bu değildi. Aklında "Ülkede kalmış olsaydım, ben de onunki kadar güç tercihlerle yüz yüze gelecektim" veya bu türden biraz daha farklı ifadeler vardı. Bununla birlikte, Murad'ın toprağa verildiği gün, onun çatısının altında kendisine çok yersiz gelen bir tartışmaya son verme umuduyla kadının sözlerini düzeltmekten vazgeçti. Başını salladı, hüznle gülümsedi ve başka bir şey demedi.

Ama Tania onu rahat bırakmak istemiyordu.

"Demek ki sen de ülkede kalsaydın onun gibi davranırdın. Bunu kabul etme dürüstlüğü gösteriyorsun. Peki ama, eğer arkadaşın senin gibi davransaydı, o da gitmeye karar verseydi neler olurdu diye hiç aklından geçti mi? Eğer arkadaşın, ben, Semi ve tüm akrabalarımızla arkadaşlarımız savaşın çok kirli olduğuna ve ellerimiz temiz kalsın diye çekip gitmenin daha iyi olduğuna karar verseydik ne olurdu diye sordun mu kendine?"

Bir süre sustu, misafiri de söyleyeceklerini bitirdi diye umutlandı. Ama hemen ardından aynı üslupla devam etti.

"Sorun, sen burada kalsaydın ne yapardın değil. Sorun, eğer herkes senin gibi çekip gitseydi bu ülke ne olurdu. Hepimizin elleri temiz kalırdı, ama Paris'te, Montréal'de, Stockholm'da veya San Fransisco'da olurduk. Kalanlar size bir ülke bırakmak için, bir gün geri dönebilirsiniz veya en azından ara sıra ziyaret edebilirsiniz diye ellerini kirlettiler."

Kısa bir an sustu, sonra bir nakarat söyler gibi yeniden başladı.

"Çekip gidenler en kurnaz olanlar. Güzel memleketlere gidersin, yaşarsın, çalışırsın, eğlenirsin, dünyayı keşfedersin. Savaştan sonra da geri dönersin. Eski ülken seni bekliyordur. Ne tek bir el ateş etmene ne de tek bir damla kan dökme gerek olmuştur. Hatta kendinde kirlenmiş elleri sık mama

hakını bile bulursun. Değil mi Adam? Cevap ver bana! Haksızsam söyle!”

“Bugün her konuda haklısın Tania. Ne dersen de tartışmayacağım, bunun ne zamanı ne de yeri. Tanrı Murad’ın da, hepimizin de günahlarını bağışlasın.”

Bu sözleri söyledikten sonra, saatine bakarak ayağa kalktı.

“Geç oldu, sen de bitkin olmalısın. Ben otele döneceğim. Daha sonra, başka koşullarda yine görüşürüz.”

Tania birden ayağa fırladı, ama niyeti onu selamlamak veya geçirmek değildi.

“Yemeğimizi paylaşmadan çekip gitmeyeceksin böyle herhalde!” dedi.

Öyle samimi bir şaşkınlık içindeydi ki Adam her şeyi ters anladığı kuşkusuna kapıldı. Çok eski arkadaşlar arasında geçen bir yüksek sesle düşünme anını sözlü bir saldırı gibi yorumlamış olmasındı sakın? Fikir almak için Semiramis’e doğru döndü. Kadın ona sakinleşmesini, yerine oturmasını işaret ettikten sonra, çok gerçekçi ve kararlı bir sesle: “Şoförü gönderdim, benimle beraber dönersin. Tania ile birlikte bir şeyler yeriz, sonra da bırakırız onu uyusun” dedi.

İtaat etmek zorundaydı. Yerine oturdu. Tabii, dul eş bazı uygunsuz laflar sarf etse bile bir ölü evinden kapıyı vurup çıkmak yakışık almazdı. Böyle bir günde yükü sırtlanmalı, bitkinlikten, üzüntüden ve aynı zamanda Murad’ın ömrünün sonunda gösterdiği, Tania’nın da artık görev bildiği yaptıklarını haklı gösterme ihtiyacından kaynaklanan bazı aşırılıkları hoş görmeliydi. Her ne olursa olsun, konuşmalar mahremiyet içinde, üç çok eski arkadaş arasında cereyan etmişti.

Zaten küçük odadan çıkıp yemek salonuna geçtikleri anda dul kadının davranışı değişti. Adam’ın koluna girdi ve onu herkese eşinin en iyi arkadaşı olarak tanıtarak, bu üzücü haber üzerine özel olarak Paris’ten kalkıp geldiğini açıkladı.

İlgili kişi de başını sallayarak bunu doğruladı – elden ne gelirdi?

Evde hâlâ otuz kişi kadar vardı. Kuşkusuz geniş ailenin üyeleri, köylüler, birkaç siyasi taraftar söz konusuydu – Adam gördüğü yüzlerden hiçbirini tanıımıyordu. Geldiğinde, ev sanki boşmuş izlenimine kapılmıştı. Her yer duvar boyunca, salonlarda, koridorlarda ve taraçalarda sıralanmış boş iskemlelerle doluydu; herhalde ziyaretçiler bu yüzlerce iskemleye sırayla oturmuşlardı, ertesi gün ve daha ertesi gün de oturmaya devam edeceklerdi. Ama köşe bucakta hâlâ o geniş yemek salonunu doldurmaya yetecek kadar insan vardı. Zengin bir sofraya kurulmuştu; davetlilerin ciddi sesleri, hiçbir gülüşme olmaması ve tabağına yemek alan herkesin yinelediğı, sonra masadan kalkarken tekrar söylenen “Allah yerhamo!” cümlesi olmasa, ziyafetten bir farkı yoktu.

Tania Adam’ı sağına oturtmuş ve tabağını kendi eliyle doldurmak için ısrar etmişti. Cenazeye katılan ve katılmayan, belki ertesi gün veya bir sonraki gün gelmesi beklenen şahsiyetler hakkında konuşuluyordu. “Paris’ten gelen” misafir, hiç konuşmasa da, ilgiyle dinliyordu.

Bir ara dul eş kulağına eğildi:

“Biraz önce olanlar için beni affet! Kelimeler ağzımdan hiç düşünmeden çıktı. Senin de dediğın gibi yorgunluktan oldu sanıyorum...”

“Boş ver! Dostlar arasındaydık!”

“Evet, tabii. Seni bir kardeş gibi görmeseydim öyle konuşmazdım.”

“Biliyorum... Ama artık bunu düşünme, dinlen ve kendini toparla, önünde zor günler var daha!”

“Beni görmeye geleceksin yine değıl mi? şu arkadaşlar toplantısı hakkında konuşmak istiyorum seninle. Hepimiz tıpkı eskiden olduğı gibi taraçada buluşabilseydik yeniden. Arkadaşın...”

Kocasının adını başka türlü anmakta zorlanır gibiydi. O konuşurken Adam birdenbire Cumartesi gününden beri kadının ağzından bir kez olsun “Murad” kelimesinin çıkmadığını fark etti. Herhalde, kocasının ismini söylerken hıçkırıkların boğazına düğümlenmesinden korkuyordu.

“Sona doğru, artık sesi zar zor işitilirken arkadaşın bana bir gün şöyle dedi: ‘Üniversite çağında olduğu gibi burada, taraçada tüm arkadaşlarımızla buluşmaya devam etseydik, hayat ne kadar güzel olurdu! Hiçbir şey değişmemiş gibi!’ Sonra gözlerinden yaşlar akmaya başladı.”

Dul kadın son sözlerinin ardından ağlamaya başladı.

Misafir onun söylediklerini yinelemekle yetindi:

“Hiçbir şey değişmemiş gibi!”

Adam ancak dönüş yolunda, Semiramis'le arabada baş başa kaldığında ölmüş arkadaşına vermek istediği cevabı yüksek sesle dile getirdi:

"Evet Murad, hiç savaş çıkmasaydı, elli yaşında olacağımıza hâlâ yirmi yaşında olsaydık, aramızdan hiç kimse ölmeseydi, aramızdan hiç kimse ihanet etmeseydi, aramızdan hiç kimse sürgüne gitmeseydi, ülkemiz hâlâ Doğu'nun incisi olsaydı, dünyanın alay konusuna, saplantısına, öcüsüne ve şamar oğlanına dönüşmeseydik, hayat güzel olurdu."

Sürücü uzun bir iç geçirişle onu onayladığını belli etti. Birkaç kilometre karanlık yolu arkada bıraktıktan sonra konuştu:

"Tania yeniden buluşma toplantısı düzenleme fikrine çok önem veriyor. Sabahtan beri en az on kez bu konudan bahsetti."

"Masada bana da söyledi. Bunun iyi bir fikir olduğunu ve gerçekleşmesi için elimden geleni yapacağımı tekrarladım. Cesaretini kırmak istemedim. Mateminden biraz olsun kurtulmak için bu fikre sarılmaya ihtiyaç duyduğu belli oluyor. Ama sonradan hayal kırıklığına yol açacak bir umut vermek de istemem."

"Toplantı olmayacak mı yani? Arkadaşlarımızdan çoğunun, hepimiz Murad'ın yanına göçmeden önce hiç değilse

bir kez hep beraber buluşmaya can atacağına eminim. Her halükârda bu iş gerçekleşirse ben çok mutlu olurum.”

“Benim de çok hoşuma gider. Onların da çoğunda bu isteğin sendeki veya bendeki kadar olduğuna eminim. Ama dünyanın dört bucağına dağılmış durumdalar, her birinin kendi işi, ailesi, zorlukları var...”

“Bugün uğraşabildin mi bu konuyla?”

“Evet, Albert ile Naim’e yazdım, onlar da ben mesajı gönderdikten dakikalar sonra cevap verdiler. Birincisi buluşma toplantısına var, ama Paris’te yapılmasını tercih ediyor. Bir Amerikalı olarak buraya gelmeye hakkı yok...”

“Saçma! Yaz aylarında otel müşterilerinin yarısı Amerikan pasaportlu oluyor. Eğer buralı iseler, diğer pasaportlarını kullanmaları yeterli.”

“Albert’in durumu daha karışık. Şirketi zaman zaman Pentagon’a da çalışıyor, bu nedenle konulan yasaklara uymak zorunda.”

“Bahaneden başka bir şey değil bu! Ülkeden ayrıldığından beri buraya bir daha ayak basmak istemedi. Amerikan makamları herhangi bir karar çıkarmadan önce de durumu böyleydi. Bir travma yaşadı ve bunu aşamıyor. Onun için yasakların arkasına saklanıyor. Gerçekten gelmek istese gelirdi.”

“Haklı olabilirsin. Ama ben de onu zorlayamam ki. Eğer kaçırılması böyle büyük bir travmaya yol açıtıysa, ona yeni bir kâbus yaşatmanın ne manası var?”

Kadın omuz silktili.

“Peki ya Naim?”

“Onun için, tam tersi söz konusu.”

“Yani?”

“O hemen cevap verip geleceğini söyledi. Ama o zamandan beri düşündüm ve şimdi ben tereddüt ediyorum.”

“Yahudi olduğu için mi?”

“Sence risk yok mu?”

“Ne riski? Burası dağ başı mı? Bu ülkeye her türlü kökenden insan gelir ve on beş yıldır hiç kimse kaçırılmadı! Sen geldiğinden beri kendini tehlikede hissediyor musun?”

“Ben mi, kesinlikle hayır.”

“Ne sen ne de bir başkası için risk var. Bak işte, gece vakti, dağda, ıssız ve yeterince aydınlatılmamış yollarda araba sürüyoruz. Bizi boğazlayacakları veya soyacakları gibi bir izlenime kapılıyor musun?”

Cevabın hayır olduğunu kabullenmek zorunda kaldı, kendisini dünya ülkelerinin pek çoğunda olduğundan daha güvende hissediyordu.

Tek laf etmeden birkaç dakika yol aldılar. Sonra yatışan Semiramis yolcusuna cenaze töreni sırasında bir olay yaşandığını söyledi:

“Yemek sırasında birisi bu konuyu açar sanıyordum, ama Tania hiçbir şey demedi, diğerleri de ona saygı gereği susup geçiştirmeyi tercih ettiler. Belki biliyordur, köyün girişinde Murad’ın pek iyi anlaşılmadığı bir aile yaşıyor.”

Adam kendini gülümsemekten alamadı.

“Bu, yılın şaşırtmacası Semi! Gayet iyi biliyorum hikâyeyi. Arkadaşımız ve o insanlar birbirlerine ölümcül bir kin besliyorlardı. Murad’ı oğullarını kurşuna dizdirmekle suçluyorlardı.”

“Cenaze alayı mezarlığa doğru giderken onların evinin önünden geçmek zorundaydı. Tam oraya yaklaşırken, kadınlar, her yaştan kadınlar evden dışarı çıktı; saydım, on bir kadındılar. Öldürülenin annesi, dul eşi, kız kardeşleri, yeğenleri oradaydı sanırım. Hepsi siyahlar giymişlerdi, ama istisnasız hepsinin boynunda kan kırmızısı atkılar vardı. Sanki kışın bu cenaze için örüp hazırlamışlardı.

“Alay önlerinden geçti. Hepimiz korkunç rahatsız olmuştuk. Tania kolumu öyle bir sıktı ki izi hâlâ geçmemiştir

herhalde. Tam anlamıyla bir ölüm sessizliği hüküm sürüyordu. Kadınlar orada, duvarın önüne sıralanmışlardı, hiç konuşmuyorlardı, yüzleri donuktu, belki sadece bir veya ikisinde çok hafif bir alaycı gülümseme vardı. Başları ve yüzleri açıktı, bu nedenle siyah elbiselerin üzerindeki kırmızı atkılar iyice öne çıkıyor, sadece onlar göze batıyordu.

“Cenaze alayında da hiç konuşulmuyordu. Tek bir söz bile edilmiyordu. Herkes nefesini tutmuş gibiydi. Gayrı ihtiyari adımlarımızı hızlandırdık. Ama bu birkaç metrenin sonu gelmeyecek gibiydi.

“Definden sonra cenaze alayı aynı yoldan geri döndü. Kadınlar artık orada değildi. Ama tüm bakışlar, onların daha önce durdukları yere döndü ve bu defa orada durmamaları yine bir rahatsızlık konusu oldu.

“Tuhaf bir şekilde merasimden sonra hiç kimse bu olaydan söz etmedi. Her halükârda benim önümde söz edilmedi. Bu konuda pek çok fısıldaşma olduğunu sanıyorum, ama köye yabancı olduğum için, benim yanımda kimse konuşmadı. Tania da hiçbir şey olmamış gibi davrandı. Ama bu kadınları düşlerinde yeniden göreceğinden eminim, hem de sadece bu geceyle de kurtulamaz onlardan.

“Bunu sana anlatmalıydım, ama sakın Tania’ya söyleme! Şayet o sana bahsetmeye karar verirse de bilmiyormuş gibi yap!”

Adam başını salladı, sonra sürücüye bu kadınların davranışını nasıl yorumladığını sordu.

“Meşum bir mizansendi, ama verdikleri mesajaçıktı: Onların ‘şehidi’ni öldürten adam da ölmüştü; siyahlar giyerek Tania’nın matemine katılıyorlardı, ama kendi matemlerini de unutmamışlardı.”

Semiramis’in içinde, bu protestocu kadınların ölenin dul eşine bir uyarı niteliği taşıdığı ve eski evin mülkiyeti konusunda iki aile arasında yeniden yaşanacak bir bilek güreşinin

girizgâhı olabileceği duygusu uyanmıştı. Ama bu olay üzerinde daha fazla durmaya hiç niyeti yoktu.

Birdenbire biraz zorlama bir neşeyle “Biraz müzik açalım mı?” diye sordu.

Soru sadece usuldendi, yoksa aynı anda parmağıyla bir düğmeye basmış ve eski bir Irak ağdını serbest bırakmıştı:

*Babasının evinden çıkmış
Komşuların evine gidiyordu.
Geçti selam vermeden bana,
Güzelim kızmış olmalı bana...*

Semiramis, eski akşamlara sesiyle sık sık katılmış Nazım el-Gazali’yle birlikte şarkıyı söylemeye başladı.

Birkaç dakika sonra sesi biraz kısıp yolcusuna sordu:

“Arkadaşlar toplantısına davet edilmesi gerekenlerin kesin listesini çıkardın mı?”

“On kadar isim sıraladım, ama bazılarında hâlâ tereddüt-lüyüm. Örneğin bu akşamüstü aklıma Nidal geldi.”

Semiramis sanki kimden bahsedildiğini bilmiyormuş gibi şaşkınlıkla “Nidal mi?..” dedi.

Adam hiç düşünmeden “Bilal’in kardeşi” diye cevap verdi.

Kadın “Bilal’in kardeşi” diye yineledi.

Ve Bilal derken sesi düğümlendi.

Adam bir süre sonra not defterine, *Bu isim daha dudakla-rımdan dökülürken onu hiç telaffuz etmemem gerektiğini anlamış-tım*, diye yazacaktı.

Arkadaşımın yüzü karardı. Tek söz etmedi, dalgın bir havada Irak ağdını mırıldanmakla yetindi. Bilal onun yarası; geçen yıllar ve on yıllar bu yaranın kapanmasına yetmedi. Bunu bildiğim için hiçbir mazeretim yok. Onun yanında söylememem gereken tek isim Bilal’di. Ama ben

de hiç durmadan onu düşünüyordum ve er veya geç adımı ağzımdan kaçırmam herhalde kaçınılmazdı.

Üniversite döneminde, Semi ile çıktığım ve öpüşmemize ramak kalan gece gezintisinin ertesi günü aramıza giren ve Semi'yi kollarına alma cesaretini gösteren kişi Bilal'den başkası değildi.

Bu olay bende, ne kadar kalıcı olduğunu ülkeye döndüğümünden beri anladığım bir yara bırakmıştı. Ama Semi'de ilk sevgilisinin ani ölümünün yol açtığı kalıcı travmaya kıyasla bu hakikaten hiçbir şeydi.

Gülünç gece gezintisi hadisesinden iki veya üç gün sonra arkadaş grubumuz yeniden toplandığında ve genç adamla genç kızın yan yana, kol kola geldiklerini gördüğümde, elimde olmadan etkilenmiştim. Ama kendimde tepki gösterme veya sevgililere hınçlanma hakkını göremiyordum. Sonuçta, Bilal "kız arkadaşımı çalmamıştı", onun gönlünü fethetmeyi beceremeyen bendim.

Delikanlı aklımla güzel Semi'nin etrafında eksiksiz bir aşk senaryosu kurmuştum. Onunla bir plajda, yalınayak, el ele dolaştığımı görüyordum. Onu koruyacağım, avutacağım ve hayran bırakacağım bin bir durum icat ediyordum. Ama bütün bunları sadece hayal etmekle kalmıyordum ve Semi'nin bir gülüşüne bakarak onun da benzer düşler kurduğuna kendimi inandırmıştım. Bu işte ne Semi'nin ne de Bilal'in bir suçu vardı. Başarısızlığım için bir sorumlu bulmam şartsa, beni fazla terbiyeli, insanların hoşuna gitmemekten ödii kopan, hem kitaplarına hem de düşlerine fazla gömülmüş bir canlı –şu pısrık canlı!– haline getiren eğitimimi gösterebilirdim ancak.

Zaman içinde ve öğretmenliğin verdiği alışkanlıkla, bugün bile bir parça utangaçlığım kalmış olsa da, en ağır çekingenliklerimi aşmayı başardım. Ama o yıllarda küçük arkadaş grubumuz içinde –ve rastlantı sonucu en

bir araya gelmeyecek insanlardan– oluşan iki çifti imrenerek izlemekten kendimi alamıyordum. Bir yanda, Tania ile Murad –bir zeytinyağı denizi üzerindeki yelkenli– ve diğer yanda da, Semi ile Bilal – bir sel suyu üzerindeki küçük kayık.

Tania ile Murad, istisnasız toplandığımız her gece oradaydılar; hatta bizim topluluk daha çok onların çevresinde öbeklenmişti. Semi ile Bilal ise kâh gelir, kâh gelmezlerdi; bir gün ağlayarak birbirlerini terk eder, ertesi gün sarmaş dolaş ortaya çıkarlardı. Hangi mürettebatın yola devam edip, hangisinin çok geçmeden tekneyi karaya oturtacağını öngörebilmek için kâhin olmaya gerek yoktu.

Bilal'in silahlı bir gruba katılma kararının siyasi gelişmelerden mi, yoksa Semi ile yaşadığı fırtınalı ilişkiden mi kaynaklandığını sık sık merak etmiştim. Ölüm gelip onu bulduğunda, Semi ile hâlâ beraber miydiler, yoksa uzaklaşma, ayrılma evresine mi girmişlerdi, bunu da hiçbir zaman bilememiştim. O sırada bu konuda spekülasyon yapmak hiç uygun olmazdı, çünkü genç kız yaşanan dramın sorumlusu gibi gözükebilirdi. Aradan geçen onca zamana karşın, hiçbir tedbir almadan Semi ile bu konuya girilemeyeceği meydandaydı.

Bugün bunun kanıtını yaşadım. Semi'nin tepkisini görür görmez sustum, ne bu konuda ne de herhangi başka bir konuda hiçbir şey söylemedim. Ne özür dileyebileceğimi, ne sohbete devam edebileceğimi, ne de konu değiştirebileceğimi hissediyordum. Elimden beklemekten ve Semi'nin tavrını izah edecek bazı anıları aklımdan geçirmekten başka bir şey gelmezdi.

Örneğin Bilal öldüğünde, Semi'nin mateme girdiğini hatırladım. Aylar boyunca, sanki Bilal'in yasal dul eşiymiş gibi, sadece siyahlar giymişti. Sonra da bir depresyon çukuruna gömülmüştü.

Dakikalardır hiç konuşmadan yol alıyorlardı, her ikisi de Bilal’le ilgili kendi hatıralarına ve pişmanlıklarına gömülmüştü. Semiramis birden yanındaki arkadaşına sordu:

“Son zamanlarda onu gördün mü yeniden?”

Adam yerinde sıçradı. Semiramis aklını yitirmiş gibi dik dik baktı kadına. Semiramis ise hiç gülmeden ve sabırsızca iç geçirerek, “Kardeşinden söz ediyordum” diye açıkladı.

“Nidal’i mi? Hayır görmedim. Yıllardır. Sen?”

“Ben birkaç kere gördüm. Muazzam değişmiş. Görsen tanımazsın. Sakallı olmuş.”

“Eğer hepsi buysa...”

“Sakal bırakmış demedim, sakallı olmuş dedim.”

“Anladım Semi. Bugün on milyonlarca adam, senin ifadenle, sakallı. Bu işin pek sıradışı bir yanı kalmadı artık. Ne yazık ki çağın ruhunun içinde olan Nidal, anakronik duruma düşen ise biziz.”

Semiramis sanki onu duymamış gibi devam etti: “Sakal ve beraberinde gelen tüm o söylem... Buluşma toplantısına onu davet edersen bazı arkadaşlarımız rahatsız olabilir.”

“Bu benim gözümü korkutmuyor. Silah çekmeden tartışmayı biliyor mu?”

“O konuda bir sorun yok. Kibar olduğu bile söylenebilir. Ama söylediklerinin içeriği...”

“Gerici mi?”

“Bir Taliban’dan daha gerici ve bir Kızıl Kmer’den daha radikal! Hepsi bir arada!”

“O kadar kötü ha?”

“Hayır, ben de biraz abartıyorum, ama sadece biraz. Hastalık derecesinde muhafazakâr – örneğin kadınların elini sıkımayı reddediyor. Amerika’dan söz ettiğinde de, altmışlı yıllardan kalma bir Maocu konuşuyor sanırsın...”

“Nasıl bir şey olduğunu anladım. Ama bu da çağın ruhu-na uygun. Onu dinlemenin bize hiçbir zararı dokunmayacağını düşünmeye devam ediyorum.”

“Bazı arkadaşlarımız kendilerini saldırıya uğramış gibi hissetse bile mi?”

Adam sadece bir an düşündü.

“Evet. Bazılarımız kendini saldırıya uğramış gibi hissetse bile. Hepimiz yetişkiniz, tüm gençlik yanılsamalarından sıyrıldık, niye sterilize bir atmosferde buluşmamız şart olsun ki? Eğer Bilal’in kardeşinin ne dediği anlaşılıyorsa, başkalarının da konuşmasına izin verebiliyorsa, ben onu dinlemek, sonra da yanıtlamak isterim.”

“İstediyini yap, teşrifatçı başı sensin. Ben uyarmış oldum. Buluşma toplantısı bozulursa, kendinden başkasına kıyamazsın...”

“Tamamdır. Bu sorumluluğu üstleniyorum.”

Otele doğru giden özel yola girmişlerdi. Adam, Semiramis’in arabayı kendi küçük evinin önüne park edeceğini düşünüyordu. Ama kadın ana kapının önünde durdu.

Onunla üçüncü bir gece geçirme arzusunu açıkça dile getirsin diye onu yeni bir sınavdan mı geçiriyordu?

Hayır. Semiramis’in aklı başka yerdeydi, yolcusunun tedbirsizlik ederek canlandığı anıların içinde kalmıştı. Adam’ın içinden özür dilemek geçti, ama vazgeçti; herhalde her şeyi fazla aşikâr kılmamanın daha şık olacağını düşünmüştü.

Kapıyı açtı; civarda kimse olmadığına emin olduktan sonra, kadına doğru eğilip yanağına kaçamak bir öpücük kondurdu. Semiramis tepki vermedi. Ne onu itti, ne ona doğru eğildi. Adam ısrar etmedi. Arabadan inip Semiramis’in gitmesine izin verdi. Sonra da kendi odasına çıktı.

O gece birlikte uyumayacaklardı.

YEDİNCİ GÜN

Adam günlüğünde 26 Nisan Perşembe gününe, *Diin gece hem tahmin edilebilir hem de şaşırtıcı bir rüya gördüm*, diye başlayacaktı.

Murad'ın evindeydim, tıklım tıklım doluydu – herhalde diin olduğu gibi. Ama ben kalabalığı yarıp geçmiş, arkadaşlarımın beni bekledikleri bir salona sığınmıştım. Murad, Tania, Semi ve yaldızlı bol bir elbiseye sarınmış, Olympos'un tepesindeki Zeus gibi görkemli tahtına kurulmuş Bilal oradaydı. Yüzü güler ve kızıl bir sakalla kaplıydı. Bir kadın sesi kulağıma fısıldıyor: "Ne kadar değişmiş!" Böbürlenerek yanıtlıyorum: "Bana haber vermişti!" Sonra gülerek arkadaşlarıma sesleniyorum: "Dışarıdaki insanların hepsi bizi ölü sanıyor!"

Tabii ki rüyam çok daha kaotikti. Anlatırken onu bir düzene soktum, akılcılaştırdım. İçinde bana tanıdık gelen malzemelerle –yerler, yüzler, kelimeler ve renkler– onu bir anlamda yeniden oluşturdum. Bu malzemelerin hepsi benim yaşadığım ve belleğime nüfuz etmiş sahnelerden geliyor: Geç saatte ölü evine yaptığım ziyaret; dönüş yolunda Semi ile sohbetim ve Bilal ile eline silah alıp ölmesinden kısa bir süre önce, birbirimize çok yakinken yaptığımız çeyrek yüzyıllık konuşma.

Çene çalarak yaptığımız o uzun gezintilerden, özellikle de birinden, belleğim beni yanıltmuyorsa sonuncusundan daha önce söz etmiştim. Sağanak yağmur altında sona eren bu yürüyüşte, Bilal Tanrı hakkında şöyle haykırmişti: “İşte güzel bir meslek!”

Konuşmamızın daha önceki bir bölümünde bir genç kızın adı gündeme gelmişti. Birkaç gün önce buna değinirken, “ortak bir kız arkadaş” diye yazıp geçmiştim. Onun Semi olduğunu söylememiştim. Çünkü eğer söyleseydim, kim olduğunu, niye ondan söz ettiğimizi açıklamak, onunla birlikte çıktığım gece gezintisini ve gülünç utangaçlığımı anlatmak zorunda kalacaktım, bu da o sırada bana gereksiz yere konudan uzaklaşma gibi görünmüştü. Arkadaş grubumuz hakkında o satırları yazarken, Semi aklımda diğerlerinden daha öne çıkmamıştı ve onu yakında yeniden göreceğimi de düşünmüyordum. Çok geçmeden, pazartesi, bilemediniz çarşamba günü Paris uçağına bineceğime inamıyordum, çünkü son sözlerini dinlemeye geldiğim ölüm döşegindeki kişi beni beklememişti.

Şimdi düşünüyorum da, gençliğime ait bu olayları yazarak anlatırken içimde birtakım dengeler değişmiş olmalı. Çünkü iki saat sonra uçuşumu ertelemiş ve buraya, Semiramis Oteli’ne yerleşmek üzere başkentten ayrılmıştım.

İnsan bir metin yazarken, satırlar eşit aralıklarla birbirini izler ve okuyucular, onları yazan elin kâğıdın üstünde kâh koşturduğunun, kâh hareketsiz kaldığının farkına varmazlar. Matbu sayfalarda, hatta el yazması sayfalarda da suskunluklar iptal edilmiş, boşluklar törpülenmiştir.

Bu konuya dikkat çektim, çünkü geçen cumartesi “ortak bir kız arkadaş” diye hızla yazıp geçiştirdikten sonra,

ben de uzun bir ara vermiştim. Daha fazlasını söylemek, adımı zikretmek, onun çevresinde dönen sohbetin bende niye bu kadar kalıcı izler bıraktığını açıklamak istemiştim. Sonra ykümü yolundan saptırmamak için bundan vazgemiştim.

şimdi bu konuya geri dniyorum. “Genç kız” artık isimsiz değil, onunla yeniden buluşmam Bilal ile benim o dönemde konuştuklarımıza ve bizi Tanrı’dan söz etmeye sürükleyen bağlama farklı bir ışık tutuyor.

Söylenmiş kelimeler unutulabilir, ama duygusal bellek silinmez. lp gitmiş arkadaşımla yaptığım konuşmadan hatırladıklarım da mutlaka bir yanılığ payı olacak, ama konuşmanın duygusal içeriği ve anlamı konusunda hiçbir kuşkum yok.

Bilal, Semi konusunda şöyle deyince şaşırmıştım:

“Sen de eskiden kur yapmışsın ona... Bana söyledi.”

“Doğru, ondan hoşlanıyordum, ama aramızda hiçbir şey geçmedi.”

“Yani ben onu tanıdığım da birlikte değildiniz...”

“Hiç birlikte olmadık ki. O sana aksini mi söyledi?”

“Hayır, ama bunu senin de doğrulamana sevindim. Bir arkadaşımın nişanlısını almadığımdan emin olmak isterim.”

“İçin rahat etsin, aramızda hiçbir şey yoktu, nişanlım değildi, dolayısıyla onu benden ‘almadın.’ Peki ama btin bunları şimdi mi soruyorsun bana?”

Konu dört yıl öncesine aitti!

“Eskiden sadece bir tanıdık tım, şimdi yakın bir arkadaşsın ve seni bilmeden yaralamadığımdan emin olmak istedim.”

“Hayır, emin ol yaralamadın beni.”

“Bana hiç kızmadın mı? Lanet okumadın mı? Bizi ilk kez birlikte gördüğünde bile hulanmadın mı?”

Rahatsız olmuştum, bunu fark etti. İyice üstüme düşmeye başladı.

“Bundan söz etmek istemiyorsun... Hata yapıyorsun! Aşklarından söz etmek gerekir! Yakın arkadaşlarıyla bu konudan serbestçe söz etmeyi göze almak gerekir! Kadınlar bazen bunları aralarında konuşuyorlar; erkekler asla konuşmuyor veya sevgilerinden utanıyormuş gibi, sadece böbürlenmek amacıyla ondan söz ediyorlar. Ben arkadaşlarıma yaşadığım son aşk gecesini anlatabileceğim ve bunun böbürlenme veya edepsizlik sayılmayacağı bir çağda yaşamak isterdim.”

Bilal ile birlikteyken kendimi sık sık çok nankör bir rolü, genel kabul gören söziin, öğrenilmiş fikirlerin taşıyıcısı rolünü oynarken buluyordum. Bundan sıyrılmaya ne kadar uğraşırsam uğraşayım, yine aynı noktaya geliyordum.

O gün şu cevabı vermiştim:

“Bu mahrem konulara hiçbir utanç duyulmadan yaklaşılırsa duygunun yok olacağını düşünmüyor musun?”

Arkadaşım omuz silkmişti.

“Bu, bizi susturmak için ezelden beri kullanılan bahane. Bizinki gibi toplumlarda utanç zorbalığının bir aracıdır. Dinler boynumuza yuları geçirmek ve yaşamamıza engel olmak için suçluluk ve utancı icat etmişlerdir! Eğer erkekler ve kadınlar ilişkileri, duyguları, bedenleri hakkında serbestçe konuşabilselerdi, tüm insanlık daha gelişkin, daha yaratıcı olurdu. Eminim bu da bir gün olacak!”

Yetmişli yılların ortasındaydık ve Bilal’in söyledikleri zamanın havasına uygundu. Ama sözlerinde öyle bir yoğunluk, öyle bir ivedilik vardı ki... Ben sessiz kaldım. Arkadaşımın kınadığı o aşırı edep duygusu içime öylesine kök salmıştı ki, ne denli tutkulu olursa

olsun hiçbir uslamlama onu söküp atamazdı. Bir kabuk ağırlığı oranında koruyucudur ve etini çıplak bırakmayı göze almadan ondan kurtulamazsın. Bilal de derisi diri diri yüzülmüş biri gibi konuşuyordu. Bana Seni ile buluşmasını, ilk kelimelerini, ilk öpüşmeyi, çözülen ilk düğmeyi, ilk kucaklaşmalarını anlatmaya koyulduğunda, sözleri hem sevecen, hem fırtınalı hem de rahatsız ediciydi.

İlginçtir, Bilal'in beni aşağılamaya çalıştığını bir an bile düşünmedim. Düşünebilirdim. Sonuçta, bu genç adam benim hayalini kurduğum, ama cesaret edemediğim şeyi yapmıştı. Ama onun nasıl bir ruh hali içinde konuştuğunu gayet iyi hissediyordum. Onda bana yönelik ne alaycılık, ne tepeden bakma, ne de böbürlenme vardı. Sadece adab ve kuralları sarsan, suç ortaklığına açık bir arkadaşlık isteği vardı. Sarsıntı hissetsem bile, beni sarsan bir dost eliydi.

Sohbetin bir yerinde, "Aynı kıza asıldığınıza sevindim" demişti.

Ben de bunu gerçekten düşündüğümünden değil de, daha çok onun suyuna gitmek için, "Evet, güzel bir rastlantı..." demiştim.

Aniden ciddileşen bir sesle "Hayır" diye düzeltmişti, "rastlantı değil, ruh ortaklığı. Sanki aynı köydenmişiz ve aynı kaynaktan içmişiz gibi."

Bir binanın girişinde, kemerli bir sayvanın altında taştan bir frize oturmuştuk. Yağmur hâlâ hız kesmemişti, ama kulaklarım sadece arkadaşımın sözlerini işitiyordu.

"Adam, senin ve benim yanlış bir çağda doğduğumuzu düşünmüyor musun?"

"Sen ne zaman doğmak isterdin?"

“Yüz yıl, iki yüz yıl sonra. İnsanlık başkalaşım geçiriyor, neye dönüşeceğini bilmek istiyorum.”

Cevap vermiştim:

“Gidip bizi bekleyebileceğin bir bitiş çizgisi olduğunu mu sanıyorsun? Aç gözlerini! Tek bir bakışta her şeyi birden kucaklayamazsın. Tabii Tanrı değilsen...”

İşte o zaman ayağa fırlayıp, kollarını yağmura doğru kaldırarak haykırmıştı:

“Tanrı! Tanrı! İşte güzel bir meslek!”

Adam hatıralarının bu noktasına gelince Semiramis'i arama ihtiyacı duydu. Önceki gün ayrılırken onun kızgın olduğunu hissetmişti.

Semiramis "Hayır, sadece dalgındım" diye içini rahatlattı.

"Affedersin. Nazik davranmadım."

"Bilal'den söz ederek mi? Canını sıkma, o artık tarih oldu."

Bu kelimeleri ağır bir suskunluk izlediğine göre söylediği pek doğru sayılmazdı. Zaten o da çok geçmeden bunu kabul etti:

"Hayır, doğru değil, yalan söylüyorum, Bilal hiçbir zaman tarih olmayacak, onun adı yanımda ne zaman anılsa duyarsız, ilgisiz kalamam. Ama bu da ondan söz etmemek için bir neden değil. Beni idare etmeni, bana 'kırılğan' etiketi yapıştırmanı istemiyorum. Beni yaralayacak tek şey, senin gibi bir dostun beni incitebilecek konulardan sakınmayı görev bilmesi olur. Senden, ıstırap çekebileceğimi düşünsen bile bana ebedi nekahet dönemi yaşayan bir hasta gibi davranmamamı rica ediyorum. Söz mü?"

Adam, bunu kabul ettiğini göstermek ister gibi söze girdi:

"Kafamı sürekli kurcalayan bir soru var. Bilal'in eline niye silah aldığını hiç anlayabildin mi? Politikaya merakı

yoktu, savaşı lanetliyordu ve farklı hiziplere de fazla saygı duymuyordu.”

Telefonun diğer ucundan uzun bir iç çekiş geldi, bunu yeni bir sessizlik izledi, Adam arkadaşının ricasını fazla mı ciddiye aldığını sordu kendine. Ama kadın sonunda cevap verdi:

“Bana bu soruyu sormakta haklısın. Ama cevap basit değil...”

“İstersen başka zaman konuşalım.”

“Hayır. Odanda mısın? Kımıldama bir yere, geliyorum!”

Birkaç dakika sonra kapıyı çaldığında gözleri kızarmıştı ve Adam bu yüzden pişmanlık ve utanç duydu.

“Affet beni Semi! Böyle olsun istememiştim...”

Kadın onu bir el hareketiyle susturdu ve Hint hurmasından yapılmış bir koltuğa oturdu. Sonra Adam’a bakmadan, “Biliyorsun, birbirimizi çok seviyorduk” dedi.

“Evet, tabii ki biliyorum.”

“Savaşta ölenlerin hiçbiri Bilal ile aynı nedenlerden ölmemiştir. Onu edebiyat öldürdü. Onun kahramanları Orwell, Hemingway, Malraux’ydu, İspanya İç Savaşı’na katılmış yazarlardı. Kaynakları, modelleri onlardı. Onlar da nabızlarını çağın nabzına uydurabilmek için bir süreliğine ellerine silah almışlardı. Görevlerini tamamladıktan sonra da yurtlarına dönüp yaşadıklarını yazmışlardı. *Katalonya’ya Selam, Çanlar Kimin İçin Çalıyor?, Umut* – bu kitapları birlikte okumuştuk. Bilal barikat- ta, omzunda makineli tüfeğiyle beklerken, eminim önündeki çatışmaları değil yazacağı kitabı düşünüyordu.

“Ben korkuyordum. En başından beri. Ama bu da kahra- man imgeleminin bir parçasıdır. Eşi veya annesi veya nişan- lısı kahramana gitmemesi için yalvarır, ama onun gözü vazi- fesinden başka bir şey görmez... Ben, modern bir sevgili ola- rak diğerlerinden daha kurnaz olduğumu düşünüyordum.

Onunla aynı kitapları okuyor, düşlerine ortak oluyordum, bu da bana şunu söyleme hakkını veriyordu: 'Burası otuzlu yılların İspanya'sı değil. Orada insanlar idealleri için savaşıyorlardı. Bizde eline silah alanlar mahalle serserilerinden başkası değil. Kasıla kasıla dolaşıyorlar, ortalığı haraca keşiyorlar, yağmalıyorlar, kaçakçılık yapıyorlar...' Bazen bana hak veriyor, bazen de 'İnsan maziyi idealize ettiği için kendi zamanını hep küçümser. Kendimi 1937 Barcelona'sında cumhuriyetçi, 1942 Fransa'sında direnişçi veya Che'nin yoldaşı olarak hayal etmem kolay. Ama benim hayatım şimdi ve burada geçiyor, ben seçimimi şimdi ve burada yapmalıyım: Ya bir taraf olmayı göze alacağım ya da işin dışında kalacağım.'

"Çağını ıskalamaktan ve bu yüzden yazma hakkını yitirmekten korkuyordu. Yoğun, tutkulu bir yaşam sürememekten korkuyordu ve aşkımız ona yetmiyordu."

Sustu, buruşturup top haline getirdiği mendiliyle gözlerini, sonra da dudaklarının kenarlarını sildi. Adam birkaç saniye bekleyip öyle konuştu:

"Kendime hep sorduğum bir başka soruyu yanıtlamış oldun: Demek ki onun eline silah almasının nedeni aranızda yaşanmış bir kavga değildi."

Bu gözlem Semiramis'in dudaklarında kocaman bir gülümseme belirmesine neden olunca, Adam şaşırdı.

"İlişkimiz epey fırtınalıydı, doğru. Ayrılıyor, sonra yine buluşuyorduk, ama birbirimizden vazgeçmeyi ikimiz de hiç istemedik.

"Aslında hiçbir kavga benim yüzümden çıkmadı. Biliyorum, o artık burada olmadığı ve kendini savunamayacağı için konuşmak kolay. Ama sanırım burada olsa söylediğimi seve seve kabullenirdi. Tartışmayı her zaman o çıkarıyor ve barışmayı da o sağlıyordu. Burada da suç edebiyatın. Bir yazarın aşktan söz edebilmesi için fırtınalı aşklar yaşaması gerekir diye aptalca bir efsane var ya... Dingin bir mutluluk

tutkuları törpüler ve hayal gücünü uyuştururmuş. *Bullshit!* Mutlu halkların tarihi, mutlu çiftlerin de edebiyatı olmazmış. Tam bir saçmalık! Sonuçta, biz ikimiz için ne mutlu çift ne de edebiyat kaldı geride.”

Bir soluk alıp ekledi:

“Hani çiftlerin birbirinden şiddetle uzaklaşıp sonra bedenlerini yine şiddetle birbirine yapıştırdıkları, sonra yine koptukları, ama hiçbir zaman birbirlerinin ellerini bırakmadıkları o şeytani dans vardır ya, bizim ilişkimiz de ona benziyordu.”

Yine bir sessizlik, geride kalmış yıllardan çıkagelen bir gülümseme. Sonra öyküsünü sürdürdü:

“Satın aldığı silahı bana göstermişti, bir çocuk gibi gururluydu ve belki ben de etkilenirim diye silahı tutmam için uzattı. Soğuk metal ve yağ kokusu anında midemi bulandırdı, o şeyi kanepenin üstüne fırlattım, sıçradı ve yere düşmesine ramak kaldı. Bilal son anda yakaladı ve bana öfke, küçümseme dolu gözlerle baktı. Ben de meydan okurcasına, ‘Yazmaya başlayacaksın sanıyordum!’ dedim. ‘Önce savaşmalıyım, sonra yazacağım!’ diye cevap verdi. Onu bir daha görmedim. Bir daha hiç konuşmadık. Dört gün sonra öldü. Yazmadan, gerçekten savaşmadan... Öteki mahalleden gelen ilk top mermisi birkaç adım uzağında patlamıştı. Anlaşılan sırtını bir duvara dayamış dikiliyor, belki de hayal kuruyordu. Silahını bir kere bile kullanmadığına eminim.”

“En azından elleri temiz kalmış. Kimseyi öldürmemiş.”

“Hayır, kendisi ve benim dışımda, hiç kimseyi öldürmedi.”

Arkadaşı odadan ayrıldıktan hemen sonra, Adam, *Bu hatıraların Semi’yi sarstığı belliydi*, diye yazdı. *Ama düşününce, ona geçmişindeki –yaşanan travma benim ve diğer arkadaşların üzerinde asla ondaki kadar yıkıcı bir etki bırakmasa da ortak geçmişimizdeki demek daha doğru*

olur— bu olaydan söz ettiğim için pişman değilim. Berrak ve gururlu kelimelerle Bilal'in ölüme gitmesini engellemek için elinden gelen her şeyi yaptığını bana söylemesine fırsat vermek önemliydi.

Bütün bunların ondaki hüznü ve sevdiklerini kaybetmekten kaynaklanan kaçınılmaz suçluluk duygusunu yok etmeyeceğini biliyorum. Ama bana öyle geliyor ki, Bilal'i adi bir çatışmanın kurbanı değil de bir anlamda edebiyat şehidi diye göstererek ölümüne soyluluk katmış ve bu ölümün saçmalığını bir nebze azaltmış oldu.

Bilal'in İspanya İç Savaşı'na hayranlığı konusunda söyledikleri merakımı uyandırmıştı. Gerçi Bilal ve ben bu koldan sık sık söz ederdik. Ama Vietnam, Şili veya Uzun Yürüyüş'ün önüne geçmezdi. Bu olayın onda böylesine bir saplantı haline geldiğini, ikinci bir Hemingway olmayı düşlediğini bilmiyordum. O ve ben yaptığımız yürüyüşlerde İspanya İç Savaşı konusunda daha çok Garcia Lorca'nın anısından bahsederdik; o bu savaşın ilk kurbanlarından biriydi, ama eline asla silah almamıştı.

Bununla birlikte, Semi ile sevgilisi arasındaki son kavga o sırada arkadaş grubumuz içinde aynı konu etrafında yaşanan tartışmalarla da bağlantısız sayılmazdı. Tartışılan şuydu: Ülkemizi karıştıran çekişmeler, kabileler, aşiretler, işin doğrusu farklı serseri çeteleri arasındaki çatışmalarla mı sınırlıydı yoksa daha geniş bir boyutları, ahlaki bir içerikleri var mıydı? Başka bir ifadeyle: Bu kavga girmeye ve canını kaybetme tehlikesini göze almaya değer miydi?

Hayatımızın o evresinde İspanya İç Savaşı, yapılmış çeşitli zulümlere karşın, bize gerçek bir davası, gerçek bir etik boyutu olan ve insanın kendini feda etmesine değecek örnek çatışma olarak görünüyordu. Bugün, ellisine merdi-

ven dayanmış tarihçi bakışımı bu konuda bazı şüphelerim var. O dönemde ne benim ne de arkadaşlarımın herhangi bir şüphesi vardı. Bizim gözüümüzde insanın kendini feda etmesine degecek diğerk tek kavga, Nazizme karşı direnişti. Fransız, İtalyan, Sovyet veya Alman direnişlerinin hepsi aynıydı; “Bella ciao” ve Aragon’un “Kızıl Afiş”ini avazımız çıktığı kadar haykırarak söylüyor, hepimiz Stauffenberg veya, ondan da çok, Fransa’daki direniş cephesinin şeflerinden olan Cünye’li Ermeni marangoz Misak Manukyan olmak istiyorduk.

Hüzniümüz, trajedimiz, kendi çağımızda ve ülkemizde verebileceğimiz kavgaların bize aynı saflıkta veya soy-lulukta gözükmemesinden kaynaklanıyordu.

Hepimizin, on sekiz yaşındayken bile, iyi bir dava uğruna ölmeye hazır olduğumuzu sanmıyorum. Ama bu ikilem düşüncelerimizden ve tartışmalarımızdan hiç eksik olmuyordu. Tüm hayatımızı, en azından tüm gençliğimizi buna degecek bir kavgaya her şeyimizi feda ederek katılma fırsatını bulamadan mı geçirecektik? Etrafımızda temiz veya en azından güvenilir insanlar tarafından savunulan haklı bir dava var mıydı? Ben kendi payıma bundan kuşkuluydum.

Bilal’in de benimle aynı kuşkuları beslediğine inanmıyorum. Ama bir gün, aşırı bir sabırsızlığa kapılarak, bu kuşkularını bastırmaya karar vermişti. Hata yapmıştı, ama kararına saygı duyuyorum ve ne zaman onu düşünsem “O saf bir varlıktı!” demekten vazgeçmeyeceğim.

Bu son sözleri ikinci veya üçüncü kez tekrarladığının farkına varan Adam defterini kapattı, bilgisayarının kapağını açtı ve yakın gelecekle ilgili bambaşka bir konuda, önceki gün Semiramis'le yaptığı konuşmanın etkisiyle bir mesaj yazmaya başladı.

“Sevgili Naim,

Sanki son mektubum yeterince uzun değilmiş gibi sana yeniden yazıyorum. Ama sana neden bu kadar çabuk yeniden mesaj attığımı anlayacaksın.

Diin sana da haber verdiğim gibi Murad'ın köyüne, Tania'ya başsağlığı dilemeye gittim. Haliyle üzgün, bitkin ve sinirleri tükenmiş durumda; ayrıca herhalde kocasının da son günlerinde olduğu gibi, arkadaşlarından uzak kalmak ona çok dokunmuş. Yine tasarladığımız buluşmadan söz açtı. Eğer bu tasarı suya düşerse, çok incineceğini sanıyorum. Öyle heyecanlıydı ki az daha senin onay verdiğini ve hatta onda, eski evde buluşmamızı arzu ettiğini söyleyecektim. Ama kendimi tuttum, hiçbir şey demedim, hayal kırıklığına uğrayabilecek bir beklenti yaratmak istemedim. Önce, bu buluşmanın gerçekleşeceğinden emin olmak istiyordum.

Şu ana kadar senin dışında bir tek kişiye yazdım, o da Albert. O da bana ülkemizin hâlâ Amerikan yurttaşlarının ziyaret etme hakkına sahip olmadığı yerler listesinde bulunduğunu hatırlattı – mesleki statüsü nedeniyle, Albert bu yasağa uymak zorunda. O da buluşmak istiyor, ama bunun başka bir yerde, örneğin Paris’te yapılmasını öneriyor.

Sen hem buluşma hem de yer konusunda hiçbir çekince göstermeden hemen onayını vermiştin ve bunu öğrenmek Tania’nın çok hoşuna giderdi. Yine de bunun tüm sonuçlarını –özellikle de güvenlik konusunda– düşündüğünden emin olmak istedim. Bu noktayı açıklığa kavuşturmak üzere sana yeniden yazıyorum.

Semi’ye göre –onun yanında, muhteşem Semiramis Oteli’nde kaldığımı sana söylemiş miydin?– hem ben hem de Albert bir hiç yüzünden kaygılanıyoruz. Bizim ülke asıllı Amerikan yurttaşlarının yasağı sürekli deldiklerini ve ne burada ne de ABD’ye döndüklerinde bu yüzden herhangi bir sıkıntıyla karşılaştıklarını söylüyor. Aynı şekilde, senin için de hiçbir tehlikenin söz konusu olmadığı kanısında.

Belki de o haklıdır. Buna inanmak istiyorum... Muhtemelen ne Albert’in pasaportu ne de senin dinin en küçük bir soruna bile neden olmayacaklardır. Ama bilgi sahibi olabilmen, düşünebilmen ve kararını her şeyi bilerek alabilmen için endişelerini seninle paylaşmak istedim. [...]”

Kırk dakika sonra Brezilya’dan –halbuki orada saat sabahın altısı bile değildi– Naim’in şu cevabı geldi:

“Sevgili Adam,

Kaygılarını anlıyorum, ama pek haklı bulmuyorum. Benim açımdan hiçbir tehlike yok. Brezilya pa-

saportumla geleceğim, anavatan havasını solumaya gelen göçmen kalabalığına karışacağım ve kimsenin de dinimi bilmesine gerek yok.

Tek sorunum annemle olacak. Seksen altı yaşına girdi ve nereye gittiğimi bilirse kalbi durur. Bu yüzden ona yalan söyleyeceğim. Onu Yunanistan'a gittiğime inandıracacağım, o da benden güneş çarpmasın diye başıma şapka giyeceğim sözünü alacak...

Hayır, böyle bir yolculuktan kendimi niçin mahrum edeceğimi anlayamıyorum. Yıllardır böyle bir fırsat bekliyorum ve bunu kaçırmayacağım. Tabii ki arkadaşlarımı yeniden görmek istiyorum, ama şehri, eski evimizi –hâlâ ayaktaysa– ve dağdaki evimizi görmek istiyorum. Her yaz oraya giderdik ve sakın bir odaya ihtiyaç duyduğumda kız arkadaşlarımı da oraya götürürdüm. Bugün kızımın Rio Üniversitesi'nde okuyan erkek arkadaşı her hafta sonunu gelip bizde, Sao Paulo'da geçiriyor; evde uyuyor ve sabah bizimle kahvaltı sofrasına oturuyor. Bu durum âdetlerimizin öyle bir parçası oldu ki, annem bile bunu tamamen normal, eşyanın tabiatına uygun, ezelden beri böyleymiş gibi karşılıyor – halbuki kız kardeşimi sadece bir oğlanın kulağına bir şeyler fısıldarken görse azarlayıverirdi. Biz erkek çocuklar o kadar denetim altında değildik, ama hatırlasana sürekli kurnazlık yapmak, gizlenmek zorundaydık ve Cebel'deki o ev de benim gizli sığınağımdı.

Gençliğimin geçtiği bu yerleri, tanınmaz halde bile olsalar, tekrar görmek ve daha genel anlamda istemeye istemeye terk ettiğim, dönmeye içimden sürekli söz versem de bir daha ayak basamadığım bu ülkeye tekrar kavuşmak beni çok mutlu edecek.

Başlangıçta savaş, pusu kurmuş nişancılar, güvensizlik ve kaçırılma korkusu vardı; daha sakin dönemler geldiğinde ben fazla meşguldüm. Zaman geçtikçe bunaltım artıyordu ve havaalanına indiğimi, bir taksiye atlayıp çeşitli mahalleleri dolandığımı tasavvur edemez olmuştum. Artık bunu düşünmem, sayfayı çevirmeyi bilmem gerektiğini ve zaten benim için en değerli insanların hemen hepsinin ya başka ülkelere ya da öteki dünyaya göç ettiklerini söyleme noktasına gelmiştim.

Yine de istek sürdü. Ve sen bana bu eski arkadaşlar toplantısını önerdiğin zaman, bu uzun yokluğu bitirmek için en uygun fırsat olduğunu hemen hissettim. Senin de algıladığın coşkum ve acelem buradan geliyor.

Kısacası ben kararımı verdim. Ajandama aşağı yukarı hükmedebildiğim için tarihi saptama işini sana bırakıyor, ama bunun yakın bir tarih olmasını umuyorum. Yakında Avrupa'ya gideceğim ve belki iki yolculuğu birleştirebilirim.

Albert'e gelince, onu yeniden görmeyi çok isterim, ama onu fazla sıkıştırmamanı tavsiye ediyorum. Eğer isterse yasağı delebileceği doğru, çünkü bu yasak esas olarak herhangi bir problem çıktığında Amerikan makamlarını her türlü sorumluluktan uzak tutmak için kondu. Ama riskleri ölçüp biçmek ona kalmış. Sen bir görüş ileri sürmeden bu konudaki çeşitli bakış açılarını ona aktar ve bırak kendisi düşünsün. Fikir de değiştirebilir pekâlâ. [...]"

Kuzey Amerika'daki arkadaşını "sıkıştırmak"tan veya rahatsız etmekten kaçınmak için, Adam onun adresine de şu mesajı gönderdi:

"Sevgili Albert,

Biraz önce Naim'e yazdım ve sana söylemeye hazırlandığım şeyin hemen hemen tam zıddını söyledim.

Ona birkaç gün önce Tania'nın istediği ve benim düzenlemeye çalıştığım buluşmadan söz ettiğimde, derhal eskiden olduğu gibi "eski ev"de buluşmanızı teklif etmişti. Ben de ona karşılaşılabileceği tehlikeleri dikkate alıp almadığımı sordum; bana biraz önce verdiği cevapta bu risklerin ihmal edilebilir düzeyde olduğunu yazmış ve ülkeyi ziyaret etme isteğini yinelemiş.

Şimdi sana bunun tam tersini soruyorum. Bana toplantının Paris'te olmasını tercih edeceğini söylemiştin, ben de bunu yeniden düşünmeni istiyorum. Cevabın kesin mi? Yasağı delmenin hiçbir yolu yok mu?

Her ne olursa olsun, hangi kararı alırsan al, bunu anlayışla karşılayacağımı bil."

Semiramis kapıyı çaldığında, Adam henüz gönder düğmesine basmamış, yazdığı mesajı bir daha okuyordu. Kadını içeri aldı ve metni yüksek sesle okudu. Arkadaşı metni yeterince kararlı bulmadı; hiçbir risk olmadığını daha net şekilde ifade etmesinden yanaydı. Adam bir an duraksadı, ama sonunda mesajı ayıp olmasın diye küçük bir düzeltme yapıp, olduğu gibi gönderdi. Sonra bilgisayarının kapağını indirip, misafiri-ne, "Seni dinliyorum" dedi.

"Öğle yemeği yemeye niyetin yok sanırım."

Saatine baktı. On ikiyi çeyrek geçiyordu.

"Hayır, daha çok erken, hiç acıkmadım. Çalışmaya devam edeceğim..."

"Ben o zaman sana ufak tefek bir şeyler göndereyim de yazmaya ara vermeden atıştır."

Ama Semiramis başka bir şey için gelmişti. Söze devam etti:

"Daha sonra, akşamüstüne doğru senin için bazı planlarım var. Birini ziyaret edeceğiz. Kimseyi görmek istemediğini biliyorum, ama bence Frer Basile için bir istisna yapabilirsin."

Adam tam bu şahsın kim olduğunu soracaktı ki, arkadaşının hınzır gülümsemesinin verdiği ipucuyla birden vazgeçti.

“Ramzi!”

“Ta kendisi!”

“Tarıkata girerken bir takma isim aldığını biliyordum. Hayır, uygun kelime bu değil... Nasıl deniyordu hakikaten? Unuttum birden...”

“Ne takma isim, ne lakap, ne kod adı. Sadece ‘dindeki ismi’ deniyor. Ramzi, virgül, dindeki ismi Frer Basile.”

“Evet, tabii. Aklım başka yerde. İzini buldun demek?”

“Nerede olduğunu hep biliyordum.”

“Peki hiç ziyaret ettin mi onu?”

“Hayır, cesaret edemedim. Keşişlerin arasında güzel ve günahkâr bir kadın... Pek iyi karşılanmazmışım gibi geldi bana.”

“Demek... o altüstlüğün ardından onu hiç görmedin. Peki bizi kabul edeceğini nereden biliyorsun?”

“Bilmiyorum. Ama bana öyle geliyor ki seninle birlikte kapısını çalarsak, bize kapıyı açar.”

“Buradan uzak mı?”

“İki saat belki biraz daha az çeker. Arabayla bir buçuk saat gideceğiz, sonra yirmi dakika da yürüyeceğiz.”

Adam’ın duraksadığı belliydi. Semiramis’in yüzünde yine o çocuksu muzip gülümseme belirdi.

“Bana güven. Her şey yolunda gidecek, hissediyorum.”

Ama arkadaşı pek ikna olmamıştı.

“Dünyadan elini eteğini çekmeye karar vermiş bir arkadaş böyle baskın verilmez. Yanlış adım atmamak için biraz hazırlanmak gerek. Önce birisiyle konuşmak istiyorum...”

“Ramiz’le herhalde...”

Semiramis gülümsedi, Adam da ona katıldı. Gerçekten de aklından geçen arkadaş oydu. Üniversitede Ramiz ile Ramzi ayrılmaz bir ikiliydi. Ve her ikisi de “Bizanslılar kulübü” diye anılan topluluğa dahil olmakla birlikte, onun içinde ayrı bir parça oluşturunurlardı. Diğerlerinin çoğu edebiyat,

tarikh veya sosyoloji öğrenimi görürken, onlar inşaat mühendisliği bölümündeydiler ve diğerleri Fransız okullarından mezun iken, onlar İngiliz kültürüyle yetişmişlerdi.

“Ramz’lar” diplomalarını aldıktan sonra ikisinin birden ismini taşıyan bir mühendislik bürosu kurmuşlardı.

Semiramis kuşkucu bir ifadeyle, “Tabii geriye keşiş ile mühendisin arası hâlâ iyi mi, onu bilmek kalıyor” dedi.

“Olmasa bile, Ramiz bize yine de değerli bilgiler verebilir. Arkadaşı niye dünyadan elini eteğini çekti, bugün nasıl bir ruh hali içinde, ziyaretçi kabul ediyor mu, manastırın kapısına dayanırsak kendini saldırıya uğramış gibi hissetme tehlikesi var mı... Bunları bize ancak Ramiz söyleyebilir. Onunla irtibatını korudun mu?”

“Hayır, ama şimdi Amman’da yaşadığını biliyorum.”

“Telefon numarası yok mu yani?”

“Numarayı alabileceğim birini bulurum. On dakika ver bana, numarayı bulup getireyim.”

Semiramis odadan çıkar çıkmaz gidip “Arkadaş mektupları” başlıklı dosyayı açtım ve içinde eski bir mektup aramaya başladım. Paris’e vardıktan sonra aldığım ilk mektuplardan biriydi; İngilizce yazılmış, ama araya Arapça kelimeler serpiştirilmiş, kenarlarına da küçük resimler çizilerek süslenmişti.

“Sevgili Adam,

Bu mektubu sana birlikte yazıyoruz. Ramiz ile ben...”

Bu satırları kopya ederken, yirmi beş yıl önce ilk okuduğumda da olduğu gibi, kendimi gülümsemekten alamadım. Halbuki iki ortak bana üzücü şeyler anlatıyorlardı.

“Denize bakan, boydan boya camlı, muhteşem bir modern binanın son katında bir büro kiralamıştık. Geçen ay başında büroya girdik, ertesi hafta da mobilyalarımız geldi. Ayın 12’sinde, Cumartesi akşamı küçük bir parti vermeyi planlamıştık. Akşamüstüne doğru mahallede silahlı bir çatışma patlak verdi. Sokaklar tutuldu, hiçbir konuk gelemedi. Kocaman tuzlu kanepeler ve pasta tepsileri ve aklına gelebilecek her türlü içkiyi getirtmiştik. İki garson gelecekti, ama onlar da gelemedi.

Saat yediye doğru silah sesleri şiddetlendi, hemen yakınımızda top mermileri patlamaya başladı ve büronun camları paramparça oldu. Bu çılgınlığın yatışmasını beklemek için bodruma sığınmak zorunda kaldık. Geceyi o ışısız sığınakta, açılışımıza davet ettiğimiz komşularla birlikte, yerde yatarak geçirdik. Nezaket gereği hepsini partiye çağırmıştık, ama hiçbiri binanın mermilere en açık yeri olan sekizinci kata kadar çıkmayı akıllıca bulmamıştı.

Sabah yeniden büroya çıktık – tabii ki merdivenden, çünkü elektrikler kesilmişti. Tam bir harabeyle karşılaştık. Her yer şarapnel parçaları ve cam kırıklarıyla doluydu. Yalancı tavan, pasta tepsilerinin üstüne düşmüş ve halılar birayla meşrubata batmıştı. Ağzımızı bıçak açmıyordu. Sözümona toplantı salonumuz olacak bölümde deri koltukların üzerine çöktük ve ağladık, ağladık. Sonra üzüntüden, yorgunluktan ve gece sığınakta uyuyormuş gibi yaptığımız için bastıran uykusuzluktan ötürü uyuyakaldık.

Şafak sökerken yeniden başlayan çatışmayla uyandık. Önce ben gözlerimi açtım; Ramiz hâlâ koltuğundaydı. Gözleri kapalıydı, ama çok geçmeden o da gözlerini açtı. Koltuklarımızdan hiç kımıldama-

dan gözlerimizi birbirimizin yüzüne diktik. Sonra katıla katıla gülmeye başladık. Hayır bir kıkırdama değil, bir türlü durduramadığımız çılginca bir kahkaha tufanı söz konusuuydu.

Sonunda kendimize geldiğimizde sordum: 'Peki şimdi ne yapacağız?' Ramiz hiç düşünmeden anında cevap verdi: 'Şimdi yurtdışına göç edeceğiz!' 'Peki bu büro ne olacak?' 'Bu bürodan tam altmış saniye içinde çıkacağız ve bir daha buraya asla adım atmayacağız. Londra'ya yerleşiyoruz.' Ben kendi payıma Paris'i tercih ederdim, ama ortağımın Fransızcası o kadar içler acısı ki onu bu dilde yaşatıp çalıştırmak gaddarlık olacaktı. Benimki de mükemmel değil, ama idare eder ve zamanla da geliştirdi. Halbuki Ramiz'in Fransızcası iflah olmaz.

Kısacası, sana yakında-kâğıt üzerinde önümüzdeki ay, en geç de ocak ayında- neredeyse komşu olacağımızı haber vermek için yazıyorum. Ben kendi payıma, ne zaman ilgimi çeken bir sergi açılrsa-yani çok sık- Paris'e gideceğimi şimdiden biliyorum ve seni görmekten çok mutlu olacağım. Sen de Londra'ya, bizi ziyarete gelmelisin...

Seni unutmayan arkadaşın,
Ramzi"

Mektup, başka bir elden çıkmış birkaç satırla sona eriyordu.

"Kendine dikkat et ve ortağımın anlattığı her şeye inanma! Benim Fransızcam mükemmel; sadece onu eskitmek istemediğim için kullanmaktan sakınıyorum.

Seni unutmayan diğer kardeşin,
Ramiz"

Ramzi ve Ramiz'in hangi koşullarda bizim arkadaş grubumuza katıldıklarını hatırlayamıyorum. Ama anılarımın uzandığı en eski noktada bile orada, birlikte, yan yanaydılar. Onlara hitap ederken, sanki tek kişi söz konusuymuş gibi tekil kullanılırdı. Bu durum sonu gelmez sulu şakalara konu olurdu. "Ramiz bir taşa takılmış, Ramzi düşmüş"; "Ramzi peş peşe üç bira içmiş, Ramiz'in başı dönmüş"... Her buluşmada onların "ikizliği"ne bir ima yapılırdı, bu bir ritüel haline gelmişti ve yapılan şakalara ilk gülümseyenler de ayrılmaz ortaklar olurdu.

Zaten efsanenin sürmesi için onlar da ellerinden geleni yapıyorlardı. Bir gün bize, henüz mühendislik fakültesinin ilk yılındayken ortak olmaya karar verdiklerini anlatmışlardı. Bu bir yeniyetme sözüydü, ama onu tutmuşlardı. İlk ortak büroları yıkıldıktan sonra da bir yenisini açmışlardı. Büro, kararlaştırdıkları gibi Londra'da değil de, Arabistan'ın Cidde şehrinde açılmıştı. Çünkü tam İngiltere'ye gitmeye hazırlanırken, üç buçuk yıl üzerinde çalışacakları ve ikisini de servet sahibi yapacak muazzam bir proje teklifi almışlardı. Sonunda Londra'da da bir şube açacaklardı; ama bu, Lagos, Anıman, Dubai veya Kuala Lumpur'dakiler gibi, sadece bir şube olacaktı.

Semiramis numarayı bulur bulmaz, Adam Ramiz'i aradı. Cevap veren kadın sesi hemen kaygısını yatıştırdı: Hayır, yanılmamıştı, bu Ramiz'in "cebiydi", kendisi de onun asistanıydı. Patronu, kuzenlerinden birinin ameliyat geçirdiğı bir hastaneye ziyarete gittiğı için cep telefonunu kendisine bırakmıştı. Adam kendini tanıttı ve Lina adındaki asistan onun sesini duyduğuna çok memnun olduğunu söyledi; patronu kendisinden çok söz etmişti.

Konuşmanın başlarında Adam'ın Paris'ten aradığını düşünüyordu. Nerede olduğunu öğrenince karşıdan neredeyse

bir çığlık yükseldi. Güzel bir rastlantı sonucu, o gün Ramiz de oradaydı.

“Sizi görmeden oradan ayrılmak isteyeceğini sanmam. Saat e doğru uçağa binip Amman’a gelmeyi planlamıştı, ama yola çıkışını eminim erteleyecektir. Henüz ğle yemeği yemediniz umarım.”

“Hayır, henüz yemedim.”

“Eğer msaitseniz size hemen bir araba gönderiyorum. Böylece birlikte biraz zaman geçirebilirsiniz.”

Adam hazırlıksız yakalanmıştı.

“Emin misiniz? Ona bir sorsanız daha doğru olmaz mı?”

“Değmez! Böyle bir sürprize çok sevineceğine eminim. Bana da bu beklenmedik öğle yemeğini düzenlediğim için müteşekkir olacaktır. Bana sadece bulunduğunuz adresi bildirin yeter, geri kalanını ben hallederim.”

Adam metalik renkli bir Mercedes ile deniz kıyısındaki eski bir Osmanlı evine götürüldü. Ev, İtalyan restoranına dönüştürülmüş ve *Nessun Dorma* adı verilmişti. Kapıyı eğilerek açan görevli, kimin konuğu olduğunu bile sormadan onu ikinci kata çıkardı.

Arkadaşının geldiğini gören Ramiz ayağa kalktı ve elini var gücüyle sıktıktan sonra İngilizce konuştu:

“Hiç değişmemişsin bölümlerini atlayalım istersen!”

Adam da ona aynı dilde cevap verdi:

“Haklısın, hemen yalan söylemeye başlamayalım!”

Gülerek, üzerine muazzam bir deniz mahsulleri tepsiyi yerleştirilmiş yuvarlak masaya oturdular ve önce sessizce birbirlerini gözden geçirdiler. Her ikisi de değişmekle birlikte, bu aynı şekilde olmamıştı. Adam’ın saçları kırlaşmış, ama bedeni inceliğini korumuştur. Bir gençlik fotoğrafına bakılarak da kolayca tanınabilirdi. Ramiz şişmanlamış ve kalın, geniş, gürlüğü içinde zarif bir İngiliz albayı bıyığı bırakmıştı. Saçları açık kırmızı, bıyığı ise ilginç bir şekilde simsiyahtı. Arkadaşı onunla sokakta karşılaşsaydı, tanınması bir hayli zaman alırdı.

“Çok tatlı ve müthiş etkili bir asistanın var.”

“Lina her türlü vasfa sahiptir, onun gibi bir asistanım olduğu için şanslıyım.”

“Daha bir saat önce seninle iki çift laf etmek için izini nasıl bulacağımı düşünüyordum, şimdi ise birlikte yemekteyiz. Mucize gibi bir şey.”

“Seni yeniden gördüğüme ne kadar sevindiğimi tahmin bile edemezsin! Belki talihsiz Murad’ın da bizim bir araya gelmemizde biraz payı var. Ben bu sabah başsağlığına geldim. Dün Atina’da bir toplantım vardı, cenazeye katılamadım. Dediklerine göre binlerce insan varmış.”

“Ben de cenazeye katılmadım. Halbuki biraz da bunun için gelmiştim...”

Murad’la olan uzun süreli bozuşmasını, ölüm yatağındaki adamdan Cuma günü şafakla gelen telefonu, eski arkadaşını ölürken üzmemek için yolculuğa çıkmaya karar verişini, son olarak da cenazeye katılma konusundaki tereddüdünü birkaç kelimedede özetledi. Ramiz onu rahatlatmıştı:

“İşin asıl önemli tarafını yapmışsın. Seni arayınca aranızdaki anlaşmazlığı bir kenara bırakıp yanına koşmuşsun. Cenazeden sonra da gidip Tania’yı öpmüşsün. Vicdanın rahat olsun.”

Bir an sustu, sonra bu kez Arapça devam etti:

“Ben Murad’ın güzergâhını biraz takip ettim ve onunla ilişkini kesmeye karar verişini anlıyorum. Mesleğimde sürekli olarak servetini kötü yollardan edinmiş insanlarla iş görmek zorunda kaldığım için, aynı tepkiyi göstermedim; ama onun hakkında seninle aynı yargıya vardım. Savaş sırasındaki tavrı çok sayıda insan tarafından paylaşılsa bile, bizimkilerden birinden gelince bunu kabullenmek güç oluyor. Ne zaman Murad’dan yozlaşmış bir siyasetçi veya bir alçağın sağ kolu olarak söz edildiğini işitsem, utanıyordum, bizzat aşağılandığımı hissediyordum.

“Bununla birlikte, arkadaşımızın özünde dürüst bir adam olduğuna ve trajedisinin de buradan kaynaklandığına inanıyorum. Serseriler serserilik yaparken kendileriyle bar-

şıktırlar; koşulların serserilik yapmaya ittiği dürüst insanlar ise vicdan rahatsızlığından ötürü kendilerini yiyip bitirirler. Murad'ı öldüren hastalığı, suçluluk duygusu, utanç ve pişmanlık yüzünden kendisinin yarattığını düşünüyorum.

“Ama daha yeni toprağa verilmişken arkasından böyle konuşmamalıyım... Allah ona merhamet etsin! *Allah yerhamo!* Başka şeyden söz edelim!”

Masaları yüksek ve gür bitkilerle, özellikle de bambularla çevriliydi; oluşan paravana iç dökmeye elverişli bir mahremiyet duygusu yaratıyordu. Geniş salonun sağında solunda saksılara dikilmiş birkaç palmiye de vardı. Bunlardan birinin dibinde metrdotel elinde defteriyle bekliyordu. Ramiz onu bir el işaretiyle çağırdı.

“Önce iki büyük ordövr tabağı alacağız, benimki jambonsuz olsun. Ana yemeği seçtin mi Adam?”

“‘Risotto üstünde barbunya’ ilgimi çekti.”

“Mükemmel seçim. Ben de aynı şeyi alayım. Yanına beyaz şarap uygun mu?”

“Ben istemem, teşekkür ederim. Öğlenleri içmiyorum.”

“Prensip olarak haklısın, öğlen içmemek daha iyi. Ama bu özel bir gün, buluşmamızı kutlamak için restoranın *prosecco*'sundan birer kadeh içelim.”

Metrdotel bu seçimi onayladı ve siparişi bildirmeye gitti. İki arkadaş hemen sohbetlerine, gülüşler eşliğinde hatıralarına geri döndüler – özellikle Ramiz'in kahkahaları epey gürültülüydü. Ta ki bir cümlenin içinde Adam'ın ağzından Ramzi'nin adı çıkıncaya dek...

Bu ismin ani bir etkisi oldu. Mühendisin bakışları karardı, sesi kısıldı. Bir dakika önce esip gürleyen adam birden ne diyeceğini bilemez hale geldi.

Adam bir an onu izledi, sonra çatalını masaya bırakıp sordu:

“Niye gittiğini biliyor musun?”

Saniyeler geçti.

“Niye gittiğini biliyor muyum?”

Ramiz soruyu gözlerini kapatarak, sanki kendinden söz eder gibi yinelemişti.

“Bir adam dünyadan elini eteğini çekmeye karar verdiğinde, bu fiziksel şiddet içermese de intihar gibi bir şeydir. Aşikâr sebeplerin yanı sıra, en yakınlarının bile bilmediği, hatta kendisinin bile bilincinde olmadığı gizli nedenler bulunur.”

Belki de Adam’ın bu dolambaçlı cevapla yetineceğini umut ederek sustu. Ama Adam gözlerini onun yüzünden ayırmıyordu. O zaman Ramiz söze devam etti:

“Olan biteni bir cümlede özetleyecek olursam, onda yaptığı, hayatını vakfettiği her şeyin faydasız ve boş olduğu duygusu vardı.

“Bazen bir konuşmanın ortasında aniden durup bana ‘Bunu niçin yapıyoruz?’ diyordu. Bu soruyla ilk karşılaştığımda, büyük bir saray inşaatı projesi almıştık. Planlar üzerine eğilmiş dururken, bana ‘Bu adamın iki bin metrekarelik yeni bir saraya niçin ihtiyacı olsun? Bildiğim kadarıyla zaten üç sarayı var’ dedi. Gülümsüyordu; ben de ona cevap vermeden önce gülümsedim: ‘Aynı fikirdeyim, ama o bir müşteri, gerektiğinden fazla parası var. Her halükârda bu parayı har vurup harman savuracak, bence bize versin daha iyi!’ ‘Belki de haklısın!’ dedi ve iş ö kadarla kaldı. Ama bu türden gözlemleri giderek çoğalmaya başlamıştı.”

Ramiz aklını toplamak ister gibi sustu, sonra devam etti:

“Arkadaşımız bize verilen projelerin amaçlarını sürekli olarak sorgulamaktan kendini alamıyordu. Yirmi kadar ülkede iş yapan bizimki gibi bir firma bin bir türlü şey inşa etmek zorundadır. Bir liman, bir havalimanı, bir alışveriş merkezi, bir turistik kompleks, bir müze, bir cezaevi, bir askeri üs, bir saray, bir üniversite, vb. Tüm projeler aynı yararlılıkta ol-

madığı gibi aynı ahlaki gereklere de cevap vermezler, ama bunları yargılamak bize düşmez, öyle değil mi? Ben sinsi biri değilim ve Ramzi ile aynı değerleri paylaşıyorum, ama bizim rolümüzün bu olmadığını düşünüyorum. Bir zorba için inşa ettiğin cezaevi belki bugün onun hasımlarını hapsedmek için kullanılacak. Ama yarın belki de zorba ile onun çevresi oraya kapatılacak. İlkel olarak bir cezaevi inşa etmek reddedilemez. Dünyadaki ülkelerin hepsinde cezaevleri var, her şey bunların nasıl kullanılacağına bağlı. Biz inşaatçıların rolü, cezaevlerini biraz daha insani kılmak olabilir – bundan fazlası elimizden gelmez. İnsanın bin sekiz yüz otuz yedi çalışanı, sorumluluğunu taşıdığı bin sekiz yüz otuz yedi aile varsa, her ay onlara ödeyeceği parayı bulmak zorundadır ve ahlak zabıtalığı rolünü üstlenme hakkını kendinde göremez. Haksız mıyım?”

Adam geldiğinde Ramiz’in sergilediği mutlu havadan geriye pek bir şey kalmamıştı. Şu anda kafasında itişip duran bin bir düşüncenin altında ezilmiş gibiydi. Hızla birkaç lokma yedi. Sonra devam etti:

“Sana anlattıklarım olayın sadece bir yönü. Bir de kadınlar, karılarımız var.

“Her şey bir peri masalı gibi başladı. Bir gün Dunia adında bir genç kızla tanıştım ve anında âşık oldum. Onu hemen Ramzi ile tanıştırdım. Kız onu zeki, komik, kültürlü buldu; Ramzi de ilk tanışmanın sonunda kulağıma eğilip ‘Onu elinden tut ve sakın bir daha bırakma!’ diye fısıldadı.

“Dört ay sonra Ramzi de yanıma gelip aradığı ikiz ruhu bulduğunu haber verdi. Akıl karıştırıcı bir rastlantı: O kızın da adı Dunia’ydı. Sanki kader bize bayağı bayağı göz kırpyordu. Düşünebiliyor musun? Ramzi ve benim adlarımız hemen hemen aynı, fakültedeki ilk günümüzden beri birbirimizden ayrılmadık, gece gündüz beraberiz ve birdenbire karşımıza adaş iki genç kız çıkıyor!

“Kızı, Dunia’yla ve benimle tanıştırdı. Oldukça güzel bir kızdı, sevimli görünüyordu, Ramzi’nin de ona âşık olduğu belliydi ve aynı gün evlenmeye karar verdik. Nikâhın birlikte kıyılması imkânsızdı, çünkü Dunia ve ben şeyhin önüne çıkarken, Ramzi ve onun Dunia’sı kilisede evlenmek zorundaydı – nikâhlarını öz dayısı olan Cebel piskoposu kıydı. Ama düğünü birlikte tertiplemeyi kararlaştırmıştık. Sen o sırada Fransa’ya gitmiştin, ama ortak arkadaşlarımızdan çoğu, Tania ile Murad, Albert ve Semiramis düğüne katıldılar.

“Ne yazık ki karılarımızın sadece isimleri aynıydı. Benimki Ramzi’nin benim için ne denli önemli olduğunu hemen anladı; beriki ise daha nikâhın ertesi günü arkadaşlığımızı kıskanmaya başladı. Ben bir şeyden ötürü kaygılanınca, benim Dunia’m ilk iş olarak ‘Ramzi ne düşünüyor?’ diye sorar ve onun tavsiyelerine kulak vermemi telkin ederdi. Onun gerçek bir arkadaş olduğunu, bu kadar şahsiyetli, zeki, bağlı bir ortağım olduğu için şanslı olduğumu hatırlatmak konusunda hiçbir fırsatı kaçırmazdı. Ona bakılacak olursa, Ramzi mükemmel bir adamdı. Aslında karımın başka bir erkek hakkında bu kadar iyi şeyler söylediğini duyunca benim kıskanmam gerekirdi, öyle değil mi?

“Ama tam aksine, Ramzi’nin karısı da ona durmadan benden kuşkulanmasını, uzak durmasını telkin ediyordu. Telefon etsem ve birkaç dakika konuşsak, benim söylediğim bir şeye gülse kadın ya doğrudan benim hakkımda, ya da başka bir bahaneyle olay çıkarıyordu. Gülünç, hatta hastalıklı bir durumdu. Hesapları daha sıkı denetlemesini istiyordu. Onun payına düşen tüm parayı vermediğime emindi.”

“Ramzi sonunda ona inandı mı yoksa?”

“Asla! Başlarda bana bunlardan hiç söz etmiyordu, kederliydi ve utanıyordu. Sonra bir gün anlatmaya değmeyecek önemsiz bir hadise yaşandı, ama karım ve ben bu insanın bizden ne kadar nefret ettiğini öyle anladık. Ertesi gün Ramzi be-

nim çalışma odama geldi, özür diledi ve karısının benim hakkımda çıkardığı olaylardan söz etti. Karısının bu tavrını izah edebilmek için, onun aile tarihinden, kendi kardeşleri tarafından dolandırılan babasından, kendi yeğenlerini soyup soğana çeviren amcasından söz etti; kısacası yaşanan bir dizi ihanet karısını da hastalık derecesinde kuşkucu yapmıştı. Ramzi zamanla kendini güvende hissedeceğinden ve tavrını değiştireceğinden emin olduğunu söyledi. Ben de 'Evet, tabii' dedim. Ama buna inanmıyordum, herhalde Ramzi de inanmıyordu."

"Herhalde acı çekiyordu."

"Çok feci! Konu benim için sadece bir tatsızlıktı; onun için günlük bir işkenceydi. Bir gün neredeyse ağlayarak bu evliliğin hayatındaki en kötü karar olduğunu söyledi. Bu kişinin kusurlarını zamanında göremediği için kendisine kızıyordu. O dönemde isim benzerliği ona Cennet'ten bir işaret gibi gelmişti, ama aslında Cehennem'in kurduğu bir tuzaktı.

"Ben evlilik konusunda açıkgozlülüğün fazla bir işe yaramadığını, bunun gözleri bağlı çekilen bir piyango olduğunu ve doğru veya yanlış numaranın çekildiğinin ancak sonradan anlaşıldığını söyleyerek onu avutmaya çalışıyordum. Bunu sadece avutmak için de söylemiyordum, samimi olarak böyle düşünüyorum. Düğünden önce damatla gelinin hiç karşılaşmadığı, hayatlarını birleştirmeden önce baş başa kalma imkânını bile bulamadıkları geleneksel çevrelerde evlilik yemek sonunda ikram edilen Çin kurabiyelerine benzer. Birini tesadüfen seçersen, içindeki kâğıdı açarsın ve o da sana geleceğini söyler.

"Daha gelişmiş çevrelerde tanışılır; kâğıt üstünde birbirinin değerini ölçme fırsatı vardır. Ama fiiliyatta hemen hemen aynı ölçüde yanılma payı bulunur. Çünkü evlilik belalı bir kurumdur.

"Yaklaşık çeyrek yüzyıldır sevdiğim ve beni seven bir kadınla yaşadığım için bunları söylemek belki bana düşmez.

Ama evliliğin belalı bir kurum olduğuna inanmaya devam ediyorum. Düğünden önce her adam dikkatlidir, naziktir; göz koydukları genç kıza 'kendi' karıları oluncaya kadar prenses gibi davranırlar; sonra hızla birer zorbaya dönüşürler, ona hizmetçi gibi davranırlar, tepeden tırnağa değişirler ve toplum da bu konuda onları yüreklendirir. Düğünden öncesi oyun mevsimidir; sonra ciddi ve karanlık ve üzücü şeyler başlar.

"Kadınlar tarafında da manzara daha parlak değildir. Kapılanacak bir yer aradıkları sürece şeker gibidirler. Tatlı, uzlaşmacı, birlikte yaşamaktan zevk alınacak insanlar olurlar – damat adayı evlenme kararını verinceye kadar, onu rahatlatmak için gereken her şey yapılır. Kadınlar o ana dek gizlemeye çalıştıkları gerçek tabiatlarını ancak düğünden sonra açığa çıkarırlar.

"Kadınlardaki dönüşümün erkeklerdeki kadar kaba ve sistemli olmaması, onları bir nebze aklar. Halbuki erkek tarafında, sevgili ile koca arasındaki fark, köpek ve kurt arasındaki kadar büyüktür. Düğünden önce hepimizde biraz köpeklik, düğünden sonra ise kurtluk vardır. Başkalaşım farklı derecelerde gerçekleşir belki, ama ondan tamamen kurtulmak çok zordur. Bazı çevreler açısından bu dönüşüm, ergenlikten yetişkinliğe geçiş kadar doğal kabul edilir.

"Kadınlarda geçiş bu kadar keskin olmaz. Ya gerçekten sevgi dolu ya da kötü oyuncu olduklarından ötürü pek çok kadın köklü bir değişim geçirmez ve gerçek tabiatını erkek söz kesmeden önce ele verir. Ramzi'nin karısı kesinlikle bu kategoriye dahil değildi. Tatlı, uysal, nazik görünerek, bana bir ağabey, Dünya'ya ise bir abla gibi davranarak oyununu nikâha kadar gizlemeyi becerdi. Sonra, artık daha fazla dayanamayıp nikâhın ertesi gününden itibaren zehrini saçmaya başladı. Arkadaşımız durumun farkına vardığında iş işten geçmişti."

"Boşanabilirdi."

“Yapması gereken buydu ve aynı aksilik benim başıma gelse mutlaka boşanırdım. Ama siz Hristiyanlarda boşanmanın bizdekinden daha karmaşık bir mesele olması bir yana, Ramzi buna ilkesel olarak karşıydı. Bunu birçok kez konuştuk... Karısının değişeceği fikrine tutunmayı tercih ediyordu. Bana durmadan, karısının kendisini emniyette, güven içinde hissetmeye ihtiyaç duyduğunu, onun etrafında düzelmesine yardımcı olacak bir ortam yaratmanın kendi görevi olduğunu söylüyordu.

“Sonra çocuklar doğdu: İki erkek ve bir kız. Doğum büyük bir mutluluk kaynağıdır. Ramzi kendisini mutlu olduğuna ikna etmeye uğraşıyordu. Ve anneliğin karısını ilk tanıdığı anda algıladığı tüm sevgi ve şefkatin yeniden serpilmesini sağlayacağı düşüncesine yapışıyordu. Ben de ona karşı çıkmaktan kaçınıyordum – neye yarayacaktı ki? Ama o kadından da her türlü bela ve alçaklıktan başka bir şey beklemiyordum.

“Yanılmamıştım. Sabotaj çalışması tüm hızıyla devam etti. Kocasının işitmek istemediği yalanları çocuklarına yutturuyordu. ‘Babanız, ortağı tarafından dolandırılan saf bir adam.’ Günbegün, yılbeyıl zerk edilen zehir sonunda istenen etkiyi yarattı. Ailelerimiz ne zaman bir araya gelse bunu fark ediyordum. Ramzi her zamanki gibi sevgi doluydu, karısı rol yapıyordu, ama çocuklar hislerini gizlemeyi bilmiyorlardı. Onların davranışlarından, kadının hakkımda neler anlatmış olabileceğini kestiriyordum. Çocukları kucağıma almaya çalışsam, geri çekiliyorlardı. Dört yaşlarında da böyleydiler, on yaşlarında da. Hem üzücü hem de gülünç bir durumdu bu.

“Ama en kötüsü, kadının çocukların kafasına babaları ve benim tarafımdan yaratılmış firmayla ilgili soktuğu yalanlardı. Biz bir imparatorluk kurmuştuk ve çocuklarımız da onun mirasçıları olacaklardı. Ama babalarının kullanıldığı, sömürüldüğü, soyulduğu fikrini çocuklara öyle bir aşıladı ki, yaptığımız her şeyden nefret ederek büyüdüler. Sonuç: Hiçbiri inşaat mühendisliği veya mimarlık okumak ve bizimle çalışmak istemedi.

“Anne bir gün ağır bir hastalığa yakalanınca işler iyice sarpa sardı. Çok saldırgan bir kanser türüydü ve kadını bir buçuk yılda götürdü. Hastalık onu iyice kindar, iyice hırçın yapmıştı. Ramzi onunla fedakârca ilgilense de, kadın onu iğnelemeye hiç ara vermiyordu. Kadına göre, Ramzi onu hiçbir zaman sevmemiş, önceliği hep firmasına ve bana, ortağına vererek, karısını ve çocuklarını ihmal etmişti.

“Çok hasta olduğu ve feci acı çektiği için, haliyle kocası bu söylediklerine itiraz etmiyordu. Onu yatıştırmak için işlerle daha az ilgileneceğine ve ailesine daha çok zaman ayıracağına söz veriyordu. O dönemde on üç, on altı ve on yedi yaşlarında olan çocuklar bütün bunları duyuyor, annelerini bir kurban, babalarını ise buz gibi bir canavar olarak görüyorlardı.

“Sonunda zavallı kadın öldü. Daha kırk veya kırk bir yaşındaydı. Çocuklar tüm acılarını babalarından nefrete dönüştürdüler; bunu annelerinin anısına sadakatin en doğal ifadesi gibi algılıyorlardı. Sonunda her üçü de evi terk etti. Şimdi ABD’de; kız New Jersey’de, erkeklerden biri Kuzey Carolina’da, diğersinin nerede olduğunu bilmiyorum. Yıllardır babalarıyla hiçbir ilişkileri kalmadı. Ona adreslerini verdiklerinden bile emin değilim.

“Ramzi’nin niye dünyadan el etek çektiğini öğrenmek istiyordun, değil mi? İşte benim izahım bu. Ayrıca mistik bir kriz geçirmiş de olabilir, ama yaşadığı aile trajedisinde dürrüst bir insanı her şeyi bırakıp manastıra kapanma kararı almaya itecek her şey vardı zaten.”

“Gideli çok mu oldu?”

“Büroya en son geçen yıl şubat ayında geldi.”

“On dört ay olmuş demek.”

“Bana on dört yıl gibi geliyor.”

“O zamandan beri gördün mü onu?”

“Bir tek kez. O da...”

Ramiz birden sustu ve saatine baktı.

“Üç buçuk olmuş bile! Zamanın nasıl geçtiğini fark etmemişim. Ondan söz ederken çenem nasıl da düşüyor!

“Uçağın saat kaçta?”

“İstedüğimiz saatte. Uçak benim, mürettebat da *stand-by* durumunda, benden haber bekliyor.”

Birden geniş bir gülümseme tüm yüzünü kapladı.

“Aklıma mükemmel bir fikir geldi. Sen de benimle Amman’a geliyorsun!”

“Teklifin için teşekkürler, ama mümkün değil.”

“Adam, işi başından aşkın patron numaralarından vazgeçelim! Sen ve ben yirmi yıldır ilk kez birlikteyiz ve gençliğimizde yaptığımız gibi sohbet ediyoruz. Kutsanmış bir an bu, elimizden kaçıp gitmesine izin vermeyelim. Senin daha söyleyecek bin bir şeyin vardır, benim de öyle. Eskiden olduğumuz gibi yapalım! Randevu almaya, ajandaları açıp bakmaya gerek yoktu. Sen balkonun altından geçerdin, korna çalardın, ben inerdim, ya kahveye ya sinemaya ya da Murad’lara giderdik. Bir seferlik kuralları unutalım, yaşlarımızı unutalım. O zamanki gibi yapalım! Şimdi öğle yemeğindeyiz. Yemeğin sonunda ben sana ‘Bana gel, geceyi birlikte geçirelim, sana karımı tanıştırayım, yarın da buraya geri getiririm’ diyorum. Ayağa kalkıyorum, sen de kalkıyorsun ve hop, gidiyoruz! Pasaportun yanında mı?”

“Alışkanlık oldu, hep cebimde taşıyorum.”

“Peki akşam alman gereken ilaçlar var mı?”

Adam baktı, ilaçları yanındaydı.

Ramiz “Mükemmel, geri kalanın önemi yok zaten” diye kestirip attı: “Gidebiliriz.”

“Ama yanımda ne temiz gömlek ne de diş fırçam var.”

“Onu hiç kafaya takma, ben hallederim. Haydi gidelim.”

Bu sözlerin ardından iki elini masaya dayayıp ayağa kalktı ve Adam da üç saniye sonra onu izledi.

Uzaktan bakıldığında Ramiz'in uçağı normal bir havayolları uçağını andırıyordu. Metalik renkli Mercedes havaalanının tüm kontrol noktalarını geçip, merdivenin dibine kadar yanaştı. Uçağın üzerinde şirketin logosu vardı: Dünyanın bu bölümündeki en büyük inşaat şirketlerinden biri olan *Ramzi Ramez Works*'ün iki kurucusunun adlarının Arapçadaki baş harflerinin stilize şekli olan çift hilal.

İçeride pencereler olmasa insan uçakta olduğunu çok geçmeden unuturdu. Bir çalışma odası, bir yatak odası ve kolayca yemek salonuna dönüştürülebilen bir oturma salonu vardı. Olası yolcular için ayrılmış ve normal bir havayolları uçağında altmış kişi yerleştirilebilecek bölüme yirmi yolcu koltuğu konmuştu.

İki arkadaş yerlerine oturur oturmaz bir güvenlik subayı uçağa bindi. Pasaportlarına hızla göz attı, başını salladı ve iyi yolculuklar diledi. Sonra aşağı indi, uçağın kapısı kapandı. Bir kabin görevlisi yolcuların kemerlerini bağlayıp bağlamadıklarını denetlemeye geldi. Daha sonra patronunun işaretiyle iki Türk kahvesi ve beraberinde bir tepsi Doğu şekerlemesi getirdi.

"Kahvene şeker ister misin?"

Adam cevap vermeden önce, gözlerini şekerleme tepsisine dikip uzun uzun baktı:

“Hayır teşekkür ederim, şeker almayayım.”

Sahte bir suçluluk ifadesiyle birbirlerine gülümsediler. Her biri seçtiği şekerlemeyi dilinin üzerine yerleştirip, koltuğuna gömülerek tadını çıkardı.

“Şeker almalıyım...” diye yineledi Ramiz, keyifle gülererek.

Adam son lokmasını da yuttuktan sonra arkadaşına, “İnsan zengin olunca neler hissediyor?” diye sordu.

“Sen de yoksul değilsin bildiğim kadarıyla!”

“Hayır, yoksul değilim. Ama profesör maaşımla Paris-Amman uçak biletini ancak turistik sınıfta alabilirim. Dikkat et, şikâyetçi değilim, ihtiyaçlarımı karşılayabiliyorum, fazlasını da istemiyorum. Ama seçtiğim meslek gereği zaten asla zengin olamam.”

Ramiz bu noktaya dek belki bir parça rahatsız da olsa gülümsemekle yetinmişti. Ama birden yüzü karardı. Arkadaşının sorusunu, soru biçiminde tonlamadan yinelemeye başladı.

“İnsan zengin olunca neler hissediyor... Firmamızın iddiasını başardığını, giderek daha çok para kazanmaya başladığını ve artık zengin olduğumu anladığım gün, şöyle hissettim...”

Sececeği kelimeler konusunda tereddüt eder gibiydi.

“Haysiyetimin yarısını kurtardığımı hissettim.”

Anlaşılmaz ve beklenmedik bir cümleydi. Adam tam ondan düşüncesini biraz daha açmasını istemeye hazırlanıyordu ki arkadaşının birdenbire çok duygulandığını fark etti ve ona kendini toparlaması için biraz zaman bırakmaya karar verdi.

Ramiz birkaç yudum kahve içtikten sonra konuştu:

“Yıllardır her sabah iki zıt duyguyla uyanıyorum: Sevinç ve hüznün. Mesleğimde başarılı olmanın, çok para kazanmış

olmanın, güzel bir eve ve mutlu bir aile yaşamına sahip olmanın sevinci. Ama aynı zamanda halkımın uçurumun dibinde olduğunu görmenin hüznü. Benim dilimi konuşanlar, dinime inananlar her yerde gözden düştüler ve genellikle onlardan nefret ediliyor. Ben doğuştan mağlup bir medeniyete aidim ve eğer kendimi inkâr etmeyeceksem alnımda bu lekeyle yaşamaya mahkûmum.”

Sessizlik. Adam bir şey söylemeyince, arkadaşı daha da ileri gitti.

“Söz konusu olan, sadece ait olduğum toplulukla dayanışma veya empati duygusu değil. Ben kendimi de aşağılanmış, bizzat aşağılanmış hissediyorum.

“Avrupa’ya seyahat ettiğimde tüm zengin insanlara yapıldığı gibi bana da saygılı davranılıyor. İnsanlar bana gülümsüyor, kapıları eğilerek açıyorlar, satın almak istediğim her şeyi satıyorlar. Ama içlerinden beni aşağılıyor ve benden nefret ediyorlar. Onların gözünde zengin olmuş bir barbarın başka bir şey değilim. Sırtımda en güzel İtalyan kostümü de olsa, manevi bakımdan onların gözünde bir baldırı çıplağım. Niçin? Çünkü yenilmiş bir halka, mağlup bir medeniyete aidim. Tarihin pek esirgemediği Asya, Afrika veya Latin Amerika’da bunu çok daha az hissediyorum. Ama Avrupa’da hissediyorum. Sen hissetmiyor musun?”

Adam hazırlıksız yakalanmıştı.

Fazla bozuntuya vermeden, “Belki, bazen” dedi.

“Paris’te kamuya açık bir alanda Arapça konuşurken kendiliğinden sesini alçaltma eğilimi duymuyor musun?”

“Kuşkusuz.”

“Bir de diğer yabancılara bak! İngilizlerle Amerikalıları bir kenara bırak, İtalyanlara, İspanyollara, Ruslara bak. Onlar düşmanca veya ayıplayan bir bakışla karşılaşma korkusu yaşamıyorlar. Belki de ben abartıyorum. Ama hissettiğim bu. Dünyanın en zengin adamı da olsam, bu değişmez.”

Yine uzun bir sessizlik. Ramiz pencereden bulutları seyrediyordu. Adam da seyretmeye başladı. Kabin görevlisi yaklaştı. Patronunun bir işaretiyle şekerleme tepsisini alıp götürdü ve birkaç saniye sonra bir meyve tepsisiyle geldi.

Ramiz biraz böbürlenerek, "Bu beyaz kayısıları biliyor musun?" diye sordu.

En etlilerinden birini seçti; meyvenin rengi o kadar açık bir sarıydı ki gerçekten de beyaz gibi görünüyordu. Adam kendisine uzatılan kayısyı yavaşça, gözlerini yumarak ısırdı.

"Nefis! Daha önce hiç yememiştim."

"O kadar az yetiştiriyor ki asla piyasaya sürülmüyor. Bana Şam yakınındaki küçük bir köyden özel olarak geliyor."

"Böyle bir tadın varlığından bile haberdar değildim."

"Beğendiğine sevindim. Benim en sevdiğim meyve. Ramzi de çıldırıyordu bunlara. Her yıl ona iki sandık göndermeyi âdet edinmiştim. Bundan böyle sana göndereceğim!"

İbadet eder gibi sulu meyvelerden birer tane daha yediler. Sonra birer tane daha. Ama kaybettikleri arkadaşlarının anısı keyiflerini kaçırmıştı.

Bir süre sonra, Adam, "Demek gidip gördün onu..." dedi.

Ramiz'in cevabı uzun bir iç çekişle geldi, ardından defalarca başını salladı.

"Evet, gidip gördüm. Sağlam kanıtlar ileri sürersem, onu geri dönmeye ikna edebileceğimden emindim. Arkadaşlığımız, birçoklarının aksine, suskunluk, yalan veya körlük üzerine kurulu değildi. Hep tartışmış, ama birbirimizin fikirlerine de saygı göstermiştik. O gün de aynı şeyin yaşanacağını, bana kaygılarını anlatacağını, onu rahatlatmaya, kafasındaki kuşkuları gidermeye uğraşacağımı ve sonunda bana bir geri dönüş tarihi, en azından bir söz vereceğini düşünüyordum.

"Ama yanıldığımı çok geçmeden anladım. Onu keşiş kıyafeti içinde gördüğüm anda elim kolum bağlandı. Ben Müslüman bir mühendis olarak Hristiyan bir keşişi sivil yaşama geri

dönmeye ikna edecek hangi gerekçeleri bulabilirdim? İlahiyattan hiç anlamam ve firmamızın karşılaştığı zorluklardan veya başka herhangi bir sorundan söz etmek de gülünç geliyordu. Birdenbire metnini unutan bir oyuncu gibi bana da trak gelmişti. Beceriksizce beylik cümleleri sıralamaya başladım. 'İyi misin Ramzi?' 'Evet, iyiyim, teşekkür ederim.' 'Bir eksiğin var mı?' 'Hayır, istediğim her şeye sahibim.' 'Sana iyi davranıyorlar mı?' 'Ramiz ben hapiste değilim, manastırdayım ve kendi isteğimle buradayım.' Özür diledim. Gerçekten de kendimi bir cezaevinin görüşme odasında gibi hissetmiştim. Durumu kurtarmaya çalıştım. 'Burada, keşişlerin arasında sürdürdüğün yaşantı beklentilerine uygun mu demek istemiştin.' Cevap verdi: 'Evet! Tefekküre; dua etmeye ve düşünmeye vakit ayırabileceğim basit bir yaşam istiyordum. Burada da tam bunu buldum.' Şirkette olup bitenlerden kendisini haberdar etmemi isteyip istemediğini sordum, hayır dedi. Çocuklarından haber alıp almadığını sordum, hayır dedi. Ziyaretine gelmemin onu rahatsız edip etmediğini sordum, hayır dedi – ama iki saniye duraksadıktan sonra. O zaman gidişimden pek memnun kalmadığını anladım. Ayağa kalktım. O da kalktı. Karşımdaki bir yabancıymış gibi elini sıktım. Benim için dua edeceğini söyledi.

"Çıktım, arabamın yanına indim, arka koltuğa oturdum ve babamın ölümünden beri hiç yapmadığım gibi ağlamaya başladım. Şoförüm dikiz aynasından bana bakıyordu, ama onun ne düşündüğü umurumda bile değildi, kendimi tutmadım, gözyaşlarımın akmasına engel olmadım. Ramzi benim için kardeşten daha ileriydi ve birdenbire, hiçbir sebep yokken bir yabancı olmuştu. İşte bir zamanlar 'ayrılmaz ikilî' denen adamların hüznünlü hikâyesi böyle!"

"Onu ziyarete gitmemi tavsiye etmiyor musun?"

"Hayır, kesinlikle bunu söylemiyorum. Teması sürdürmek gerek. Benim karşımda tetikteydi, onu önceki yaşamına geri döndürmek için baskı yapacağımdan korkuyordu. Üste-

lik bu... dönüşümünden hemen sonraydı, çok erkendi daha, biraz beklesem daha iyi ederdim. Şimdi aradan bir yıl geçti, belki bir arkadaşını görmek isteyecektir.”

“Önümüzdeki günlerde oraya gitmeye gayret edeceğim. Aslında kafamda bir tasarı var. Sana tam bundan söz edecektim ki konuşma başka yerlere kaydı. Eski arkadaşlar arasında bir buluşma toplantısı düzenlemeye çalışıyorum.”

Ramiz koltuğundan sıçradı.

“Ne harika bir fikir! Çok uzun zamandır bunu düşünüyorum. O akşam toplantılarında kendimi öyle iyi hissedirdim ki! Tartışmalarımızı, görüşmelerimizi hâlâ hatırlıyorum. Grup dağılıp gidince başka hiçbir şeyle avunamadım. Bir arkadaş grubunun sıcaklığının yerini hiçbir şey alamaz. Ne iş, ne para, ne aile yaşamı, hiçbir şey. Arkadaşların buluşup fikirlerini, düşlerini, yemeklerini paylaştıkları o anların yerini hiçbir şey tutamaz. Her halükârda benim buna ihtiyacım var. Ben belki iflah olmaz bir nostaljiğim, ruhumda yetişkinler dünyasını asla kabullenemeyen bir çocuk var, ama böyleyim işte. Ramzi ile birlikte aradığımız buydu zaten: Yaşamın her evresinde devam edecek ve hem iş yaşamında hem özel yaşamda var olacak bir gençlik arkadaşlığı... Buna yıllarca sahip olduk ve çok faydasını gördük. Sonra yitirdik...”

Yüzü yeniden kararmaya başladı, ama kendini çabuk toparladı.

“Bana güvenebileceğini söylememe bile gerek yok, toplantının yerini ve tarihini bildirirken yeterli, gelirim. Dünyanın öbür ucunda bile olsam gelirim. Buna karşılık, Ramzi’yi manastırından ayrılıp bize katılmaya ikna etmeyi umuyorsan, hayal kırıklığına hazır ol. Tabii bu son aylarda ciddi bir değişim geçirmemişse...”

“Senin anlattıklarına bakılacak olursa, davayı kaybettik sayılır. Yine de onu ziyaret edeceğim. Davet de edeceğim, bakalım nasıl bir tepki verecek.”

“Başka kimi davet etmeyi düşünüyorsun?”

“ABD’deki Albert’e ve Brezilya’daki Naim’e yazdım. Tabii sen, ben, Tania ve Semi varız. Ramzi’nin dışında, Bilal’in kardeşi Nidal’e de haber vermeyi düşünmüştüm.”

Adam, Ramiz bir tepki verecek mi diye bekliyordu, ama beriki başını belli belirsiz sallamakla yetindi. O zaman daha doğrudan sordu:

“Nidal’i davet etmek sence iyi bir fikir mi?”

Ramiz cevap vermeden önce duraksar gibi oldu, sonra yüzünde razı olduğunu gösteren bir ifade belirdi.

“Evet, niye olmasın, onu da davet et!”

“Pek sevinmedin.”

“Hayır, sevinmedim. Ama karşı da değilim.”

Biraz düşündü.

“Sana ne düşündüğümü söyleyeyim. Onun gibi radikal militanlar bir gün mutlaka zalime dönüşürler. Ama bugün bizim ülkelerimizin çoğunda baskıya uğruyorlar, Batı’da da şeytanlaştırılıyorlar. Bir gün kendisinin de zorbalık yapacağını kesin olarak bildiğin bir mazlumu savunmak ister misin? Benim çözümleyemediğim bir ikilem bu... Onu davet etmeyi düşünüyorsan et, niye olmasın?”

Omuz silkti ve bir an bekledikten sonra ekledi: “Başka kimi düşündün?”

“Arkadaşlarımızın eşleriyle birlikte gelmeleri iyi olurdu. Belki bizim muharip gazi hikâyelerimizi dinlerken sıkılırlar, ama bunun arada bağlar kurulmasına faydası olur. Her halükârda umarım senin eşin gelir.”

“Amman’a vardığımızda onu davet etme işini sana bırakıyorum. Çok sevineceğine eminim.”

“Eşim Dolores’in bize katılabileceğine ben o kadar emin değilim. Sabahtan akşama çalışıyor.”

“Fransız mı?”

“Hayır, Arjantinli. Ama yirmi yıldır Fransa’da yaşıyor.”

“Naim de bir Brezilyalı’yla evlenmiştir herhalde.”

“Hiçbir fikrim yok. Evlendiğini ve üniversite çağında çocukları olduğunu biliyorum. Ama karısının kim olduğunu hiç bilmiyorum. Adını söylemişse bile aklımda tutamadım.”

“Ne söylediğinin farkında mısın? Sen ve Naim kardeş gibiydiniz ve bugün karısının adını bile bilmiyorsun. Bu sabaha kadar benim karımın adını da bilmiyordun, ben de seninkinin. Bu tür şeyler beni üzüyor, midemi bulandırıyor. Bana öyle geliyor ki hepimiz birbirimize ihanet ettik.”

“Haklısın. Ama savaş ve dört bir tarafa dağılma gibi mazeretlerimiz var.”

“Her zaman mazeret bulunur. Arkadaşlığa azıcık değer verseydik, geçen çeyrek yüzyılda bir araya gelmek için fırsat yaratmaya çalışırdık. Ben başkalarını değil kendimi ayıplıyorum. Hiç durmadan dünyayı dolaşıyorum, pekâlâ bir yerküre üzerine arkadaşlarımın adlarının yazılı olduğu iğneler yerleştirip çeşitli yolculuklar sırasında onlara uğrayabilirdim. Haydi bakalım, yapacağım bunu, hiçbir zaman geç kalınmış sayılmaz. Sen Paris’tesin, Naim Brezilya’da. Sao Paulo’da mı, Rio’da mı?”

“Sao Paulo’da.”

“Peki Albert?”

“Indianapolis’te, bir *think tank* için çalışıyor.”

“Şimdi sen söyleyince hatırladım, bana bunu anlatmışlardı. Bayağı da nüfuz sahibiymiş.”

“Olabilir. Her halükârda, akademik çevrelerde büyük itibarı var.”

“Şaşırmadım. Daha üniversitedeyken de akıllı başında, zeki ve hayal gücü kuvvetli bir insandı. Sessiz ve içine kapalı olduğu için, çoğu kişi bunun farkına varmıyordu. Özgürleşip kendini geliştirmek için ta ABD’ye kadar gitmesi gerekti demek ki. Onunla temasın var mı?”

“Evet, zaman zaman yazıyoruz. Gerçekten de çoğu zaman zekice, insanı şaşırtan şeyler söylüyor. Buna karşılık özel yaşamı hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Bir karısı ve çocukları var mı, onu bile bilmiyorum.”

“Bundan kuşkuluyum.”

“Niye öyle söyledin?”

Ramiz duraksar gibi oldu. Ama Adam’ın ısrarlı ve şaşkın bakışları karşısında sonunda konuştu.

“Bir gün sadece üçümüz, Albert, Ramzi ve ben vardık. Albert her zamanki gibi, sivri burnu ve alaycı sırıtışıyla sessizdi. Bir kızıdan söz ediyorduk. Ben onu baştan çıkarıcı, Ramzi ise kasıtlı buluyordu, veya bunun tam tersiydi. Çocuk gevezelikleri işte... Birden Albert dedi ki: ‘Sizin ikinizin bir çift olduğunu düşünen insanlar var, ama benden kimse kuşkulanmıyor. Çok komik değil mi?’ Arkadaşımızın bize en gizli sırrını açtığını anlamamız birkaç saniyemizi aldı. Suç ortaklığını içeren gülümsemelerle bakiştık. Sonra Albert Fransızca olarak, ‘Bunu barbarlara anlatmayın!’ dedi. Biz de başımızı sallayıp, merak etmemesini belirttik.

“Ramzi ve ben baş başa kaldığımızda, bunu ‘barbar’ olsun olmasın hiç kimseye anlatmamaya ant içtik. Konuyu açtığım ilk kişinin. Bu anlamda önyargıların olmadığını biliyorum veya evvelden vardıysa bile Avrupa’da yaşadığından beri silinmişlerdir. Sanırım o da, Amerika’da bunca yıl geçirdikten sonra artık kendini eskiden yaptığı gibi gizlemiyor. Her şeye karşın, konuyu kendin açma, bundan söz edip etmeme özgürlüğünü ona bırak.”

Belki biraz şaşıran, ama kesinlikle incinen Adam, “Hayret, sırrını bana hiç açmadı. Sence beni de ‘barbar’ kategorisine mi sokuyordu?” dedi.

“Hayır, kesinlikle değil, seni çok seviyordu, muhtemelen onun en yakın arkadaşıydın. Bence sırrını hiç kimseye açmıyordu ve bizim yanımızda da bir anlık boş bulunmuş,

o cümle ağzından kaçırvermişti. Bir kez söyledikten sonra da geri almasına imkân yoktu, o da işi laubaliliğe vurmuştu. Gülümsüyordu, ama zorlama bir gülümsemediydi. Herhalde boş bulunduğu için kendine kızıyordu. Ama kendini yiyip bitirmesine gerek yoktu. Ona asla ihanet etmedik, aksine arkadaşlık bağımız daha da güçlendi.”

Adam pencereden dışarı baktı. Artık geceden başka bir şey görülüyordu. Belli belirsiz son bir ışıltı kalmıştı. Saatine baktı.

“Birazdan sekiz olacak.”

“Yarım saate kalmaz Amman’a ineriz. Bir viski içer misin?”

“Hayır, teşekkürler. Belki son bir kahve.”

Kabin görevlisi yaklaştı, siparişi aldı. Sonra dumanı üstünde bir fincan, buz dolu bir bardak ve yoğun is kokulu bir şişe viskiyle geri geldi.

Ramiz, “Demek buluşmada on kişi kadar olacağız” dedi, bu tasarıyla yakından ilgilendiği belliydi. “Peki, ne yapacağız? Bir ziyafet mi? Tören mi? Seminer mi?”

“Nihai şeklini henüz düşünmedim. Şu ana dek arkadaşların gerçekten isteyip istemediklerini ve aradan geçen onca yılın ardından bunun onlar için bir anlam ifade edip etmediğini anlamak üzere, buluşma fikrini ortaya atmakla yetindim. Şu ana dek tepkiler olumlu, ama henüz bir adım atmadık.”

“İnsanları dünyanın dört köşesinden bir buluşma yemeği ve sade kahve için getirtemezsin. Başka şeyler de olmalı.”

“Haklısın, ama ne? Kendi payıma organizatörlük yeteneğim hiç yok.”

“Senin rolün organizatörlük değil Adam. Bir üniversite profesörü, bir entelektüelsin, senin rolün düşünmek ve bizim de düşünmemize yardım etmek. Lojistiği unut! Murad’ın ve fatını unut! Hatta buluşma konusunu bile unut!”

“Ama buluşma, tasarının başlangıç noktası.”

“Başlangıç noktasını unut! Başlamak için her zaman bir bahane gerekir, ama bahaneye fazla takılıp kalırsan işin özünü kaçırsın.”

“Sence işin özü ne?”

“İşin özü, çok belalı bir yüzyıl tamamlandı ve daha da belalı geçeceği anlaşılan bir yenisi başlıyor; ben, hakkımızda nasıl bir ferman verileceğini bilmek istiyorum.”

“Eski arkadaşlarımızın bunu sana söyleyebileceklerini mi sanıyorsun?”

“Belki evet, belki hayır, ama bunları birisiyle konuşmaya ihtiyacım var. Tercihen de yakınlık duyduğum, empatiye ve belirli bir düşünme kapasitesine sahip insanlarla. Zaten bizim öğrenci grubumuzda beni en çok cezbeden buydu. Siyasi fikirler değildi. O dönemde hepimiz Marksist olduğumuzu söylüyorduk, çünkü devrin havası öyleydi. Ama ben, diyalektik materyalizmden, sınıf mücadelesinden veya demokratik merkezîyetçilikten hiçbir zaman bir şey anlamadım. Okuduklarımı veya okuyanlardan duyduklarımı papağan gibi tekrarlıyordum. Kendime solcu dememin sebebi, yoksulların ve ezilenlerin durumuna kayıtsız kalmamamdı. O kadar. Bizim gruba dahil olmamın sebebi de, oradaki insanların sadece kendi küçük yaşamlarıyla değil uçsuz bucaksız dünya ile ilgilenmeleriydi. Vietnam’dan, Şili’den, Yunanistan’dan ve Endonezya’dan söz ediyorlardı. Edebiyata, müziğe, felsefeye ve fikir tartışmalarına tutkuyla bağlıydılar. O sırada bütün insanların benzer kaygıları geniş ölçüde paylaştıklarını düşünülebilir. Ama bizim gençlik dönemimizde bu tarz topluluklara seyrek rastlanırdı, günümüzde ise iyice azaldılar. Yirmi yılı aşkın bir süredir iş veya sosyete toplantılarından başka bir şeye katılmıyorum. İnsanların çoğu, beşikten mezara kadar tüm ömürlerini dünya nereye gidiyor ve bizi nasıl bir gelecek bekliyor sorularına hiç vakit ayırmadan geçiriyorlar.

“Sana bu söylediğimi, bir gün Ramzi bana kelimesi kelimesine söylemişti. O dönemde, aklında nasıl bir kararın olgunlaşmakta olduğundan habersiz, ona hak vermiştim. Ben dünyadan asla kendi isteğimle el etek çekmem, altüstlükler beni ürkütmekten çok büyülüyor. Ama en azından bir noktada onunla tamamen aynı fikirdeyim: Öze ilişkin soruları sorabilmek için bazen günlük hayatın üzerine çıkmak gerek. Arkadaşlarımızın hiç işitilmemiş gerçekleri gözlerimin önüne sermelerini beklemiyorum, ama katettikleri yolları anlatmalarını, yüksek sesle düşünmelerini, umutlarını ve sıkıntılarını ifade etmelerini duyabilmek için sabırsızlanıyorum. İki bin bir! Yılları numaralandırmanın bir insan icadı olduğunu biliyorum, ama böylesine simgesel bir sayı taşıyan bir yıl durup düşünmek için iyi bir fırsat oluşturuyor. Sence de öyle değil mi?”

Adam’ın yüzüne geniş bir gülümseme yayıldı. Arkadaşı ona kuşku dolu bir bakış attı.

“Söylediklerimde bu kadar komik olan ne var?”

“Dün sabahtan beri Ramzi’yi görmeye gittiğimde ona ne diyeceğimi arıyordum. Sen şimdi bana cevabı verdin. Biraz önce attığın nutku ona aynen tekrarlayacağım. Onu arkadaşlar arası bir yemeğe davet edersem gelmeyeceği kesin. Ama burada bir tür inzivaya çekilip birlikte düşünmek söz konusu...”

Ramiz de güldü.

“Dene tabii ki, ama ben yine de şüpheliyim.”

“Her halükârda oynanabilecek tek koz bu.”

“Onu ikna etmeyi başarırsan sana böyle bir uçak hediye edeceğim.”

“Hayır, teşekkür ederim, böyle bir hediyeyi ne yapacağımı bilemem.”

“O zaman bir araba...”

“Bu daha mantıklı!”

“Hangi marka?”

“Hayır Ramiz, şaka yapıyorum, ne özel uçağa ne de arabaya ihtiyacım var. Paris’te ya yayan ya da metroyla veya taksiyle, otobüsle dolaşıyorum. Hatta bazen bisiklete biniyorum. Buna karşılık...”

“Evet, söyle!”

“Buna karşılık, bana her yıl iki sandık beyaz kayısı yollama sözünü tutarsan...”

“Bu sözü zaten verdim.”

“Ve buna bir sandık Mısır mangosu, hani şu uzun ve eti pas renginde olan cinsinden...”

“Kabul!”

“Bir sandık papaya ve bir sandık da *Mağrib* portakalı eklersen...”

“Biraz da hurma herhalde...”

“Hayır, hurmayı Paris’te bulabiliyorum artık.”

“Benim göndereceğim gibisini bulamazsın.”

Tepside iki kayısı kalmıştı. Arkadaşlar birer kayısı alıp ağır ağır tadını çıkardılar.

Uçak yavaşça Amman'a indi. Merdivenin dibine yanaşan bir cip işadamını ve konuğunu alıp son hızla antik Philadelphia'nın sit alanını çevreleyen yirmi tepeden birine doğru götürdü.

Adam'ın herhalde tahmin ettiği gibi, Ramiz'in konutu etraftaki çoraklıktan net bir biçimde ayrılan yemyeşil bir bahçenin ortasına beyaz taştan yapılmış, üç katlı görkemli bir binaydı. Araba yaklaşırken parmaklık açıldı ve araç hiç yavaşlamadan bahçeye girdi.

İki arkadaş yere ayak bastıklarında bekçilerden, bahçıvanlardan, hizmetçilerden oluşan bir kalabalık etraflarını sardı. Hoş geldiniz sözleri eşliğinde kapılar açıldı.

Çok geçmeden Ramiz'in karısı Dunia da sarı ipliklerle işlenmiş gri bir entariyle onları karşılamaya geldi.

Konuğu selamlayıp kocasını öptükten sonra hafif bir endişeyle sordu:

"Lina sizinle birlikte dönmedi mi?"

"Hayır orada kaldı, katılması gereken bir akşam yemeği vardı. Arkadaşımızı geri götürdüğümde onu da alıp geleceğim."

Dunia Adam'a döndü.

"Bu ailede başkalarının arabaya bindiği gibi uçağa biniliyor. İnsan kendini Teksas'ta sanacak!"

Ama konuğun dikkatini başka bir şey çekmişti.

“Yanlış anlamadıysam, telefonu açan ve senin asistanın olduğunu söyleyen o tatlı hanım aslında senin kızın, kızınız!” Anne ile baba gülümsediler.

“Bu onun âdetidir” dedi Dunia; “asistanlık rolünü yaparken asla onun kızı olduğunu söylemez.”

“Ben de onu ele vermemek için sadece Lina diyorum.”

“Sonra da her türlü vasma sahip olduğunu ekliyorsun.”

Kızından söz edebildiğine sevindiği her halinden belli olan Ramiz, “Bir işveren olarak kanaatim bu, ne yapayım?” dedi.

Arkadaşı ona, “Tamamen nesnel olarak kanaatin bu yönde” diye takıldı.

Dunia şefkat dolu bir sesle, “Lina onun hayatının aşkı” dedi.

“Kızımı alacak adam ona bir kraliçe gibi davransa iyi eder. Yoksa...”

Tehdit havada asılı kaldı.

Ev sahipleri Adam’ı “odası”na götürdüler; burası aslında jakuzili banyosu, Paris’teki evinden daha geniş bir salonu, ağızına kadar dolu bir barı, bir televizyonu, bir bilgisayar ve ışıklandırılmış şehre bakan bir balkonu olan muhteşem bir daireydi.

Yatağın üzerine henüz ambalajları açılmamış bir pijama, üç gömlek, üç çift çorap, çamaşırlar, nakışlı bir bornoz ve aynı renkte terlikler konmuştu.

Adam, “Sanırım artık buradan bir yere kımlıdamayacağım” diyerek teşekkür etti. “Acaba Ürdün Üniversitesi’nde boş bir kürsü yok mudur?”

Ramiz bir kahkaha atarak, “Ayarlıyorsunuz, rektör iyi ahbabımdır” dedi.

Sonra ekledi:

“Seni aşığıda yemeğe bekliyoruz. Ama acele etme, biz çok geç yemeye alışkınız. Karını ara da nerede olduğunu haber ver! Ayrıca otele de telefon et ki seni beklemesinler!”

Dunia, “İşte bunlar güzel tavsiyeler” dedi, “Keşke Ramiz de beni ara sıra arasa da Singapur’da mı, Dubai’de mi yoksa Kuala Lumpur’da mı uyuduğunu söylese.”

Kocası biraz sözünü kesmek, biraz da özür dilemek ister gibi onu kolundan tuttu.

“Ne fark eder ki? Belli bir yolculuk sayısını aşınca insan artık hangi şehirde olduğunu şaşıyor, tüm toplantı salonları ve otel odaları birbirine benziyor.”

“Gel! Bırakalım da Adam biraz dirlensin.”

Gerçekten de konuk birdenbire kendini çok bitkin hissetmişti. Arkadaşları çıkar çıkmaz soyundu, uzun bir sıcak duş aldı, sonra bornozuna sarınıp yatağa, örtülerin altına girdi.

Vücuduna yayılan ferahlama yol yorgunluğuyla birleşince, biraz kestirmeye karar verdi.

SEKİZİNCİ GÜN

Adam gözlerini açtığında odası karanlıktı. Komodinin üzerindeki saatini aldı. Altıyı çeyrek geçiyordu. Storları açınca güneş tam yüzüne geldi.

Bornoz hâlâ üstündeydi. Yeni pijama kutusunda duruyordu, ama artık yatağın üstünde değildi; birisi onu gömlekler ve ambalajlarındaki diğer giysilerle birlikte masanın üstüne koymuştu.

Demek bütün gece yataktan çıkmamıştı. Halbuki aşağıya, arkadaşlarıyla yemeğe inecekti. Mutlaka ona bakmaya gelmişlerdi. Herhalde derin bir uykuya daldığını görünce uyandırmaya kıyamamışlardı.

Yeniden bir duş aldı, tıraş oldu ve yüzüne kolonya sürdü; sonra giyinip daireden çıktı. Kapının arkasında bekleyen beyaz önlüklü genç bir kadın onu arkadaşlarının kahvaltı ettikleri aydınlık verandaya götürdü.

Ramiz yürekten gülerek, "İyi ki seni akşam yemeğine beklememişiz!" dedi.

Adam bin bir özür dilerken, Dunia kocasının alaylarına karşı onu korumaya girişti:

"Misafir sabah sabah böyle mi karşılanır? Önce iyi uymuş mu, onu sor!"

Kıkır kıkır gülmeye devam eden kocası, "Sormama gerek yok, kendi gözlerimle gördüm" diye cevap verdi. "Dizel motor gibi horluyordu."

"Ne görgüsüz bir adamla evlenmişim değil mi?"

Dunia güldü, kocası da ona katıldı. Adam şakayı sürdürdü:

"Bana fikrimi sorsaydın seni uyarırdım. İğrenç bir eğitim aldı. Ama artık çok geç. Şansına küs!"

Bu şekilde saldırıya uğramak Ramiz'in çok hoşuna gitmişti.

"Eskiden bizim grubumuz böyleydi işte. Birbirimize sürekli cahil, beyinsiz, çakal diye takılırdık. Ama bu bir arkadaşlık ritüelinden ibaretti. Birbirimizi çok sever, çok saygı duyardık. Öyle değil mi?"

Adam başıyla onayladı. Sonra ona eşlik eden önlüklü genç kadın dumanı üzerinde bir kahve cezvesiyle gelip, fincanlarını teker teker doldurdu. O çıkar çıkmaz, Ramiz karısına "Uçakta Ramzi'den söz ettik. Adam gidip onu görmeyi düşünüyor" dedi.

Konuk bir gün önce geldiğinden beri Dunia'yı hep güler yüzlü görmüştü. Tatlı, doğal, hiç yapmacıksız bir gülüş. Ama kaybettikleri arkadaşın adı geçer geçmez, o gülüş hemen silindi.

"O gittiğinden beri hâlâ kendimize gelemedik. Hatta 'kaçtığından' beri diyebilirim. Onun gibi birinin bir gün aniden işini, evini, arkadaşlarını terk edip hiç tanımadığı insanlarla birlikte bir dağ kulübesine kapanmaya karar vermesi insanı altüst ediyor.

"O, hem Ramiz için hem de benim için bir kardeş gibiydi. Gittiğinde ikimiz de allak bullak olduk. Bir arkadaşın var, onu her gün görüyorsun, ona sırlarını açıyorsun, onu en az kendin kadar tanıdığını düşünüyorsun ve bir gün aslında hiç tanımadığını keşfediyorsun. Onun içinde varlığından asla kuşkulananmadığın ayrı bir kişilik daha olduğunu keşfedi-

yorsun. Ramiz hâlâ ona mazeret bulmaya çalışıyor, ama ben kızıyorum. İnsanın böyle tepesi atınca çekip gitmeye hakkı yoktur.”

Ramiz düşünceli bir şekilde, “Tepesi attığı için gitmediği kesin” dedi.

“Tepesi attığı için gitmediyse daha da fena. O halde kararını bizimle hiç konuşmadan, hiç tartışmadan gizli gizli olgunlaştırmış demektir. Bu masaya, o ve biz en az on kere, yirmi kere şimdi oturduğumuz gibi oturmuşuzdur; demek ki biz ona yüreğimizi açarken o bizi terk etme ve bir daha da hiç görmeme fikrini aklında şekillendiriyormuş.

“Bana diyorlar ki, onu affet çünkü bunu inancından ötürü yaptı. Bir insana Tanrı’ya yaklaşabilmek için en yakın, en samimi arkadaşlarını terk etmesini bildiren bu inanç da neyin nesiymiş böyle? Yani Tanrı orada, dağda var da, burada, şehirde yok mu? Yani Tanrı manastırda var da, şantiyelere, ofislere uğramıyor mu? İnsan Tanrı’ya inanıyorsa, onun her yerde olduğuna iman etmek zorundadır.

“Özür dilerim Adam. Benim eleştirdiğim din değil. İnançının ne olduğunu bilmiyorum ve seni incitmek istemem.”

Konuk, “Rahat ol Dünya” dedi. “Benim yanımda dünyanın bütün dinlerini eleştirebilirsin. Hem benimkini hem başkalarınınkini. Bunu bir hakaret sayacağımı düşünme!”

“Her ne olursa olsun, ben senin dindaşlarını eleştirmiyorum, benimkiler daha beter. Onlar dağa sadece dua edip tefekküre dalmak için çıkmıyorlar... Ben, bugün dinin her yere sokulmasına ve her şeyin onunla gerekçelendirilmesine öfkeleniyorum. Böyle giyiniyorum, çünkü dinim böyle istiyor. Şunu veya bunu yiyorum, çünkü dinim böyle istiyor. Arkadaşlarımı terk ediyorum ve hiçbir izahat verme ihtiyacı duymuyorum, çünkü dinim çağırıyor. Dini her işe karıştırıyorlar ve ona hizmet ettiklerini sanırken, aslında kendi ihtirasları veya kendi delice hevesleri için dini kullanıyorlar.

“Din elbette önemli, ama aileden, arkadaşlıktan, sadakatten daha önemli değil. Ahlakın yerine dini geçiren insanların sayısı durmadan artıyor. Sana caiz olandan ve olmayandan, mübahtan ve mekruhtan söz edip sözlerini alıntılarla destekliyorlar. Bence neyin dürüstlüğe veya adaba uygun olduğuy-la uğraşsalar daha iyi ederler. Bir dinleri olduğu için ahlaka ihtiyaçları kalmamış gibi davranıyorlar.

“Ben inançlı ve dindar bir aileden geliyorum. Büyük dedem Osmanlı sultanları zamanında şeyhülislammış. Bizimkiler her ramazanda mutlaka oruç tutmuşlardır. Bu doğal bir şeydi, kendiliğinden yapılırdı, mühim bir mesele sayılmazdı. Günümüzde oruç tutmak yetmiyor, herkese oruç tuttuğunu göstermek ve tutmayanları da göz hapsine almak gerekiyor.

“Bir gün insanlar hayatlarını fazlasıyla işgal eden dinden bıkaçaklar ve kötülerin yanına iyileri de katarak her şeyi inkâr edecekler.”

Dunia coşmuştu. Ramiz elini onun elinin üstüne koydu.

“Sakin ol sevgilim. Ramzi’ye dünyadan el etek çekmesini din buyurmadı. Keşişler de gelip onu kaçırmadılar. Bir kriz yaşadı ve bunu fark edip sonuçları hızlandırmak da belki bizlere, dostlarına düşüyor!”

“Hayır Ramiz! Kendini suçlamayı bırak! Çık artık şu suçluluk duygusundan! Ramzi’nin aklından neler geçtiğini tahmin etmek sana düşmezdi! Onun en iyi arkadaşıydın, sana açılmak, birlikte tartışabilmeniz için derdini dökmek ona düşerdi. Senin ve benim kendimizi suçlamamıza hiç gerek yok! Bu, keşişlerin de suçu değil, haklısın! Eğer yanlış davranan biri olduysa, o da Ramzi’ydi. Ve o kadın... Ölmüş birinin arkasından kötü konuşulmaz, ama hâlâ şu dünyada olsaydı hiç duraksamadan lanetlerdim onu.”

Dunia kelimelerini seçmek veya yatışmak ya da bir sahneyi hatırlamak ister gibi durdu. İki adam sessizce ne diyeceğini beklediler.

“Bizim evimize birileri geldiğinde mutlaka gözlerine bakarım. Ve düşüncelerini kestirmeye çalışırım. Sanıyorum çoğu, bizimki gibi bir eve sahip olmak istediklerini geçiriyorlar içlerinden. Ama hepsi bunu aynı ruh haliyle yapmıyor. Bazıları hayranlıkla, bazıları kıskanarak iç geçiriyor. Bazı misafirlerimiz bizden daha zengin, çoğu bizim kadar zengin değil, bazıları da yoksul. Ama hayranlıkları veya kıskançlıkları zenginliklerine veya yoksulluklarına bağlı değil. Hayat karşısındaki bir duruş söz konusu. Harunürreşid halifeydi, imparatorluğu Mağrib’den Hindistan’a kadar uzanıyordu, ama veziri Cafer’in servetini kıskanıyordu ve onu mahvedip malını mülkünü elinden almakla uğraştı. Başkalarının mutluluğundan, onun çok azını çok kısa bir süreliğine ve dışarıdan paylaşırsalar bile mutluluk duyan insanlar var. Bir de başkalarının mutluluğunu bir saldırı gibi algılayanlar...

“Sen Adam, buraya gelirken kendi kendine herhalde şöyle demişindir: ‘Arkadaşım Ramiz servet sahibi olmuş, kendine de güzel bir ev yaptırmış, karısı da misafirperver, onlarla birlikte hoşça vakit geçireceğim.’ Ramzi’nin karısı bizim eve ayak bastığı anda, gözlerinde ve sıkılı dudaklarında kıskançlığı okuyordum. Eve yeni bir eşya aldığımızda hemen görüyordu. Yeni bir halı alsam, Ramiz üzerinden elli kere geçer yine de farkına varmaz. Görmesi için ona her seferinde ‘Bak!’ demem gerekir. O kadın içeri girdiği anda yeni eşyayı fark ederdi ve kafasında kaç para ödemiş olabileceğimi hesapladığını görürdüm.

“Buraya yerleştiğimizde üç kez su boruları patlamıştı ve Ramzi’nin karısının yanında, bir sabah kalkınca bütün evi su basmış, duvarları, mobilyaları, halıları, duvar kaplamalarını batmış halde bulacağımdan korktuğumu dile getirdim. Ona baktım ve yüzünün taşkın, denetleyemediği bir sevinçle kaplandığını gördüm, sanki ona dünyanın en güzel haberini vermiştim...

“O gün ondan ürktüğümü ve kendi kendime ‘Bu kadın kocama büyü yapacak!’ dediğimi hatırlıyorum. Normalde batıl inancım yoktur, ama özellikle de Ramiz uçağa bindiğinde sürekli korku içindeydim. Hatta hangi uçağa bindiğini o kadının yanında söylemesin diye yemin ettirmiştım.”

Ramiz söyleneni, bu kem göz hikâyelerine inanmadığını göstermek için omuzlarını ve kaşlarını kaldırıp, gülümseyerek doğruladı. Ama Dunia onun tepkisini hiç umursamadan söze devam etti:

“Ramiz ve Ramzi basamakları birlikte, el ele tırmandılar; ikisinin de zenginliği aynı. Ama Ramzi’de servet daha az görünüyordu, o her zaman daha tutumlu ve kapalı olmuştu. Aslında bu bir vasıftır. Ama karısı bunu bir ceza gibi yaşıyordu. Ramiz daha müsrif, daha gösterişçi, daha fiyakacıdır...”

Ramiz’in gözleri faltaşı gibi açıldı.

“Ben mi fiyakacıyım?”

Dunia anaç bir şefkatle kocasının saçlarını okşadı.

“Evet sevgilim, evini, özel uçağını, Mercedes’ini göstermeyi seversin.”

“Benim kadar zengin bir adam dilenci gibi giyinip, bir külüstürde dolaşıydı insanlar neler derdi düşünebiliyor musun?”

“Seni eleştirmiyorum sevgilim, seni olduğun gibi beğeniyorum, bir cimriyle evlenseydim mutsuz olurum. Ama servetini gizlemediğin de bir gerçek; halbuki ortağın, ‘Zengin oldu, ama yaşam tarzını hiç değiştirmede!’ denmesini tercih ediyordu. Yanılıyor muyum?”

Kocas, “Dunia doğru söylüyor” dedi; “Başarılı olmak için çok çalıştığı söylendiğinde Ramzi’nin hoşuna gidiyordu, ama zengin olduğu söylenince utanıyordu. Parasından neredeyse utanıyordu. Zaten belki de bu yüzden karısı öyle davranıyordu. Herhalde daha çok harcamak istiyor ve kocası buna engel oluyordu.”

Adam kısık bir sesle, sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi, "Sonuç olarak, 'ayrılmaz ikili' diye bilinenler birbirlerinden çok farklıymışlar. İkiniz de servet sahibi oldunuz, ama bundan aynı dersleri çıkarmadınız. Sen, Tanrı'nın seni ödüllendirmek istediğini düşündün; o ise Tanrı'nın onu sınamak istediği sonucuna vardı" dedi.

Ev sahibi bunu hemen doğruladı.

"Çok doğru! Ramzi tam da böyle düşünüyordu. Zaten Tanrı'nın Araplara petrolü onları ödüllendirmek için değil, sınamak, hatta belki de cezalandırmak için verdiğini söylüyordu. Bu söylediğinde kesinlikle haklı olduğunu eklemeliyim. Petrol, gerçekten bir lanet."

Adam, "Ama ikiniz de petrol sayesinde servet sahibi oldunuz" diye hatırlattı.

"Evet, doğru. Petrol, Ramzi ve benim için servet manasına geldi, ama Arapların toplamı açısından bir lanet oldu. Zaten bu söylediğim sadece Araplar için geçerli değil. Petrolün mutlu ettiği bir tek ülke biliyor musun? Hepsini gözden geçir. Petrol parası her yerde iç savaşlara, kanlı sarsıntılara yol açtı; kaprisli ve megaloman yöneticilerin öne çıkmasını kolaylaştırdı."

"Sence niye?"

"Çünkü insanlar bir günde büyük paralara sahip oldular ve bunun için hiç çalışmak zorunda kalmadılar. Sonuçta, bir tembellik kültürü yaygınlaştı. Eğer senin yerine yorulacak birine para ödeme gücün varsa niye kendin yorulassın ki? O zaman da tamamı rantiyelerden ve tamamı, haydi köle demeyelim de uşaklardan oluşan nüfus toplulukları ortaya çıktı. Sence bununla ulus inşa edilebilir mi?"

Kendini biraz hakarete uğramış hissedenden Dunia, "Sen kendini köle gibi mi hissettin?" diye sordu.

"Evet, ne zaman bir emirin huzuruna çıksam kendimi biraz köle gibi hissediyorum. Lüks bir köle, zengin ve besili bir köle, ama yine de bir köle."

Belirli sahneleri hatırlamak istercesine sustu. Sonra devam etti:

“OPEC’in kurucusu olan bir Venezuelalı, hidrokarbürlerin ‘şeytanın dışkıları’ olduğunu söylemişti... Haklıydı. Yüz yıl sonra bugünlerin tarihini yazanlar, eminim ki petrolün Arapları daha iyi mahvolsunlar diye zenginleştirdiğini söyleyecekler!”

Bahçede kuşlar cıvıldamaya başlamışlardı. Ev sahipleri ve konuk onları dinlemek, kaygısızlıklarını, dışa vuran neşelerini içlerine çekmek için sustular.

Sonra Ramiz arkadaşına, “Dunia’ya düzenlemeyi düşündüğün buluşmadan bahsetsene!” dedi.

Adam tasarının nasıl doğduğunu anlattı. Bir araya getirmeyi düşündüğü kişileri saydı ve her biri hakkında birkaç söz etti. Sonra arkadaş gruplarının ne olduğunu, kavgalarını, ideallerini, birbirleriyle teması asla yitirmemek konusunda verdikleri boş vaatleri de unutmadan, kısaca hatırlattı. Ardından ekledi:

“Uçakta Ramiz’e eşlerimizin de bizimle birlikte olmalarını çok istediğimi, ama bizim eski militanlık hikâyelerimizi dinlemekten sıkılacaklar diye korktuğumu söylüyordum. Bu sabahki sohbetimizden sonra en azından eşlerimizden ikisinin mutlaka bize katılmaları gerektiğinden eminim: Benim eşim Dolores ve sen Dunia, tabii istersen.”

“Zevkle. Ramiz benim bilmediğim bu dönemden çok bahsediyor ve sizin hikâyelerinizi dinlemek çok hoşuma gider, hiç canım sıkılmaz. Ne zaman yapılacak bu toplantı?”

“Tarih henüz saptanmadı. Düşünüyorum da...”

“Önemli değil, ben Doğulu itaatkâr bir eşim, kocam olmadan taahhüde giremem. O gün o boşsa, ben de boşum demektir.”

Adı geçen koca gözlerini gökyüzüne kaldırdı, sonra Dunia’nın elini öpüp, “Unutmadan söyleyeyim, dün akşam

Semiramis telefon etti. Seni otelde görmeyince endişelenmiş. Benimle birlikte Amman'a geldiğini öğrenince ağzıma alamayacağım laflar söyledi" dedi.

Adam, "Benim hatam" diye suçu kabullendi. "Ona telefon etmek niyetindeydim, ama dalmışım. Çok öfkelenmiş olmalı..."

"Otele döndüğünde anlarsın. Bence Amman'da kalsan daha iyi edersin, sana iltica hakkı tanırım."

Konuğu gülümsedi.

"Hayır, gidip hak ettiğim cezayı çekmem gerek. Kaçta gibidebiliriz sence?"

"Mürettebata saat on bire doğru havalanmaya hazır olmalarını söyledim. Uygun mu?"

Adam saatine baktı. Sekiz buçuktu.

"Mükemmel. Telaşlanmadan hazırlanacak zamanımız var."

"Benim itaatkâr eşim beni alıp annesine götürmeye karar verdi. Bütün günü onun Cebel'deki evinde geçireceğiz, sonra kızımızı da alıp akşam Amman'a döneceğiz."

Adam, Semiramis Oteli'ne döndüğünde kimseye görünmeden odasına çıktı. Ama tam kapıyı açarken telefonun çaldığını duydu. Anlaşılan “şato sahibesi” çalışanlara konuğunun gelişini haber vermelerini bildirmişti. Bununla birlikte telefonda hiçbir suçlama, hiçbir paylama olmadı. Semiramis sadece akşama kadar olmayacağını ve döndüğünde birlikte yemek için arayacağını söylemek istemişti.

Adam, işe Ramiz ve karısıyla yaptığı konuşmalara, özellikle de Ramzi hakkında söyledikleri ve manastıra onu görmeye gideceği zaman faydalı olabilecek şeylere ilişkin notlar olarak başladı. Sonra dizüstü bilgisayarını açıp gelen elektronik postalara baktı. O yokken Naim' den uzun bir mesaj gelmişti.

“Sevgili Adam,

Son mesajını okurken ve benim sana gönderdiğim e-postayı tekrar gözden geçirirken, aramızda küçük bir yanlış anlaşma olduğunu anladım ve bunu ortadan kaldırmak istedim.

Ülkeyi ‘istemedenden’ terk ettiğimi söylemiştim, sen de buradan hareketle beni buna annemle babamın zorladığı sonucunu çıkarmışsın. Babamın anısına

duyduğum saygı gereği, bunu düzeltmek zorundayım: O beni zorlamadı, asla unutmayacağım 'erkek erkeğe' uzun bir konuşma ile ikna etti.

Önceki haftalarda hararetli birkaç tartışmamız olmuştu. Bana ne zaman gitmekten söz edilse buna karşı çıkıyordum, babam konuya yeniden giriyor, ben de öfkelenerek cevap veriyordum, tartışma kızışıyor ve annem ağlamaya başlıyordu. Evin havası hepimiz açısından çekilmez bir hal almıştı. Bir gün babam beni, çalışma odası olarak kullandığı küçük odaya çağırdı. Bir koltuğa oturmamı istedi, kapıyı kapadı, sonra sıradışı bir hareketle cebinden Yenidce paketini çıkarıp bana bir sigara ikram etti. Bir anlamda barış çubuğu sunuyordu. Sigaramı yaktı, sonra kendisinininkini de yaktı ve kül tablasını ikimize de eşit mesafede olacak şekilde bana doğru itti.

Üzerinden çeyrek yüzyıldan fazla bir süre geçmesine rağmen, bu sahneyi daha geçen hafta yaşamış gibi anımsıyorum! Oda, senin de bildiğin gibi, büyük değildi; oturduğumuz iki koltuk ancak sığıyordu. Duvarlar çeşitli dillerde kitaplarla kaplıydı ve bir sürü küçük çekmecesi olan sedef kakmalı, ahşap bir çalışma masası vardı. Işık, binanın bahçesine bakan bir pencereden geliyordu. O gün hava soğuktu, ama babam duman çıksın diye pencereyi açmıştı.

Söylevine hangi sözlerle başladığını hatırlıyorum: 'Senin yaşındayken benim de saygıdeğer arkadaşlarım vardı; dürüst, eğitilmiş, yetenekli ve çok soylu amaçları olan, çeşitli cemaatlerden genç insanlardı. Onlar benim için ailemden daha önemliydi. Birlikte, yurttaşların artık öncelikle dini aidiyetlerine göre tanımlanmayacakları bir ülke düşlüyorduk. Zihniyetleri sarsmak ve eski alışkanlıkları yıkmak istiyorduk.'

Bana anlattığına göre, en önemli tartışma konularından biri isimlere ilişkinmiş. Niye Hristiyanlar mutlaka Hristiyan isimleri, Müslümanlar Müslüman isimleri, Yahudiler de Yahudi isimleri almak zorundaydı? Niye herkes adında bile dininin sancağını taşımak zorunda kalıyordu? Bazıları Michel veya Georges, diğerleri Mahmud veya Abdurrahman, biz de Salomon veya Moiz adlarını alacağımıza, hepimiz Selim, Fuad, Amin, Sami, Ramzi veya Naim gibi 'tarafsız' isimlere sahip olmalıydık.

Babam, 'Senin adın işte buradan geliyor' diye açıkladı. 'Birçok arkadaşım bu konuda aileleriyle sert tartışmalar yaşadı. Bazıları teslim olmak zorunda kaldı; ben dayandım. Deden sana, kendisi gibi, Ezra adını koymamı istiyordu. Onun gözünde kendimi haklı çıkarmak için, Yahudilerin yüzyıllar boyunca *goyim*'in, yani Yahudi olmayanların onları bir bakışta tanıyabilmeleri ve ya yollarını değiştirmeleri ya da tetikte bekleyebilmeleri için farklı kıyafetler giymeye mecbur tutulduklarını açıkladım. Ayırt edici isimlerin de benzer bir rol oynadıklarını ekledim. Onu ikna edebildim mi bilmiyorum, ama bana ses çıkarmadı.

'Bunları sana anlatıyorum, çünkü gençliğimde seninle aynı idealleri, tüm cemaatlerin bir arada yaşayabilmesine yönelik aynı düşleri paylaştığımı bilmeni istiyorum ve bugün ailemi, atalarımın beş yüz yıl boyunca yaşadıkları bir ülkenin dışına yürekten sevinerek götürmüyorum. Ama bizim için burada yaşamak imkânsız hale geldi ve yarın daha da kötü olacağına inanmam için her türlü neden mevcut.

'Yanlış hayallere kapılma, yakında Arap dünyasının bütününde hiçbir Yahudi cemaati kalmayacak! Kahire, İskenderiye, Bağdat, Cezayir, Trablusgarp

gibi yerlerdekiiler zaten tükenmek üzere... Şimdi de sıra bize geldi. Yakında bu şehirde birlikte dua edecek on kişi bile kalmayacak! Bu çok üzücü, insanı çökerten bir seyir. Ama Naim, ne senin ne de benim bu konuda elimizden bir şey gelir.

'Kabahat kimin? İsrail devletinin kurulmasının mı? Arkadaşların ve sen böyle düşünüyorsunuz, biliyorum. Ve bu kısmen doğru. Ama yalnızca kısmen. Çünkü ayrımcılık, her türlü aşağılama İsrail devleti kurulmadan çok önceden beri, Yahudiler ile Araplar arasındaki toprak ihtilafı başlamadan çok önceden beri, yüzyıllardır mevcut. Arap dünyasının tarihinde bize eşit haklara sahip yurttaşlar olarak davranıldığı tek bir an bile oldu mu?

'Başka yerlerde de olmadı, diyeceksin. Evet, doğru. Avrupa'da daha kötüsü, bin kat daha kötüsü yaşandı. Hiç kuşku yok. Zihniyetlerin kökten değişmeye, anti-semitizmin alçaltıcı bir uygulama ve utanç verici bir hastalık olarak görülmeye başlaması ancak tüm o Nazi iğrençliğinden sonra mümkün oldu.

'Bu gelişme Arap dünyasına da yayılabilirdi, eminim. Şayet Nazi dehşetinin ertesinde Filistin çevresinde yaşanan o çekişme olmasaydı, Arap toplumlarındaki Yahudilerin kaderi kötüleşeceğine düzelmez miydi? Sanırım evet, hatta bundan eminim. Ama böyle olmadı. Tam tersi yaşandı. Başka her yerde Yahudilerin durumu düzelirken, sadece bizler açısından bozuluyor. Başka yerlerde pogromlar tarihin çöp tenekesine atıldı, bizde ise yeniden başlıyorlar. Başka yerlerde, Sion Bilgelerinin Protokolleri saygıdeğer kütüphanelerin raflarından kaybolurken, burada çarşaf çarşaf basılıyor.

‘Geçen gün, Altı Gün savaşından söz ederken İsrail uçaklarının Arap askeri havaalanlarına saldırısını Japonların Pearl Harbor baskınına benzettin. Bu paralellik bana abartılı gelse de, bir gerçek payı içeriyor – tarihsel olgular bakımından değilse bile, en azından bu olguların algılanışı bakımından. Yurttaşlarımızın pek çoğu bizi artık düşman bir devletin uyrukları gibi görüyorlar; Pearl Harbor’dan sonra kamplara kapatılıp, ancak zaferden sonra serbest bırakılan Japon asıllı Amerikalılar gibiyiz. Eğer Japonya savaşı kazansaydı, Asya ve Pasifik’te fethettiği tüm toprakları –Çin, Kore, Filipinler, Singapur ve geri kalan yerler– elinde tutabilseydi, ABD’ye mesele Hawaii’nin boşaltılmasını ve ağır tazminatları da içeren küçük düşürücü bir ateşkes imzalatsaydı neler olurdu?

‘Bu açıdan bakıldığında, Altı Gün savaşının parlak bir başarıyla talanan bir Pearl Harbor’a benzediği söylenebilir pekâlâ. İsraililerin etekleri zil çalarken Araplar fkeden kuduruyor ve biz de onların şamar oğları oluyoruz. Savunmasız sivil nüfusa saldırmak alaklıktır, ama küçük düşürülmüş kalabalıklardan da gönül yüceliği ve şövalyelik beklenemez. Bizi düşman diye gösteriyorlar ve o muameleyi göreceğiz; Naim, görüşlerin ne olursa olsun, sen bile aynı şeyle karşılaşacaksın. Bu noktaya geldik! İşimize gelsin ya da gelmesin, çıkış yolu kalmadı.’

Babamın sözlerini ilk kez yazıya geçiriyorum. Senin sayende Adam. Sorduğun sorular, zihnimde canlandırdığın anılar sayesinde. Ve dn Murad’ın davranışları hakkında yaptığın ayrıntılı açıklamalar sayesinde. Onları okurken, ailelerimizin ve arkadaş

grubumuzun, bizimkilerin tarihini, hayallerimizin ve yanılgılarımızın tarihini anlatmak ilginç olabilir diye geçti içimden, çünkü bu aynı zamanda biraz da çağımızın, onun hayallerinin ve yanılgılarının tarihi.

Ama bu parantezi kapatıp, yola çıkışımızın, küçük *exodus*'umuzun, göçümüzün –annem 'çıkış'ımız demeyi tercih ediyor– arifesinde, babamla şafak sökene dek süren o konuşmamıza dönmek istiyorum. Aslında bir konuşma değil, mesajın başında da belirttiğim gibi, bir söylev söz konusuydu; sadece beni ikna etmek için değil, öncelikle kendisini ikna edip bir karar alabilmek üzere uzun süredir hazırlandığı bir söylev.

Konuşmasına izin vermiştim. Öyle heyecanlı, öyle samimi, benim de beslediğim fikirlere karşı öyle gönül okşayıcı bir hali vardı ki, onunla polemiğe girmek istemiyordum. O sırada yaşadığımız gürültülü tartışmalara rağmen, ona hayrandım gerçi, tüm kalbimle seviyordum, manevi namusundan veya entelektüel birikiminden bir an bile şüphe etmemiştim.

Tek hayranı da ben değildim. Bütün cemaat onun görüşlerini saygı ile dinliyor ve hareketlerini takip ediyordu. Zaten bu yüzden ailemiz ülkeden son ayrılanlardan biri olmuştu. Babam kendi gidişinin bir işaret sayılacağını biliyor ve bunu boş yere vermek istemiyordu. Bir umut kaldığı sürece onu kullanmaktan yanaydı.

Konuşmanın bir yerinde İsrail savaşı kaybetseydi sürgüne gitmek zorunda kalıp kalmayacağımızı sordum. Beni avutmak istercesine elini kolumun üzerine koydu. 'Boşuna arama Naim, hiçbir çözüm yok, ben konuyu kafamda bin kez enine boyuna düşündüm. Bizim kaderimiz, sen doğmadan, hatta ben

doğmadan çok önce mühürlenmiş. İsrail son savaşı kaybetseydi daha da kötü olurdu, hem zulme uğrar hem aşağılanırdık.

‘Her ne olursa olsun, benim ağzımdan hiçbir zaman İsrail’in bozguna uğraması dileği çıkmayacak, çünkü bu onun yok edilmesi anlamına gelir. Devletin kurulması bizim küçük cemaatimiz açısından yıkıcı; Yahudi halkının bütünü açısından ise sonu belirsiz ve tehlikeli bir girişim oldu; herkesin onun lehinde veya aleyhinde olma hakkı var, ama artık ondan Bay Herzl’in muğlak bir projesi gibi söz edilemez. Artık bu bir gerçeklik ve hepimiz, ister onaylayalım ister onaylamayalım, bu serüvene katılmış durumdayız. Benim paramı, evet, ailemizin tüm parasını son kurşuna dek alıp bir ata yatırdığını düşün Naim; sana her türlü hakareti ederdim, bizi mahvetmekle suçladım, hatta belki doğduğun güne bile lanet ederdim. Ama oynadığın atın yarışı kaybetmesi için dua eder miydin? Hayır, kesinlikle hayır. Her şeye rağmen o atın yarışı kazanması için dua ederdim. İsrail bir sonraki savaştan mağlup çıkarsa, tüm Yahudiler açısından felaket boyutunda bir trajedi söz konusu olur. Başımıza yeteri kadar böyle trajedi geldi, sen de öyle düşünmüyor musun?’

Görüşmenin bu noktasında, ona ailemizin son durağının İsrail mi olacağını sordum. Cevap vermeden önce birkaç saniye bekledi: ‘Hayır, Brezilya olacak.’ Sesi titriyordu, bu nedenle kararını henüz kesinleştirmedeği sonucuna vardım. Halbuki kararı kesindi ve ömrünün sonuna dek değiştirmeyecekti. Birçok kez İsrail’e gitti, ama oraya yerleşmeyi hiç düşünmedi. Annemin görüşü farklıydı. Kız kardeşlerinden ikisi Tel Aviv’deydi ve onlara yakın bir yerde

yaşamak istiyordu. Ama annem de eski ekoldendir, o tür kadınlar kocalarının kararlarını sorgulamazlar. Kuşkuları olduğunda bunları kendilerine saklarlardı. Her halükârda bunlar duygusal bağlara dayanan ve babamın planlı düşünme düzeniyle başa çıkamayacak sorulardan ibaretti. Babam İsrail'i eleştirince canı sıkılıyor, ama tepkisini ya iç çekişlerle ifade ediyor ya da cevabı yapıştırmak yerine konuyu değiştirmeye gayret ediyordu.

Ülkeden ayrıldıktan yıllarca sonra bir gün teyzelerimden biri, Colette, Sao Paulo'da ziyaretimize geldi. Kısa boylu ve şişman, kurnaz ve komik bir kadındı, babam da onu çok severdi. Bu nedenle, bir aile yemeğinde babama şunu sorma hakkını kendinde buldu: "Peki Moiz, küçük aileni ne zaman İsrail'e getireceksin de yan yana yaşayabileceğiz?" Babam gülümsemekle yetindi. O zaman teyzem bir adım daha attı: 'Brezilya çok güzel, ama yine de bizim evimiz orası, sence de öyle değil mi?' Babam cevap vermedi ve yemeğin sonuna kadar ağzından başka bir laf çıkmadı. Annem aceleyle konuyu değiştirmişti. Bir yandan da göz ucuyla kocasını kolluyordu, çünkü onun zihninin işleyiş tarzını biliyordu. İstendiği kadar uğraşılsın, hatta kışkırtılsın asla düşünmeden tepki vermezdi. Hiçbir koşulda acele etmez, önce düşünür, değerlendirirdi.

Sofradan kalkıp verandaya geçmiştik. Ve babam ancak kahve fincanları dağıtılırken teyzemi yanıtlamaya karar verdi. Ona hiç bakmadan, gözleri fincanına dikili konuşuyordu, sanki fincanın içinde konuşmasının yazılı olduğu bir ekran vardı. 'Filistin'e 'eretz yisrael' [İsrail toprağı] deme ve en az başkaları kadar, hatta belki biraz daha fazla orada yaşama

hakkımız var. Ama hiçbir şey, Araplara haydi yallah, defolun buradan, bu toprak ezelden beri bizim, sizin burada işiniz yok, deme hakkını bize vermez. Metinleri nasıl yorumlarsak yorumlayalım ve ne kadar çok ıstırap çekmiş olursak olalım, benim için bu kabul edilemez.'

Sustu, kahvesinden bir yudum aldı, sonra düz bir tonla ekledi: 'Ama utangaç bir şekilde gelip, davetsiz misafirliğimiz için özür dileyerek Araplara bize de biraz yer açma nezaketini gösterip göstere-meyeceklerini sorsaydık, hiçbir şey elde edemez ve oradan kovulurduk, bu da doğru.'

Bir süre daha sustu, sonra ilk kez çok sevdiği baldızının gözlerine dimdik baktı. 'Bu tarz soruların tatminkâr cevapları yoktur, Colette. Kurt olmadan kuzuluktan vazgeçilebilir mi? İsrailîlerin izledikleri yol beni ikna etmiyor, ama onlara önerecek bir seçeneğim de yok. O zaman uzaklaşıyorum, susuyorum ve dua ediyorum.'

Sanki gerçekten dua ediyormuş gibi sustu. Sonra daha neşeli bir sesle ekledi: 'Buralıların *Deus é Brasileiro!* [Tanrı Brezilyalıdır] deme alışkanlığı var. Başlarda buna gülüp geçiyordum, ama şimdi kendilerinin sandığından bile daha haklı olduklarını düşünüyorum. Ezeli ve Ebedi Yaratıcı dünyayı temaşa ederken, Yaratımı ve Mahlukatı konusunda O'na en çok gurur veren yer neresidir? Hangi bölgenin O'nu yücelttiğini ve hangi bölgenin O'na hakaret ettiğini düşünür? Eminim ki neşe ve gururla temaşa ettiği yer burası, Brezilya toprakları, hüznün ve gazapla izlediği yer ise bizim orası, Doğu Akdeniz'dir. Evet, benim yurttaşlarım haklı, *Deus é Brasileiro*. Kutsal topraklar, vaat edilmiş topraklar burası ve ben de mütevazı bir

Musa olarak benimkileri buraya getirdiğime pişman değilim.'

Senin kısa cümlelere bu kadar uzun bir cevap verdiğim için özür dilerim sevgili Adam. Ama hem babamın anısına hürmeten hem de kendi fikirlerimi açıklayabilmek için gerekliydi. Çünkü sana belleğimden naklettığım onun sözleri, esas olarak bugün benim düşündüklerimi de yansıtıyor. Bana eski kitaplarıyla birlikte görüşünü de aktardı ve kendimi, çağdaşlarımızın artık istemedikleri, artık yürürlükten kalkmış bir bilgeliğin mirasçısı gibi hissediyorum. Kötü niyet ve bölünmüş cepheler çağındayız. İster Yahudi olalım ister Arap, artık ötekenden nefretle kendinden nefret arasında seçim yapmaktan başka bir şansımız yok. Benim gibi hem Arap, hem Yahudi olarak doğma bahtsızlığına uğramışsan, payına tek düşen var olmamak, var olmuş olma hakkına bile sahip değilsin; bir yanlışlıktan, bir karışıklıktan, bir yanılgıdan, yalanlama işini tarihin üstlendiği sahte bir söylentiden başka bir şey değilsin. Hele hele, İbn Meymun'un *Delaletü'l-Hairin*'i Arapça kaleme aldığını hatırlatmayı aklından bile geçirme!

Arkadaş grubumuzda veya ondan geriye kalan her neyse orada bu konuları hâlâ dingin bir şekilde konuşabileceğimizi düşünüyor musun? Benim gibi bir Yahudi en baştan İsrail karşıtı ve anti-siyonist olduğunu ilan etmek zorunda kalmadan, düşüncesi-nin ayrıntılarını ifade edebilecek mi?

Bu soruları sana –ve kendime– soruyorum, ama bu, gelmek için öne sürdüğüm bir şart değil. Ülkeyi yeniden görmek, arkadaşlarla buluşmak istiyorum ve sağduyuyla tartışmak imkânsızsa tartışmayaca-

ğım. Asla düşünmediğim bir şeyi söyleme noktasına alçalmayacağım, ama düşündüğüm her şeyi söylemekten de pekâlâ geri durabilirim. Ülkeyi gezeceğim, nefis şeyler yiyeceğim ve tatsız konulardan sakınarak çocukluk anılarımı anlatacağım.

Sadık dostun,
Naim”

Adam, arkadaşının uzun mesajını bitirir bitirmez ve ona ne cevap verebileceğini düşünmeye geçmeden önce, defterini açıp birkaç hatırasını kaydetti.

Naim'in babasını iyi tanımadım. Zaman zaman selam verdim, karşılıklı iki üç nezaket cümlesi ettik, ama onunla hiçbir zaman tartışmadım. Onu uzun boylu, bağa gözlüklü ve kısa kesilmiş kestane rengi saçlı bir adam olarak hatırlıyorum. Çift renkli, beyaz ve kahverengi kunduralar giydiğini hatırlıyorum, herhalde o sırada bunlar modaydı. Ondan bende kalan izlenim katı ve ciddi bir insan olduğu; kuşkusuz bunun da nedeni, o evdeyken oğlunun daha alçak sesle konuşmasıydı.

Uzun konuşmalarını yaptıkları o küçük çalışma odasını da gayet iyi hatırlıyorum. Düşünüyorum da adam hiç de o kadar sert birisi değilmiş, çünkü Naim beni hiç tereddüt etmeden o odaya götürürdü. Hatta bazen iki büyük koltuğa oturup satranç oynardık. Gerçekten de çevremiz çeşitli dillerde kitaplarla çevriliydi, bazıları çok eski görünüyordu. Ama onların sadece sırtlarını görürdüm, hiçbirini açıp karıştırmamıştım.

Defterini kapattı, mektubu baştan sona bir daha okudu, sonra cevap yazmaya koyuldu.

“Sevgili Naim,

Zaman ayırıp hayatının bu bölümünü bana anlattığın için teşekkür ederim. Öykünü hem heyecanla hem de bir hüüzün ve gurur karışımıyla okudum.

Gurur faslı, arkadaşlarımla ilgili. En azından çoğuyla. Bildiğin koşullarda ülkeye döndüğümünden beri onları yeniden bulmaya, çoğunu araya girmiş onca yılın ardından yeniden keşfetmeye gayret ediyorum ve bir zamanlar en soylu düşlerin taşıyıcıları olduğumuzun farkına varıyorum. Bu konuda en ufak bir kuşku olsaydı bile, yazdığın mektup onu dağıtmaya yeterdi.

Hüüzün faslı ise bugünkü halimizle ilgili. Dünyayı hiç hesaba katmıyorum, ama ülkemizin, bölgemizin gidişatı üzerinde bu kadar etkisiz kalmamızı nasıl açıklıyorsun? Şu anda kaybedenlerin, yeniklerin cephesinde bulunmamızı nasıl açıklıyorsun? Dünyanın dört bucağına böyle dağılmış olmamızı nasıl açıklıyorsun? Bize ait olan o bilge sesin böyle işitilmez bir hale gelmesini nasıl açıklıyorsun?

Ama lafı fazla uzatmadan senin o güzelim mektubuna ve öylesine büyük bir samimiyetle ele aldığın o tehlikeli konuya dönmek istiyorum.

Hayatlarımızı altüst eden bu çatışma diğerleri gibi bölgesel bir çatışma değil ve tarihin gadrine uğramış iki “kuzen kabile” arasındaki bir ihtilafla da sınırlanamaz. Bundan çok daha fazlası, sonsuz misli daha fazlası söz konusu. Arap dünyasının düzelmesini, Batı ile İslam’ın barışmasını hepsinden çok bu çatışma engelliyor ve çağdaş insanlığı geriye, kimlik büzüşmelerine, dinsel bağnazlığa, günümüzde ‘medeniyetler çatışması’ adı verilen olguya

doğru çekiyor. Evet Naim, hem senin hem de benim hayatlarımızı bozan bu çatışmanın, bizi ve bizim kuşağımızı, doğduğumuz ülkeyi veya onun bulunduğu bölgeyi çok aşan bir trajedinin ıstıraplı düğüm noktası olduğuna eminim. Sözlerimi tartarak konuşuyorum: İnsanlığın ahlaki ilerleme dönemi yerine ahlaki bir gerileme evresine girmesinin birinci nedeni bu çatışmadır.

Bizde çok sık görülen, bizi yakından ilgilendiren her şeye çok aşırı bir önem atfetme hatasına ben de mi düşüyorum? Cebel'de iki köy arasında çıkan her kavgada, sanki dünyanın geri kalanının başka derdi yokmuş gibi, şimdi Amerikalılar ne yapacak, Fransızlar ne diyecek, Ruslar nasıl bir tepki gösterecek diye teori üretmeye başlayanlarla nasıl alay ederdik, hatırlasana. Bir tarihçi olarak şeylerin göreliliği hakkında gelişmiş bir duyguya sahip olduğumdan, Ortadoğu'daki bu çatışmanın tüm insanlık kervanını yolundan saptırıp başka bir yöne doğru sevk ettiğini söylemekten, hatta düşünmekten hep kaçındım.

Ama bu gülünç hatadan kaçayım derken, tam zıt yönde bir hataya, sıradanlaştırma hatasına düşüliyorum. Bizim şu atasözümüzü bunu güzel özetliyor: 'Ma sar chi, ma sar metlo.' Bunu bazen öğrencilerime kendimce tercüme ederek söylüyorum: 'Olup biten her şey daha önceden olup bitmiş bir şeye mutlaka benzer.' Sonra, bugünün gerçeklerinin asla dünkülerin kopyası olmadığını ve benzerliklerin öğretici olmaktan çok yanıltıcı olduklarını göstererek, bu sözü çürütüyorum.

Bu durumda, herhangi bir yanlışlığa düşme tehlikesi olmadan, Yahudi kavminin üç veya dört bin yıllık tarihinde yirminci yüzyılın kırklı yıllarının, bir imha girişimine, sonra Nazizmin yenilgisine, sonra da İsrail devletinin kurulmasına tanıklık eden o on yılın en dramatik ve en anlamlı dönemi oluşturdıkları söylenebilir.

Baban bunu sana kendi tarzında söylemiş ve ben de onun kadar eminim ki sen ve ben doğduğumuzda hem bölge hem de gezegen ölçeğinde sonuçları olacak bir felaket yaşanmıştı, bu felaket bizim hayatlarımızı kaçınılmaz olarak parçalayacaktı ve buna karşı elimizden kesinlikle hiçbir şey gelmezdi.

İdeal bir dünyada olaylar farklı cereyan edebilirdi. Öyle bir dünyada, Yahudiler, atalarının iki bin yıl önce orada yaşadıklarını, İmparator Titus tarafından oradan kovulduklarını ve şimdi geri dönmeye karar verdiklerini açıklayarak Filistin'e gelirler, o ülkede yaşayan Araplar da onlara, 'Tabii, gelin içeri, hoş geldiniz! Ülkenin yarısını size bırakıyoruz, biz de gidip diğer yarıda yaşayacağız' diyebilirlerdi.

Gerçek dünyada böyle olamazdı. Araplar Yahudi göçünün birkaç mülteci topluluğundan ibaret olmadığını, ülkeyi sahiplenmeye yönelik örgütlü bir girişimin söz konusu olduğunu anlayınca, her halkın göstereceği tepkiyi gösterdiler: Bunu engellemek için silahlandılar. Ama yenildiler. Ne zaman bir çatışma çıksa yenildiler. Kaç bozgun yaşadıklarını artık bilmiyorum bile. Kesin olan şu ki, peş peşe gelen bu felaketler önce Arap dünyasının, sonra da İslam dünyasının dengelerini bozdu. Hem siyasi hem de klinik açıdan denge bozuldu. İnsan herkesin gözü önünde cereyan eden bir dizi aşığılanmadan sağ salim çıkamaz. Arapların hepsinde derin bir travmanın izleri vardır ve ben de bunun dışında değilim. Ama bu Arap travmasına karşı kıydan, beni içine kabul eden Avrupa yakasından bakıldığında, anlayışsızlık ve kuşkudan başka bir duygu telkin etmiyor.

Bana naklettiğin 'söylev'de baban çok temel bir gerçeğe parmak basmış: Batı, kampların dehşetini, anti-semi-tizmin dehşetini İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra keşfetti;

halbuki o sırada Arapların gözünde İsraililer katiyen silahsız, aşağılanmış, bir deri bir kemik bırakılmış siviller değil, gayet iyi teçhizatlı, iyi örgütlenmiş, ürkütücü derecede etkili bir istila ordusuydular.

Ve sonraki onlarca yıl boyunca bu algı farklılığı durmadan arttı. Batı'da, Nazizmin yaptığı katliamın canavarca niteliğini kabul etmek çağdaş ahlaki bilincin belirleyici bir unsuru haline geldi ve ifadesini, hırpalanmış Yahudi cemaatlerinin sığındıkları devlete verilen maddi ve manevi destekte buldu. İsrail'in Mısırlılara, Suriyelilere, Ürdünlülere, Lübnanlılara, Filistinlilere, Iraklılara, hatta birleşen tüm Araplara karşı peş peşe zaferler kazandığı Arap dünyasında ise, olayların aynı şekilde görülmesi haliyle imkânsızdı.

Sonuca gelirse, İsrail ile yaşadıkları çatışma, dünyanın veya en azından Batı'nın vicdanıyla –aşağı yukarı aynı şey– Arapların bağlantısını kopardı.

Geçenlerde, bir İsrail büyükelçisinin ellili ve altmışlı yıllardaki kariyeriyle ilgili şu tanıklığını okudum: 'Görevimiz hassastı, çünkü hem Arapları İsrail'in yenilmezliğine hem de Batı'yı İsrail'in ölüm tehlikesiyle karşı karşıya olduğuna ikna etmemiz gerekiyordu.' Biraz geri çekilerek bakıldığında, bu diplomatın ve meslektaşlarının bu çelişkili görevin altından mükemmel kalktıklarını söyleyebiliriz. Bu yüzden, Batılılarla Arapların İsrail devletini ve Yahudi halkının güzergâhını aynı gözle değerlendirmemelerine şaşırmmamak gerekir.

Ama bu algı farklılığı elbette diplomatların becerisiyle açıklanamaz. Nesnel olarak iki paralel trajedi var. Gerek Yahudilerin gerekse Arapların çoğunluğu sadece bir trajedi olduğunu kabul etmeyi yeğleseler bile, bu böyle. Tarih boyunca onca baskıya ve aşağılanmaya maruz kalan ve yirminci yüzyılın ortasında topyekûn imha girişimi

yaşayan Yahudilere, başkalarının ıstıraplarına da duyarlı kalmaları gerektiği nasıl açıklanabilir? Bugün tarihlerinin en karanlık ve en aşağılayıcı döneminden geçen, İsrail ve müttefikleri karşısında bozgun üstüne bozgun yaşayan, tüm dünyada alaya alındıklarını ve aşağılandıklarını hissederek Araplara, Yahudi halkının trajedisini unutmamaları gerektiği nasıl açıklanabilir?

Bu iki 'rakip trajedi'ye de derinden duyarlı olan benim, benim gibi insanların sayısı çok değil. Ve onlar –yani biz– tüm Yahudiler ve tüm Araplar içinde en kederli ve en ne yapacağını bilmez durumda olanlar. Doğru söylüyorum, hangi cepheden olurlarsa olsunlar, hiçbir kuruntu yaşamadan benim halkım zaferi kazansın, diğerleri de gersin, diyebilenlere bazen gıpta ediyorum.

Burada noktalıyorum. Nasıl olsa yakında birbirimize mutsuzluklarımızı anlatacak başka fırsatlar buluruz. Özellikle de düzenlemeye çalıştığım şu buluşma sırasında.

Bu konuda işler giderek belirginleşiyor. Yirmi dört saat boyunca arkadaşımız Ramiz'le birlikte oldum. Birlikte öğle yemeği yedik, sonra beni özel uçağıyla –evet bayım!– nasıl bir yer olduğunu tasavvur edebileceğın kâşanesinin bulunduğı Amman'a götürdü... Bu ziyareti ya yazılı ya da sözlü olarak sana ayrıntısıyla anlatırım. Şimdilik sadece şu kadarını söyleyeyim: Eski arkadaş grubumuzun buluşması fikrini heyecanla karşıladı. Gerek onun, gerekse Dünya adındaki eşinin geleceklerine kesin gözüyle bakabiliriz. Dünya'nın da gruba, sanki ilk günden beri oradaymış gibi uyum sağlayacağından eminim.

Buna karşılık diğer 'Ramiz' içtimada hazır bulunamayacak gibi. Bilmiyorum haberin oldu mu ama, Ramzi dünyadan el etek çekip keşış olmuş. Bu olay bir yılı biraz aşkın bir süre önce gerçekleşmiş. Ortağıyla birlikte tam bir imparatorluk kurmuş, bir servet yapmış ve sonra bir gün

*her şeyi bırakıp Cebel'deki bir manastırda münzevi çile-
keş hayatı sürmeye karar vermiş. Adı 'Frer Basile' olmuş.
Ona hayranlık mı duymak, yoksa üzülmek mi gerektiğini
bilmiyorum. Bazı sinsi kişiler depresyondan söz ediyorlar,
belki de haklıdırlar. Ama tüm dünyada gereğinden fazla
–ve bu ülkede her yerdekenden biraz daha fazla– sinsi var;
kendi payıma, arkadaşımızın hakiki bir ruhani ve etik sor-
gulama içine girdiğine inanmayı tercih ediyorum.*

*Onun 'alter ego'su kendini bir türlü toparlayamıyor,
konu açılır açılmaz gözleri doluyor. Onu görmeye bir kez
gitmiş, onda da kovulmuş.*

*Her şeye rağmen ben de bir girişimde bulunacağım
ve ona buluşma tasarımımdan söz açacağım. Bize katılmak
isteyeceğinden kuşkuluyum, ama beni görmeyi ve kararını
izah etmeyi kabul ederse, sözlerini arkadaşlara nakledebir-
irim. Böylece o da buluşmaya hiç katılmamış sayılmaz..."*

Adam mesajın bu noktasındayken Semiramis telefon edip,
otelin restoranının o gece özel bir eğlence için kapatıldığını ve
eve yemek istediğini haber verdi. Şu anda küçük taraçadaydı,
sofra kurulmuştu ve Adam'ı da yanına çağırıyordu.

"Naim'e bir mektup yazıyordum."

"Sonra bitirirsin. Seni bekliyorum. Şampanya açıldı. He-
men gelmezsen gazı kaçır..."

"Sen gazı tut kaçmasın Semi, ben mesajımı bitireyim,
göndereyim, sonra hemen geliyorum. Beş dakika sürmez..."

Tekrar ekrana döndü.

*"Güzel Semi beni sıkıştırıyor. Mektup da şimdiden çok
uzadı, ama sana söylemek istediğim iki şey daha var.*

*Birincisi, bunca yılın ardından ülkeyi yeniden gör-
mek istemene çok memnun oldum ve hem başkentteki hem
de Cebel'deki –yanlış anlamadıysam bir ahlaksızlık merke-*

zi- evlerine kavuşurken yanında olmak için sabırsızlanıyorum. Zaman aşımı diye bir şey olduğuna göre, senden eksiksiz itiraflar bekliyorum!

İkincisi, buluşma konusunda kesin tarihler belirlemek artık faydalı, hatta epey acil bir iş haline geldi. Mesela mayısın son haftası veya haziranın ilk haftasına ne dersin? Bugün 27 Nisan, Murad 20 Nisan'ı 21'e bağlayan gece vefat etti; 'kırkı' 31 Mayıs'a denk geliyor, ben de bu tarih civarında buluşmamızı, tercihen uzatılmış bir hafta sonu gibi düşünmemizi teklif ediyorum.

Sana uygunsa söyle, yarından itibaren diğerlerine de bildireceğim. Kaç kişi olacağımızı şu anda kesin bilmiyorum. Albert son mesajıma henüz cevap vermedi, ama umutluyum. Haliyle Tania ve Semi, Ramiz ve karısı olacak, zavallı Bilal'in kardeşi Nidal de gelir herhalde; ayrıca sen ve ben varız... Peki sen eşinle mi geleceksin –bilgisayar tasarımcılarının deyimiyle 'tavsiye edilen seçenek'– yoksa bekâr mı olacaksın? Ben eşim Dolores'e gelsin diye ısrar edeceğim; kırk sekiz saatliğine de olsa gazetesinden uzak kalmayı kabul edeceğini umuyorum...

Ama şimdilik seni sınıksız kucaklıyor ve ayrılıyorum,
Adam"

"Gönder" düğmesine tıkladı ve küçük eve, Semiramis'in yanına koştu.

Semiramis kapıyı açık bırakmıştı.

DOKUZUNCU GÜN

Sabah olduğuunda Adam, zihni hoş bir uyuşukluk içinde ve gözleri biraz uykulu odasına döndü. Aslında ılık meltemde tembellik etmek, hatta biraz kestirmek isterdi. Ama zorunluluktan çok ritüel gereği ekranın karşısına oturdu ve bir tuşa basıp bilgisayarını uyku halinden çıkardı.

Elektronik postaları içinde sabırsızlıkla beklediği bir mesajın yanı sıra, bir de beklemediği ama hemen açtığı bir mesaj grd. "Dolores" imzalı bu mesaj saat sabahın n biraz geçe gönderilmişti.

"Aşkım,

Bu gece pek uyku tutmuyor ve üstüme yalnızlık kyor. Sen gideli daha bir hafta bile olmadı, ama boş dairemizin yarattığı bunaltı içinde sanki aylardır yokmuşsun ve bir daha dnmeyecekmişsin gibi bir izlenime kapıldım.

Birimizin, diğeri olmadan çıktığı ilk yolculuk değil bu. Ama bu ayrılık bana farklı geliyor. Uzakta olduğunu hissediyorum. Sadece Paris'ten, evimizden veya odamızdan uzakta değil. Seni ortak dünyamızın tamamından uzakta hissediyorum. Benim tanımadığım ve içinde yerim olmayan daha önceki

bir âleme döndüğünü hissediyorum. Yatağımızın çarşafı birdenbire buz gibi geliyor ve örtü de artık beni ısıtmıyor. Başımı omzuna koymak istiyorum, ama omzun yerinde değil.

Bu yolculuktan ürktüğün belliydi. İnsan doğduğu memlekete çeyrek yüzyıl boyunca vakti olmadığı için gitmemelik etmez. Önceki yaşamına ait yerler ve kişilerle yeniden temas kurmanın içinde harekete geçireceği şeylerden çekiniyordun. Geçen Cuma sabahı arkadaşlarından gelen telefonun ardından sıkıntını hissettim, ama yine de seni oraya gitmen için teşvik ettim.

İki nedenden ötürü. Birincisi, sana o anda söylediğim gibi, bir arkadaş, hatta 'geçmiş bir arkadaş' seni ölüm döşeginin başucuna çağırıyorsa, tereddüt etmeye hakkın yoktur. İkinci nedeni sana söylemedim, ama uzun süredir, seninle sekiz yıl önce Pancho'nun doğum gününde ilk kez tanıştığımızdan ve o uzun konuşmayı yaptığımızdan beri aklımdan çıkmıyor. Doğduğun ülkeye bir daha hiç ayak basmadığını söylediğinde, bunun anormal ve sağlıksız bir şey olduğunu düşünmüştüm. Hele ki sen, orada hiçbir tehdit altında olmadığını, öldürülme, tutuklanma tehlikesinin bulunmadığını belirttikten ve bunun, seni hayal kırıklığına uğratan ülkeye karşı bir 'duruş' olduğunu söyledikten sonra... Benim açımdan bu tavrın sağlıksız, hatta biraz da hastalıklıydı ve kendi kendime seni 'tedavi etmeye' söz vermiştim. Birkaç kez yaşadığın yerleri bana gösterebilesin diye tatilimizi orada geçirmek istediğimi söyledim, ama her seferinde kaytar-dın, başka yere gitmeyi tercih ettin, ben de ısrar etmek istemedim – bunda bir anormallik olduğuna her zamankinden daha emin olmama rağmen.

Sonra şafak vakti o telefon geldi. Birdenbire bu yolculuğa çıkman için geçerli bir nedenin oldu; hatta o koşullarda manevi bir yükümlülüktü bu. Üstelik üniversiteden izinliydin ve Attila çalışman da bir türlü ilerlemiyordu. Adımı atmanın tam zamanıydı, ben de seni biraz itmemin iyi olacağını düşündüm.

Ama şimdi buna pişmanım. Seni kaybettiğimi hissediyorum. Cin olmadan şeytan çarpmaya kalktığımı düşünüyorum ve kendime çok kızıyorum. Senin bir fobinden kurtulup hem memleketine hem de kendi geçmişine karşı sağlıklı bir tavra kavuşmanı istemiştim. Ama bana öyle geliyor ki, şimdi başka bir dünyaya doğru uzaklaşıyorsun ve yakında ben senin için uzaktan gelen bir ses, giderek silinen bir yüz olarak kalacağım. Hatta geçmişe, önceki yaşamlarına ait çehrelerden biri olacağım.

Üstelik Semi ile yaşanan şu olay da var. Bu yüzden seni asla suçlamayacağıma ona söz verdim ve sözümü de tutacağım. Çünkü olup bitenden siz ikiniz kadar ben de sorumluyum. Ondan o tuhaf telefon, o acayip istek geldiğinde hayır diyebilirdim. Benden eşimi bir geceliğine 'ödünç' isteyen bir kadın; bir gün başıma böyle bir şey geleceğini söyleseler inanmazdım. Bu uç ve tabiata aykırı bir durumdu. Her halükârda, o ana dek bana sağduyu gibi görünen her şeye aykırıydı. Ama ben evet demeyi seçtim. Bunu kendi özgür irademle seçtim ve bu nedenle, bir daha söylüyorum, seni bu yoldan çıkmadan ötürü ne doğrudan ne de kurnazca imalarla suçlayacağım.

Niye evet dedim? Birinci neden, Semi bana hiçbir şey sormayabilirdi; haberim bile olmadan seni baştan çıkartabilirdi ve beni kararına ortak etmesi tamamen bir kenara itilmediğim duygusunu uyan-

dırıyordu; siz aynı çatının altındayken ben binlerce kilometre uzakta olduğum için, oyuna dahil olmak, yani sınır ihlalinin bana karşı değil de benim denetimimin altında olması kötünün iyisi gibi göründü.

İkinci neden, senin gençliğinin geçtiği ve çok bağılı kaldığın o çağa layık davranmak istiyordum. Ben altmışlı ve yetmişli yılları, cinsellik konusunda çok sayıda tabunun yıkıldığı o devri tanımadım. O çağı idealize etmiyorum, ama senin için bir anlamı olduğunu biliyorum ve hayatına onca geç girmeme rağmen benim de bu maceralı oyuna dahil olabileceğimi ispatlamak istedim. Namuslu kadın gibi görüneceğime, senin müttetikin, suç ortağın olmak istedim.

Üçüncü neden ilk başta söylediğimle ilişkili. Bir anlamda anavatanınla olan ilişkinin ruhunda yarattığı iblisleri kovmaya, hem aşırı fobilerle hem de aşırı nostaljilerle hesaplaşmaya ihtiyacın var gibi gelmişti ve Semi ile çeyrek yüzyıl gecikmeyle yaşanan bu olay bana bir terapi gibi göründü.

Sana saydığım tüm bu nedenler şu anda bana gülünç ve hastalıklı geliyor. Bu gece biraz utanıyorum, biraz üşüyorum ve korkuyorum. Seninle, hayatımda hiç olmadığım kadar mutluyum. Mesleğime – şu son aylarda biraz fazla olduğunu itiraf ediyorum – zaman ayırıyorsam, gereken enerjiyi ilişkimizden, aşkımızdan alıyorum. Sen beni sevmekten vazgeçersen, her sabah yataktan çıkacak gücü bulamam. Bana hayranlık duyan, beni okşayan bakışlarına ihtiyacım var; beni destekleyen ve içimi rahatlatan öğütlerine ihtiyacım var; ve gece başımı yaslamak için omzuna ihtiyacım var.

Bu mektubu yolculuğunun geri kalanını berbat etmek için yazmıyorum. Acilen dönmeni istemiyorum.

rum, uçurumun kenarında değilim. Sadece koca bir üzüntüm ve küçük bir gece sıkıntım var. Rahat ol! Gittiğinden beri olup biten hiçbir şeyin bana olan aşkını, Paris'teki küçük yuvamıza dönme isteğini zayıflatmadığını söyle, yeter. İstersen biraz yalan da söyleyebilirsin, benden sana izin..."

Adam onu hemen arayıp içini rahatlatmak istedi, ama Paris'te daha saat sabahın yedisi bile değildi. Yazmayı tercih etti.

"Dolores, aşkım,

*İçini rahatlatacak sözleri bulmam için yalan söyleme-
me gerek yok. Sen insanı yalana sevk eden birisi değilsin
ve seni bu nedenle ilk tanıştığımız günden beri sevdim.
Seni sevdim, seviyorum ve seni sevmekten hiç vazgeçme-
yeceğim. Sen benim hayatımdaki son kadın değilsin: Sü-
rekli aradığım, umutsuzca aradığım ve bir gün tanışma
şansını ve ayrıcalığını bulduğum kadınsın.*

*Bir insanda hiç namusluluk taslamadan bu kadar dü-
rüstlük ender rastlanan bir olaydır. Seni ile yaptığın o
tuhaf 'antlaşma' da bu söylediğimin güçlü bir yansıması.
Böyle bir kararı almak için gözü peklik gerekir. Sen günü-
müzde geçer akçe olan 'yaya' bilgeliğin aksine kürek çek-
tin ve bu gözü pekliğinden ötürü pişmanlık duymana asla
izin vermeyeceğimi bilmeni isterim.*

*İçindeki dürtülerle ilgili yaptığın açıklamalar benim
hissettiklerime de uyuyor, ama benim davranışımda ço-
cukça bir şeyler varken, seninki soylu ve cömertti, yüzünü
kızartacak bir şey yapmadın. 'Çocukça' diyorum, çünkü
yetmişli yıllarda çiftler hakkında ortaya atılan, her türlü
tecrübeye 'açık' olmak gerektiğini öne süren ve bize cazip
gelen kuramlar felaket reçeteleri idi. Ben, Fransa'dan veya
Kuzey Amerika üniversitelerinden ithal edilmiş geçici tut-*

kuları, özellikle de ergen fantezilerimi gıdıklayanları sünger gibi emen bir çocuktum sadece.

Sonra daha onca kişi gibi ben de bu fikirlerden vazgeçtim. Ama yine de içimde bir şeyler kalmış, inkâr etmiyorum. Her türlü hava akımına açık bir çift fikrini çocukça bulmakla birlikte, küf kokan çiftleri de çok takdir etmiyorum; kadının erkeğe itaatine veya erkeğin kadın tarafından iğdiş edilmesine ya da her ikisine birden dayalı eski usul çift ise içimde sadece aşağılama duygusu uyandırıyor. Bu konudaki inançlarımı sıralamam gerekseydi, suç ortaklığı, sevgi ve hata yapma hakkı derdim.

Bu üç ölçütün her biri açısından örnek bir çift olduğumuzu düşünüyorum ve yaşananlar da bu çiftin değerine, güzelliğine, kalıcılığına duyduğum inancı pekiştiriyor.

Seni seviyorum güzel Arjantinlim ve kalbini yatıştırmak için seni şefkatle kollarıma alıyorum. [...]"

İmza yerine Dolores'in ona taktığı sevgi ismini yazdı: "Mito"... "Adam'cık" manasına gelen Adamito'nun kısaltılmış haliydi bu...

Ancak kaygılı eşinin içini rahatlattıktan sonra gece gelen ve altında Albert yazan diğer mesajı açtı.

Mesaj daha öncekilerin aksine İngilizce yazılmıştı, bu durum Adam'ın aklına takıldı. Arkadaşının ABD'de yirmi yıl kaldıktan sonra kendisini oranın dilinde daha rahat ifade etmesi normaldi tabii. Yine de bunda alışılmadık, hatta şaşırtıcı bir yan vardı.

“Sevgili Adam,

Sana bir iyi bir de kötü haber vermek için yazıyorum. Kötü haber, analığım çok hasta, fazla zamanı kalmadığı anlaşılıyor ve tasavvur edebileceğin üzere buna çok üzülüyorum. Onu son bir kez kucaklayabilmek için yanına, ülkeye gitmem gerekecek.

İyi haber, bu vesileyle seni ve diğer çocukluk arkadaşlarımı da görebileceğim.

Çalıştığım enstitüyü zor durumda bırakmamak için, işi kuralına göre yapmaya karar verdim ve bu ailevi yükümlülüğün gerek araştırmacı gerekse yurttaş olarak uymam gereken talimatlara bir karşı çıkış anlamına gelmemesi için olağanüstü izin talebinde bulundum.

Ziyaretimin kesin tarihini öğrenir öğrenmez seni
tasarılarımdan haberdar edeceğim.

Samimi dostun,
Albert N. Kithar''

Neden her zamanki gibi sadece adını veya adının başharfini değil, soyadını da yazma gereğini duymuştu? Albert'i çocukluktan beri tanınmasına rağmen Adam'ın hiç haberinin olmadığı bu "analık" da nereden çıkmıştı? Gerçi Albert hiçbir zaman bu konularda fazla konuşan biri olmamıştı, ama bu kadar da değil!

Metni ikinci, sonra üçüncü kez okudu ve sonunda anladı. Amerika'daki arkadaşının bu dili ve üslubu kullanmasının nedeni, yazdıklarının üçüncü bir kişi tarafından daha okunacağını bilmesiydi. Bir anlamda çift yönlü bir mesaj söz konusuydu: Bir resmi versiyon, bir de şifreli metin. Albert ona gelmeye karar verdiğini ve hükümetin koyduğu yasağı delmesini sağlayacak güzel bir bahane bulduğunu anlatmaya çalışıyordu.

ABD gibi bir özgürlük ülkesinde böyle bir kurnazlığa neden gerek duymuştu? Adam'ın bu konuda hiçbir fikri yoktu. Ama arkadaşı gelmeye karar verdiğine göre, bunu doğrudan ona sorabilirdi. Nereden çıktığı belli olmayan "analık" uzun süre bekleyecek halde olmadığına göre, çok yakın bir tarihte geleceği de ortadaydı. Mesajdaki sevindirici haber de buydu. Geri kalan makyajdan ibaretti...

Ama Adam'ın da aynı dilde ve aynı çift anlamlı ifadelerle cevap vermesi gerekiyordu.

*"Sevgili Albert,
Analığın hakkında verdiğin habere üzüldüm. Umarım iyileşir.*

Ona yapacağın ziyaret sayesinde ben de seni görebilirim umarım. Birlikte konuşacak o kadar çok gençlik anımız var ki!

Burada kalış tarihlerin belli olur olmaz bana bildirmeni sabırsızlıkla bekliyorum.

*En iyi dileklerimle,
Adam”*

Hoşnutlukla gülümseyerek “gönder” tuşuna bastı. Albert’siz bir arkadaş grubu toplantısı düşünemiyordu; içlerinde en zeki, en alaycı, en parlak kişilik oydu. En kederli de oydu aslında, ama ABD’ye yerleştikten sonra gönderdiği mektuplarda bu yanı kendini pek göstermemişti.

Artık unutulmaz bir buluşma düzenlemek için gerekli tüm koşullar bir araya gelmişti. Adam karnı tok bir kedi gibi gerindi, sonra uykuya dalmaya hazır bir halde yatağına uzandı.

Semiramis’le üçüncü gecesi de ilk ikisi kadar nefis geçmiş, ama çok az uyumuştı. İki çift laf arasında bir kucaklaşma; iki kucaklaşma arasında bir çift laf. Şafak sökünceye kadar...

Yine de bir gayret doğruldu ve elini uzatıp komodinin üzerinden not defterini aldı, kafasındaki soru işaretlerini kaydetmeliydi.

28 Nisan, Cumartesi

Semi ve ben dördüncü bir aşk gecesi yaşayacak mıyız? Muhtemelen hayır. Dolores tarafından verilen “izin” şu ana kadar suçluluk duygusunun rahatsız edici varlığından uzak, bir lütfet yaşamamızı sağladı. Ama artık, aldığım mesajdan sonra, işler böyle devam edemez.

Gerçi eşim benden bu ilişkiye son vermemi açıkça istemiyor; ama örtülü bir biçimde bu dilek var ve ben de ihanet etme duygusuna kapılmadan bunu yok sayamam. Dolores öyle büyük bir ruh yüceliği gösterdi ki! Ben de onun kadar soylu davranmazsam aşkına layık olamam.

Peki, son çan çaldı mı yani? Artık sert bir hareketle “parantezi kapatmalı” ve Semi’yi aşk çemberimin dışına

mı sürmeliyim? Şimdi birden oda kapımı açsa ve gelip yanıma uzansa, onu şefkatle kollarıma alacağıma itecek miyim?

İkilemlerini, nasıl çözümleyeceğini tam bilemeden kayda geçiren Adam defterini kapattı, kalemını bıraktı ve uykuya daldı.

Uyandığında onu bilgisayarda bekleyen yeni bir mesaj vardı. Bu defaki Brezilya'dan geliyordu.

“Sevgili Adam,

Hepimizin darbelerine maruz kaldığımız ve şimdilik pek sona erecek gibi de gözükmeyen bu Doğu Akdeniz çatışması hakkında sana söyleyecek çok şeyim var. Analizlerimiz özde buluşsa da, bazı noktalarda ayrılıyoruz. Ama ne tuhaftır ki bu ayrılıklar bizi birbirimize yaklaştırıyor.

Sen, seninkilerin dünya, veya en azından Batı vicdanıyla olan ‘bağlantılarının kopması’na üzülüyorsun. Ben ise benimkilerin yüzyıllar boyunca en anlamlı, en simgesel, en yeri doldurulmaz tarihsel rollerinden kopmuş olmalarına üzülüyorum. Bu, küresel hümanist maya rolüdür. Bizim evrensel misyonumuz budur ve bu misyon yüzünden bağnazlar, şovenler, tüm dar kafalılar bizden nefret etmişlerdir. Kendi milliyetçi mantığını da beraberinde getiren ‘diğerleri gibi bir ulus’ olmak istediğini anlıyorum. Ama bu değişimin içinde çok önemli bir şey yok olmakta. Aynı anda hem şiddetle milliyetçi hem de kararlı bir şekilde evrenselci olunamaz.

Bütün bunları daha uzun uzun ve daha derinlemesine konuşma fırsatı buluruz sanıyorum. Ama bu saatte –burada beşi tam olarak yirmi geçiyor ve

ben daha günün ilk kahvesini içmedim– görüşlerimi tutarlı bir şekilde sıralayabilecek halde değilim. Sana şafak sökerken yazmamın nedeni, tasarladığımız buluşmanın tarihine ilişkin önerine cevap vermek istemem. Bu konuda bir sorunum var... ama bu belki de bir çözüm.

8 Mayıs'ta bir haftalığına Milano'ya gitmem gerekiyor ve ideali hemen bunun peşinden, ayın ortasına doğru 'hac ziyareti'ni gerçekleştirmem olurdu. Bu da senin önerdiğin döneme denk düşerdi. Ne yazık ki bu imkânsız, çünkü Milano'dan hemen sonra önemli bir konferans için Mexico'ya uçmalıyım.

Aklıma gelen tek çözüm, önce kadim ülkemize uğrayıp oradan İtalya'ya geçmek. Bu da aslında önümüzdeki günler demek. Sen hâlâ orada olacak mısın? Diğer arkadaşlar da küçük bir buluşma yapabilmemiz için gelebilecekler mi?

Bunun fazla aceleye geldiğinin farkındayım ve senin ya da diğerlerinin şu önümüzdeki günlerde yapacak başka işleri varsa bunu anlarım. Ama ben de hemen gelmeseydim ziyaretimi aylarca ertelemek zorunda kalacaktım. Hatta sanki bu fırsatı kaçırsam, uzun süre önüme başka fırsat çıkmaz gibi geliyor...

Bu nedenle sabahın köründe yazıyorum... Düşün, arkadaşlara da sor ve bana en kısa zamanda cevap ver.

Öpüyorum,
Naim"

Adam fazla düşünmeden ve kimseye de danışmadan hemen cevap vermeye girişti:

“Sana söyleyecek bir tek söziim var Naim: Gel! Hiç tereddüt etme! Mademki bir fırsat çıktı, kaçırma! Gel! Bir daha ne zaman bir araya gelebiliriz, Tanrı bilir!

Ben kendi payıma Paris’e hemen dönmeyi düşünmüyorum. Bu nedenle, herhalde Semi ile birlikte, gelip seni havaalanından alacağım; Semi de kendi adını taşıyan ‘bu dünyanın dışındaki’ otelinde kalmanı teklif edecektir mutlaka. Kabul etmeni öğütlerim. Bitişik odalarda kalır ve sabaha kadar gevezelik ederiz.

Sabırsızlıkla haber bekliyorum. Hayır, düzeltiyorum: Sadece uçuş numarasını ve iniş saatini bekliyorum.”

Adam içi rahat etsin diye, hemen cep telefonundan Semiramis’i aradı.

“Naim çok yakında, önümüzdeki hafta geleceğini bildirdi. Ben de burada bir oda ayırmasını önerdim.”

“İyi yapmışsın, burası mükemmel bir adrestir.”

“Hatta odasının benimkine bitişik olacağına bile söz verdim.”

“Sorun yok, hâlâ düşük sezondayız. Otelin müdavimleri haziranda gelir. O zamana dek gördüğün gibi neredeyse boş. Bunun çok hoşuna gittiğini sakın söyleme!”

“Hayır, dersimi aldım, muhasebecin saçlarını yoluyor ve saire.”

“Ve yakında iflas bayrağını çekeceğimi söylüyor. Ama bu yıl değil, daha değil.”

“Ayrıca Albert de üstü örtülü bir biçimde hükümetin talimatlarını delmenin bir yolunu bulduğunu bildirmiş. Ama şşşt, aramıza katılmadan bu konuda tek kelime etmemek daha iyi.”

“Sadece iyi haberler var desene!”

Sonra sesini alçaltarak ekledi:

“Anlaşılan geçen gece bize şans getirmiş.”

“Talih yüzümüze gülsün diye elimizden geleni yaptık.”

Adam, bir süre sonra bu konuşmayı not defterine kaydederken şu yorumu yapacaktı:

Bu cümleyi neşeli bir sesle söyledim ve hemen arkasından utandım. Çünkü o sabah bana bambaşka bir haber daha gelmişti ve geceyi paylaştığım kadına bunu duyurmaktan kaçınmışım. Tabii ki ona, fazla vakit geçirmeden, mahrem “parantezimizi” artık kapatmak zorunda olduğumuzu söylemem gerekecek. Ama o kadar acelem yok! Tatsız işlerle karşılaşınca tabii ki onların da üstesinden gelinmeli, ama bu işlere bir an önce kavuşayım diye koşturmaya da gerek yok!

O halde, ben de bir zamanlar en bilge Romalıların yaptıklarını yapacağım: İşî zamana bırakacağım.

Adam arkadaşı Ramzi'nin Frer Basile adını alarak çekildiği manastıra o cumartesi, akşamüstüne doğru gitti.

Semiramis, "Buluşma tasarın şekillenmeye başladığına göre, belki de oraya gitmenin zamanı gelmiştir" demişti.

"Haklısın. Ramiz ile karısı bende fazla bir umut bırakmasalar da..."

"Aşırı beklentilerle gidersek mutlaka hayal kırıklığına uğrarız. Onu dinlemek, gerekçelerini anlamaya çalışmak ve arkadaşlık bağlarını yeniden biraz olsun kurmak için gittiğini düşün. Sadece bunun için bile gitmeye değer, sence de öyle değil mi?"

Aynı adı taşıyan manastırın da bulunduğu el-Magaver köyüne bir buçuk saatte ulaşılar. Manastıra çıkmak için, sarp yamaca açılmış düzensiz basamakları olan dar ve dik bir patikadan tırmanmak gerekiyordu. Ancak yayan veya eşek ya da katır sırtında çıkılabilirdi.

Arabasını bir meşenin gölgesine çektiği sırada, Semiramis yolcusuna, "Yolda düşündüm, ben manastıra kadar çıkmayacağım. Tek başına daha rahat edersin!" dedi.

Adam çok yumuşak bir itirazda bulundu. Aslında o da yolda düşünmüş ve aynı sonuca varmıştı. Frer Basile'e nasıl

yaklaşması gerektiğini henüz bilmiyordu, her söz inceden in-
ceye ölçülüp biçilmeliydi ve üçüncü bir kişinin varlığı duru-
mun yönetilmesini zorlaştırabilirdi.

“Peki, bütün bu zaman boyunca sen ne yapacaksın?”

“Köyde çok iyi arkadaşlarım var, beni gördüklerine sevi-
neceklerdir.”

Semi’nin gerçeği söylediğinden emin değildi, ama bu sö-
züne inanmak işine geliyordu.

Başına otelden aldığı eski bir hasır şapkayı takıp patikada
ilerlemeye başladı.

Adam bu ziyareti hakkında not defterine ayrıntılı bir betim-
leme bırakacaktı.

*Ramzi’nin yaşamayı seçtiği manastırın çok eski olduğu
görünüyor ve bazı kısımları hâlâ harabe halinde. Ama bir
kanat parlak bir şekilde restore edilmiş; bakışı rahatsız et-
meyen ve manzaranın içinde sırtımayan eskitilmiş ve bi-
raz eğri büğrü taşlar kullanılmış.*

*Kapıyı çalıyorum, Afrikalı bir keşiş açıyor, kırçıl sa-
kallı, Arapçayı çok aksanlı konuşan bir dev. Muhtemelen
Etiyopya’nın yüksek platolarından gelme bir Habeş. Frer
Basile’i soruyorum. Kapıcı keşiş başını sallıyor, sonra ke-
nara çekilip beni küçük bir salona alıyor. İçeride mobilya
olarak sadece örtüsü bir masa, eski bir deri koltuk ve dört
hasır iskemle var. Duvarda, mütevazı boyutlarda tahta bir
haç asılı. Ramiz’in ziyaretinde geldiği görüşme odası bu-
rası herhalde. Benim gözümde oda, hapisneden çok okul
ortamını çağrıştırıyor.*

*Tam oturmaya hazırlanırken arkadaşım geliyor. Gö-
rünüümüne şaşırıyorum, ama öngördüğüm türden bir şaş-
kınlık değil bu. Onu son gördüğümde, Paris’te lüks bir
restorandaydı; büyük bir anlaştmanın pazarlığını yapma-*

ya gelmişti ve sırtında bu tür durumlarda giyilen koyu renk bir takım elbise vardı. Bu kez onu beli iple sıkılmış bir aba ve ayağında sandaletlerle göreceğimi düşünmüştüm. Ama hiç de öyle değildi. İşadamı kıyafetini bırakmış olsa da, benim düşündüğüm şekliyle bir keşiş kıyafetine de bürünmemişti. Sadece krem rengi bir cüppe ve artık eskiden olduğu gibi bir tutam saçla örtmeye çalışmadığı, papaz tıraşını andıran ilerlemiş bir kellik.

Beni gördüğüne mutlu olmuş gibi. Her şeye karşın, böyle haber vermeden çıkageldiğim için özür diliyorum. Uzun yılların ardından ülkeye çok kısa süreliğine uğradığımı anlatıyorum.

Bana yer gösteriyor, kendisi de masanın diğer tarafına oturuyor, neşeli gözlerle beni bir süre süzdükten sonra, "Pek değişmemişsin" diyor.

Dürüstlüğümü bozmadan aynı cevabı vermem mümkün olmadığı için, "Sen gençleşmiş gibisin" diyorum.

Gerçekten de izlenimim bu yönde ve söylediğimin hoşuna gittiğini görüyorum. Bunun nedeni bildik beğenilme merakından çok, iltifatın taşıdığı örtülü anlam, diye düşünüyorum. O gençleşme izlenimini uyandıran, dinginlik ve belirli bir kaygısızlık. Belki dünyanın tüm felaketlerini sırtında taşıma duygusuna sahip olabilir, ama kendi ailevi ve mesleki kaygılarından kurtulmuş ve biraz ticari terimlerle ifade etmem hoş görülürse, bu alışverişten zararlı çıkmamış.

Daha uygun bir imge bulamadığım için, "Burası bir vaha" diyorum.

Arkadaşım daha önceden kendisi de bu benzetme üzerinde düşünmüş gibi, güvenli bir tavırla, "Hayır, tam tersi" diye düzeltiyor. "Dünya bir vaha ve biz burada onu çevreleyen sonsuzluğun içindeyiz. Vahalarda insan vaktini kervan yükleyip boşaltmakla geçirir. Buradan ba-

kıldığında, kervanlar ufukta bir siluet olarak gözükiyorlar. Uzaktan seyrettiğinde kervandan güzeli yoktur. Ama yaklaştığında gürültülü ve pistir, devciler kavgâ eder ve hayvanlara kötü davranılır.”

Ramzi Arabistan yarımadasında çalıştığı sırada kuşkusuz kervanlara eşlik etme olanağı bulduğu için, söylediklerinin bir alegori mi yoksa bir anı mı olduğunu kestiremiyorum. O zaman sözlerinin arasında tek kelime etmeden baş sallayıp gülümsemekle yetiniyorum.

Bir an susuyor, sonra imgelere daha az dayanan bir üslupla devam ediyor.

“Hayatımın başlarında dünyayı inşa etmenin hayalini kurardım ve sonuçta fazla bir şey inşa edemedim. Üniversiteler, hastaneler, araştırma laboratuvarları, modern fabrikalar, sıradan insanlar için eli yüzü düzgün konutlar yapmaya söz vermiştim ve hayatımı saraylar, hapishaneler, askeri üsler, aklını kaçırmış tüketiciler için alışveriş merkezleri, içinde yaşanmaz gökdelenler ve çılgın milyarlar için yapay adalar inşa etmekle geçirdim.”

“Elinden bir şey gelmezdi. Petrol parası bu. Onu nasıl harcayacaklarını söyleme hakkına sahip değildin.”

“Doğru, insanlar paralarını istedikleri gibi saçıp savururlar. Ama onların kaprislerini okşamak zorunda değilsin, ‘hayır’ deme cesaretini göstermelisin. Hayır Altesleri, size sekizinci bir saray inşa etmeyeceğim, hiç kullanmadığımız yedi sarayımız var zaten. Hayır beyler, size her katı ayrı ayrı dönen altmış katlı bu kuleyi inşa etmeyeceğim; bir yıl içinde mekanizmaların içi ince kumla dolar, iflah olmaz şekilde bozulurlar ve geriye sonraki dört yüzyıl boyunca paslanıp çürüyecek eğri bükü bir iskeletten başka bir şey kalmaz.”

Keşiş-mühendisin kutsal öfkesine bir gülümseme eşlik etse de, bir süre sonra bunun yerini bir ıstırap ifadesi aldı.

“Hayatım inşaat yapmakla geçti ve bilançoya baktığımda gurur duyacağım bir şey yok.”

Kendisine karşı fazla sert davrandığını söyleyerek cevap vermeye ve Körfez ülkelerinde yüksek teknolojiyle donatılmış bir hastane, –üç yıl önce öğrencilerimle birlikte ziyaret ettiğim– göz alıcı bir arkeoloji müzesi ve genellikle türünün örneği diye tanımlanan bir üniversite yerleşkesi inşa ettiğini hatırlatmaya hazırlanıyorum. Ama varoluşsal sıkıntılara yapıtları sıralayarak yanıt verilemez. Hiçbir şey söylememeye, o sustuğunda bile hiçbir şey sormamaya karar veriyorum. Sözlerine olduğu kadar suskunluklarına da saygı göstererek, kendi zihinsel akışını korumasına izin veriyorum; dile getirmediğim sorulara ve tabii bunların içinde en öne çıkan, niye keşif olduğu sorusuna sonunda kendiliğinden cevap vereceğine inanıyorum.

Sonunda, “Benim içimde değişen dinsel inançlarım değil, onlardan çıkardığım sonuçlar oldu” dedi; “Bana çocukluğumdan beri ‘Hiç çalmayacaksın’ diye öğretmişlerdi ve gerçekten de hiçbir şey aşırmadım, elimi kasaya atmadım, faturalarımda hiç hile yapmadım, bana ait olmayan bir şeyi sahiplenmedim. Kâğıt üzerinde vicdanım rahat edebilirdi. Ama Tanrı buyruğunu bu kadar asgari düzeyde ele almak bana bugün saçma ve alçakça geliyor.

“Eğer yöneticiler milletin servetine haksızca el koymuşsa ve onlara saray yapasın diye bunun bir bölümünü sana veriyorlarsa, sen de bir yağma girişimine ortak olmuyor musun? Masumların kapatılacakları ve içlerinden bazılarının işkencede ölecekleri bir hapisane inşa ediyor-san, öldürmemeni emreden buyruğu çiğnemiş olmuyor musun?

“On emri böyle tek tek ele alabilirim ve şayet kötü niyetliysem, bunlara hep uyduğumu saptayarak kendimle barışık yaşayabilirim. Ama eğer iyi niyetliysem, bunlara

sadece dış görünüşte, yüzeysel olarak uyduğumu, Yara-
dan nezdinde 'aklanmamı' sağlayacak kadar uyduğumu
kabul etmek zorundayım. Dünya, Tanrı'nın aldatılabile-
ceğini ve ellerinin temiz kalması için öldürmemekle çalma-
manın yeterli olacağını düşünen acınası insanlarla dolu."

Bir an, Ramzi'nin bana bir suçlama yönelttiği hissine
kapıldım. Savaşta ülkemden zamanında uzaklaştığım ve
ellerimi kirletmediğim için bazen kendimle övündüğüm-
den, sözleri bana biraz daha fazla tevazu ve biraz daha az
vicdan rahatlığı telkin eder gibi gelmişti. Ama sanıyorum
niyeti bu değildi, sadece kendisinin geçmişteki tavırlarını
ima ediyordu. Zaten hemen arkasından ekledi:

"Bana dışarıdan bakanların yaştan, yorgunluktan ve
bazı kişisel trajedilerden ötürü varoluşsal bir kriz geçirdi-
ğim izlenimine kapıldıklarını düşünüyorum. Ben ise olup
biteni farklı görüyorum. Bence, beni gelip burada yaşamak
konusunda ikna eden aklım oldu. Gerçi hayat koşullarını
da bunu kolaylaştırdı. Karımı yeni ölmüştü, çocuklarını
artık yetişkindi ve benden uzakta yaşıyorlardı. Erkekler
çoğunlukla günlük yaşamlarına görünmez iplerle bağli-
dırlar. Benim yaşamımda ise bazı ipler kopmuştu. Fazla
bağım kalmamıştı, kendimi azad edebilirdim, ben de bunu
yaptım..."

O zaman uygun an mı diye fazla düşünmeden, ko-
nuşmanın içine bir zamanlar ortağı olmuş adamın adını
katmaya karar veriyorum.

"Ramiz ve karısıyla buluştum. Senden söz ettiler."

Başka bir şey demiyorum. Bir sessizlik oluşuyor. Göz-
lerini tepemizdeki bir çatı penceresine diken Ramzi ağladı
ağlayacak gibi duruyor. İçimden lafı değiştirmek geçiyor,
ama kendimi tutup bunu yapmıyorum, onun yatışmasını
bekliyorum.

Sonunda, boğuk bir sesle:

“Haksızlık yaptım...” diyor. Sonra birden susuyor. Gırtlığının düğümlendiği belli. Sanki soluğunu toplamak ister gibi bir an daha bekliyor. Ama uzun bir aradan sonra yeniden konuşmaya başladığında: “Bak, bir bulut güneşin önünü kapatmış. Çıkıp dışarıda biraz yürüyelim mi?” diyor sadece.

Aynı anda kalkıyoruz, binadan çıkıyoruz ve onun peşi sıra çakıl taşlarıyla dolu bir patikaya giriyorum. Gerçekten güneş ışınlarının şiddeti azalmış, şapkanı elimde tutabiliyorum.

Beş dakika yürüdükten sonra büyük bir ceviz ağacının dibine geliyoruz. Arkadaşım düz bir taşın üstüne oturuyor ve bana daha da düz bir taş gösteriyor. Ben de oturuyorum.

Sohbeti sürdürmek için, yeniden Ramiz’in adını telaffuz etmeden, “Sensiz ne yapacağını bilmeyen bir hali vardı” diyorum.

Frer Basile yatışmış bir sesle bana cevap vermeden önce, uzun uzun iç geçiriyor:

“Birlikte yaptığımız iş açısından kaygılanmıyorum ve hiçbir pişmanlık duymuyorum. Büroda yanında olmama alışmıştı, bensiz olmaya da alışır. Ama kararımı ona önceden açıklamalıydım. Sorun şu ki, can alıcı anda hiç kimseyle tartışmak istemiyordum. İçimdeki çalkantıları başka bir insana, hatta en iyi arkadaşıma bile açıklayabileceğimi düşünmüyordum. Bir gün buraya geldi...”

“Söyledi bana.”

“Benim için her zaman bir kardeş olmuş insanı karşılamam gerektiği gibi karşılamadım onu. Henüz çok erkendi, manastıra yeni yerleşmiştim ve onun da beni buradan alıp götürmeye niyetli olduğu belliydi. Kendimi savunmak zorunda kaldım ve soğuk durdum. İnsanın kendi iç hesaplaşmalarıyla tamamen baş başa kalmak istediği anlar

vardır ve o noktada en küçük bir dış müdahale bile saldırı gibi algılanır. Onu itmekten başka seçeneğim yoktu. Elimden geldiğince yumuşak biçimde yapmaya çalıştım, ama herhalde onu yaraladım. Kesinlikle acı çekmiştir, ben de çektim. Onu yakında tekrar göreceğiz misin?"

"Evet. Önümüzdeki haftalarda buluşmayı kararlaştırdık."

"O zaman söyle ona... Şu söylediğim her şeyi anlat. Onu yeniden görmek istediğimi, buraya yalnız veya karısıyla birlikte gelirse kapının her zaman açık olduğunu da söyle."

"Bunu duyunca mutlu olacaklar, senin gidişini hiçbir şey avutamamış ve onlarla dostluğunu koruduğunu öğrenmek içlerini rahatlatacak."

Uzunca bir süre her ikimiz de sessiz duruyoruz. Sonra ayağa kalkıyor ve onu izlememi işaret ediyor. Manastıra çıkarken yürüdüğüm patikanın devamıymış gibi gözükken taş bir yola giriyoruz. Ama manastır artık altımızda kalmış ve biz tırmanmaya devam ediyoruz. Benim soluğum kesilmeye başlıyor, halbuki arkadaşım iri yarı olmasına rağmen genç bir teke gibi kayadan kayaya sıçramayı sürdürüyor.

Adımlarımız bizi sarp yamacın içine açılmış bir tür kovuğa götürüyor.

"Gel bak buraya! Peşimden gel!"

Kapı basık, eğilerek giriyor. Onun adımlarını izliyorum. İçerisi loş, ama gözlerimiz yavaş yavaş karanlığa alışıyor. Sonra Ramzi, dışarıya açılan bir deliğin önündeki küçük ahşap kepengi açıyor. Mağara aydınlanıyor.

Gözlerim faltaşı gibi, ağzım açık, gırtlığım kurumuş kalakalıyorum. Duvarlara başlarında daire veya oval haller bulunan birçok insan freski yapılmış. Özenle çizilmiş ve bir sungu yapar gibi ileri doğru uzatılmış elleri, sür-

meli gibi altları çizilmiş gözleri, sakallı ve üzgün yüzleri ayırt ediliyor. Başları aziz haleleriyle çevrelenmiş hayvanlar, özellikle de İncil yazarlarını temsil eden bir aslan ve bir kartal görülüyor.

"Bunun gibi yedi oda var, ama hepsi iyi durumda değil. Rutubet, vandalizm, cehalet, terk edilmişlik. Tabii bir de akıp geçen yüzyıllar. Bu muhtemelen on üçüncü yüzyıla ait. Bir hazine, değil mi? İnsanların çoğunun böyle bir yerin varlığından bile habersiz olmalarına ne demeli?"

"Çok utanarak söylüyorum, ama ben de o cahillerin arasındayım. En azından bu akşamüstüne dek öyleydim."

"Üç dört yıl öncesine kadar ben de öyleydim. Bir gün Cebel piskoposu gelip harabe halindeki bu manastıra barmamı ve tamamen yıkılıp gitmesini engellemek için ne yapmak gerektiğini söylememi istedi. Geldim, etrafı doluştım ve bu mağaraları görünce kalmaya karar verdim. Tercihimin tek nedeni buydu demeyeceğim, ama tetiklemeyi yaptı. Bu güzellik, dindarlık ve kırılğanlık karışımı beni sarstı. Piskoposa restorasyonla şahsen ilgileneceğimi, masraflarını karşılayacağımı ve inşaat sürerken burada zaman zaman uyuyacağım küçük bir hücre verirlerse mutlu olacağımı söyledim. Olay böyle başladı. Eski duvarları sağlamlaştırdım, birkaç düzenleme yaptım, hava koşullarından ve kötü niyetli insanlardan korumak için mağaraların ağızlarını kapattırdım. Bazı ziyaretçilerin duvar resimlerinin üzerine çakıyla isimlerini kazıdıklarına inanabiliyor musun? Bak burada! Burada ve şurada!"

Gerçekten de isimler, kalpler ve basit, nedensiz, kindar çizikler görülüyordu.

Ramzi mağaradan çıkarken kapıyı kapatıp anahtarı iki kez çeviriyor, anahtarları cüppesinin büyük cebine koyuyor, sonra beni bir patikadan düz bir araziye, bir tır çıplak meydana götürüyor. Yerde geometrik biçimler ha-

linde düzenlenmiş siyah ve beyaz taşlardan tuhaf bir zemin döşemesi görüyorum. Frer Basile bunun bir meditasyon labirenti olduğunu ve geçen yaz kendi elleriyle yaptığını söylüyor. Fransa'da yaşadığıma göre, Amiens veya Chartres katedrallerindeki labirentleri bilip bilmediğimi soruyor. Cehaletimi itiraf ediyorum. O zaman bana, böyle bir parkurun amacının, zekâmızı "izleri takip etmek"ten ibaret pratik bir görevle uğraştırarak, özgürleşen zihninizin başka âlemlerde dolaşabilmesini sağlamak olduğunu açıklıyor.

"Bir dahaki sefere beni görmeye geldiğinde manastırda uyursun ve sabah erken benimle birlikte bu meydana kadar çıkıp yavaş yavaş siyah taşlara basarak labirenti izlersin ve nasıl bir etki uyandırdığını kendin anlarsın."

Ona biraz törensel bir havayla cevap veriyorum:

"Davetini kabul ediyorum. Geri geleceğim."

Saatime bakıyorum.

"Beş buçuk olmuş bile. Gitme vaktim geldi."

Manastır kapısına kadar iniyoruz.

"Bir sonraki ziyaretini bekliyorum. Yemeğimizi paylaşsın ve ertesi güne kadar kalırsın."

"Evet, yapacağım bunu, söz!"

Tokalaşmak için elimi uzatıyorum, o ise beni kollarının arasına çekiyor, uzun uzun ve sıkıca sarılıyor.

Şapkası elinde manastırdan aşağı inen Adam, Semiramis'i aynı yerde, aynı ağacın altına park edilmiş arabasında kendisini beklerken buldu ve onu iki saati aşkın bir süre öylece bıraktığı için utandı. Semi, önce arkadaşlarına gittiğini ve daha yeni geldiğini ileri sürdü. Bu bir yalandı ve sonunda kabul etti. Yolcusu peş peşe özürler sıralamaya başladı.

"Kendini affettirmek için" diye sözünü kesti, "bana her şeyi anlatacaksın. İlk dakikasından son dakikasına kadar."

Adam da hiçbir şeyi unutmamaya ve atlamamaya çalışarak hemen bu görevi yerine getirmeye girişti.

Verdiği rapor öyle canlı, öyle coşkulu, özellikle eski şapellerin güzelliğini anlatırken öyle duyguluydu ki, arkadaşı kaygılandı.

"Derhal bana senin de keşiş olmayacağın konusunda söz ver!"

"Bunun benim açımdan hiç akla gelmez bir şey olduğunu söyleyemem, ama yapmayacağım. Sevdığım bir mesleğim, beni bekleyen öğrencilerim, bir karım..."

Hiçbir tonlama yapmadan sıralamayı sürdüren Semiramis, "Bir metresim var..." diye ekledi.

"Bak o aklımdan çıkmıştı."

Sanki bir kediyi okşar gibi, "Serseri" dedi Semi.

“Her halükârda rahat ol. Ramzi beni ikna etmeye uğraşmadı.”

“Yine de gelip manastırda kalmanı teklif etmiş!”

“Sadece bir geceliğine, bu çevrede uyanmam için...”

“Yerinde olsam şüphelenirdim! Erkekler sandıklarından daha korunaksızdır. Özellikle senin yaşımda...”

“Korunaksız mı? Evet, belki de. Bazı baştan çıkarma çabalarına direnemediğim oluyor. Ama hepsine değil.”

Kadın bacağına çapkınca bir şaplak indirdi. O da kendisine vuran eli hafifçe okşayarak karşılık verdi.

“Ramzi’yi tanıyorum, din propagandası yapacak biri değildir. Düzgün ve –nasıl demeli?– kibar bir inancı var. Her zaman medeni bir insan olmuştur, inancı da kendisine benziyor. Ben buraya gelirken, tam aksine onu Ramiz’le olduğu gibi fazla ihtiyatlı, fazla içine kapanmış, fazla mesafeli bulacağımdan korkuyordum. Hoş bir sürpriz yaşadığımı söyleyebilirim. Dünyadan uzaklaşmak istemiş birisi için onu tam tersine eskisinden daha yakın, dikkatli, düşünceli, işin özüne inen bir vaziyette buldum.

“Din hiçbir zaman benim uğraş alanım olmadı, ama Ramzi’nin dönüştüğü insana saygı ve sevgi duyduğumu söylemeliyim. Hatta manastırda bir arkadaşım olduğunu bilmek içimi rahatlattı. Ve söz verdiğim gibi onu görmeye geleceğim. Geceyi onunki gibi bir hücrede geçireceğim ve sabah da onunla birlikte ‘labirentine’ çıkıp yürüyerek meditasyon yapacağım.”

Dönüş yolunda kararan manzara çekiciliğini yitirmişti. Yol bitmeyecek gibi geliyordu. Birkaç kez Adam’ın içi geçer gibi oldu, ama şoför de uyursa araba uçuruma yuvarlanır korkusuyla uykuya karşı mücadele etti.

Bir ara şarkı söylemeye başladılar. Semiramis’in her zaman güçlü ve kulağa hoş gelen bir sesi olmuştu; akşamları yaptık-

ları öğrenci toplantılarında da herkesi büyülerdi ve geniş bir repertuarı vardı. Mısır Arapçasından Irak Arapçasına, İngilizceden Yunancaya, Fransızcadan Kreol diline, sonra İtalyancaya rahatça geçerdi. Rusça, Türkçe, Süryanice, Baskça, hatta sık sık “Yeruşalim” sözünün geçtiği İbranice şarkılar da bilirdi. Adam elinden geldiği kadar ona eşlik etmeye çalışıyor, şarkıları mırıldanıyor, bir nakaratı hatırladığında da sesini yükseltiyordu. Yanlış veya detone söylemiyordu, ama sesinin rengi pek kulağa hoş gelecek cinsten değildi. Bunu biliyordu; bu nedenle o akşam şarkıların çoğunda parmaklarıyla ritim tutmakla yetindi. Yoldan çıkıp kaza yapma korkusu olmasa, muhtemelen sessiz ve hareketsiz kalıp, gözlerini yumarak arkadaşının güzel sesini ninni gibi dinlemeyi tercih ederdi.

Bir ara kadına sordu:

“Şarkıcılık yapmayı hiç düşünmedin mi?”

Hiç sahte tevazu göstermeden, “Düşündüm” diye cevap verdi.

“Ne oldu peki?”

İçini çekti.

“O zaman babam dedi ki: ‘Ben kızımın bir Kahire barında tepinip durmasını istemiyorum’.”

“Ve iş orada kaldı öyle mi?”

“Orada kaldı. Çünkü babam gençliğini Kahire barlarında geçirmişti. Anlaşılan her akşam sarhoş olup avazı çıktığı kadar haykırarak şarkı söylüyor, herkese şampanya ikram ediyor ve masaların üstüne çıkıyormuş. Hatta bir dansöze âşık olup dedemleri umutsuzluğa sürüklemiş. Kendisi bunları bana hiç anlatmadı tabii. Ebeveynlerimizin hepsi örnek gençlikler geçirmiş diye bilinir, değil mi? Ama ailenin diğer üyelerinden dinledim. Ancak kendi babası öldükten sonra uslanmış, aile şirketinin başına geçmiş ve evlenmiş. Üç çocuğu olmuş ve hiçbirinin özellikle de kızının, yani benim sefih bir yaşam sürmesine izin vermemeye ant içmiş.”

“Senin Kahire’de doğduğunu şimdi hatırladım. Biliyordum, ama aklımdan çıkmış. Herhalde aksanın olmadığı için. Biraz var belki de. Fransızca konuşurken kulak verince Mısır aksanını hissedebiliyorum. Ama Arapçada o kadar yok.”

“Arapçada aksanım yok, hayır. Ailemde hemen hiçbir zaman Arapça konuşulmazdı. Halbuki babam Biblos’lu, annem ise Şamlıydı, ama yalnızca Fransızca konuşurlardı. Kendi aralarında, erkek ve kız kardeşleriyle, arkadaşlarıyla, on dokuzuncu yüzyıl romanlarındaki Rus aristokratları gibi, hep Fransızca konuşurlardı. Sadece şoför, aşçı ve kapıcılarıyla Arapça konuşurlardı. Onların çevresinde âdet böyleydi. Daha da beteri: Yerel halktan, sanki kendileri İngiliz veya Yunanmış gibi, ‘Araplar’ diye söz ederlerdi.”

“Ama baban gençliğinde bara gidip zil zurna sarhoş olarak masaların üstüne çıktığında herhalde Fransızca, İngilizce veya Yunanca şarkı söylemiyordu.”

“Hayır, haklısın, kesinlikle Arapça söylemiştir. Nureleyn adındaki dansözünü kollarına aldığı da aşk sözlerini Arapça fısıldıyordu. Sen de öyle yapıyorsun zaten.”

Meraklanan Adam ona döndü.

“Evet, sen de” diye tekrarladı, “sadece Arapça fısıldamayı biliyorsun. Bütün gece Fransızca tartıştık, ama yatakta...”

“Kuşkusuz. Farkına tam varmamıştım aslında. Ama şimdi sen söyleyince, düşünüyorum da bütün aşk sözleri aklıma Arapça geliyor.”

“Bu dili bilmeyen biriyle birlikteyken de mi?”

“Evet, böyle bir sorun yaşandı. Dolores’i yeni tanıdığım da bazen sevişirken hiç konuşmadığımdan yakınıyordu. Öyle sözlerin aklıma kendiliğinden Arapça olarak geldiğini ve o bu dili bilmediği için kendimi tutup söylemediğimi izah ettim. Düşündü, sonra: ‘Sanki anlıyormuşum gibi kulağıma fısılda’ dedi. Ben de öyle yapmaya başladım. O zaman o da onları mırıldanmak istedi. Başlangıçta oldukları gibi, yani sanki ben

bir kadınmışım gibi söylüyordu. Aksanı da çok komikti. Ama yavaş yavaş doğru sözleri ve doğru telaffuzu öğretmeyi başardım. Artık Arapça sevişiyoruz ve bu da aramızda özel bir sevgi bağı oluşturunca!"

Semiramis kıkırdadı ve Adam bir an panik halinde bir pişmanlık yaşadı.

"Sana asla bundan söz etmemeliydim. Geri kalan hiçbir şey için bana kızmaz. Ama yataktayken birbirimize neler fısıldadığınızı sana anlatmam, işte bu gerçek ihanet."

"Merak etme, kimseye söylemem."

"Bu kadarı yetmez, usulünce yemin etmelisin."

"Babamın mezarı üstüne yemin ederim ki söylediklerinin tek kelimesini bile kimseye anlatmayacağım. Ne Dolores'e ne de başkasına. Tamam mı?"

"Tamam. Israrımdan ötürü özür dilerim, ama bu kadar mahrem şeyleri anlattığım için kendime kızdım. Hiç âdetim değildir aslında."

"Gevşe biraz Adam. Ben Semi'yim, arkadaşınım, güvenilir bir arkadaşım, biraz kalkanlarını indir. Ben sana sırlarımı açıyorum, sen seninkileri anlatıyorsun, ikimiz de bundan acı çekmeyeceğiz, sadece birbirimizi biraz daha yakın hissedeceğiz."

Elini yolcusunun dizine koydu; Adam bir an düşüncelere daldıktan sonra sordu:

"Mısır'dan ayrıldığında kaç yaşındaydın?"

"Bir yaşında bile değildim. Nâsır devriminden hemen sonraydı. Babam büyük bir tedbirsizlik yapmıştı ve Kahire'de daha fazla kalmayı göze alamadı."

"Tedbirsizlik mi?"

"Evet, çok büyük bir tedbirsizlik."

Gülümsedi, sonra sustu. Adam onun anılarını toparlamasını bekledi.

"Tabii ki ben hiçbir şey hatırlamıyorum, ama hikâye öyle çok anlatıldı ki sanki kendim yaşamış gibiyim.

“Babam üniversite öğrencisiyken, yani kırklı yıllarda büyük bir siyasal çalkantı yaşıyordu. Babam hiçbir partiye girmemişti, ama üniversitedeki arkadaşları arasında komünistler, İslamcılar, monarşistler, milliyetçiler vardı. Bana anlattığına göre, bazı günler onlarca öğrencinin hep birden sarılar veya yeşiller giyerek okula geldiğini görürlermiş; saflar halinde yürümeye çalışır ve slogan atarlarmış. O zaman yeni bir parti kurulduğu anlaşılmış. Genellikle bu gruplar ürkütücü olmaktan çok gülünçtü ve birkaç ay içinde silinip gidiyorlardı.

“İhvan hareketi ve Müslüman Kardeşler çok daha ciddiydi. Binlerce genç bu harekete katılıyordu ve elli ikide Hür Subaylar darbesi gerçekleştiğinde herkes Nâsır, Sedat ve beraberlerindeki üniformalı İhvan olduğunu sanmıştı. Babama göre, bazıları gerçekten de öyleydi; ama bir kez iktidarı aldıktan sonra, hareketle aralarına mesafe koydular; hatta ülkedeki etkisini azaltmaya uğraştılar. Öyle ki elli dörtte, yani benim doğduğum yıl, aldatıldıklarını düşünen İslamcı militanlar, bir konuşma yapan Nâsır’ın üzerine defalarca ateş ettiler. Hedeflerini kıl payı kaçırdılar ve üzerlerine amansız bir baskı çöktü. Binlerce militan tutuklandı ve birçok yönetici üstünlük yargılanıp idam edildi.

“Suikastçılardan birinin adı Abdüsselam’dı, on dokuz yaşındaydı ve babamın çok iyi bir arkadaşının en küçük kardeşiydi. Genç adam suikastın ardından kaçmayı başarmıştı, polis ve ordu peşindeydi, yakalanıp oracıkta asılacağı kesindi. O zaman babam onu evde saklamaya karar verdi.”

“Babanın Nâsır’ı öldürmeye çalışan adamı evinde sakladığını söylemiyorsun herhalde?”

“Büyük bir tedbirsizlik, değil mi?”

“Büyük bir tedbirsizlikten biraz daha fazlası bu! Tam bir çılgınlık! İyi bir Katolik burjuvanın aklından neler geçti de evinde bir katili, üstelik de İslamcı bir katili saklayarak hem kendisinin hem de ailesinin hayatını tehlikeye attı acaba?”

“Zaten onun mantığına göre de, Abdüsselam’ı iyi bir Hıristiyan burjuvanın evinde aramayı yetkililer hayal bile edemezdi. Gerçekten de halk mahallelerini, camileri didik didik aradılar, ama bizim evi aramak akıllarına hiç gelmedi.”

“Ama bunu niye yaptı? Müslüman Kardeşler’e sempati mi duyuyordu?”

“Kesinlikle hiçbir sempatisi yoktu. Onlardan bu hikâyeden önce de nefret ediyordu, ömrünün sonuna kadar da nefret etmeyi sürdürdü. Abdüsselam’ı evinde saklamasının nedeni onun on dokuzunda olması, korkudan tir tir titremesi ve en iyi arkadaşının bunu yapması için yalvarmasıydı.”

“Annen razı oldu mu?”

“Babam ona fikrini sormadı. Arkadaşı bir akşam kardeşiyle gelmişti. Çocuk kılık değiştirmek için sakalını kesmişti, kovalanan tavşan gözleriyle henüz ergenlik çağına girmiş gibiydi. Biz zemin katta oturuyorduk, babamın bahçede boş zamanlarında resim yaptığı bir atölyesi vardı. Güzel şeyler yapıyordu aslında, eminim Avrupa’da yaşasaydı kendini resme verirdi. Uzun lafın kısıası, genç adam o atölyeye gizlendi ve hiç dışarı çıkmadı. Babam ona gizlice yiyecek götürüyordu. Bu durum birkaç hafta sürdü ve aileden hiç kimse farkına varmadı. Kocasının atölyesine asla adımını atmayan annem de bir şey anlamadı.

“Olaylar yatışıp yetkililer izini bulmaktan umudu kesince, kaçak gitti. Babam daha sonra, ülkeden ayrılmayı başarıp Batı Almanya’ya ulaştığını öğrendi. O sırada sürgündeki Müslüman Kardeşler’in çoğu orada toplanmıştı.

“Bu yüzden ailemin başı hiç derde girmedi. Ama babam huzurlu değildi. Er veya geç bu işin duyulacağını ve yetkililerin, düşmanlara gösterilen bu anlayışın bedelini kendisine ödeteceklerini söylüyordu. O zaman evini, firmasını, tüm malını mülkünü sattı; karısını, çocuklarını, parasını alıp gitti.”

“Bu tedbirsizliğine pişman oldu mu?”

“Olmadı, düşünsene, hiçbir zaman pişman olmadı! Tam tersine, bu yüzden kendini hep kutladı. Bu olay yüzünden varını yoğunu satmakta erken davranmıştı. Birkaç ay sonra ilk kamulaştırmalar başladı, sonra Süveyş savaşı patlak verdi. Babamın kuzenleri, annemin kardeşleri ve daha genel anlamda tüm yabancılar ya da öyle kabul edilenler Mısır’dan apar topar ayrılmak zorunda kaldılar, tüm mallarını mülklerini de geride bıraktılar. Yunanlar, İtalyanlar, Yahudiler, Doğu Akdenizli Hıristiyanlar... Fabrikalarına, topraklarına, mağazalarına, bankalardaki hesaplarına el kondu. Her şeylerini kaybettiler. Babam ise, yaptığı büyük tedbirsizlikten ötürü ‘tufan’dan önce varını yoğunu satmış, dolayısıyla servetini korumuştur. Bu sayede buraya geldiğinde araziler satın alıp birçok ev inşa ettirebildi. Şu anda içinde bulunduğumuz ve benim otele dönüştürdüğüm ev de bunlardan biriydi.

“Mısır göçmenlerinin babamı ileri görüşlülüğünden ve koku alma yetisinden dolayı tebrik ettiklerine belki bin kez şahit olmuşumdur. Böylece, senin ‘tam bir çılgınlık’ dediğin olay yüzünden veya sayesinde kazandığı büyük bilge ününü ömrünün sonuna dek korudu.”

“Mısır’dan niye öyle apar topar ayrıldığını herhalde o insanlara hiç anlatmamıştır.”

“Kesinlikle anlatmadı. Bu ülkeye geldiğimizde, Nâsır’ı yarı-tanrı gibi görüyorlardı, her yerde fotoğrafları asılıydı, Mısır’dakinden bile daha büyük bir hayranlık besliyorlardı. Babamın, Arap ulusunun kahramanını öldürmeye çalışmış birini evinde saklamakla övüneceğini düşünmüyorsun değil mi? Anında linç edilirdi. Ancak seksenli yıllarda, Nâsır çoktan ölmüş ve unutulmuş iken, bundan söz etmeye başladı.”

“Baban Mısır’ı yeniden gördü mü?”

“Bir tek kez bile adım atmadı oraya. Aslında tuhaftı bu. Oradan söz ederken yüzü aydınlanır ve bıkıp usanmadan

dünyanın en güzel ülkesi olduğunu söylerdi. Ama bir daha hiç gitmedi, çocuklarının gitmesini de istemedi.”

“Sen de hiç gitmedin mi?”

“Gittim, ama ancak babam öldükten sonra. Doğduğum ve bahsini onca işittiğim evi görmek istiyordum. Sonunda gördüm, ama hiçbir şey hissetmedim. Çocukluğumdan beri dinlediğim tüm o hikâyelerden sonra, duygulanacağımı sanmıştım. Hiçbir şey olmadı. Ne bir damla gözyaşı ne de boğazımda bir düğümlenme. Ben Yukarı Mısır’dan, Luksor’dan, Krallar Vadisi’nden, duvar fresklerinden etkilendim. Orada, evet, sesim çıkmaz oldu. Niye onca insanın –fatihlerin, seyahatların, şairlerin...– bu ülkeyi düşlediğini anladım. Ama ailemin nostaljilerine karşı soğuk duruyorum. Onlar Mısır’da yabancı gibi yaşadılar ve yabancı muamelesi gördüler.”

“Olaylar o kadar basit değil.”

“Hayır, o kadar basit. İnsan yerel halkı aşağılar ve dilini konuşmaya tenezzül etmezse, sonunda dışlanır. Eğer annem babam Mısır’da yaşamaya devam etmek istiyorlardı ise, İngilizler ve Fransızlarla yakınlaşacaklarına, Mısırlı olmalıydılar.”

Sesinde hiç sönmemiş eski bir öfkenin yankısı vardı. Birkaç saniye süren ağır bir sessizliğin ardından, devam etti:

“Dürüst olacaksam, annemle babamı aynı kefeye koymalıyım. Babam aynen sana dediklerimi söylüyordu; yani, yerel nüfusla bütünleşmeliydik diyordu; zaten tüm çevrelerden dostları –ve muhtemelen sevgilileri– vardı. Ama böyle bir tavrı benimsemiş ender insanlardan biriydi. Ailesinde, hele annemin ailesinde insanların çoğu kendini yabancı hissediyordu ve yerleşimci gibi davranıyorlardı. Yerleşimciler, koloniler çağı geride kalınca bavullarını toplayıp gitmek zorunda kaldılar. Ne ektilerse onu biçtiler denebilir...”

“Seninkileri savunmak bana düşmez, ama bu tür sorunlarda her zaman iki taraf da kusurludur. Kullandığın ifadeyi aynen tersyüz de edebiliriz: Yabancı gibi davrandılar, çünkü

onlara hep yabancı gözüyle bakıldı. İnsanların bütünleşmeyi reddetme nedenlerinden biri de, içinde yaşadıkları toplumun onları bünyesine katmayı becerememesidir. Adları, dinleri, görünüşleri, aksanları yüzünden...”

Uzunca bir süre dalgın kaldılar. Sonra Adam daha neşeli bir sesle devam etti:

“Sana dönecek olursak, Kahire barlarında kalça kıvrıma gerek kalmadan da şarkıcılık yapabiliydin pekâlâ.”

“Babam Nuh der peygamber demezdi; tartışmak bile faydasızdı. Ama ona kızmıyorum, o kendi çağına aitti ve benim iyiliğimi düşündüğüne inanıyordu. Her ne olursa olsun, ben de şarkıcılıkta ilerlemek konusunda gerçek anlamda hırslı değildim. Arkadaşlarım için şarkı söylemeyi seviyorum, güzel bir sesim olduğu söylendiğinde hoşuma gidiyor, ama annemi babamı terk edip, kaderimi bir emprezaryoya teslim etmezdim. Gençliğimde bambaşka bir niyetim vardı. Cerrah olmak istiyordum.”

Adam bunu hatırlıyordu. Semiramis’i tanıdığında tıp fakültesinin ilk sınıfındaydı.

“Hemen hiç kadın cerrah olmadığını bir yerlerde okumuştum ve bunun öncüsü olmak istiyordum. Fakültede hem hocalar hem de öğrenciler el birliğiyle cesaretimi kırmaya uğraşıyorlardı, hayatlarını bir cerraha emanet eden hastaların güven verici birine, yani bir erkeğe ihtiyaç duyduklarını söylüyorlardı. Başka bir deyişle, bana layık olmayan meslekler –şarkıcılık– ve benim layık olmadığım meslekler –cerrahlık– vardı. Ama bütün bunlar beni caydırmaya yetmedi, hırsla, öfkeyle çalışıyordum, kendi devremin en iyisi olmak istiyordum ve ikinci üç aya kadar gerçekten de öyleydim.”

“Sonra uşandın...”

“Hayır. Sonra Bilal’le tanıştım. Sonra, birbirimize deli gibi vurulduk. Sonra o öldü. Ve ben üç yıl boyunca kalakaldım.

Kara deliğimden çıktığımda savaş başlamıştı ve tıp öğrenimine yeniden başlamak için çok geçti. Öğrendiğim her şeyi unutmuş gibiydim ve hiçbir şeyi ezberleyemeyeceğimi düşünüyordum. Bir daha öğrenim hayatına dönmedim ve işte bugün otelcilik yapıyorum."

Adam "Şato sahibeliği" diye düzeltti.

Gülümsedi.

"Özür dilerim, verdiğin unvanı unutmuşum."

"Şato sahibesi, evet. Benim sevgili şato sahibem."

"Ülkeye kısa süreliğine de olsa dönmen, bana iyi geldi. Belki de seni yanına çağırdığı için Murad'a teşekkür etmeliydim. Şampanyalı yemeklerimizi uzun süre unutmayacağım."

Sesi kederliydi. Arkadaşı ona doğru döndü. Semî'nin gözleri yaşlıydı.

"Sence vedalaşmak için biraz erken değil mi?" diye sordu. "Hemen gidecek değilim. Odamdan bir süreliğine daha çıkmıyorum."

Kadın gülümsedi. Bir an bekledi. Bir tereddüt geçirdi, sonra:

"Bu sabah Dolores'le uzun bir konuşma yaptık" dedi.

"Yine mi telefon ettin ona?"

"Hayır, bu defa o aradı. Sen henüz gitmiştin. Sanki geceyi birlikte geçirdiğimizi hissetmiş gibiydi. Ve..."

Sustu. Uzun bir ara oldu. Adam söze girmek zorunda kaldı:

"Ve?"

"Artık senin kendi odanda, benim de kendiminkinde uyuyacağımıza karar verildi."

Arkadaşı "Karar verildi" diye tekrarladı. Hem gülümseyişi hem de içinde çekişen duygular çift yönlüydü.

"Bunu sana söylemeyecektim" diye özür diledi Semiramis, "ve sen de aramızda böyle bir konuşma hiç geçmemiş gibi davran. Ama verdiğim sözü tutmama yardım et, buna ihtiyacım var."

Adam'ın sessizliği sürdüğü için, hem öfkeli, hem pişman bir sesle ısrar etti:

“Bir an için erkeklik gururunu unut ve bana sadece, sana yardım edeceğim, de.”

Önce homurdandı, sonra razı olup gürültülü bir iç çekişle birlikte, “Tamam, sana yardım edeceğim” dedi.

Sürücünün sesi anında değışti, şen şakrak devam etti:

“Tabii bu durum arzuları, istekleri, iltifatları, şefkati ve hatta bir parça kur yapmayı dışlamıyor. Her şeye tamam, sadece...”

Yolcu peşinden gelecek kaba sözleri bekledi, ama kadın başka bir şey demedi. Cümlesi bitmişti.

O zaman Adam, “Her şeye tamam, sadece, her şeye tamam, sadece” diye yineledi, bu sözlerle mümkün olan en gülünç tonlamayı vermeye çalışarak.

Adam, bu konuşmayı not defterine kaydederken şu gözlemi yapacaktı:

Konuşmamız sırasında, Dolores'le yazışmamın ardından benim de benzer bir sonuca vardığımı Semî'ye itiraf etmekten özenle kaçındım. Aldığım iyi terbiye, hayal kırıklığına uğrama rolü yapmamı ve özellikle de sevgilime aşkımızı kesme kararını bizzat bildirmek zorunda kalmadığım için çok rahatladığımı göstermememi söylüyordu. İki kadının ortaklığı bir kez daha beni pişmanlığın ve öküzlüğün içkencesinden korumuştı.

Bu uzak durma yeminine uymaya söz veriyorum; ama namuslu olmam gerekirse, her an, her yerde, her koşulda buna uyabileceğimden emin değilim.

Beni hayatın yönlendirmesine izin vereceğim.

ONUNCU GÜN

Adam sabah kalktığında giysileri hâlâ üstündeydi. Önceki gece yemek yemeden, dişlerini bile fırçalamadan yatağa öylece devrilmiş ve kızgın güneş tarafından sabahın köründe uyandırılmamak için her akşam kapattığı storları da açık bırakmıştı.

Ayrıca Frer Basile ile buluşmasının ayrıntılarını yazıya dökerek gücü de kendine bulamamıştı. Bunu ancak sabah beşe doğru uyandığında yaptı. Yazmayı bitirir bitirmez telefonla kahvaltı istedi, sonra da elektronik postalarını kontrol etti.

Gece Naim'den bir mesaj gelmişti. Çarşamba sabahı Sao Paulo'dan ayrılacağını, Milano'da çok kısa bir mola verdikten sonra Perşembe akşamı orada olacağını telgraf üslubuyla bildirmişti. Adam çok memnun oldu. Arkadaş toplantısı, hem de beklediğinden çok daha erken şekillenmeye başlıyordu. Hemen Naim'e cevap yazıp belirttiği saatte havaalanında olacağını ve onu karşılayacağını söyledi.

Sonra Semiramis'i aradı.

"Umarım uyandırmışımdır!"

Kadın gülerek, "Kaçırdın!" dedi. "Kahvaltıya oturdum bile. Bir dahaki sefere daha erken dene!"

"Yine iyi bir haberim var."

“Bırak tahmin edeyim! Albert veya Naim gelme kararını bildirdi. Yanılıyor muyum?”

Gafil avlanmıştı.

“Hayır, yanılmıyorsun. Ama yaratmaya çalıştığım tüm etkiyi berbat ettin.”

Kadın güldü.

“Bu sabah biraz fazla uyanık göründün bana.”

“Taraçamdayım, hafif bir meltem var, ilkbahar kuşları cıvıldıyor ve kahve tam ölçüsünde. Sana güvenebileceğimi bilsem, kalk gel diyeceğim.”

On dakika sonra kadının yanındaydı. Her şey –meltem, kuş cıvıldamaları, kahvenin rengi ve kokusu– Semi’nin çizdiği tabloya uygundu. Üstelik mükellef bir sofraya kurulmuştu, geceliğin de önü biraz açık bırakılmıştı. Aşk parantezinin artık kapandığını hatırlayan Adam’ın kalbi sızladı.

“Naim Perşembe akşamı, yediye doğru geliyor. Sanırım Albert de gecikmez; patronlarına analığının ölüm döşeginde olduğunu söylediğine göre, çok yakında gelecektir. Toplantıyı önümüzdeki hafta yapabiliriz. İnanamıyorum. Daha iki gün önce süreyi aylarla ölçüyordum, ama şimdi herkesin geliş saatlerini saptama noktasına vardık. Sanki düş görüyorum. Bayılıyorum bu duruma, ama biraz da korkuyorum.” Bir sessizlik. “Belki de işin pratik yönünü ciddi ciddi düşünmeliyiz artık.”

“Ben çoktan düşündüm” dedi Semiramis. “Herkes burada, otelde kalacak.”

Adam’ın da tercih ettiği çözüm buydu, ama yine de usulen sordu:

“Tania onun yanına, eski eve gidelim diye ısrar etmez mi sence? İlk başta öyle düşünmüştük.”

“Murad’ın vefatından bu kadar kısa süre sonra mı? Hayır, olacak iş değil! Aile matemde, alçak sesle konuşmak ve cenaze evi suratları takınmak zorunda kalırız. Gülemeyiz,

bağırıp çağıramayız, iç karartıcı bir buluşma olur! Hayır, ben konuyu etraflıca düşündüm, herkes buraya gelecek. Tania dahil. Birkaç günlüğüne evinden çıkarsa ona da iyi gelir, yoksa ziyaretçi akınının ardı kesilmez. Otelde tartışabilir, bağırabilir, gülebilir, hatta istersek avaz avaz şarkı söyleyebiliriz. Herkesin kendi odası olacak ve toplanıp yemeklerimizi yiyebileceğimiz birinci kattaki büyük salon bize tahsis edilecek. Lojistik meselesini bana bırak, benim işim bu!"

Adam "teslim oluyorum" veya "dümeni sana bırakıyorum" manasında ellerini havaya kaldırdı.

"Buna karşılık davetiyeleri göndermek sana düşüyor" diye ekledi kadın.

"Halloldu sayılır zaten. Bu sabah Ramiz'i ve karısını arayacağım."

"Ve Dolores'i..."

"Dolores'i de tabii; onu akşamüstü arayacağım."

"Ve Frer Basile'i..."

"Gelmeyi kabul edeceğinden emin değilim. Ama yine de gidip onu usulüne uygun bir şekilde davet edeceğim."

"Peki, Nidal konusunda bir karara vardın mı?"

"Evet, ona telefon edeceğim."

"Gördün mü? Daha yapacak bir sürü işin var. Numarası var mı sende?"

"Hayır, ama senin bir dakika içinde numarayı bana vereceğini varsayıyorum."

Semiramis gürültülü bir of çekti:

"Ben olmasam ne yapacaktın?"

"Telefon rehberine bakacaktım!"

"Hayvan!"

Adam onun elini tutup dudaklarına götürdü.

"Sen olmasaydın, çoktan Paris'e dönmüş, arkadaşlarımı bir araya toplamaktan vazgeçmiş, yeniden Attila biyografimin içine dalmış olurdum."

Semiramis elini çekti.

“Bu gözü kararmış herif bu kadar ilgini çekiyor demek?”

“Flaubert’in dediği gibi, Attila benim.”

“Yapma ya? Biraz daha açıklaman gerekecek, benzerlik hemen göze çarpmıyor çünkü.”

“O, göçmenin ilkörneğidir. Ona, ‘Artık bir Roma yurttaşısın!’ deselerdi, bir togaya sarınır, Latince konuşmaya başlar ve imparatorluğun silahlı kuvveti olurdu. Ama ona: ‘Sen bir barbar ve dinsizden başka bir şey değilsin!’ dediler ve o da ülkeyi yakıp yıkmaktan başka bir şey düşlemez oldu.”

“Sen de aynı durumda mısın?”

“Olabilirdim, ama çok fazla sayıda göçmenin bu durumda olduğu kesin. Avrupa, Roma yurttaşı olmanın hayalini kuran, ama sonunda istilacı barbarlara dönüşecek Attila’larla dolu. Bana kollarını açarsan senin için ölmeye hazır olurum. Kapıyı yüzüme kapatırsan hem kapını hem de evini başına yıkmak isteği uyanır içimde.”

“Başka bir deyişle, sana kollarımı açmakla iyi etmişim.”

Adam güldü.

“Teşbihte hata olmaz gerçi ama, neyse, ne demek istediğimi anlamışsın.”

Bir an düşündü, sonra ekledi.

“Senin bana kollarını, taksiden seni aradığımda ve sen benim adımı haykırdığında açtığını düşünüyorum. Daha sonra aramızda geçenlere ‘ilahi sürpriz’ desek daha doğru...”

Elleri yeniden birleşti ve aralarında sıcak bir sessizlik oluştu. Sessizliği bozmayı Semiramis başardı.

“Nidal’in cebini istiyordun” diyerek elini çekti ve telefonunun rehberinde numarayı aramaya başladı.

Numarayı bulunca telefonu arkadaşına uzatarak arayabileceğini söyledi. Ama Adam rakamları defterinin bir köşesine kaydetmekle yetindi. Bu telefonu daha sonra, odasında yalnızken açmayı tercih ettiği belliydi.

Adam 29 Nisan Pazar günü not defterine, *Bilal'in kardeşinin beni hatırlayacağından emin değildim*, diye yazacaktı. Hayatımda onu en fazla üç kez görmüştüm ve sonuncusu da çeyrek yüzyıl önce, yitirdiğim arkadaşımın cenaze törenindeydi. O gün Nidal annesinden ve kız kardeşlerinden bile daha üzgün görünüyordu. Hiç sakınmadan, hıçkırığa hıçkırığa ağlıyordu. Henüz on yedisinde değildi ve Bilal onun modeli, rehberi, idolüydü. Üstelik birbirlerine o kadar benziyorlardı ki –aynı kemerli burun, aynı simsiyah ve kısacık saçlar, aynı ürkek ceylan bakışı– ağlamaklı kardeşe bakınca insan sanki öteki dirilmiş de kendisine ağıt yakıyormuş yanılsamasına kapılıp iyice sarsılıyordu.

"Nidal, ben Adam, bilmem beni hatırlayacak mısın..."

"Hepimizin atası, sallallâhu aleyhi vesellem dışında bu adı taşıyan başka tanıdığım yok ki! Aramıza döndün mü?"

"Buradayım, uğradım da..."

"Niye sadece 'uğradın'?"

"Fransa'da yaşıyorum."

"Ben de senelerce Fransa'da yaşadım, ama sonunda kendi insanlarımla arasına döndüm."

Bir suçlama geldiği belliydi. Derhal üste çıkmalıyım.

"Gittin Fransa'da yaşadın da ağabeyinin en iyi arkadaşını aramak hiç aklından geçmedi mi? Ayıp sana!"

Kıkırdadı, böylece alışılmış takılma faslına artık son verebileceklerini belirtmiş oldu.

"Sesini duyduğuma sevindim. Söyle sana nasıl yardımcı olabilirim?"

"Küçük bir buluşma düzenlemeye çalışıyorum. Sana da anlatmak istiyordum..."

"Siyasi bir toplantı mı?"

Seste inanmazlık kadar alaycılık da vardı. Hemen içini rahatlattım.

"Hayır, eski arkadaşlar arasında bir buluşma. Bilal'in arkadaşları..."

Cevap gelmedi. Uzun bir sessizlik. Nidal'in gırtlığının düğümlendiğini hissedebiliyordum. Nitekim sonunda konuştuğunda sesi değişmiş ve o güvenini yitirmişti.

"Eski arkadaşlar arasında bir buluşma..."

Karşımdaki adamın benim kelimelerimi ağır ağır tekrar ederken, hasretini mi yoksa kuşkusunu mu ifade ettiğini anlayamamıştım. Her türlü olumsuz tepkinin önünü almak için erken davranmalıyordum.

"Senle bir görüşebilirsek sevinirim. Hem bu küçük tasarıdan hem de onca yıldır olup biten her şeyden söz ederiz."

"Tabii, niye olmasın? Şimdi neredesin?"

Onu aramadan önce Semi'den, en azından şimdilik bahsetmemenin daha iyi olacağını düşünmüştüm.

"Cebel'deyim, ama istediğin zaman şehirde buluşabiliriz."

"O zaman birlikte öğle yemeği yiyelim! Bir araba gönderip aldırtayım mı seni?"

Yalan söylemeyi tercih ettim.

"Hayır, teşekkür ederim, arabam var. Sen bana adresi ver, yeter, gelirim."

Bana randevu verdiği halk lokantasına kendi başıma adımımı atmazdım. İç karartıcı veya tiksindirici olduğundan değil, sanki sadece müdavimlerine aitmiş gibi duran ve bir yabancıнын her lokmasının sayıldığını hissettiği yerlerden biri olduğu için... Üstelik sadece Avrupalı veya Asyalıya değil, mahallenin dışından herkese burada "yabancı" gözüyle bakılırdı.

Nidal müşterilerin hepsini tanıyor gibiydi, ama benimle birlikte lokantanın içinden geçerken şöyle uzaktan bir selamlaşmakla yetindi.

Patron bize iç tarafta, gürültüden uzak ve penceresi küçük bir avluya bakan bir oda ayırmıştı. Bunun özel bir muamele olduğu belliydi. Soframız zeytin, şalgam ve hıyar turşusu ve dörde bölünmüş yuvarlak ekmeklerle donatılmıştı.

"Ben burada genellikle günün yemeğini yerim ve şimdiye dek hiç hayal kırıklığına uğramadım. Ama ızgaralar da var."

"Günün yemeği bana uyar!"

"Bekle ama, daha ne olduğunu bilmiyorsun ki!"

"Önemli değil! Neyse kabulüm."

"Pazar kabak dolması günüdür."

"Benim için uygun!"

"Müşkülpesent bir adam değilsin! Karıların memnun olmalı!"

"Karılarımı mı?"

"Eşzamanlı değil, peş peşe manada çoğul kullandım."

"Sende durum eşzamanlı çoğul mu?"

"Hayır, bir tek karım var. En başında uyardı beni: Bir kadınla daha evlenirsem gözlerimi oyacakmış."

"Sen de teslim oldun demek!"

"Ne yaparsın, göz faydalı bir organ!"

Gülümsedi; gülümsemesi Bilal'inkiyle aynıydı.

“Haksız sayılmazsın” dedim. “İnsan okumayı seviyorsa, iki göz iki eşten daha yararlıdır.”

“Görüyorum ki mutabık kaldığımız bir nokta bulduk. Bakalım başkaları da çıkacak mı?”

Patron elinde defter, kalemle yaklaştı. İki günün yemeği yazdıktan sonra ne içeceğimizi sordu. Nidal gazoz istedi, ben de aynı şeyi ismarladığımı ifade etmek için kendiliğimden başımı salladım. Yine de adam gittikten sonra eklemeyi ihmal etmedim:

“Öğlenleri şarap içmiyorum, başımı ağrıtıyor.”

Gülmemeye dikkat ettiğim için, ev sahibim açıklama yapmayı gerekli gördü:

“Burada içki servisi yok.”

“Herhalde tahmin ediyoruz o kadarını. Şaka yapıyordum...”

Gülümsedim. Nidal de benden geri kalmamak için gülümser gibi yaptı. Sonra sanki başka birisi hakkında yorum yapıyormuş gibi gözlerini benden kaçırarak, “Göçmen esprileri!” dedi.

Ne demek istediğini sormaktan kaçınarak yinelemeyi tercih ettim:

“Şaka yapıyordum...”

Ama bana cevap vermesine fırsat bırakmadan ekledim:

“Ama öğlen hiç içmediğim doğru. Sadece akşamları içiyorum.”

“Seni öğle değil de akşam yemeğine çağırıyordum ne yapacaktın?”

“İçmeyi verecektim, ne olacak? Akşamları biraz şarap içmeyi seviyorum, ama vazgeçebilirim de pekâlâ. Buna karşılık, birisi yasaklamaya kalkarsa...”

Nidal Fransızca olarak ve alaycı bir tonla, “Yasaklamak yasaktır!” dedi.

O ana dek hep Arapça konuşmuştuk. Ben de onu Arapça yanıtladım:

"Bir insanın inançları öyle emrettiği için şu veya bu içecekten, şu veya bu besinden uzak durması, saygı duyduğum bir tavrır. Ben bunun başkalarına dayatılmasını, hele bu işe hükümetlerin karışmasını kabullenemiyorum."

"Çünkü sana göre her yurttaş kararlarını kendi almalı, hükümetlerin yasaklama yetkisi olmamalı, öyle mi? Kokain veya esrar içilmesini yasaklamıyorlar mı peki? Ama senin bakış açına göre, bu uyuşturucular da yasaklanmalı herhalde, değil mi?"

Konuşma beklediğimden de çabuk bir şekilde koyu dindar ile hür düşünceli arasında bir düelloya dönüşmeye başlamıştı. Ama erkek erkeğe konuşmaya başlamadan önce bu aşamayı geçmek gerekiyordu. Her ne olursa olsun, sadece onun sahasındayım diye teslim olacak değildim. Tam tersine. Doğu Akdeniz'de insan konuşunun isteklerine boyun eğer, ona kendi yasalarını dayatmaz. En azından, daha iyi zamanlarda böyle davranılırdı.

"Kimse, hiçbir yasak konmasın demiyor. Ama dindaslarının bazıları bu yasaklama işinde çok hızlı. Sanki kutsal metinlerde, bir yasak daha bulsak da hemen ilan etsek diye araştırma yaptıkları izlenimi uyanıyor. Bir gün birisi İngiliz püritenleri hakkında, 'Onlar gerçek anlamda bağınaz değil, sadece hiçbir yerde hiç kimsenin güllüp eğlenmediğinden emin olmak istiyorlar' demişti."

Nidal tek kelime etmeden sırtıttı. Sözü sürdürdüm:

"Ama soruna daha doğrudan cevap verecek olursam, cevabım elbette hayır; bazı maddeler zehirdir ve niye yasaklandıklarını anlıyorum. Ama şarap öyle mi? Sayısız Arap, Acem ve Türk şairin uğruna dizeler döktürdüğü şarap? Sufilerin içkisi olan şarap? Akşam arkadaşlarıyla buluşmak, gülmek, tartışmak ve iyi bir şişe şarap etrafın-

da dünyayı yeniden kurmak soylu ve masum bir keyiftir. Bazıları içkiyi fazla kaçırıyor diye veya bazı dinler bunu yasaklıyor diye, herhangi bir iktidarın beni bundan mahrum bırakmasını kabul mü etmeliyim?"

Nidal, "Olayların sadece bir cephesini görüyorsun" diye cevap verdi.

Birkaç lokma alıp fikirlerini düzene sokmak için zaman kazandıktan sonra ekledi:

"Batı'da bizden kaynaklanan her şeye düşmanca bakıldığını görmek istemiyorsun. Alkol bağımlılığının toplumsal bir musibet olduğu konusunda herkes fikir birliği içinde, ama İslam alkolü kınadığı anda içki hemen bireysel özgürlük simgesi konumuna yükseltiliyor. Senin gibi insanlar için bile böyle."

Bir garson, dumanı üstünde tabaklar ve kapakları açılmış şişelerle geldi. Yoğurdu kabak dolmalarının üstüne mi yanına mı istediğimizi sordu. Sonra her şeyin üzerine kuru nane serpti ve gazozu bardağa dökmeye başladı. Ama Nidal bir el hareketiyle, bu işle kendisinin ilgileneneğini belirtti. Adam gider gitmez de mantık zincirini kaldığı yerden devam ettirdi.

"Birçok Avrupalı'nın bir karısı, bir metresi ve her ikisinden de çocukları vardır; ama İslam iki karı alabilirsin der demez, çifte evlilik fikri utanç verici, garip, ahlaksız bir olay halini alır ve gayri meşru ilişki saygıdeğer olarak gösterilir."

"Belki de ülkelerimizin kadınlar konusundaki genel bilançosu pek parlak olmadığı için böyle oluyor, ne dersin? Eğer buradaki kadınlar özgürce çalışabilselerdi, özgürce yolculuk edebilselerdi, özgürce giyinebilselerdi..."

"Nedeni gerçekten bu mu sanıyorsun? Batı'yı ilgilen-direnin kadınlarımızın özgürleşmesi olduğuna gerçekten inanıyor musun? Sence, bizden gelen her şeye karşı yüz-yıllardır sistemli bir düşmanlık yapılmıyor mu? Eskiden

bizim Şark ülkelerini efemine erkekleri ve şehvet düşkününü kadınları yüzünden eleştirirlermiş; bugün de aşırı edepli olmakla suçlanıyoruz. Onların gözündeki, ne yaparsak yapalım hep kabahatliyiz.”

Ben de birkaç lokma yedim, sonra biraz tereddütlü bir sesle:

“Çok da haksız sayılmazsın, böyle bir düşmanlık var ve zaman zaman sistemli bir görünüm de alıyor. Ama tek yönlü değil bu. Açık konuşacak olursak, biz onlardan ne kadar nefret ediyorsak, onlar da bizden o kadar nefret ediyor.”

Nidal bir anda çatalını bıçağını bırakıp, gözlerini kuşkuyla, hatta bir parça düşmanlıkla yüzüme dikti.

“Biz’ derken kimi kastediyorsun?”

Öylesine masum bir soru değildi bu. Hatta bunu bana, konuğuna söylemesi her türlü nezaket kuralına aykırıydı.

Nidal öz olarak benim, göçmenin, “düşman saflarına geçtiğimi” ima ediyordu. Bu saldırının tam da haksız sayılamayacağını bildiğim için, kendimi iyice hakarete uğramış hissettim. Bu kadar uzun süredir Fransa’da yaşayan bir Hristiyan Arap olarak, ben hangi taraftanım? İslam’ın mı yanındayım, Batı’nın mı? Ve “biz” derken neye gönderme yapıyorum? Aslında kullandığım ifade –biz onlardan ne kadar nefret ediyorsak, onlar da bizden o kadar nefret ediyor– konumumun tüm ikircimini istemeden gözler önüne sermişti. Gerçeği söylemek gerekirse, cümlede “onlar” ve “biz” derken kimi kastettiğimi ben de bilmiyordum. Benim için, bu iki hasım dünya hem “onlar” hem de “biz”di.

Karşımdaki hedefini doğru seçmiş, parmağını yarama basmıştı. Ama ona hak vermem, yaralayıcı imalarını hoş görmem söz konusu olamazdı. Vakur bir edayla sessizliğime sarınarak, göstere göstere gözlerimi kaçırdım, kâh pencereden dışarı, kâh tabağıma, hatta bir kez de saatime baktım.

Bu tavrım karşısında Nidal ileri gittiğini anladı. Saygısız sorusunun üstünü zihninde çizdi ve cümlemi farklı bir üslupla yorumlamaya başladı. Bunu yaparken yargısını değiştirmekten kaçınıyor, ama benimle polemiğe giren sözleri örtülü öziürler de içeriyordu.

“Belki senin dediğin gibi, biz onlardan ne kadar nefret ediyorsak, onlar da bizden o kadar nefret ediyordur. Ama bir tarihçi olarak, bugün onlarla aramızda çok eşitsiz bir ilişki bulunduğunu kabul etmelisin. Dört yüzyıldır biz bir tek Batı ülkesini işgal etmedik, hep onlar bizi istila ediyor, onlar bize kanunlarını dayatıyor, onlar bize boyun eğdirip sömürgeleştiriyor, onlar bizi aşağılıyor. Bizim tek yaptığımız sürekli maruz kalmak... Ama hakikat ve nesnellik kaygısı taşıyan sen, tarihçi, bizi aynı kefeye koyuyorsun. ‘Biz onlardan ne kadar nefret ediyorsak, onlar da bizden o kadar nefret ediyor...’ İki taraf da kusurlu, öyle mi?

“Fransızlar Cezayir’e çıkarma yapıyor, ülkeyi ilhak ediyor, kendilerine direnen herkesi katlediyor, sanki o toprak kendilerine aitmiş ve yerel halkın varlık nedeni itaat edip uşaklık yapmakmış gibi davranan Avrupalı bir nüfusu getirip iskân ediyorlar. Ama iki taraf da kusurlu, öyle mi? Orada yaşayanları Arapçadan ve İslam’dan vazgeçirmek için her türlü olanağı kullanıyorlar. Sonra, yüz otuz yıl sonunda, geride mahvolmuş, yıkılmış, bir daha toparlanamayan bir ülke bırakarak çekip gidiyorlar. Ama sana göre, iki taraf da kusurlu, öyle mi?

“Yahudiler kitle halinde Filistin’e göç ediyorlar, orada yaşayanları kovup topraklara yerleşiyorlar, insanlar bir gün içinde vatansız kalıyor ve yarım yüzyılı aşkın bir süredir mülteci kamplarında yaşıyorlar. Ama sana göre, iki taraf da kusurlu, öyle mi?”

Yeniden saldırıya uğramıştım, ama bu defa aynı tepkiyi gösteremedim. Burada Nidal benim kişiliğimi değil,

bir tarihçi olarak görüşlerimi hedef almıştı. Bu sahada, her türlü çatışma meşrudur. O zaman, incinmiş konuk durumunun ardına gizlenmek yerine, ben de ev sahibimle kılıç kılıca gelmeye karar verdim.

“Cevaplamama izin verecek misin?”

Nidal hemen sözünü kesti.

“Seni dinliyorum.”

“Birincisi, ben ‘iki taraf da kusurlu’ demedim. Sadece şunu dedim: ‘Biz onlardan ne kadar nefret ediyorsak, onlar da bizden o kadar nefret ediyor.’ ‘Kusur’dan söz etmedim. O cümleyi bana mal ettin ve bana saldırmak için kullandın. Bu, pek güvenilir bir yöntem değil.”

“Belki bugün o cümleyi kurmadın, ama hiç ağzından düşmüyor!”

Havayı biraz yumuşatmak için, “Konuşmalarımı mı kaydediyorsun?” diye şakalaştım.

Karşımdaki gülmedi.

“Hayır Adam, konuşmalarımı kaydetmiyorum, ama seni dinlediğim oldu. Üniversiteye defalarca gittim. Amfinin en arkasına oturup seni dinliyordum. O cümleyi ben uydurmadım, sana ait, en az yüz kez yinelenmiştir. ‘İki taraf da kusurlu.’ Ülkelerimizi istila etsinler, bizi evlerimizden atsınlar, bombalasınlar, zenginliklerimize el koysunlar – sana göre, hep iki taraf da kusurlu. Tarihçi tarafsız kalmalıdır, değil mi? Sen de saldırganla saldırıya uğrayan, avcıyla avı, katliamcılarla kurbanları arasında tarafsız kalıyorsun. En önemlisi de, asla kendi insanlarını savunur duruma düşmemen gerekiyor. Nesnellik bu mu? Senin için entelektüel namus bu mu?”

Sanki gerekçelerim tükenmiş gibi uzunca bir süre sessiz kaldım. Arkadaşımanın kardeşiyle bu görüşmenin basit bir yeniden buluşma değil, bal gibi bir hesaplaşma olacağını birdenbire idrak etmiştim.

Nidal'i görmeyeli çeyrek yüzyıldan fazla olmuştu, oysa ki o, deyim yerindeyse, gözlerini üzerimden hiç ayırmamıştı. Haberim olmadan beni gözlemlemiş, gözetlemiş, ölçüp biçmişti.

Bu konuda onu suçlamalı mıyım, diye düşünürken, benden erken davrandı.

"Amfiye ilk gittiğimde, niyetim dersin sonunda seninle konuşmaktı. Ağabeyime ne kadar yakın olduğumu biliyordum ve bana hemen kucak açacağından emindim."

İğnelemelerine dostluk gösterileriyle karşılık vermek istemediğim için, soğuk bir edayla "Muhtemelen o gün gelseydin seni öyle karşılardım" dedim.

Devam etti:

"Ama seni dinlerken kendi kendime şöyle dedim: Bu Arap, bir Arap olarak görülmeyi hiç mi hiç istemiyor. Niye gidip kucaklayayım ki onu?"

Bu kadarı fazlaydı! Ev sahibim her türlü sınırı aşmıştı. Ya ona derhal cevap vermeli ya da kalkıp gitmeliydim. Nidal'in çok duygulu bir havada konuşması kavgaya çıkarmamı engelliyordu. Hatta ağlayacak gibiydi. Sözleri artık soğuk bir alaycılığın ürünü değildi, bunlar samimi sitemlerdi. Beceriksiz, patavatsız, haksız, ama samimi sitemlerdi.

O zaman ölüp gitmiş arkadaşımın kardeşine, sanki kendi kardeşimmiş gibi davranmaya karar verdim. Sert konuşacaktım, ama biraz babacan bir sertlik olacaktı bu.

“Öteki dünyaya inanıyorsak, belki de Bilal bugün burada bizimle, şu sofraya oturmuş, bizi gözlemliyor ve dinliyor olabilir. Söylediğin bazı şeyler hoşuna gitmiştir, bazıları da gitmemiştir. Ben sana cevap verirken de bazen beni onaylayacak, bazen de kaşlarını çatacak. Şu anda birlikte olmamızın sebebi olan o görünmez ve iyi niyetli tanık, bugün hayatta olsa neler düşünürdü bilmiyorum. Ama en azından bir şeyden kesinlikle eminim: Ne benim senin samimiyetinden ne de senin benimkinden kuşkulanamamızı hoş karşılardı.”

Bu duygusal girişi, ardından sıralayacağım görüşlerimden ayırmak için bir an sustum. Bu fırsattan istifade karşımdakine bir bakıp onun yumuşadığını ve beni dinlemeye hazır olduğunu anladıktan sonra devam ettim:

“İki taraf da kusurlu demek, mutlaka yüzde elli-yüzde elli manasına gelmez. Esas şu manaya gelir: Niçin ötekilerin kazanıp bizim kaybettiğimizi anlamaya çalışalım. Bana diyorsun ki: Ülkelerimizi istila ettiler, işgal ettiler, bizi aşağıladılar. Aklıma gelen ilk soru şu: Bunları yapmalarını niye engelleyemedik? Yoksa biz şiddet karşıtıyız da ondan mı? Hayır, değiliz. O zaman nasıl oldu da bizi istila edip, boyun eğdirip, aşağılayabildiler? Bana diyecaksin ki, çünkü biz zayıfız, bölünmüşüz, örgütsüzüz, teçhizatımız yetersiz. İyi de niye zayıfız? Niye Batı’nın kiler kadar güçlü silahlar üretmekten âciziz? Sanayimiz niye geri? Sanayi devrimini niye bizde değil de Avrupa’da gerçekleştirdi? Niye biz az gelişmiş, zayıf ve bağımlı ülkeler olarak kaldık? Başkalarının suçu, başkalarının suçu diye hiç durmadan yineleyebiliriz. Ama er geç kendi eksiklerimizle, kendi kusurlarımızla, kendi sakatlıklarımızla yüz-

leşmemiz gerekecek. Er geç kendi yenilgimizle, bizimki gibi bir medeniyetin uğradığı devasa tarihsel bozgunla yüzleşmemiz gerekecek.”

Farkına varmadan sesimi yükseltmiştim. İki genç derhal odaya girdi, Nidal’in birkaç adım gerisinde, sırtlarını duvara dayayıp durdular. Nidal onların varlığını ancak benim gözlerim o yana kayınca fark etti; o zaman ev sahibim döndü, onlara “Bir şey yok! Tartışıyoruz, çıkabilirsiniz!” manasına gelen bir baş işareti yaptı. Çıkıldılar.

O zaman daha alçak sesle ve Fransızca devam ettim:

“Yenikler her zaman kendilerini masum kurbanlar olarak göstermek eğilimindedirler. Ama bu gerçeğe tam uymaz, hiç de masum değildirler. Yenildikleri için suçludurlar. Kendi halklarına, kendi medeniyetlerine karşı suçludurlar. Sadece yöneticilerden değil, benden, senden, hepimizden bahsediyorum. Bugün tarihin mağluplariy-sak, hem kendi gözümüzde hem de tüm dünyanın gözünde aşağılanmış durumdaysak, bu sadece başkalarının değil, öncelikle bizim suçumuzdur.”

“Otuz saniye içinde İslam’ın suçudur diyeceksin.”

“Hayır Nidal, öyle demeyecektim. Din konunun bir unsuru sadece. Bence din sorun da değil, çözüm de. Ama içini rahatlatmamı da bekleme. Etrafımızda olup bitenler beni rahatsız ediyor. Tepeden tırnağa örtünmüş tüm o kadınları, sarıklı şahsiyetlerin devasa fotoğraflarını ve şu sakal ormanını seyretmek hoş mu sanıyorsun?”

“Sakallarımız seni niye ilgilendiriyor?”

“Kalbindeki beni ilgilendirmez. Dışındaki ise üçüncü şahıslara yönelik kamusal bir beyandır, dolayısıyla beni ilgilendirir. Onaylama hakkına da onaylamama hakkına da sahibim. Bunun beni rahatlatması ne kadar hakkımsa, rahatsızlık duymak da o kadar hakkım. Ama sözü senin sakalınla noktalamak niyetinde değilim. Sa-

dece istisnasız her konuda konuşma hakkımı saklı tuttuğumu, seni de aynı şekilde davranmaya teşvik ettiğimi söylemek istemiştim."

Nidal beni dinlerken elini içgüdüsel olarak sakalına götürdü, sanki bağlılığını tazelemek istermiş gibi sıvazlamaya başladı. Zaten onunki gerçek bir sakal sayılmazdı, sanki on gün boyunca tıraş olmayı unutmuş gibiydi.

"On altı yaşında seni tanıdığımda da bir parça sakalın, daha doğrusu ayva tüyün vardı..."

Bu hatırlatma karşısında gülümsedi. Devam ettim:

"Ama kızıl yıldızlı bir Che beren de vardı."

"Onu takan tek kişi ben değildim."

"Bugün de bu gülr sakalla dolaşan sadece sen değilsin."

"Hep günün modasını gözü kapalı takip ettiğini mi söylemek istiyorsun?"

"Seni suçlamıyorum, hepimiz böyleyiz. Almanların 'Zeitgeist', 'çağın ruhu' dedikleri şey var, hepimiz şu veya bu biçimde ona uyuyoruz. Bunda utanılacak veya gurur duyulacak bir şey yok, toplumlar böyle işler."

Nidal, belli belirsiz alaycı bir tonla, "Profesör konuşuyor..." yorumunu yaptı.

"Evet, haklısın, tarihçi konuşuyor. İnsanlar her çağda, kendi düşüncelerinin sonucu olduğuna inandıkları görüşler dile getirir ve duruşlar benimser, halbuki bunlar aslında 'çağın ruhu'ndan kaynaklanır. Bu tam anlamıyla bir kader sayılmaz, istersen önünde kolay durulamayacak aşırı güçlü bir rüzgâr diyelim."

"Ben de bu rüzgârın önünde, bir fırlıdak gibi döndüm, öyle mi?"

Gülümsedim.

"Sana karşı terbiyesizlik ediyormuş gibi göstermeye çalışıyorsun beni, halbuki sadece yaygın bir hadiseyi tarif

etmeye çalışıyorum. Bugün İslamcı olman nasıl normalse, yetmişli yılların başında da Guevera'cı olman normaldi. İki tavır arasında belirli bir süreklilik var."

"Neymiş o?"

"Kendini hâlâ devrimci olarak görüyorsun."

"Halbuki senin göziinde artık değilim..."

"Devrim mana değıştirdi desek, daha doğru. Devrim fikri uzun süre sadece ilericilerin alanıydı, bir gün geldi muhafazakârlar tarafından ele geçirildi. Bu sorun üzerine çalışan bir meslektaşım var. Zaman zaman birlikte yemek yiyip tartışıyoruz. O bu hadiseye 'tersyüz olma' diyor. Bu konuda bir kitap hazırlıyor, başlığını da 'Tersyüz Olma Yılı' koymayı düşünüyor..."

"Çünkü bu belirli bir yıla mı bağlı?"

"Onun tezi bu. Yetmiş sekiz yazı ile yetmiş dokuz ilkbaharı arasında, dünyadaki olayların büyük bir hızla altüst olduğunu düşünüyor. O yıl İran'da toplumsal açıdan muhafazakâr bir 'İslami devrim' yaşanıyor. Batı'da bir başka 'muhafazakâr devrim' başlıyor; başını İngiltere'de Margaret Thatcher çekiyor, Ronald Reagan tarafından ABD'ye de yayılıyor. O yıl Deng Xiaoping Çin'de sosyalizmden uzaklaşıp kayda değer bir ekonomik kalkınma ile sonuçlanacak yeni bir Çin devrimi başlatıyor. Roma'da yeni bir papa seçiliyor; onun da kendi tarzı içinde muhafazakâr olduğu kadar devrimci olduğu da ortaya çıkacak... Meslektaşım aynı döneme ait ve hepsi de zihniyetleri kalıcı olarak etkilemiş bir sarsıntının yaşanmış olduğunu kanıtlayan, düzinelerce olayı bir araya getirdi. Sağ sürekli zafer kazandı, sol ise kazandıklarını korumaktan başka bir şeyle ilgilenmez oldu. Ben de bütün bunları düşünerek sana..."

"Kendimi devrimci olarak görmeye devam ettiğimi, ama sakal değıştirdiğimi söyledin. Değil mi?"

“Evet, biraz öyle.”

“Halbuki senin göziinde daha çok bir numaralı geri-
ciye döniştüm, değil mi?”

“Ben tam böyle ifade etmezdim, ama evet, aşağı yukarı böyle düşünüyorum.”

Sabırsızlık ifade eden gülümsemesiyle, “En azından açık sözlüün” dedikten sonra ekledi: “Bizim tartışmamız yüz yıl sürer.”

“Önemli değil, cennette devam ederiz.”

“Aynı cennette buluşursak.”

“Birden çok mu cennet var yani? Yoksa orada da milletlere ve dinlere göre bölünecek miyiz?”

“En küçük bir fikrim yok. Bu problemi Bizanslı arkadaşlarına açmalısın. Kendinize böyle diyordunuz değil mi?”

“Evet, aynen öyle. ‘Bizanslılar kulübü.’ Ama niye ‘siz’ diyorsun ki? Sen de bizim toplantılara katılmıştın.”

“Çok az. Bir iki kere, ağabeyimle birlikte.”

“Ağabeyinle, evet. Onu sık sık düşünüyorum.”

Bu cümle ağzımdan çıktığı anda, bana ait olmayan bir rolü gaspettiğim hissine kapıldım; ben ancak ömrünün sonuna doğru Bilal’in yakın arkadaşı olmuştum. O yüzden özür diler gibi ekledim:

“Sen benden bin kez fazla düşünmüşsündür.”

Ağabeyinin adını her andığımda olduğu gibi, Nidal sustu, dalgınlaştı. Gazozundan son yudumunu aldı, sonra bakışları pencereye ve ilerilere kaydı.

“Beni de yanında barikata götüreceğine söz vermişti. Annemiz bağırmaya başladı. Benim çok genç olduğumu, ders çalışmam gerektiğini söylüyordu. Bilal, yanımdan ayrılmayacağını, beni hedef olmayacağım bir mevziye yerleştireceğini, döndüğümüzde derslerime yardım edeceğini söyleyerek annemi ikna etmeye uğraştı. Ama annem

hiçbir şey dinlemiyordu. 'İkiniz birden olmaz! İkiniz birden olmaz!' diyordu. Sanki neler olacağını hissetmişti. O zaman Bilal kulağıma, beni bir dahaki sefere götüreceğini fısıldadı. Gitti. Bir saat sonra gelip kapıyı çaldılar ve yaralandığını haber verdiler.

"Bu sahneyi aklımdan binlerce kez geçirdim, farklı cereyan etse nasıl olurdu diye düşündüm. Ağabeyim de gitmekten vazgeçseydi veya birlikte gitseydik ve ben onu bir binanın girişine saklanmaya zorlasaydım ya da aynı bomba ikimizi birden biçseydi... Rüyamda kim bilir kaç kez, benim şehit olduğumu, kefenlendiğimi, annemin ve kız kardeşlerimin ağladıklarını, Bilal'in son ana kadar elimi tutarak yanımda durduğunu ve ben onun cenazesinde nasıl ağlamışsam öyle hıçkırıklara boğulduğunu gördüm.

"Ve her uyandığımda, bunun aldatıcı bir rüya olduğunu, ağabeyimin hâlâ mezarında yattığını, benim de dışarıda, yaşayanların ortasında mutsuz bir yaşam sürdüğümü görüp hayal kırıklığına uğradım."

O konuşurken, birkaç dakika önce odaya giren iki kişi yeniden gelip, bizi lokantanın büyük salonundan ayıran bezin iki yanında durdular. Halbuki bu defa konuşan Nidal'di ve alçak sesle konuşuyordu – militanları endişelendirecek bir şey yoktu.

Bakışlarım onlara doğru kaydı ve bir kez daha ev sahibimin gözleri de benimkileri izledi. Nidal'in derhal ayağa kalktığını gördüm, aynı anda da siyah sarıklı birisi içeri girdi. Nidal ona saygıyla selam verdi, bizi üstüinkörü tanıştırdı, sonra da yeni gelene yer gösterdi. Konuşacakları olduğu belliydi, ben de usulen zaten gitmek üzere olduğumu söyleyerek, vakit geçirmeden yanlarından ayrıldım.

Söylediğim tabii ki doğru değildi. En az bir saat daha kalırdım, onun ve benim birbirimize söyleyeceklerimiz bitmemiştir.

Bilal'in kardeşinden, lokantasından, mahallesinden, arkadaşlarından ayrılırken bir rahatsızlık hissine kapılmıştım; ama onu yeniden gördüğüme memnundum. Bizi ayıran onca şeyin yanında, birbirimize bağlayan tek olgu ölüünün anısıydı. Zayıf bir bağ mıydı bu? Kuşkusuz. Ayrılıklarımızı azaltmaya yetmezdi, ama o bağı koparacak adım benden gelmeyecekti.

Semi haklı tabii, Nidal değişmiş. Bu başkalaşım benim zevkime pek uygun olmasa da kişi ve özellikle de tarihçi olarak onu anlıyorum. Örneğin ona, ağabeyinin zamanında ne Allah'a ne de Şeytan'a inandığını, bu bakımdan da oldukça tuhaf bir "şehit" olduğunu hatırlatmaktan kaçındım. Bilal'in anısının, bin bir sözel tedbir almadan adım atmamam gereken kutsal bir mabet olduğunu hissettirdi. Alay veya yergiyi andıracak her şey terbiyesizlik, hakaret ve neredeyse küfür diye algılanabilirdi. Ben de bundan uzak durmayı uygun buldum.

Ülkeye döndüğümde beri hesaplaşmaya değil bağları yeniden örmeye gayret ediyorum. Zaten ne hesabı söz konusu olacak ki? On altı yaşındaki fikirlerini kırk yaşında değiştirmiş diye Nidal'i suçlayabilir miyim? O değişti, ben değiştim, ülke değişti, dünyamız da aynı değil. Dünyanın öncülleri geriye itildi ve artçı kuvvetleri en ön safalara kadar ilerledi. Buna hayıflanmaya devam edebilirim, ama artık şaşıraramam. Ne de bu yüzden Bilal'in kardeşini suçlayabilirim. O çağının nabzına uygun davranıyor, vakitsiz yürürlükten kalkmış başka bir çağa ait olan benim. Ama -iyimserliğimle ne kadar alay edilirse edilsin- benim haklı olduğuma ve insanlığın yolunu şaşırdığına inanıyorum.

Adam ögle yemeğinin ve hararetli tartışmanın ayrıntılı bir özetini anlattıktan sonra, Semiramis kuşkuyla "Onu yine de davet ettin mi?" diye sordu.

"Usulüne uygun bir davet olmadı, ama ne demek istediğim belliydi. Herhalde onunla buluşmak istememin nedeni, sonucuna göre davete dahil edeceğim veya etmeyeceğim bir sınavdan geçirmek değildi. Ona bu sabah ettiğim telefon, daveti içeriyordu zaten. Ondan ayrılırken elini sıkıp, 'Yemek için teşekkürler, ama üzgünüm bizimkilerin arasına katılamayacaksın, ölçütlere uymuyorsun' diyecek halim yoktu herhalde..."

"Yani onu Pentagon için çalışan Albert ile, Yahudi olan ve en az on kez İsrail'e gitmiş Naim ile bir araya getireceksin, öyle mi?"

Adam omuz silkti:

"Hepsi yetişkin, dünyayı dolaşıp duruyorlar, bugüne kadar Nidal gibi düşünen insanlarla hiç karşılaşmamışlarsa, bu fırsatı bulmuş olurlar. Çocuk zeki, akılcı, samimi görünüyor ve düşündüğünü ifade etmeyi biliyor."

"Peki şampanya içmeyecek miyiz?"

"Tabii ki içeceğiz. Şişeler kovalarında duracak, isteyen kadehine koyacak, istemeyen almayacak."

“Ya şişeleri kaldırmamızı şart koşarsa?”

“Başkaları adına onun karar veremeyeceğini söylerim. Öğle yemeğinde zaten söyledim, hiç duraksamadan bir daha söylerim. Bizimle kalırsa, ne âlâ. Giderse, ne yapalım. Başka soru var mı şato sahibem?”

Semiramis sözde korkmuş bir havayla “Hayır profesör, hiçbir sorum yok!” diye cevap verdi. “Her şeye bir cevabın var gibi, ama ben yine de kuşkularımı koruyorum. Eski arkadaşlarını çeyrek yüzyıldır hiçbir şey yaşanmamış gibi bir araya getirebileceğini mi düşünüyorsun? Umarım yanılmıyorsundur.”

“Umutsuzlukta haklı çıkacağımıza, umutta yanılalım.”

“Bu özdeyiş sana mı ait?”

“Bir yaşam kuralı değil, sadece bir dürüstlük şartı. Hiçbir zaman barış gelmez, insanlar asla bir arada yaşayamaz deyip, kollarını kavuşturup bıyık altından gülerek felaketi beklemek, tufan gelip çattığında da ‘Ben söylemiştim, biliyordum’ demek çok kolaycı bir yaklaşım. Dünyanın bu kısmında felaket tellallığı yapan, geleceğin kendisini haklı çıkaracağından aşağı yukarı emin olabilir. Önümüzdeki on yıl içinde bir savaş çıkacak kehanetinde bulun, hayat seni yalanlamaz. Şununla şu birbirlerini öldürecek de, büyük ihtimalle bunu yapacaklardır. Risk almak istiyorsan, kehanetlerin tam zıt yönde olmalı. Ben bugün kendi küçük ölçeğimde sadece eski arkadaşları bir araya getirmek, kibar ve öğretici bir sohbet ortamı oluşturabilmek amacındayım. Bu da mı fazla?”

Arkadaşı ona keyifle, sevgiyle, uzun uzun baktı. Sonra sanki karşısında altı yaşında bir çocuk varmış gibi, eliyle alnını okşadı ve anaç bir sesle konuştu:

“Evet sevgilim, fazla. Ama cesaretin kırılmasın, bu öfkeli havan hoşuma gidiyor.”

Adam bir anda sallandı. Bu “anaçlığa” karşı isyan mı etmek yoksa ciddi bir tartışma başlatmayı mı denemek gerektiğini kestiremedi.

Yüzünü okşayan eli tutup uzaklaştırmak istedi. Ama bırakacağına kendi elinde sıkıca tutmaya devam etti. O vaziyette donup kaldılar ve hiçbir şey söylemediler.

Kenetlenmiş ellerinden bir kucaklaşma arzusu doğmaya başlamıştı. Ama gözlerini birbirlerinden kaçırıyorlar, her biri bu baştan çıkma isteğine son verecek sağduyulu sözler karşısındakinin ağzından ne zaman dökülecek diye bekliyordu.

Kısa süre sonra uzaklaşmak zorunda kalacaklarından emin olmak, bu yakınlaşma anını bir masumiyet duygusuyla yaşamalarını sağlıyordu. Her ikisi de görülmez çizginin aşılmayacağını bilmiyor muydu? Bütün mesele o çizgiye fazla hızlı varmamaktı; bütün mesele, bedenlerinin arasına sonsuz bir yavaşlık girmesiydi.

Semiramis Adam'ın odasına akşama doğru, Bilal'in kardeşiyle yaptığı görüşmenin izlenimlerini dinlemeye gelmişti. Adam'ı masasında, hızlı hızlı not alırken bulmuştu. Yazmayı bırakmış, Semiramis'e oturması için yer göstermiş, ama kadın kapiya sırtını yaslayıp ayakta durmayı tercih etmişti.

Daha sonra, konuşmanın harareti içinde Adam ayağa kalkıp birkaç adım atmış ve Semiramis'in burnunun dibine kadar sokulmuştu. Kucaklaşma böyle başlamıştı.

Gözleri kapalı, elleri kenetlenmiş, yan yana ne kadar durdular? Bir an geldi, dudaklar birbirine sürtündü, sonra ayrıldı. İkisinden hangisi başı çekip, durma zamanının geldiğini, sözlerini tutmaları gerektiğini diğerine söyleyecekti?

İkinci kaçamak öpücüğü o kadar kısa olmayan üçüncüsü, sonra uzayıp giden dördüncüsü izledi. Bedenler birbirine yapıştı. Semiramis'in boşta kalan eli, ışığı kapatmak için düğmeye uzandı.

Ancak birlikte yatağa düşerlerken, ziyaretçi kadın arkadaşının kulağına, "Bana yardım edeceğine söz vermiştin" diye mırıldandı.

Erkek ise tüm yoldan çıkmışlığı içinde verecek bir cevap bulamadı.

Adam bir süre sonra not defterine, Gözlerimi açtığımda Seni yanımda değildi, diye yazacaktı. Başucu lambamı yakıp saatime baktım. Daha akşam yedi olmamıştı. Belden yukarım çıplak, zihnim huzursuz bir halde yataкта oturdum.

Bu başımıza gelecekti.

Serbestçe sunulan meyveyi dişledikten sonra, şimdi de yasak meyveyi arzuluyorduk.

Gösterilen rıza ile birbirimizi sevdikten sonra, şimdi de itaatsizlik içinde seviyorduk.

Yani Seni ile ilişkim, açıldığı anda ne zaman kapana-çağı programlanmış bir parantez olmaktan çıkmış mıydı artık? Hayır, hâlâ öyle, ne benim zihnimde ne de onun-kinde bir parantezden başka bir şey olamaz. Ama bir ilişki soylu kalmak için tüm seyrini tamamlamalıdır. Sadece yetişkinlik çağını değil, karışık bir sırayla bile olsa, çocukluk ve ergenliğini de yaşamalıdır. Kendine özgü simyayı, kendi akıl ve akıldışılık, coşku ve ilgisizlik, heyecan ve mizah, yakınlık ve uzaklık, söz ve ten karışımını da bulmak zorundadır.

Sevgililer için bütün mesele, ilişkilerinin anısını birlikte çıkılmış bir yolculuk gibi korumayı becerebilmektir.

Yolculuklar da bize yol arkadaşı olan yabancılarla kalıcı dostluklar kurma fırsatını sık sık sunmaz mı? Aşk maceralarından da benzer bir zihin açıklığıyla çıkabilmek gerekir. Sevgililerin tanışmalarının her yıldönümünde, olayı kutlamak ve paylaşılmış anları hatırlamak üzere buluşmalarını önerecek kadar ileri gitmeyeceğini. Ama bu "yolculuk" hakkındaki sevgi dolu anıları tüm yaşamları

boyunca koruyabilmek adına ayrılık acısını aşmaya gayret etmeleri gerekir.

Bu “yolculuk” kelimesi, doğduğum toprağa döndüğümünden beri içinde bulunduğum duruma da tıpatıp uyuyor. Semi ile birlikte bir aşk yolculuğundayım. Gerçeği söylemek gerekirse, mekândan çok zamanda bir yolculuk bu. Görünüşe bakılırsa, gençliğimin ülkesiyle bağlarımı yeniden kurmaya gelmiştim, ama ülkeye bakmıyorum bile, sadece gençliğimin izlerini sürüyorum. Önceki yaşamımda tanımadığım şeylere ve kişilere karşı ilgisiz kalıyorum. Hiçbir şey öğrenmek, hiçbir şeyi yeniden öğrenmek, keşfetmek istemiyorum. Sadece bana zaten aşına olanları yeniden bulmakla ilgileniyorum. Evet, kalıntılar, izler, artakalan şeyler arıyorum. Yeni olan her şey rüyamda istemediğim davetsiz bir konuk, belleğime bir hakaret ve bir saldırı gibi görünüyor.

Bütün bunlarla övünmüyorum, hatta bunun bir kusur olduğunu bile kabul etmeye hazırım. Ama ben bu yolculuğu ilk gününden beri böyle yaşıyorum. Tanıdık, bildik her şeyi renkli görüyorum; geri kalan her şey soluk gri.

Bu nedenle, bu yolculuk sürdükçe benim gözümden hiçbir kadın Semi’den daha arzulanın olamaz. Ama Paris’e döner dönmez, birden bana çok uzakta kalmış gibi geleceğinden eminim. O zaman Dolores hayatımda çok öne çıkacak, halbuki burada onu düşünebilmek için fazladan gayret sarfetmek zorunda kalıyorum.

Yaşadıkları doğaçlama maceradan bir saat sonra, Semiramis Adam'ı arayıp yeniden Murad'ın dul eşine gitmeyi teklif etti. Tania'ya planlarının hızla ilerlediği haberini artık vermesi gerektiği için Adam teklifi hemen kabul etti.

Sevgililer, az önce aralarında olup bitene en küçük bir imada bulunmadılar. Ne telefonda ne de yolda.

Bu defa dul kadın yalnızdı. Yanında siyahlar içinde bir kadından –muhtemelen bir komşu veya bir akraba– başka kimse yoktu; o da iki arkadaş içeri girdiğinde çekildi.

Tania onlara aslında evin o gün de boşalmadığını ve son ziyaretçilerin de gitmesi için çeşitli hilelere başvurmak zorunda kaldığını anlattı.

“Anlamam biraz zaman aldı, ama sonunda bizdeki taziye geleneğinin bir yorma tekniği olduğu sonucuna vardım. Matemdeki insanlar öylesine bitkin düşüyorlar ki başlarına gelen felaketi düşünmeye mecalleri kalmıyor.”

Adam, “Eğer işe yarıyorsa, ne âlâ” dedi.

“Evet yarıyor. Duygularım anestezi altında. Her şeyi görüyorum, her şeyi iştiriyorum, ama artık hiçbir şey hissetmiyorum.”

Belki bitkindi ve “anestezi altında”ydı, ama güçlü bir kuvvet ilacının tesiriyle coşmuş izlenimi veriyordu. El hare-

ketleri biraz anıydı, gülümsemeleri her zamankinden daha hızlı beliriyor veya siliniyordu.

Bir zamanlar Naim'in ailesiyle birlikte göç etmeden önce katıldığı "elveda arifesi"nin gerçekleştiği küçük kış salonunda oturuyordu. Arkadaşları içeri girdiğinde ayağa kalkmaya davranmış, ama bir önceki ziyaretlerinde de yaptıkları gibi bunu engellemişler ve sırayla eğilip onu öpmüşlerdi.

Sonra Adam yanına oturdu. Kardeşçe bir jestle kolunu omzuna attı. Tania başını arkaya devirdi, gözlerini kapattı ve hareketsiz kaldı. Semiramis, onların bu yakınlık ve barışma anını sonuna kadar yaşamalarına izin vermek ister gibi, salonun diğer ucundaki bir koltuğa oturmuştu.

Adam, "Yatıp uyumak istediğinde bize söyle" diye mırıldandı.

Semiramis de, "Evet, söyle, biz ailedeniz" diye ekledi.

Dul kadın gözlerini açarak, "Hiç uyumak istemiyorum" dedi. "Sizin yanınızda kendimi iyi hissediyorum, geldiğinize çok sevindim."

Başını kaldırdı ve onlara sırayla baktı.

"İkiniz de formdasınız."

Semiramis başını salladı ve yüzü bir mutluluk gülümseyişiyle aydınlandı.

Adam da aynı şekilde gülümsedi ve "Evet, her şey yolunda. Ülkeyi, insanları yeniden keşfediyorum..." dedi.

Tania, "Arkadaşınla konuşmadın, ama geldiğine pişman değilsin, değil mi?" diye sordu.

"Yıllar önce gelmeliydim, ama sürekli erteliyordum. Bu adımı senin telefonun sayesinde attım."

"Ve pişman değilsin" diye ısrar etti beriki.

Adam cevap vermeden önce Semiramis'e bir göz attı:

"Hayır, pişman değilim. Kesinlikle değilim."

"İyi bari!" dedi dul kadın.

Başını yeniden arkaya, misafirinin koluna yasladı, sonra hemen kaldırdı; gözlerini önce erkeğe, sonra kadına, sonra yine erkeğe, sonra yine kadına dikti ve hükmünü açıkladı:

“Çocuklar, siz ikiniz yatıyorsunuz.”

Semiramis kendini gülmeye zorlayarak, “Neler söylüyorsun?” diye itiraz etti.

Ama Tania dosdoğru onun gözlerine bakıyordu.

“Yanıldığımı söyle, sana inanacağım.”

Bu bir vaat değil, bir meydan okumaydı. “Şato sahibesi” ne tepki vereceğini bilemedi. Ama o birkaç saniyelik tereddüt bir itiraf gibiydi. Sonunda bir soruyla cevap verdi:

“Peki ya yanılmıyorsan?”

“Bu durumda size, tadını çıkarın derim. Kaçırdığınız anları bir daha yakalayamazsınız. Biz tüm ömrümüzü bir gün Venedik’e gideceğiz, bir gün Çin’e gidip Yasak Kent’i gezeceğiz, diye diye geçirdik. Sonuçta hiçbir yere gitmedik. Tüm ömrümüzü, daha sonra, daha sonra, şu iş hallolduğunda, şu ödeme geldiğinde, şu tarihten sonra, evimiz boşaltıldığında, diye diye geçirdik. Sonra şu Allah’ın belası hastalık çıktı ve bir daha tek bir neşeli anımız olmadı.

“O yüzden size diyorum ki: Benim gibi yapmayın! Her anın kıymetini bilin! Şu veya bu bahaneyle mutluluktan vazgeçmeyin! İstifade edin! El ele tutuşun ve birbirinizi bir daha bırakmayın!”

“Seni hayal kırıklığına uğratmak istemem ama” diye araya girdi Semiramis, “Adam ve benim evlenmemiz söz konusu değil.”

“Sana evlilikten bahseden kim?” dedi Tania.

Sonra hemen tam tersini ekledi:

“Niye olmayacakmış? Sizi kim engelliyor ki?”

“Engel şu ki, ben hiç evlenmek istemiyorum, o da istemiyor. Sadece birlikte olmak ve üniversite zamanlarını hatırlayıp ara sıra el ele tutuşmak istiyoruz, hepsi bu.”

“Ne kadar güçlüsün Semi! Sana hayranım.”

“Bana hayran olma Tania! Güçlü olsaydım ailemi terk eder, hayalini kurduğum işi yapardım. Gelenekleri yirmi yaşındayken yıkmalıydım, bugün değil!”

“Kendine bu kadar sert davranma! Yirmi yaşındayken de en cesurumuzdun. Bizim gizli gizli yaptığımızı sen güpegündüz yapıyordun.”

“Bir işe yaramadı ama. Öldü o...”

“Buna karşı ne senin, ne benim elimizden bir şey gelir. Onları seviyoruz, onlar da ölüyorlar. Ne kadar tutmak istersek isteyelim, parmaklarımızın arasından kayıp gidiyorlar, ölüyorlar.”

Birkaç dakika sonra, üç arkadaş yemek salonuna geçtiler.

Ev sahibesi, “Sadece öğle yemeğinden kalanlar var” diyerek özür diledi.

Ama misafirleri sofrada yine de pek çok şey olacağını biliyorlardı ve alışılmış özörlere alışılmış itirazlarla cevap verdiler.

Sofraya oturur oturmaz, Adam, Tania’nın gerçekleşmesini dilediği toplantının, hem de öngöröldüğünden daha erken bir tarihte yapılacağını biraz da gururla duyurdu.

“Naim ve Albert yola çıktılar bile ve Ramiz de, biz toplanır toplanmaz, karısıyla birlikte bize katılmaya söz verdi. Yani, en geç önümüzdeki hafta sonu!”

Kadın çok mutlu olmuştu ve ona hararetle teşekkür etti. Yıllardır ilk kez hem bakışlarında hem de sesinde eski Tania’yı, arkadaşını, “onu seven kız kardeşi” bulduğu duygusuna kapıldı. Ama bu yoğun sevinç ve minnet anı geçiciydi. Dul kadının bakışları çok geçmeden karardı.

“Arkadaşları hakkında iyi konuşacaklar mı sence?” diye endişesini dile getirdi.

“Evet, Tania, rahat ol! Bu buluşmayı senin istediğini biliyorlar, onun vefatı nedeniyle düzenlendiğini biliyorlar. Gel-

meye karar verdiler, çünkü eski buluşmalarımıza hâlâ hasret duyuyorlar. Endişelenmene gerek yok.”

Ama Tania’nın endişelendiği belliydi. Bunu engelleyemiyordu.

“Ona karşı adil davranılmasını öyle istiyorum ki! Eğer bizi görüyorsa, bizi dinliyorsa, arkadaşlarının ona karşı sevgilerini koruduklarını hissetmesini istiyorum. Şu son yıllarda öyle çok ıstırap çekti ki!”

Arkadaşlarının –Adam’dan başlamak üzere– onu kınamalarından dolayı çekilen manevi bir ıstıraptan mı söz ediyordu? Yoksa bedenini kemiren hastalıktan kaynaklanan fiziksel acıdan mı? Sözlerinden bu tam anlaşılmıyordu ve muhtemelen zihninde de tam açıklığa kavuşmamıştı. İki ıstırap birleşiyor, birbirini körüklüyordu.

Misafiri, “Korkacak bir şey yok, hepsi dost olarak geliyor” diye ısrar etti. “Her birimizin kendi pişmanlıkları var ve kimsenin diğerine taş atacak hali yok.”

“Ya da taşlar havada her yöne doğru uçuşacak” diye öngördü Semiramis.

Bu görüntü onu kaygılandırmaktan çok eğlendiriyor gibiydi.

Geri dönerlerken, iki arkadaş birkaç dakika sessiz yol aldılar, sonra Adam epeydir tuttuğu anlaşılan uzun bir iç geçirmenin ardından, “Tania bu akşam da biraz ısrarcıydı, sence de öyle değil mi?” diye sordu.

Semiramis bir şey demeden başıyla onayladı. Adam söze devam etti:

“Sen görgü kurallarını benden iyi bilirsin, onun bu çıkışlarına matem yüzünden daha ne kadar katlanmak durumundayız?”

Arkadaşı eliyle bir âcizlik işareti yaparak gülümsedi. Sonunda Adam sorduğu soruya kendi cevap verdi.

“Bence artık kredisini tüketti. Bizimle bir daha bu akşam yaptığı gibi konuşursa, onu idare etmeyeceğim, hakkında ne düşünüyorsam aynen söyleyeceğim, kendisi ve kocası hakkında.”

“Allah rahmet eylesin.”

“Allah rahmet eylesin, tamam! Ama bu akşam onu dinliyormuş gibi oldum. Tania eskiden ince, ağırbaşlı, ölçülü bir kadındı. Böyle kabalıklar yapmak kocasının âdetiydi.”

“Otuz yıl birlikte yaşayınca, bütün huyunu suyunu Tania’ya bulaştırma zamanı buldu.”

“Ama Murad’ın en kötü şeyleri bile bir söyleyiş tarzı vardı... Ona fazla kızamazdın. Tania farklı. Bizim hakkımızda söyledikleri öyle yersiz, öyle ağırdı ki! İçimden onu tokatlamak geçti.”

“Aman! Boş ver! İsteddiği kadar bizi yatmakla suçlasın, bunu herkesin ortasında yapmadıkça umurumda değil! Benim yaşımda, tüm yaşadıklarımın sonra yemin ederim artık etkilemiyor bunlar. Hiç tanımadığım bir kadın hakkında anlatılan dedikoduları dinliyormuş gibi gülüp geçiyorum. Bir seferinde bir kadın arkadaşım arayıp, kadının birinin benim bir sürü sevgilim olduğunu anlattığını yetiştirmişti. Ben de, adım kıtlık çekiyora çıkacağına, bolluk içinde diye çıksın daha iyi, demiştim.”

“Olaylara böyle yaklaşmakta muhtemelen haklısın. Yine de, ülkeye geldiğimden beri yaşadığım en büyük hayal kırıklıklarından birinin Tania’daki değişim olduğunu söylemek zorundayım. Eski arkadaşımı bulacağım, savaştan miras kalan hınçları unutacağız, yeniden kardeş olacağız sanmıştım. Üstelik buraya onun isteğiyle geldim!”

Yarım dakika kadar birbirlerini anlayan bir sessizlik içinde yol aldılar, sonra Semiramis açıklama yapma gereğini hissetti.

“Tüm bu yıllar boyunca Murad herhalde siyasi kavgalarına, işlerine fazla gömülmüştü ve eski arkadaşları pek aklına

gelmiyordu. Halbuki karısı aranızdaki tartışmaları düşünüp durmaktan başka bir şey yapmıyordu...”

Adam aynı düşünceyi paylaşıyormuş gibi lafı sürdürdü: “Hem Murad aşmaması gereken bir sınırı aştığını ve ona kızmakta haklı olduğumu gayet iyi biliyordu. Oysa Tania herhalde ona haksızlık ettiğime inanıyordu. Bana Murad’dan daha çok hınçlanmış olmalı.”

Bir an sustu, sonra devam etti.

“Beni arayıp gelmemi istedikleri sabah, içimde tuhaf bir his vardı. Karışık bir duyguydu ve o sırada tam anlayamamıştım. Bende, Murad’ın kendisini hatalı bulduğu ve gitmeden önce benim gözümde aklanma ihtiyacı duyduğu izlenimi uyanmıştı – yoksa, karısı beni bu kadar suçlu çıkarmaya uğraşırken, niye son nefesinde benle konuşmak istesin?”

“İkisi hakkında bildiklerimden hareketle, bu izleniminin doğru olduğuna inanıyorum. Ülkemizde aşiret kavgalarını yürekten sürdürenler kocalardan çok kadınlardır.”

“Veya oğullarından çok. Murad bana bir gün, birisiyle bozuştığında bunu annesine söylemekten kaçındığını, yoksa söz konusu kişiye karşı derhal saldırıya geçtiğini ve o zaman da herhangi bir barışma ihtimalinin kalmadığını anlatmıştı. Tania’nın da bana karşı, kayınvalidesinin tutumunu benimsediğini düşünüyorum.”

“Aida teyze...”

“Aida teyze, evet... Bana karşı sempatik davranırdı. Artık bu dünyada değildir, sanıyorum...”

Semiramis cevap olarak gülmekten kırıldı. Arkadaşı ona kuşkuyla, ayıplayarak baktı. Ciddiyetine yeniden kavuşması en az bir dakika sürdü.

“Özür dilerim! Kendimi tutamadım. Halbuki hikâye hiç de komik değil, hatta korkunç denebilir.”

Adam kaşlarını çatarak “Sen anlat yine de!” dedi.

Çok meraklandığı belliydi.

“Aida teyze yedi veya sekiz yıl önce öldü. Yaşı fazla değildi, ama erken bunamadan mustarıpti. Son aylarda artık hiç kimseyi tanımıyordu ve aile bu duruma çok üzülmüyordu. Bütün günlerini sallanan sandalyede sallanarak geçirdiğini anlatmışlardı. Fiziksel olarak fena değilmiş, ama kafası artık hiç çalışmıyormuş. Bir ara, ‘Cebel’e gitmek istiyorum’ diye tutturuyormuş. Murad ve Tania oraya götürüyorlarmış, ertesi gün ‘Şehre gitmek istiyorum’ diye tutturuyormuş. O zaman geldikleri yolu geri dönüyorlarmış... Başlarda, buna ölmekte olan birinin son istekleri diye boyun eğmişler. Ama bu olay en az on kez tekrarlanınca hepsi pes etmiş; o zaman doktor, ‘Onun durumundaki biri nerede olduğunu kesinlikle bilmez ve iki yeri birbirinden ayıramaz. Bir dahaki sefere taşınmak istediğinde, iskemleyi üç dört kez döndürün, sonra da, işte geldik, deyin’ demiş. Gerçekten de böyle yapmışlar. Ne zaman gitmek istese olduğu yerde döndürüyor ve ‘Şehre geldik’ veya ‘Cebel’e geldik’ diyorlarmış, o da inanıp memnun oluyormuş.

“Birkaç ay sonra zavallı kadın öldü. Başsağlığına gittim. Salonda Tania’nın yanına oturdum ve sohbet olsun diye eğilip kulağına ‘Kayınvaliden şehirde mi öldü Cebel’de mi?’ dedim. Tania kendini tutamayıp katıla katıla gülmeye başladı, rezil olduk. Murad ona kızdı, sonra ikisi birden bana kızdılar. Halbuki yemin ederim o sırada salıncaklı iskemle hikâyesini, hatta Aida’nın rahatsızlığını bile bilmiyordum. Onları hemen hiç görmüyordum, ilişkimiz kalmamıştı, sadece bir gazete-de ölüm ilanını okumuştum ve başsağlığına gitmiştim. Ama Murad hayatının sonuna kadar benim annesinin cenazesinde çok tatsız bir şaka yaptığıma inanmaktan vazgeçmedi. Sanırım bu yüzden beni hiç affetmedi.”

Dönüp yolcusuna baktı. Adam’ın yüzünde epey şüpheci bir ifade vardı.

“İnanmıyorsun bana değil mi? Bile bile yaptığımı düşünüyorsun. Böyle bir kabalık yapabilir miyim sence? Bir kez daha babamın mezarı üstüne yemin etmemi ister misin?”

Adam duygularını hiç açığa vurmadan “Hayır, şart değil” diye cevap verdi: “Masumiyet karinesi senden yana.”

ON BİRİNCİ GÜN

Adam 30 Nisan Pazartesi sabahı, gözlerini açar açmaz not defterine, *Bugün Frer Basile'e gitmeye karar verdim*, diye yazdı. Yarından itibaren diğer arkadaşlarım peş peşe gelmeye başlayacak ve onun yanında bir gün ve bir gece geçirme fırsatı bulamayacağım.

Semi dün geçen seferki gibi beni götürmeyi teklif etti. Hemen reddettim. O gün ona dört saat yol yaptırıp, dağda bayırda, güneşin altında neredeyse iki buçuk saat beklettiğim için kendime hâlâ çok kızıyorum. Israr etmedi, ama kendi klimalı arabası ve otelin şoförüyle, cenaze gecesi beni Tania'nın evine götüren adamla, şampanyadan sorumlu müdürümüz Francis'in kardeşiyle gitmemi şart koştu.

Adam, günün ilerleyen saatlerinde el-Megaver Manastırı'na yaptığı ikinci ziyaretin ayrıntılı bir anlatımını kayda geçirdi.

Kiwan adındaki adam yine geçen sefer olduğu kadar kibar ve cana yakındı; araba sürme tarzı da hiç fena değil. Virajları gayet yumuşak alıyor, onlarca viraj olduğu düşünülürse takdire şayan bir özellik bu. Tek kusuru, ne zaman bir şey söyleyecek olsa, terbiye gereği bana dönmesi, dola-

yısıyla gözlerini yoldan ayırması gerektiğini düşünüyor – kısa sürüyor gerçi, ama insanın yüreği ağzına geliyor.

Yanımda bagaj olarak sadece küçük bir yol çantası getirdim – 1920’lerin Paris’inde “şehirde seks” adı verilen el çantalarından; bu terim, bir dua ve tefekkür yerinde geçirilecek geceye hiç uymadı. Çantaya dizüstü bilgisayarımı, tuvalet çantamı, ayrıca iki gömlek, iç çamaşırları ve bir mum sığdırdım; hatta keşiş ev sahiplerime armağan etmek üzere önceki gün başkentteki bir şarap dükkânından aldığım bir şişe Benedictine’i bile yerleştirdim.

Oraya ikindi gibi vardım. Kapıyı aynı dev açtı. Merak edip sorunca yanılmadığımı gördüm, Etiyopyalı’ydi. Geçen ziyaretimde nazik davranmış, ama kırçıl sakalının altında azıcık kuşku da belirmişti. Bu defa çok cana yakındı. Frer Basile’in benim yakın bir arkadaş olduğumu ve tekrar geleceğimi anlattığı belliydi. Üstelik elimde bir çantayla çıkıp gelmem bana onun gözünde bambaşka bir statü kazandırdı – belki de yeni bir keşiş adayı olacaktım.

Birkaç saniye sonra arkadaşım bizzat gelip beni karşıladı. Çantamı taşımak için ısrar etti ve kendisini takip etmemi söyledi. Beni doğrudan bu satırları yazmakta olduğum hücreye getirdi. Haliyle, çok küçük ve yalın bir oda: Sadece dar bir yatak, bir masa, bir iskemle, bir lamba, bir duş, bir dolap var; zemin çıplak ve odadaki tek pencere manzaranın seyredilemeyeceği kadar yükseğe yerleştirilmiş.

Ramzi öziir diler gibi, “Lüks değil” demişti.

“Kuşkusuz, ama dinginlik insanın içine işliyor, kendimi çok iyi hissedeceğimden eminim.”

Bu cevabı sadece onun hoşuna gitsin diye vermemiştim. Bu yalınlık hoşuma gidiyor. Ömrümün geri kalanını burada geçirebileceğimi iddia edecek değilim; kuşkusuz sonunda başka ihtiyaçlar, istekler duyar, sabırsızlığa ka-

pılabilirim. Ama bir geceliğine, hatta bir veya iki haftalığına ne mahrumiyetten ne de yalnızlıktan çekiniyorum.

Gerçeği söylemek gerekirse, keşiş olabilirdim. Bunu ciddi ciddi asla düşünmemenin nedeni, benimkinden farklı olsa da uyum sağlayabileceğim yaşam tarzından çok, dinin kendisi. Dine karşı tutumum, kendimi bildim bileli hep karışık ve çelişkili oldu.

İnancın işaretlerine karşı içimden gelen, kendiliğinden hiçbir düşmanlık duymuyorum. Hücremde, karşımdaki duvarda üzeri cilalanmış, siyah ve sade küçük bir tahta haç asılı duruyor. Yumuşak bir mevcudiyeti var, üzerimde bir ağırlık yaratmıyor, tam tersine içimi rahatlatıyor. Ama yine de bu deftere büyük harflerle: Hiçbir dinin müridi değilim ve olma ihtiyacını da duymuyorum, yazmamı engellemeyecek.

Kendimi ateist olarak da hissetmediğim için, sorun hakkındaki tavrım hiç rahat değil. Göğün boş olduğuna ve ölümden sonra sadece hiçlik bulunduğu inanamıyorum. Öteki tarafta ne var? Bilmiyorum. Bir şey var mı? Bilmiyorum. Umarım vardır, ama hiçbir şey bilmiyorum, ister dinsel, ister ateist açıdan bildiklerini iddia edenlere de güvenmiyorum.

Ben nasıl iki vatan arasındaysam, aynı şekilde inançla inançsızlık arasındayım, kâh birine kâh diğerine yaklaşıyorum, ama hiçbirine ait değilim. En çok, bir din adamının vaazını dinlediğimde kendimi inançsız hissediyorum; ne zaman bir kutsal kitaptan alıntı yapılsa zihnim isyan ediyor, dikkatim dağılıyor, dudaklarımdan beddualar dökmeye başlıyor. Ama dinsel olmayan bir cenaze törenine katıldığında da, ruhum üşüyor ve içimde Süryani ya da Bizans ilahileri, hatta Aquino'lu Tomasso tarafından yazıldığı söylenen eski "Tantum ergo"yu söyleme isteği doğuyor.

Din konusunda yürüdüğüm dolambaçlı yol böyle. Tabii ki bu yolda, kimsenin peşinden gitmeden, kimseyi de peşime takılmaya çağırmadan, tek başıma dolanıyorum.

Frer Basile, ne kilidi, ne sürgüsü olan kapıyı utana sıkıla açtı.

“Özür dilerim, kapıyı çalmadım, belki dalmışsındır diye uyandırmak istemedim.”

Uyumuyordum. Dar yatağımın üzerine uzanmış, notlarımı yazıyordum.

“Ayın için şapele gidiyoruz. İstersen, bitirdiğimizde gelir seni alırım.”

“Hayır, manastıra uyumaya ve yazmaya değil, seninle vakit geçirmeye geldim. Ben de seninle geliyorum.”

Arkadaşımın peşi sıra yürürken, bir yandan da mekânın mimarisini anlamak için çevreme bakınıyordum. Hücrem bir koridora açılıyor; bu koridorun iki yanında birbirinin eşi sekizer kapı sıralanmış. Çok yakın tarihte, herhalde Ramzi tarafından inşa edilmiş bir kanat. Eski-den keşişlerin daha dar ve konforsuz hücreleri olduğunu düşünüyorum. Duş olmadığı kesindi. Elektrik prizi de yoktu.

Koridorun ucunda, daha loş başka bir koridor, en sonunda alışılmamış boyutlarda bir kapı; basık ama geniş, hem tepesi hem kenarları yuvarlatılmış, fıçı gibi tıknaz. Ancak arkadaşımınla birlikte o kapıdan çıktıktan sonra, sarp yamacın tam içinde olduğumuzu anladım. Duvar örmeye uğraşmadan sadece bir kovuk açmak ister gibi, duvarlar kaba bir işçilikle kayanın içine oyulmuş. Yalnızca zemin tesviye edilmiş, hatta taş döşenmiş; ama bunun da kısa süre önce yapılmış bir düzenleme olduğu belli.

Keşişler orada, arkalıksız sıralara oturmuşlardı. Arkadaşım dahil sekiz keşiş saydım. Son sıraya yerleştim.

Frer Basile öne konmuş bir kürsüye doğru ilerledi. Cebinden bir dua kitabı çıkarıp açtı. Diğerleri de duaları onunla beraber okumak için hemen ayağa kalktılar.

Hepsi farklı yaşlarda ve farklı boylarda. Arkadaşım dışında hepsi sakallı ve istisnasız hepsinin, arkadan bakıldığında, başı –kiminin sadece tepesi, kiminin tamamı– kel. Seslerden bazıları az işitiliyor. Ben sessiz kaldım. Zaten okudukları duaları bilmiyordum; daha sonra ilahi söylemeye başladıklarında, ilahileri de bilmiyordum. Ama ne zaman ayağa kalksalar, ben de onlarla birlikte kalktım.

İbadetle ilgilenmemekle birlikte, ibadet mekânlarına karşı her zaman bir zaafım olmuştur. Bu mağaradan bozma eski şapelde de, dua eden bu tanımadığım insanlara karşı kardeşçe bir sevgi hissettim. Günümüzde bir insanın, içinde çok saygıdeğer duygular beslemeden, bir manastırda yaşayacağını düşünmüyorum.

Frer Basile'in durumu kesinlikle böyle. Uygun sayfayı bulmak için kitabını karıştırırken ona sevgiyle bakıyorum. Keşiş olmuş mühendis arkadaşımın hareketleri güvensiz. Pek çok insan büyüdüğü masumiyetten kuşkuculuğa geçer; yolun tersine katedildiğine az rastlanır. Onun hem güzergâhını, hem yaşam tercihini takdir ediyorum. Üzerinde bir etkim olsaydı bile, kesinlikle onu yeniden saraylar, kuleler, hapishaneler veya askeri üsler inşa etmesi için önceki hayatına döndürmeye uğraşmazdım.

Ayinin sonunda, yerimde, ayakta kaldım. Keşişler çıkar-ken beni teker teker başlarıyla selamladılar ve gülümsediler. En son çıkan arkadaşım oldu. Kendisini takip etmemi işaret etti.

“Kaldığına sevindim, ama kendini her ayine katılmaya mecbur hissetme. Sadece günlerimiz nasıl geçiyor diye

bir fikir sahibi ol istedim. Dua bir anlamda bizim duvar saatimiz, her üç saatte bir çalıyor."

"Geceleri de mi?"

"Kâğıt üzerinde evet, gece yarısı bile. Eskiden kural buydu, yirmi dört saatte sekiz kez dua edilirdi. Ama artık bu sayı yediye indi."

Tam bir inançsız olarak, "Gevşiyorsunuz!" dedim.

Arkadaşım gülümsedi.

*"Aynı zamanda Kilise tarafından da benimsenen tav-
rımız, kendimize gereksiz çileler çektirmemek yönünde."
Fransızca, "Monaşizme evet, mazoşizme hayır" diye ekle-
di. Sonra ortak dilimiz olan Arapçaya dönüp, elini şefkatle
omzuma koyarak, "Samıyorum sen bizim dünyamızla hiç
ilgilenmedin" dedi.*

*Bu konuda tam bir cahil olduğumu kabul etmek zo-
runda kaldım. Yine de hayır, tam cahil sayılmam. Roma
ve Bizans dünyasını incelediğim için, ilk manastır tarikat-
larının ne zaman ve hangi koşullarda kurulduklarını mec-
buren öğrenmiştim. Ama kurallarının geçirdiği evrimle
veya günlük yaşamlarıyla hiç ilgilenmediğim doğrudu.*

*Arkadaşım, "Uzun süredir kendimize eziyet etmek-
ten vazgeçtik" diye açıkladı. "Kışın donmadan ve bedeni
onaran uykudan mahrum kalmadan da çilekeş hayatı sür-
dürülebilir. Buna karşılık, günlerimizi belirleyen dua sa-
atlerinin yerine başka bir şey konamaz. Din dışı kişilerin
düşündükleri gibi, ezberlenmiş duaları kekeleye kekeleye
söylemek değil söz konusu olan. Konu, niye burada –bu
manastırda ve bu dünyada– olduğumuzu sürekli hatırla-
mak. Ve yirmi dört saatimizi her birinin kendine özgü bir
rengi olan ayrı zaman dilimlerine bölmek.*

*"Eskiden günlerim bir toplantıdan diğerine koşmakla
geçer, haftalar, aylar, yıllar akıp giderdi. Şimdi, bir gü-
nüimde yedi saat havuzu var. Her üç saatte bir duruyo-*

rum, içime dönüyorum, sonra tamamen farklı bir faaliyete dalıyorum – bu faaliyetler manevi veya entelektüel olabildiği gibi, tarımsal, sanatsal, sosyal, hatta mutfak veya sporla bile ilişkili olabiliyor.”

Az daha, tüm yaşamı boyunca çalıştığı, saraylar inşa ettiği ve çok para kazandığı için şimdi bu diğer varoluş tarzına kendini hasredebildiğini; böyle bir zaman kullanımının ancak insan bir ailenin sorumluluğunu taşımaktan vazgeçerse ve yaşamak için çalışmaya ihtiyacı yoksa mümkün olabileceğini ağzımdan kaçıracaktım. Ama buraya kadar onunla tartışmaya gelmedim, onu dinlemeye, günlük yaşamını izlemeye, geçirdiği başkalaşımı anlamaya ve gevşeyen bağları yeniden sıkılaştırmaya geldim.

Geçen yıl ortağı Ramiz onu ziyaret ettiğinde, Ramzi kendisinin hapiste olmadığını ve kendi isteğiyle manastırda yaşamaya geldiğini hatırlatmak zorunda kalmıştı. Bir insan bildik yolların dışına çıktığında, ona sanki tehlikedeymiş, bir zindancının, bir istismarcının veya kendi yoldan çıkışının kurbanıymış gibi davranma eğilimine zaman zaman kapıldığımız doğru. Ama arkadaşımız farklı bir muameleyi hak ediyor. Onun yoluna saygı duyulmalı. O ne aniden vahiy inmiş birisi ne de acınılası bir budala. Aklı başında, eğitimli, şahsiyetli ve çalışkan bir insan. Eğer elli yaşında –tüm dünyayı arşınladıktan, aç kurtlarla pazarlık masalarına oturduktan, servet sahibi olup kendi faaliyet alanında hakiki bir imparatorluk kurduktan sonra– her şeyi terk edip bir manastıra çekilmeyi seçmişse, en azından, niye böyle davrandığını alçakgönüllülük içinde sormak gerekir. Tiksinti verici gerekçelerle böyle davranmadığı kesin. Yerilmeden, kuşkuculuk maskesini takmadan dinlenmeyi hak ediyor.

30 Nisan, devam

Saat tam yedide, yemekhaneye gidiyoruz. Salon kırk kişi alabilecek büyüklükte, ama biz sadece dokuz kişiyiz, sekiz keşiş ve ben. Hepimiz aynı çıplak ahşap masaya oturuyoruz. Benzer iki masa boş kalıyor ve duvara dayanmış bir diğerinin üstünde tabaklar, çok büyük oval bir tepsi, bir çorba kâsesi, sürahide şarap, kesilmiş yuvarlak ekmek ve bir testi su duruyor.

Ramzi, "Yemeklerimizi köyden bir kadın hazırlıyor" diye açıklıyor. "Bir köye yerleşince, kendi kendine yeterli bir yaşam sürdüğün ve kimseye ihtiyacın olmadığı izlenimi vermemek daha iyidir. Yoksa hemen düşman edinarsın ve adın kötüye çıkar.

"İnsanlar, burunlarının dibine yabancıların gelip yerleştiğini öğrenince mutlaka merak ve belli bir kuşku duyarlar. Bir köyde dedikodu çarkı hiç vakit geçirmeden işlemeye başlar. Bu namuslu kadında, Olga'da manastırın anahtarlarının bulunması, kocasıyla veya kızıyla ya da kız kardeşiyle birlikte zaman zaman buraya gelmesi her şeyi değiştiriyor. Alışverişimizi de o yapıyor. Civardaki insanların –çiftçiler, bakkal, fırıncı, kasap– bizim buradaki varlığımızın hayırlı bir şey olduğuna ikna olmaları ve

bu izlenimin sadece kendileri için dua etmemizden kaynaklanmaması gerek.

“Ben bu ilkeyi, bayındırlık işleriyle uğraştığım zamanlarda da uygulardım. Küçük bir şehre geldiğimizde, projeyi yürütenler her şeyi yanımızda getirmenin daha pratik ve daha ucuz olacağını bazen bana açıklamaya çalışırlardı. Her seferinde şöyle derdim: Hayır! Pazara gideceksiniz, ihtiyacınız olan her şeyi oradan alacaksınız ve pazarlık etmeyeceksiniz! İnsanların sizi büyük bir fırsat olarak görmeleri ve oradan ayrılacağınız gün gerçekten üzülmeleri gerekir.”

“Köylüler zaman zaman Pazar ayinine katılmaya geliyorlar mı?”

“Biz burada Pazar ayini yapmıyoruz, hiçbirimiz rahip değiliz. Pazarları köyün kilisesine gidiyoruz. Ama birisi bizimle birlikte dua etmek isterse, senin gibi gelebilir, kapımız kapalı değil.”

Yemeğin ilk dakikalarında Frer Basile ile benden başka konuşan yoktu. Ben sorular soruyordum, o da cevap veriyordu. Masamızdaki diğer yedi kişi yemeklerini yemekle, dinlemekle ve zaman zaman onaylamak ya da doğrulamak için kafa sallamakla yetiniyorlardı. Aşçı kadın etli bamya ve pilav yapmıştı. Keşişlerin hepsi tabaklarını tepeleme doldurmuşlardı. Hatta bazıları kendilerine tekrar yemek koydular.

İçlerinden özel birini seçmeden ortaya bir soru atmaya karar verinceye kadar uzun ve sessiz dakikalar geçti:

“Hepiniz manastıra aynı zamanda mı geldiniz?”

Sorum onları konuşturmak için bir bahaneden ibaretti. İlk bakışta, bu adamların hepsinin aynı memleketten ve aynı sosyal çevreden olmadıklarını, bu yere de benzer nedenlerle gelmediklerini anlamıştım. İçlerinden sadece birinin öyküsünü —o da henüz çok eksik bir şekilde— biliyordum. Diğerleri hakkında hiçbir bilgim yoktu.

Arkadaşımın işareti üzerine, oturuş sıralarına göre teker teker kendilerini tanıtmaya başladılar. İsimlerden dördünün –"Hrisostomos", "Hormisdas", "Ignatius", "Nikeforos"– antik tragedyalardaki aktör maskları gibi, sonradan takıldığı belliydi. Diğerleri –Emile, Thomas, Habib ve Basile– daha yaygın isimlerdi; ama sonuncusu hakkındaki bilgimden hareketle, muhtemelen bunların da takma isimler oldukları sonucuna varmıştım. Önceki yaşamlarından kopmak bu adamlar için ikinci bir vaftiz anlamına gelmiş olmalıydı, sudan çıkarken sırtlarına yeni bir giysi geçirmek istemeleri doğaldı.

Ama isim değiştirmek istemeleri, mutlaka kimliklerini de değiştirmek istediklerini göstermiyordu. Tam tersine. Bireysel kimliklerini silikleştirerek kolektif kimliklerinin –Doğu Hristiyanları– altını çizmeye çalıştıklarını söyleyebilirim. Arkadaşımın dinsel açıdan tarafsız bir ismi bırakıp bir Kilise âliminden gelen, güçlü bir yan anlama sahip bir isim seçtiği gözümden kaçmamıştı.

Ne tuhaftır ki, önceki ziyaretimde Frer Basile sivil yaşamdan niye vazgeçtiğini açıklarken, bir azınlık cemaatine aidiyetinden ötürü karşılaşmış olabileceği özel sorunlara değinmekten –bilinçli veya bilinçsiz olarak– uzak durmuştu.

Bu suskunluk beni şaşırtmıyor, ben de aynı şeyi yapıyorum. Bir azınlık mensubu farklılığını gözler önüne sermek veya bayrak gibi taşımaktan çok, üstünü örtmek eğilimindedir. Ancak köşeye sıkıştırıldığında –ki bu da eninde sonunda mutlaka olur– kimliğini ortaya koyar. Bir azınlık mensubunun, kendi insanların yüzyıllardır, binyıllardır, şimdi hâkim konumdaki cemaatlerin ortaya çıkmasının çok öncesinden itibaren yaşadıkları bir toprakta kendini birden yabancı hissetmesi için bazen bir tek söz veya bakış yeterli olur. Bu gerçeklik karşısında herkes kendi meşrebine göre –utangaç, hınçlı, uşakça veya kabadayıcı– bir tepki verir:

Bir gün bir dindaşıma biraz da böbürlenerek, “Avrupa henüz paganken bizim atalarımız Hristiyan’dı ve İslam’dan çok önce de Arapça konuşuyorlardı” demiştim. Hiç acımadan cevabı yapıştırmıştı: “Doğru bir ifade bu, aklında tut! Mezarlarımızın üzerinde güzel bir yazıt olarak işe yarar.”

Haliyle, keşişler bu konuyu kendiliklerinden açmasalar da azınlık durumunda yaşadıkları zihinlerinden hiç çıkmıyordu. Konuşmalarının devamında bu olgu yavaş yavaş su yüziine çıkacaktı.

Frer Basile’in çağrısıyla hepsi dindeki isimlerini, doğum yerlerini –Sur’dan Musul’a, Hayfa’dan Halep’e ve Gondar’a kadar– yaşlarını –yirmi sekiz ile altmış dört arasında değişiyordu– ve asıl mesleklerini –arkadaşımın dışında aralarında ikinci bir inşaat mühendisi, bir haritacı, bir doktor, bir ziraatbilimci, bir duvar ustası, bir peyzajcı bahçıvan, hatta bir de eski asker vardı– sayarak, kendilerini tanıtmaya girişmişlerdi. Hiçbiri katettiği güzergâhı kendiliğinden anlatmadı veya hangi nedenden ötürü oraya düştüğünü açıklamayı denemedi. Ama her birinin öyküsündeki bir şeyler onun dua etmek üzere dünyadan el etek çekmesine neden olan dramı üstü örtülü biçimde ele veriyordu.

Bu dram özellikle doğdukları yerin adını söyledikleri zaman kendini belli ediyordu. Bu da beni, sofranın çevresindeki tanıtım turu tamamlanır tamamlanmaz şu soruyu sormaya itti:

“Peki, içinde doğduğunuz cemaatlerin bir geleceğinin olduğunu düşünüyor musunuz?”

Bu sorunun onlardan öğrendiklerimle doğrudan bağlantısı yoktu, ama hiçbiri de şaşırmış görünmedi.

“Dua ediyorum, ama umudum yok.”

Konuşan Hrisostomos’tu ve sözlerinde bir isyan gizliydi. Hem insanlara hem de Tanrı’ya isyan. Diğerleri,

öfkeli bir utançtan çok kederi yansıtan yüzlerle ona döndüler. Hepsinin Yaratıcı'larına karşı benzer eleştirileri vardı ve bu eleştiri zaten sahiplendikleri Çarmıha Gerilmiş Oğul tarafından dile getirilmiş, çilesini çekerken Tanrı'sına, "Niye beni terk ettin?" diye sormuştu.

Açıklayamadığım bir nedenden ötürü birdenbire Ramzi'nin yoldaşlarını köşeye sıkıştırmak isteği duydum ve ağzımdan ne yapacağını bilemeyen Mesih'in sözleri, yüksek sesle döküldü:

"Eli, Eli, lama şabaktani?"

Bu sözleri, sanki Yaradan'a değilse bile en azından onun keşişlerine yöneltiyormuşum gibi, güçlü bir soru tonlamasıyla söylemiştim. Onlar da ne yapacaklarını bilmez görünüyorlardı; bu sözleri bir yabancıнын ağzından duymak onları bir anlamda yeniden kutsal Cuma atmosferi içine sokmuştu. Hep birden yemeyi bıraktılar. Sessiz ve bitkin duruyorlardı; dilleri tutulmuş gibiydi.

Onlara bakınca biraz utandım. Bu tarz tepkilere yol açmak, bana, din dışı ziyaretçiye, bir gecelik keşişe düşmezdi. Ama oyun oynamıyordum. İsa'nın bu sözleri bana her zaman şaşırtıcı gelmiştir. İnciller, benim gibi kuşkucu bir tarihçinin gözüünde gerçek olamayacak kadar uzlaşımına uygun sayısız unsur içerir. Zamanın ruhuna göre havarilerin sayısının –yılın on iki ayı, İsrail'in on iki kabilesi, Olympos'un on iki tanrısı gibi– on iki olması ve İsa'nın otuz üç yaşında –İskender'in öldüğü simgesel yaşta– ölmesi gerekiyordu. Ne erkek ne kız kardeşi, ne karısı ne çocuğu olmalıydı ve bir bakireden doğmalıydı. Efsanenin inananların beklentilerine uygun olması için, birçok hadisenin güzelleştirildiği veya daha eski efsanelerden alındıkları belliydi. Ve birden bu ıstırap çılgılığı: "Eli, Eli, lama şabaktani?" Tanrılaşmış varlık yeniden insan oluyor, kırılğan, korkmuş, titreyen bir insan... Kuşku duyan bir insan. Bu cümle

kulağa gerçek geliyor. İman sahibi olmaya gerek yok, onun uydurma, başka yerden alınma, düzeltilmiş, hatta güzelleştirilmiş olmadığını görmek için iyi niyetli olmak yeterli.

Bana göre mucizeler bir hiçtir ve meseller de edindikleri ünü hak etmiyorlar. Hristiyanlık'ın büyüklüğü, zayıf, hakarete uğramış, zulmedilmiş, işkence görmüş, zina yapan kadını taşlamayı reddetmiş, sapkın Samarra'lıyı övmüş ve Tanrı'nın merhametinden tam da emin olmayan bir adama tapınmasında yatar.

Somunda sessizliği bozup soruma cevap veren Frer Basile oldu.

“Eğer tüm insanlar ölümlüye, biz Doğu Hristiyanları iki kez ölümlüyüz. Bir kez birey olarak –ve bu hükmü veren Tanrı'dır– bir kez de cemaat olarak, medeniyet olarak ve bu noktada Tanrı'nın hiçbir müdahalesi yok, suç insanlara ait.”

Sanırım daha da fazlasını söylemeye hazırlanıyordun. Ama bunu yapmadı. Birdenbire sustu. Hatta ağzından kaçıracağı kadarına bile pişman olduğu duygusuna kapıldım. Meyve almak üzere ayağa kalktı; diğer keşişler ve ben de onu taklit ettik.

Bu akşam bu konuyu tekrar açmalı mıyım? Hayır. Bu adamlar yemeklerini sessizlik içinde yemeye alışmışlar ve benim onların dünyasına girmemden yeterince rahatsız oldular zaten. Yarın sabah fırsat olursa, Ramzi ile birlikte labirentinde dolaşmaya gittiğimizde, baş başayken açarım bir daha.

Ağzımdan başka bir kelime çıkmadı. Büyük ve soğuk bir elmayı soydum, dilimleyip yedim. Kısa bir şükran duası için sofradan kalktıklarında ben de onlarla birlikte kalktım. Sonra hücreme dönüp, uyumadan önce şu birkaç satırı yazdım.

ON İKİNCİ GÜN

Salı, 1 Mayıs

Sabah, birlikte labirente kadar çıkmamız için Frer Basile beni almaya geldiğinde, güneş hâlâ dağların arkasındaydı, ama ortalık aydınlanmıştı.

Meydana yaklaştığımızda, arkadaşım, "Siyah taşlar beyaz taşlardan en iyi bu saatte ayırt edilir" diye açıkladı. Sanki bir şapeldeymişiz gibi alçak sesle konuşuyordu.

Labirentin sınırında belirli bir noktaya yerleşti, sonra sanki bir eşiği aşıyormuş gibi, orada bir giriş kapısı varmış gibi ileri doğru bir adım attı.

Gözlerimle onu takip ediyordum. Çok ağır adımlarla ilerliyordu. Başlarda eğik duran başı yavaş yavaş dikildi ve uzaklara bakmasına izin verecek bir konuma geldi.

Benim ne yapmam gerektiği konusunda hiçbir şey söylememiş veya herhangi bir işaret vermemişti. Yine de onun adımlarını izlemem ve görülmez "duvarları" aşmam, görülmez "kapıdan" girmem gerektiğini sonunda anladım.

Yere çizilmiş parkur fazla dolambaçlı, beyaz taşlarla çizilmiş yol da fazla dar değildi, ama "izlerin" üzerinde kalmak için dikkatimin bir bölümünü adımlarıma vermek zorundaydım. Zaten bunu da fazla bir çaba harcamadan

yapabildim. Bana öyle geliyor ki, insan zihni –en azından benimki– bu oyuna aynı tiyatrodaki kadar uysallıkla boyun eğiyor; orada da genç bir oyuncu hasır bir iskemleye oturduğunda, onun tahtında oturan ihtiyar bir kral olduğuna inanmamız isteniyor ve inanıyoruz.

Çok geçmeden içinde dolaştığım labirenti düşünmez oldum, gözlerimle Frer Basile'i aramayı kestim ve havanın serinliğinden başka bir şey hissetmemeye başladım. Azize Marie-Jeanne tarafından hazırlanmış bir iksirin etkisindeymiş gibi manzaradan koptum. Düşüncelerim mekândan ve o andan ayrılıp birdenbire bana tek önemli şey gibi görünen bir soruya odaklandı: "Tania'nın artık yitirdiği adamın adını söylemekten korkması gibi, benim de adımı yazmaktan ürktüğüm bu sevgili ülkeye dönmemin gerçek nedeni ne?"

İfadesi berrak, ama anlamı bir o kadar çetrefilli, tuhaf bir cevap zihnimde ağır bastı: "Sadece çiçek toplamaya döndüm." Bir çiçeği koparıp zaten elinde tuttuğun, hatta kalbine bastırдыңın bukete ekleme jesti bana hem en güzel hem de en gaddar jest gibi göründü, çünkü çiçeğe saygısını onu öldürerek gösteriyordu.

Bu imge nereden çıktı? O sırada bunu söyleyemedim ve şu satırları yazarken de, yani yedi veya sekiz saat sonra, hâlâ hiçbir şeyden emin değilim. Bunun altında bir kaygı, arkadaşlarım, ülkem ve kendim hakkında onca mahrem şeyin ortaya dökülmesine bağlı bir suçluluk duygusu mu vardı? Hatırat yazarı, kendi yakınları için bir hain, en azından bir mezar kazıcıdır. Kalemimden çıkan tüm sevgi sözcükleri aslında ölüm öpücükleri.

Ama aynı zamanda labirentte dolanırken dinginlik hissediyordum; tuhaf bir şekilde kibirden çok tevazuya yol açan bir yenilmezlik duygusu ve özellikle de bir sessizlik isteği.

Bu yere, Frer Basile'i Doğu Hristiyanları, inançları, dünyaya bakışı, geçmiş hayatı, "altüst oluşu", Ramiz hakkında sorgulamaya devam etme niyetiyle tırmanmış-tım; ama labirentten çıktığımda bambaşka bir ruh halindeydim. Bu parkur tefekkürü kolaylaştırırken, insanın benzerleriyle her türlü alışverişini kesiyordu. Artık konuşmak, hele hele dinlemek istemiyordum. Arkadaşım mutlaka bunun farkındaydı ve benim içime kapanmışlığıma burnunu sokmaktan özenle sakındı.

Çok daha sonra, otelin şoförünü beni gelip alması için bildirdiğim saatin yaklaştığını görünce, Ramzi'ye düzenlemekte olduğum buluşmadan söz etme ve bize katılmaya hazır olup olmadığını sorma ihtiyacını duydum. Bunun yaşamlarımız neydi, dünya ne oldu hakkında bir toplu meditasyon olacağını özellikle belirttim ve Murad'ın ruhunun huzur bulması için toplantıyı ekümenik bir duayla açmasını kendisinden rica edeceğini de ekledim. Bana hiçbir soru sormadan, anlaşılmaz bir biçimde başını salladı. Yeniden lafa girdim, beklediklerimizin isimlerini saydım ve buluşmanın bir sonraki cumartesi, öğleye doğru yapılabileceğini söyledim. O ana dek bu kadar kesin bir randevu belirlemeyi düşünmemiştim; ama Frer Basile'le konuşurken onun yanından günü ve saati belirtmeden ayrılmanın gerektiğini açıkça anlamıştım. Cevap olarak, iyi bir girişimde bulunduğumu ve bize katılma olasılığını dışlamadığını söyledi. Ne kadar muğlak olursa olsun, bu cevabı beni mutlu etmişti ve daha kesin bir söz almaya uğraşmaktansa, işi orada bırakmanın daha iyi olacağını hissettim.

Geri dönüş yolunda, Kiwan ile nezaket kurallarının gerektirdiği birkaç kısa konuşma dışında, suskun kaldım. Otele geldiğimde de Semi'yi aramadım. Bu notları yazmak üzere odama kapandım.

Arkadaşı, geçen sefer yaptığı gibi, onu arayıp manastır ziyaretinin ayrıntılarını anlatmasını beklemişti. Ama belli ki Adam buna pek istekli değildi. Kadın da onu zorlamak istemiyordu. Onu “sıkıştırmak”tan kaçınmak için normalde yaptığığın aksine, yemek yemeye niyeti var mı diye sormak için telefon bile etmedi; bunun dolaylı bir çağrı gibi anlaşılmasından çekinmişti.

Bu nedenle o gün Adam öğle yemeğini unuttu. Birkaç paragraf yazdıktan ve odasındaki meyveleri atıştırdıktan sonra uykuya daldı. Ancak, Semiramis kapıyı çalıp saatin dört olduğunu, havaalanına gitme vaktinin geldiğini söyleyince uyandı.

Tam bir utanç vesilesi olarak, Adam Naim'i tanıyamadı!

Halbuki gözlerini gümrükten çıkan yolculara dikmişti, hem yalnız hem de yanlarında birileri olan erkekleri teker teker süzüyordu. Ve yine de arkadaşını tanıyamadı!

Ancak Naim karşısına dikilip "Adam!" deyince kollarını açıp ona sarılabildi.

Sesi aynıydı. Ama uzun kıvrırcık saçları kırılaşmaktan çok beyazlaşmıştı ve otuz yıl öncesinin yüz hatları şimdi tombul yanakların, yanık bir cildin ve bir Latin Amerika bıyığının altında gizlenmişti.

Yeni gelen, "Sen değişmemişsin!" dedi.

"Hayır, değiştim, miyop oldum" diye cevap verdi Adam.

Böyle özür diliyordu.

Naim, "Gelenin de senin beklediğine pek benzemediğini kabul etmek gerek" dedi.

O da özre gerek olmadığını böyle ifade ediyordu.

Yolcunun elinde, elma yeşili renginde, sarı ve mavi şeritli, bez bir torba vardı. Adam onu aldı, arkadaşı da aynı Brezilya renklerindeki büyük bir valizi peşi sıra çekmeye başladı.

"Semi ile birlikte, onun arabasıyla geldik, ama park edemedi. Kapının önünde bekliyordur."

Oradaydı. Güler yüzlü ve konuşkandı. Katı davranmak isteyen, ama kadının cazibesine kapıldığı her halinden belli

olan üniformalı bir memurla tartışıyordu. Orada sadece bir dakika, bir saniye fazla değil, bir dakikacık daha duracağını söylüyordu.

Arkadaşları, “Zaten geldiler işte!” diye bağırıldığını duyular.

Arabaya biner binmez, Naim atışa başladı:

“Adam tutuklanacağıma o kadar emindi ki dışarı çıktığımı görmedi.”

Semiramis de aynı üslupla devam ettirdi:

“Senin kilon artmış, onun da endişeleri...”

Arkada oturan Adam kıkırdıyordu. Bu konuşmalar ona üniversite zamanındaki, Bizanslılar kulübü zamanındaki sohbetlerini hatırlatıyordu. Zihinlerini her an tetikte bekleten ve konformizmin çirkinliklerinden korunmalarını sağlayan o tatlı saldırganlık değişmemiştir.

Teklifsizlik âdetlerine uymak için, Adam’ın da aynı minvalde cevap vermesi şarttı.

“Hem kırk kilo almış hem de görür görmez tanıyalım istiyor!”

Naim otelde, arkadaşınıninkine bitişik, yedi numaralı odaya yerleşti. Ancak valizini açmaya bile zor fırsat bulabildi. Saat on olmuştu ve Semiramis onun gelişini kutlamak için mum ışığında bir akşam yemeği öngörmüştü.

Yeni gelen, ev sahibesine çoktan üzeri donatılmış sofrayı göstererek, “Fazla kilolarımı senin yanında veremeyeceğim kesin” dedi.

Kıdemli sayılan Adam, yeri doldurulamaz Francis’in ellerinde açık bekleyen şişeyi göstererek, “Burası her gece meze-şampanya” diye uyardı.

“Şampanya mı? Meze ve şampanya mı? Ne büyük bir hata! Ben izninizle, arak içeceğim.”

Naim gerçekten hakarete uğramış gibi davranıyordu. Metrdotel yassı şişesi içindeki yerel içki ve bir kova buzla görününce, Naim onu şahit gösterdi.

“Meze-şampanyaymış! Bunun bir zındıklık olduğunu söyleseñize onlara beyefendi! Söyleyin!”

Francis’in onunla aynı fikirde olduğu belliydi, ama şakadan da olsa patroniçesini eleştirmeyi asla göze almazdı. Ortodoks içicinin arak kadehini ayarladıktan sonra, zındıkların kadehlerine de bol kabarcıklı içkilerini merasimle döktü.

Rakı bardağını arkadaşlarının kadehleriyle buluşmalarının şerefine tokuşturduktan sonra, Naim onlara, “Ben gittiğimden beri ikiniz de neler yaptınız, anlatsanıza” dedi.

Bunu öyle bir tonda söylemişti ki, pekâlâ bu akşamüstü havaalanına gelmeden önce neler yaptıklarını da sormuş olabilirdi. Ama kulübün teşrifat kuralları hiçbir şeye şaşırılmasını şart koşuyordu; veya en azından bu şaşkınlık gösterilmemeliydi. Bu nedenle Adam’ın ilk cevabı gayet yerindeydi:

“Senden iki yıl sonra ben de gittim. Semi yerimizi tutmak için kaldı...”

“Nereye olursa olsun göç edemeyecek kadar uyuştu da ondan” diye lafa girdi Semi.

Ama bu konuşmalar giriş taksiminden ibaretti. Naim’in sorusu gerçek bir cevabı hak ediyordu. Üç arkadaş birbirlerini çeyrek yüzyıldır gözden yitirmişlerdi, hiçbir i ender birkaç olay dışında, diğerlerinin katettiğı yoldan haberdar değildi. Buluşmalarının bir manası olsun istiyorlarsa, geçmiş i gözden geçirmeleri gerekiyordu.

Hem neşeli hem de bıkkın bir tonla başlayan Semiramis oldu; bu iki duygudan hangisinin gerçek olduğu belli değildi.

“Benimle ilgili söyleyecek fazla bir şey yok. Son yirmi yılımı anlatmak yirmi saniye bile sürmez. Arkadaşlarım gitti, savaş patlak verdi, her şeyin bitmesini bekledim. Annem

babam ölünce bu oteli açtım. Kışın boş, yazın dolu ve içinde olduğumuz şu nisan ayında iki arkadaşım ziyaretime gelip yedi ve sekiz numaralı odalara yerleştiler.

"Bitti işte, sıra sizde şimdi!"

Sustu ve bitirdiğini iyice göstermek için kollarını kavuşturdu.

"Öykün biraz çabuk bitti, dürüst olamayacak kadar kısa."

"Sağını solunu işleyebilirdim tabii, ama size özünü anlattım."

Kadehini kaldırdı, arkadaşları da ona uydu. Her biri dalgın dalgın büyük bir yudum aldı. Sonra Naim hafifçe şüpheli bir tonla, "Demek ki evlenmedin" dedi.

"Hayır."

"Niye?"

"Bazı nedenlerim var."

"Bilal mi?"

"Bundan bahsetmemeyi tercih ederim."

Adam kısık sesle, "Naim, canını sıkma onun!" diye müdahale etti.

"Canını sıkmaya uğraşmıyorum, ama peşini bırakacak da değilim. Eğer bize, 'her sabah kuş seslerini dinliyorum, temiz hava soluyorum, bu otel benim krallığım, gezegenin çalkantısını bana unutturan bir dinginlik adacığı!' deseydi, 'Semi sana imreniyorum, o korkunç megapollerimizde nasıl bir hayat sürdüğümüzü hayal bile edemezsin, cennetin de bana da küçücük bir yer ayır, gelip buraya sığınamasam bile en azından düşünüyorum' diye cevap verirdim. Ama o bunu söylemedi. O, 'Arkadaşlarım gitti, annem babam öldü ve ben de yaşlanmayı beklerken diri diri gömüldüm' dedi."

"Ben öyle demedim."

"Her halükârda ben öyle anladım. 'Son yirmi yılını anlatmak yirmi saniye bile sürmez.' Semi, yanlış anlamışsam, düzelt!"

“Belki kendimi yanlış ifade ettim. Kesinlikle yakınmak niyetinde değildim. Sadece dikkat çekici hiçbir şey yapmadığımı, benden sonra hatırlanacak bir şey yapmadığımı anlatmak istedim. Ama keyfime göre yaşıyorum, kimseden emir almıyorum, her sabah kahvaltım tavaya getiriliyor ve orada gerçekten kuş seslerini dinliyorum ve her akşam da şampanya içiyorum. Ne yoksulluk ne de –için rahat olsun– erkeksizlik yemini ettim.”

“Gerçekten içim rahatladı.”

“Ama tepemde bir erkek olsun da istemiyorum.”

“Biliyorsun başka pozisyonlar da düşünülebilir.”

“Çok komik!”

“Özür dilerim, çok zekice değildi, kabul ediyorum. Bir erkeğin mutlaka yük veya zarar kaynağı olması gerekmez, demek istiyordum. Bir müttetik, bir destek, bir suç ortağı da olabilir...”

“Hayır, yanıyorsun. Benim durumumda değil. Hayatımda bir erkeğe ihtiyacım yok.”

“Yanlış anlaşma olmasın: Yardım teklif etmiyordum.”

“Kes sesini aptal!”

Naim’in elini eline aldı; sonra eşitlik kaygısıyla öbür eliyle de Adam’ın elini tuttu.

“İkinizin de burada olmasından ne kadar mutluyum, bilemezsiniz. Biraz beni sıkıştırırsanız bile, bunu hangi düşünceyle yaptığınızı biliyorum, bu da beni hayatımın en güzel dönemine geri götürüyor.”

Üç arkadaş öyle dururken, Francis görmüş geçirmiş bir saki olarak uzakta bekledi. Hiç bakmadan her şeyi görmek sanatına ve tecrübesine sahipti. Ancak eller ayrıldığında masaya yaklaşıp Adam ile Semiramis’in kadehlerini doldurdu, Naim’e de temiz bir bardakta ikinci arakını ikram etti.

Brezilyalı, “Peki savaş sırasında ne yaptın?” diye sordu.

Ev sahibesi sanki cevabını önceden hazırlamış gibi, “Kışlarımı Rio’da, yazlarımı da Alpler’de geçirdim” dedi.

Arkadaşları iki cephede birden yapılan bu saldırıya tepki göstermeye fırsat bulamadan, yatıştırıcı ve şefkatli bir tavırla ellerini yeniden onların ellerinin üzerine koydu. Sonra ilkokul çocuklarıyla konuşuyormuş gibi açıkladı:

“Tüm o yılları burada geçirenler asla ‘savaş’ demezler. ‘Olaylar’ derler. Bunu, sadece o ürkütücü kelimeden sakınmak için yapmazlar. Haydi, birine savaş hakkında bir soru sormayı deneyin! Size saf saf hangi savaş diye sorar. Çünkü birçok savaş yaşandı. Savaşan taraflar, ittifaklar, komutanlar, hatta savaş alanları bile aynı değildi. Zaman zaman işe yabancı ordular karıştı, bazen de sadece yerel kuvvetler vardı; çatışmalar bazen iki cemaat arasında bazen aynı cemaatin içinde yaşanıyordu. Savaşlar bazen birbirini izliyor, bazen aynı anda cereyan ediyordu.

“Benim sinip saklanmam gereken dönemler oldu; top mermileri etrafıma düşüyordu ve ertesi güne sağ çıkıp çıkmayacağımı bilmiyordum; halbuki on kilometre ileride ortalık sütlimandı ve arkadaşlarım plajda yanıyorlardı. İki ay sonra olaylar tersine dönüyor, arkadaşlarım sığınaklara girerken ben plaja gidiyordum. İnsanlar sadece kendi yakınlarında, kendi köylerinde, kendi mahallelerinde, kendi sokaklarında olup bitenler hakkında kaygılanıyorlardı. Birbirinden ayrı tüm bu olayları karıştıranlar, hepsini aynı isim altında bir araya getirenler, bize ‘savaş’ nutukları çekenler, sadece buradan uzakta yaşayanlar oldu.”

Adam, “Kışın Rio’da, yazın Alpler’de yaşayanlar” diye kekeleydi. “Mesajın alındı. Bununla birlikte, olayların uzaktan değil de yakından daha iyi görüldüğü konusunda pek ikna olmadım. Olay yerinde daha fazla acı çekildiği kesin, ama bu insana görüş berraklığı veya serinkanlılık kazandırmaz. Bir gün Murad bana telefonda, ‘Sen burada değilsin, bizim maruz kaldığımız şeylere maruz kalmıyorsun, anlayamazsın!’ demişti. Ben de ona, ‘Haklısın, ben uzaktayım, anlayamam.

O zaman hadi izah et bana, dinliyorum!’ diye cevap verdim. Tabii ki hiçbir şeyi izah edemedi. Sadece kendisinin kurban olduğunu ve bu sıfatla, işine geldiği gibi davranma hakkına sahip olduğunu kabul etmemi istiyordu. Hatta gerekli görürse öldürme hakkına bile. Ben uzakta olduğum ve acı çekmediğim için ona akıl verme hakkına sahip değildim.”

Semiramis, sanki herhangi birinin aklından böyle bir suçlama geçebilirmiş gibi, “Ben kimseyi öldürmedim” dedi.

Adam arkadaşının elini dudaklarına götürdü.

“Hayır, tabii ki kimseyi öldürmedin. Ben sana değil ona, aramızda bulunmayana cevap veriyordum. Zaman zaman onunla kafamda tartışıyorum.”

Semiramis elini çok ağır ağır çekerek, “Ben kimseyi öldürmedim” diye tekrarladı. “Ama istemedim değil. Elimden gelse, tüm liderleri öldürür ve tüm çocukları silahsızlandırır-dım. Dul bir kadının hayalleri bunlar!”

Arkadaşlarının bozmaya cesaret edemedikleri bir sessizlik oldu. Sonra Semiramis, gözlerini tabağından kaldırmadan ekledi:

“Savaşın dul bıraktığı ilk kadınım herhalde. Bunda da hiçbir şan şeref yok. Siz savaş dulları için dikilmiş bir anıt gördünüz mü hiç?”

Yine bir sessizlik. Metrdotel bu sessizlikten yararlanarak içkileri tazeledi. Semiramis başını kaldırdı.

“Mademki ‘savaş’ sırasında ne yaptığımı gerçekten merak ediyorsunuz, size anlatacağım, zaten fazla uzun sürmeyecek.

“İlk zamanlarda henüz depresyondan çıkamamıştım. Bilal’in ölüsü binlerce başka ölünün altında kaybolup gitmişti, ama ben henüz kendime gelememişim. İçim dışım ilaç olmuştu ve kafam sürekli dumanlıydı. Hiçbir şey yapmıyor, evden, hatta odamdan dışarı çıkmıyordum. Zaman zaman dizlerimin üstünde bir kitap duruyor, ama yarım günü tek bir sayfa çevirmeden geçirdiğim oluyordu.

“Bizim evin yakınına ilk bombalar düşmeye başladığında beni sığınağa kadar taşımak zorunda kaldılar. Annemle babam bana sanki yeniden dört yaşında bir çocuk olmuşum gibi davranıyorlardı. Harikaydılar, tek bir suçlama yapmadılar, şefkat ve sevgiden başka bir şey görmedim. Kızlarının yeniden çocukluğa dönmesine ve sürekli yanlarında olmasına sevinir gibi bir halleri vardı. Beni bir aile dostu, kendisi de Mısır göçmeni olan seksen beş yaşındaki ihtiyar bir psikiyatr takip ediyordu. İki günde bir gelip beni görüyor ve ailemin içini rahatlatıyordu: ‘Çıkacak bu işten, ona biraz zaman ve çok sevgi verin. Gerisi bana ait.’

“Yaptığı tedavi ve şefkat de bana yardım etti sanıyorum. Ama gerçek tedavi, mahallemizin bombalanması oldu. Hatta çok kararlı bir top mermisi içimde bir şeyleri değiştirdi. Daha bir gün önce beni sığınağa kadar sürüklemek zorunda kalmışlardı; ama o patlamanın hemen ardından annemi babamı sığınağa ben ellerinden tutup götürdüm. Sanki o ana dek zihnim ve duyularım buzlu bir camın altında ışıksız kalmışlardı ve bu patlama o camı saniyeden daha kısa bir anda paramparça etmişti. Etrafımda olup bitenlerle yeniden ilgilenmeye başlamıştım. Sesim, iştahım geri gelmişti; o zamana dek ferî sönük duran gözlerim yeniden canlanmıştı. Artık o gün nerede çatışma olduğunu öğrenmek için radyo dinliyordum. Yeniden okumaya başladım. Yeniden yaşamaya başladım. Bütün bunlar öldürmeyi amaçlayan bir top mermisi sayesinde olmuştu.

“Sonra annem babam altı ay arayla öldüler. Önce annem kanserden, sonra da babam kahrından gitti. Erkek kardeşlerimin ikisi de Kanada’da, Vancouver’deydiler; beni yanlarına çağırıyorlardı. Ama her şeye sıfırdan başlamaya ne isteğim ne de cesaretim vardı, terk edilmiş durumdaki bu mülkü üzerime geçirip otele dönüştürmeyi tercih ettim.

“Bu defa her şeyi öğrendiniz. Savaşımı anlattım. Şimdi sıra sizde. Sizi dinliyorum. Sen veya sen...”

Naim şanki onu duymamış gibi, biraz da kuşku katılmış bir bakışla etrafını kolaçan ederek sordu:

“Peki, otel seni geçindiriyor mu?”

“Şöyle diyelim: Beş, altı yıldır artık fazla zarar etmiyorum. Ama bununla da geçinmiyorum.”

“Neyle geçiniyorsun?”

Semiramis Adam’a döndü.

“Arkadaşın her zaman bu kadar ısrarcı mıydı?”

“Evet” diye içini çekti Adam. “Biraz unutmuştum, ama sanırım her zaman, kırk kilo daha zayıfken bile böyleydi. Saklayacak bir şeyin varsa cevap vermeyebilirsin.”

“İkiniz de aynı ölçüde katlanılmaz tiplersiniz, ama saklayacak bir şeyim yok. Babamın bıraktığı parayla yaşıyorum. Mısır’dan küçük bir servetle ayrılmıştı.”

“Öyle mi?” diye şaşırdı Naim. “Bir tek o becermiş bunu o zaman. Ellili ve altmışlı yıllarda Mısır’dan gelen Yahudiler yanlarında giysilerinden başka bir şey getirememişlerdi.”

Semiramis, “Yahudi olmayanlar da” diye onu doğruladı. “Ama benim babamın şansı biraz yardım etmiş. Adam hikâyeyi biliyor, ikinci bir kez anlatıp onun canını sıkımayayım.”

“Hayır, hayır, anlat, hiç sıkılmam.”

Semiramis, babası tarafından yapılan ve onu kamulaştırmalar ve müsadereler başlamadan önce tüm malını mülkünü satıp Mısır’dan kaçmak zorunda bırakan “büyük tedbirsizliği” anlattı. Naim büyülenmiş gibiydi. Arkadaşı bitirdiğinde, Naim sordu:

“Bu hikâyeyi gazetemde nakletmeme izin verir misin?”

“Gerçek isimleri vermediğin sürece, bir engel görmüyorum.”

“Bu olayın neredeyse yarım yüzyıl önce yaşandığını, Nâsır öleli de otuz yıldan fazla olduğunu hatırlatırım. Ama tabii içini rahatlatacaksa, isimleri değiştirebilirim...”

“Babam bu hikâyeyi sadece bir kez yabancıların yanında anlattı ve o zaman da kendisinin değil kayınbiraderlerinden birinin başına geldiğini iddia etmişti. Buradan hareketle ismi geçsin istemiyordu sonucuna varıyorum. Belki şimdi hayatta olsa tavrını değiştirirdi, ama bunu ona sormak için çok geç.”

“Sorun değil, isimleri değiştiririm...”

Soruları başka birine kaydırma imkânı bulduğuna çok seven Semiramis, “Sözlerinden senin gazetecilik yaptığını çıkarıyorum” diye atıldı.

“Bilmiyor muydun?”

“Hayır, dürüst olmak gerekirse biliyordum. Ama daha fazlasını bilmiyorum. O halde en başından başla. Ailenle birlikte uçağa bindin, Sao Paulo’ya indiniz. Sonra?”

Brezilyalı arkadaşlarıyla kadeh tokuşturdu, sonra süt görünümündeki buzlu içkisiyle boğazını ıslattı.

“İki gün yolculuk ve iki duble araktan sonra hayatımı anlatabileceğimi sanmıyorum. Ama size ana hatlarını söyleyebilirim. Oraya vardıktan sonra yüksek öğrenimime devam ettim, gazetecilik okulunu bitirdim, haftalık bir ekonomi dergisi beni işe aldı. Aynı yıl evlendim. Yirmi üç yaşındaydım. Hâlâ gazetecilik yapıyorum ve evliyim.”

Semiramis, “Aynı kişiyle mi?” diye sordu.

“Aynı kişiyle.”

“Brezilyalı mı?”

“Brezilyalı.”

“Peki Yahudi mi?”

“Annem öyle sanıyordu. Bana sordu: ‘Yahudi mi?’ Ben de şöyle söyledim: ‘Anne, adı Rachel.’ Gerçekten de adı Rachel, daha doğrusu Brezilya’da dendiği şekliyle ‘Raquel’, fakat bulunabilecek en Katolik kadın. Annem ne olduğunu anlamadı. Belirsizliği nikâh arifesine kadar sürdürdüm.”

Adam, “Keşke onu da getirip bizlerle tanıştırsaydın” dedi.

“Raquel benim gibi aklına esince oradan ayrılamıyor. Sao Paulo’da bir restoranı var: *Raquel’in Yeri*. Şehrin en iyi restoranlarından biri. Gece gündüz orada ve bir hafta uzak kalırsa tüm müşterisini kaybedeceğine inanıyor. İşin iyi gitmesi için vazgeçilmez olduğunu düşünüyor, ki bence biraz abartılı bir düşünce...”

Semiramis, “Ara sıra sen de yardım ediyor musun?” diye sıkıştırdı.

“Restoranda mı demek istiyorsun? Evet, tabii. Ama kendimce. Yeni bir yemek icat ettiğinde, ilk tadan ben oluyorum. ‘Harika olmuş!’ dersem mönüye giriyor, ‘Fena değil’ dersem bir kenara itilip unutuluyor.”

Adam, “Gerçekten yeri doldurulmaz bir rolün varmış” diye takıldı.

Ev sahibesi, “Herhalde bu emeğinin karşılığında sana bir ücret ödüyordur” diye şakayı sürdürdü.

“Tabii ki ödüyor” dedi Adam. “Kilo kilo ödüyor. Baksana.”

“Kilo aldığım doğru, ama Raquel yüzünden değil. Birlikteyken kendimi tutuyorum. Ama yolculukta çok yiyorum. Röportaj için bir yerlere gittiğimde, en büyük zevkim iyi bir restorana oturup, mükellef bir yemek ve kocaman bir bira söyleyip, yazımı yemek yerken yazmak. Üç satır, bir lokma, üç satır daha, bir yudum. Fikirler aklıma daha kolay geliyor ve bir esrime duygusu içinde çalışıyorum.”

Adam, “Bak bu konu açılınca nasıl konuşuyor” diye mırıldandı.

Naim, “Ben iflah olmaz bir oburum ve bundan utanmıyorum” diye durumunu kabullendi. “Yemek yemeyi sevmek Tanrı’nın bir lütfü! Sabah çekilmiş kahve kokusuyla uyanırsın. Brezilya’nın kokusudur bu ve dünyadaki en nefis kokudur. Moralin hemen düzelir ve gün sona erene kadar kendine üç ziyafet çekeceğini bilirsin. Her gün üç büyük şenlik! Yılda bin beş yüz şenlik! Oburluğun günah olduğunu kim demiş?

Tanrı'nın bir armağanı! Bir lütuf! Ve bir sanat! Sizce de öyle değil mi?"

"Tabii tabii" diye homurdandı Adam. "İncelik ile hayvanlık arasındaki en güzel beraberlik."

Nedamet getirmeye hiç niyetli gözükmeyen Naim, "Size bir itirafta bulunacağım" dedi. "Yürek temizliğimi bana karşı alçakça kullanacağınızı biliyorum, ama yine de söyleyeceğim: Yemeyi durdurmayı asla beceremedim. Kendimi hiçbir zaman doymuş hissetmiyorum. Ancak bütün tabaklar boşaldığında veya sofradan kalkmak zorundaydım durabiliyorum."

Adam kaşlarını çatarak, "Dur ama Naim, beni kaygılandırıyor" diye araya girdi. "Senin bu anlattığın bir hastalık. Kendini asla doymuş hissetmiyorsan..."

"Rahat ol" diye devam etti Naim; "Hastalığımın ne olduğunu gayet iyi biliyorum. İyi huylu bir sendrom, adı 'Yahudi bir anne.' Daha ufakikken, beni kelimenin tam anlamıyla besiyeye çekti. Acıktığım zaman değil, o bana ağzımı açmamı söylediği zaman yedim. Doyduğumda da durmazdım, o kaşığımı doldurmayı bıraktığında dururdum. Anneme göre iki tür çocuk vardı: Çelimsizler ve sağlıklılar. Birinciler annelerinin utancı, ikinciler ise gururuydu.

"Bu yaklaşım beni beslenmekten tiksindirebilirdi. Ama öyle olmadı. Her lokmaya bayılıyordum ve hiç sona ermesin istiyordum. Bu durum büyüdüğümde de sürdü. Annem sürekli kötü görüldüğümü, yeterince yemediğimi söylerdi. Ona karşı çıkmak istemezdim, o zaman tüm tabaklar boşalınca kadar kendime yemek koyup dururdum. Sonuç, durmayı hiçbir zaman öğrenemedim. Sonsuza kadar yiyebilirim. Tabii, lezzetli olması koşuluyla."

"Tabii" diye alay etti Adam, sonra da kadehini eline alıp ekledi: "Anlattıklarından bu kırk kilo fazlanın senin ölçü-

süzlüğünden değil, annenin üstüne titremesinden kaynaklandığı sonucuna varıyorum.”

“Alay et bakalım! Ama kesinlikle gerçek bu. Onun yüzünden çok ciddi sorunlarla karşılaştım. Anneme hep hayranlık duydum ve duymaya devam edeceğim, ama gerçeği de görüyorum. Size yemek konusunda anlattıklarım başka alanlar için de geçerli.”

Semiramis mırıldanarak, “Mesela seks” diye laf attı.

“Hayır seks değil! Çok daha ciddi!”

Adam, yan masalardaki başların kendilerine dönmesine yol açan bir sesle gürledi: “Seksten daha ciddi ne olabilir?”

Semiramis müşterilerine kusura bakmayın manasında gülücükler göndermek zorunda kaldı.

Adam, gün sonunda defterine, Arkadaşımız Yahudi annesinin başına ne gibi başka dertler açtığını bize izah etmedi, diye yazdı. Halbuki ağzından çıkacak sözlere kilitlenmiştik, ama Naim gözlerini yumdu ve bir köstebek gibi göğsü dik uykuya daldı.

Brezilyalı iskemlesinin üstünde uyuklamaya başlayınca, Semiramis iki üç kez yavaşça eline dokundu. Naim gözlerini açtı.

“İyi misin?”

“Gayet iyiyim! Sohbetinizin bir kelimesini bile kaçırmadım!”

“Sohbetimiz mi? Ağzımızı bile açmadık” dedi Adam.

“Son konuşan sendin.”

“Peki ne diyordum?”

Merhametli ev sahibesi, “Odana inmek istediğini söylüyordun” diye araya girdi.

Naim başını salladı.

“Dün gece çok az uyudum” diye özür diledi.

“Ben de” diye cevap verdi Adam. Sonra sanki çok önem-
siz bir şeyden bahsediyormuş gibi ekledi: “Manastırda bizi
şafakla birlikte uyandırıyorlar.”

*O zaman Naim tamamen boş gözlerle baktı. Semi de ar-
kadaşımızın uykulu halinden istifade aklını karıştırdığı-
nı düşünerek kaşlarını çattı. Başka bir şey söylemedim.
Naim’in gözleri yeniden kapandı. “Şato sahibemiz” bir
kez daha eline dokundu.*

*Naim günüin son Shakespeare soluğuyla, “Beni yata-
ğuma kadar taşıyana krallığım!” diye yalvardı.*

*Yine de ayağa kalkar kalkmaz bizim yardımımız ol-
madan basamaklardan inip odasına gitmeyi başardı.*

ON ÜÇÜNCÜ GÜN

Adam gözlerini açtığında, kapının altından bir not atılmış olduğunu gördü. Semiramis uyanınca verandaya gelip kendisiyle birlikte kahvaltı etmeye çağırıyordu. Naim'e de aynı daveti yapmıştı ve Adam gittiğinde Naim sofraya oturmuş incirli kek yiyordu.

Arkadaşı gördüklerini, "Dün gözlerimi kapattığımda yiyordu. Bugün gözlerimi açıyorum, yemeye devam ediyordum!" diye yorumladı.

Yemeye devam eden tam cevap verecekti ki ev sahibesi erken davrandı.

"Şu horoz dövüşünü sonraya saklayın! Günün programını yapıyorduk. Naim ailesinin yaz için hep kiraladığı evi ziyaret etmek istiyor. Yarım saatte gidilebilir. Sizinle beraber gelirim."

Brezilyalı, "Fazla uzatmayacağım" diye söz verdi. "Sadece anılarım gerçeğe uyuyor mu, yoksa ben mi onları güzelleştirmişim, merak ediyorum."

Semiramis onu uyardı: "Amacın buysa, hayallerini yitirmeye kendini şimdiden hazırla. Anıların dünün gerçekliğine uygun olsalar bile, bugünküne uymayacakları kesin."

"Boş ver Semi, neyle karşılaşacağımı biliyorum, çocukluğunun geçtiği yerleri ziyaret etmek bir mazoşizm uygulama-

sıdır. İnsan hayal kırıklığına uğramaya çalışır ve hiçbir sürpriz yaşanmaz, hayal kırıklığına uğrar.”

Meşhur ev gerçekten de hayal kırıcıydı. Dış duvarları ve kepenkleri hiç boyanmamış gibi duruyorlardı. Damı basık ve düzdü. Giriş kapısı, motor homurtuları saçan kamyonların vızır vızır işlediği geniş bir yolun iki metre uzağındaydı. Havada bir mazot ve yanık yağ kokusu dalgalanıyordu.

Naim binayı tanıyınca, Semiramis tam önüne park etti. O zaman birkaç dakikalık bir kararsızlık yaşandı. “Hacı” camdan bakıyor, ama arabadan inip inmeye karar veremiyordu. Arkadaşları anlayışlı bir sessizlik içinde ve göz ucuyla onu kollayarak bekliyorlardı. Sonunda Naim, üzülmüş değil de eğlenmiş gibi görünmeye gayret ederek, “Artık hiçbir şeye benzemiyor” dedi.

İtiraz etmek zordu.

Adam onu avutmak ister gibi, “Buradan savaş geçti” diye içini çekti.

“Sorun savaştan değil yoldan kaynaklanıyor” dedi Naim. “Benim zamanımda burası küçük, toprak bir yoldu. Evin önünde de çitle çevrilmiş küçük bir avlu, ferforjeden bir kapı ve şu gördüğünüz kapıya giden metrelerce uzunluğunda bir yol vardı. Halbuki şimdi anayol, bahçe yolunu da, avluyu da, çiti de, bahçe kapısını da midesine indirmiş.

“Her yıl temmuz başında geldiğimizde değişmez bir ritüel olurdu. Ev sahibi bizi beklerdi. Ona kibarca Üstad Halim derdik. Gümrük memuruydu ve bizi her karşıladığında takım elbiseli, kravatlı olurdu. Ona anahtarları verirdik, kapıyı kendisi açardı; resmi bir şekilde bize hoş geldiniz der ve anahtar demetini iade ederdi. Sonra babam ona, içinde yıllık kiranın bulunduğu bir zarf uzatırdı. Ev sahibi, önce ‘Acelesi yoktu!’ der, ‘Başka bir gün alırım!’ diye devam eder, sonra babam üçüncü kez ısrar edince parayı alıp hiç saymadan ceketinin cebine koyardı.

“Ev sahibi gittikten sonra, annem bahçeye çıkar ve hep aynı şeyi söylerdi: ‘Burası balta girmemiş bir ormana dönmüş!’ Babam da hep aynı cevabı verirdi: ‘Daha iyi! Naim tüm çalı çırpıyı ayıklar. Kas yapar böylece!’ Ama bu bir şakadan ibaretti. Ben hiçbir zaman bahçede fazla bir şey yapmadım.”

“Bahçen nerede?”

“Diğer tarafta. Gelin.”

Yazlık evin bahçesi artık etrafındaki çamlıktan ayrılmıyordu. Duvarlar, engelden çok oturulacak bir sıraya benzeyen betondan alçak bir duvar ile devam ediyordu. Üç arkadaş, gür yapraklı bir ağacın gölgesinde güneşten korunarak alçak duvarın üstüne oturdular. O anda ilk izlenimlerini unuttuverdiler. Şimdi kalçaları birbirine değerek ayaklarını sallıyor ve çam kokusuyla kendilerinden geçmiş halde bu çocukluk mekânının vahşi tatlılığını duyumsuyorlardı.

“Üstad Halim yazın iki üç kez daha babamı görmeye gelirdi. Birlikte kahve içerler ve eski defterleri karıştırırlardı. Ev sahibimiz, ‘Bu köyde kim Müslüman, kim Yahudi, kim Hristiyan bilinmez. Öyle değil mi?’ derdi. Babam başıyla onaylardı. Bu söylenen tabii ki doğru değildi ve her ikisi de bunu bilirdi. Sokakta karşınıza çıkan birinin hangi cemaate ait olduğunu sanki içgüdüyle bilirdiniz. Ama bu sözleri duymak insana iyi gelirdi. Çünkü arkada gönlü zengin bir niyet vardı.”

“Beyaz bir yalanmış” diye onayladı Semiramis. “Bugün insanlar şöyle konuşuyor: ‘Ben, bir Hristiyan olarak böyle düşünüyorum ve ben de bir Müslüman olarak şöyle düşünüyorum.’ İçimden hep onlara şöyle demek geçiyor: ‘Utanmalısınız! Cemaatinize göre düşünüyor bile olsanız, en azından kendi başınıza düşünüyormuş gibi yapın!’ En azından yalan söyleme edebini gösterebilirler!”

Adam, “Gerçekten de bu eski yalanlar günümüzün ‘doğru konuşmak’ eğiliminden daha edepliydi” diye sür-

dürdü. “İnsanlar o zaman da aidiyetlerine göre düşünmeye başlamışlardı, kendilerini bundan alamıyorlardı. Ama bunun bir kusur olduğunu biliyor ve herhalde utanıyorlardı. O zaman da yalan söylüyorlar ve bu saydam yalanları aracılığıyla gerçek davranışlarıyla olması gereken arasında ayırım yapmayı bildiklerini gösteriyorlardı. Bugün insanlar kalplerinden ne geçiyorsa yüksek sesle dile getiriyorlar ve bunları duymak çok hoş olmuyor. Ne bu ülkede ne de dünyanın geri kalanında.”

Semiramis de onu, “En azından bunu özür dileyerek yapmalılar, ama akıllarından bile geçmez” diyerek doğruladı. “Çevrelerindeki herkes aynı şeyi yapıyor, o zaman normal davranışın bu olduğunu düşünüyorlar ve utanacaklarına, bununla böbürleniyorlar.”

Naim, “Sevgili arkadaşlarım” diye araya girdi, “ben kötü haberleri veren kişi olmak istemem, ama sizin yaşınızda şunu bilmeniz gerekir ki, edep çağı artık geride kaldı. Daha doğrudan söyleyeyim: Edep öldü.”

Adam arkadaşının gürlüyerek söylediği cümleyi gerekli gülümsemeyle karşıladıktan sonra, sordu:

“Sence ne zaman öldü?”

Naim herkesçe bilinen bir gerçek söz konusuymuş gibi güvenli bir sesle, “Bin dokuz yüz on dörtte” dedi. “Edep on dörtte öldü. Tarihte eleştiriden muaf hiçbir çağ veya hiçbir halk olmadığı bilinen bir şey, edebin türümüzün ana özelliklerinden biri olmadığı da doğru. Bununla birlikte, bana göre bin dokuz yüz on dörtten önce yaşanmış her şey gençlik günahları bahsine girer.

“O tarihten önce insanlık güçsüzdü. En büyük düşmanı doğal afetlerdi; tıp tedavi etmekten çok öldürüyordu ve teknoloji de emekleme aşamasındaydı. İnsan yapımı büyük felaketler on dörtte başladı: Dünya savaşı, hardal gazı, Ekim devrimi...”

Semiramis, "Komünizm hakkında her zaman böyle konuşmazdın" diye hatırlattı.

"Hayır, doğru, gençliğimde başka şeyler söyledim. Ama bugün, biraz geriye çekilerek baktığımda, bunun birinci dereceden bir felaket olduğuna inanıyorum. İnsanlar arasındaki eşitliğe yönelik büyük düş, sinik ve totaliter bir girişim tarafından amacından saptırıldı! Hâlâ bunun bedelini ödüyoruz! Siper savaşlarındaki kasaplık ve Versailles Antlaşması'yla -herkesi faka bastırıp sonraki tüm savaşların atası olan antlaşma- en fazla beş yıl içinde dekor tamamlandı. Bir daha da bunun dışına çıkamadık. Doğu Akdeniz'de, Orta Avrupa'da, Uzakdoğu'da ve başka her yerde, tepemize çöken tüm dehşetin, iğrençliklerin kökleri orada. Saygıdeğer tarihçimiz aynı fikirde değil mi?"

Adam, "Hem evet, hem hayır" diye cevap verdi ve bu cevabı her iki arkadaşının birbirlerine hınzırca göz kırpıp kırdamasına neden oldu. Ama onun fikirlerini toparlamasına izin verdiler. "Biten yüzyılda iki yıkıcı ideoloji çıktı diye düşünüyorum: Komünizm ve antikomünizm. Doğrudur, bunlardan birincisi eşitlik fikrini, ilerleme fikrini, devrim fikrini ve hâlâ saygı duyulması gereken yüzlerce kavramı bozdu. Ama ikincisinin bilançosu daha feci. 'Lenin'dense Mussolini', 'Stalin'dense Hitler', 'Halk Cephesi'ndense nasyonal-sosyalizm' diye öyle çok tekrar edildi ki, sonunda tüm dünyanın iğrençlik ve barbarlık içine batmasına göz yumuldu."

Naim, "Haksız değilsin" diye kabullendi bunu. "Ama şu var ki antikomünizm hiçbir zaman benim öğretim olmadı, halbuki komünizmin ideallerine inandım, hepimiz inandık. Hepimiz şerefli nedenlerden ötürü bu öğretiyle evlendik ve sonuçta boynuzlandık."

Adam'ın aklından da benzer bir kıyaslama geçiyordu.

"İnançlarımız, arkadaşlarımız, bedenimiz, hayat, tarih tarafından ihanete uğramak bizim kaderimiz" dedi.

İki arkadaş birkaç saniye sessiz kaldılar, sonra Naim kendini tüm ağırlığıyla yere bıraktı ve biraz da zorlama bir neşyle haykırdı:

“Artık gidelim! On beş dakikalık hüznün payımı aldım. Geldim, gördüm, hayal kırıklığına uğradım. Şimdi yola düşelim. Her şey bir yana, ben yine de Brezilya’daki kulübemi tercih ediyorum.”

Adam, “Bekle bakalım, o kadar çabuk değil!” diye müdahale etti. “Sanırım bu ev eskiden son derece gayri ahlaki buluşmalar için kullanılıyordu, bence biraz da bundan söz etmeliyiz. Ben bunun için seninle birlikte geldim. Sen de katılıyor musun Semi?”

Naim’in yüzü bir çocuk gülüşüyle aydınlandı, sanki mazinin görüntülerini hatırlıyordu ve arkadaşları onun o dillere destan gevezeliğiyle çok uzun bir öyküye başlayacağını düşündüler. Ama buna hiç niyeti yoktu.

“Sana sırlarımı açmak isterim Adam. Ama dün akşamdan beri aklımı kurcalayan bir şey var.”

Semiramis’e dönerek onu da yanına çekmek istedi:

“Burada bulunan arkadaşımızın en kişisel, en mahrem şeyler de dahil olmak üzere sana ve bana hayatımızı anlatırıp kendisinin hiçbir şey anlatmaması sana da biraz acayip gelmiyor mu?”

Adam, “Daha yeni buluştuk, dünya kadar zamanımız var” diye kendini savunmaya çalıştı.

“Semi ve ben zaman bulduk, ama sen henüz bulamadın! Ben size aşırılıklarımdan, karımın ve annemin kusurlarından söz ettim. Semi depresyonunu ve bundan nasıl çıktığını anlattı. Ve sen daha hiçbir şey demedin. Bir tek itiraf bile yapmadın! Hakkında bildiğim tek şey, tarih dersi veriyorsun ve bir Attila biyografisi yazman bekleniyor. Ama özel hayatın hakkında hiçbir şey bilmiyorum! Sana dava açacak değilim, ama bu, uzun süredir farkında olduğum bir kusur. Belki her

üçümüz de bunamadan önce buna bir çare bulmayı düşünmelisin.”

Sanki önceden sözleşmişler gibi devreye Semiramis girdi.

“Doğru Adam. İtiraf lar karşılıklı olmalı. Naim bize eski kır evini gösterdi, sen de seninkini göstermelisin. Olduğunu biliyoruz, bence artık onu görmenin zamanı geldi. Ya şimdi, ya asla, sen de öyle düşünmüyor musun?”

2 Mayıs Çarşamba

İki arkadaşım bunu önceden mi planlamışlardı yoksa o anda mı akıllarına gelmişti, bilmiyorum, ama taleplerinde çok dayatıcıydılar ve bundan kaçamayacağımı hissettim.

Suçlamalarında haksız sayılmazlardı. Bende çocukluğumdan beri insanlara öykülerini anlattırıp kendim fazla bir şey söylememe alışkanlığı vardır. Bu kusur bir vasıftan kaynaklandığı için onu seve seve kabullenirim. Ben başkalarını dinlemekten, düşünce yoluyla onların öykülerinin içine katılmaktan, ikilemleriyle özdeşleşmekten hoşlanırım. Ama bir gönül zenginliği tavrı olan dinleme, diğerlerinin tecrübelerinden beslenip onları sizinkinden yoksun bırakma halini alırsa, başkalarının sırtından geçinmeye dönüşebilir.

Eski arkadaşlarımın isyanı karşısında teslim olmaksızın başka çarem yoktu. Hem zaten, benim davranışımın utangaçlık ve edepten başka bir nedeni olmamıştı. Benim öykülerimin başka birinin ilgisini çekebileceğine inanmakta hep zorlanırım. Tam tersi konusunda güvence verildiğinde ve anlatmam rica edildiğinde, seve seve işe koyulurum. Saklayacak hiçbir şeyim yok. Daha doğrusu var da, kendimden neyi gizliyorsam başkalarından da o kadarını gizlerim.

Konuşulan komuya gelince, çocukluğumun geçtiği evden söz etmekten hep kaçınmışsam, bunun tek nedeni orayı düşünmemeye gayret etmemdi.

Ama bugün kendimi zorlamam gerekti. Semi'ye köyün yolunu tarif ettim, sonra kaçınılmaz olarak biraz aramanın ardından "benim" evimin silüetini buldum.

Arkadaşlarım onu gördüklerinde gözleri fal taşı gibi açıldı. Sanki beni küçük düşürmek istercesine görkemliydi. Semi "Ama burası bir saray!" deyip duruyordu. Naim de, "Bundan mı utanıyordun? Otuz yıldır bizden sakladığın ev bu muydu?" diye beni sıkıştırıyordu. Hepsi doğru. Ev bir saraya benziyor, ondan gurur duymalıyım, ama ben utanıyorum çünkü onu kaybettim.

Her şey ben on iki buçuk yaşındayken altüst oldu. O güne dek bu ev benim için dünyanın merkeziydi. Çocukluk arkadaşlarımın hepsi orayı iyi bilirdi, onları davet etmek çok hoşuma giderdi. Böylece kendimin en iyi tarafını onlara gösteriyormuşum duygusuna kapılırdım. Bunun içinde kibir, böbürlenme ve kuşkusuz sınıf gururu adı verilebilecek şey de vardı. Ama bunlar ergenlik çağına kadar bağışlanabilir kusurlardır, bu dünyada yeriniz olduğunu, orada davetsiz bir misafir olarak bulunmadığınızı hissetmek için onlara ihtiyaç duyarsınız.

Kendisine ait bir ülkesi olduğunu ve orada yüksek sesle konuşmaya hakkı bulunduğunu hissederek büyümek, ne ferahlatıcı bir şeydir! Bu evde bu duyguya sahiptim ve sonrasında onu bir daha hiç bulamadım. Eğer savaş başladığında bu ev hâlâ bana ait olsaydı, onu yitirmemek için neleri göze alabilirdim bilmiyorum. Bu sorun gündeme gelmedi, söz konusu ikilemden esirgendim. Olup bitenlerin ardından buna sevinmeliydim, ama bu olayı uzun süre bir lanet gibi yaşadım. Babalarının evini korumayı

bilen Murad'a imreniyordum; ama aslında onun hesabına üzülmem gerekirmiş. Sonuçta kader beni şımartmıştı. Ama bunu fark etmem çok uzun zaman aldı.

Annemle babam evlerine tapıyorlardı. Hatta iki çocukları olduğu bile söylenebilir: Ev ve ben.

Bu ev babama babasından öylece miras kalmamıştı. Uzun süre yirmi kadar kuzen arasında bölünmez bir mal olarak durmuş, hiçbiri payından vazgeçmediği gibi evle uğraşmak da istememişti. Sonunda babam evi, eskiden dini bütün insanların dinsizler tarafından köle edilen dindeşlerini fidye ödeyerek kurtarmaları gibi, satın almıştı. Kuzenlerinin paylarını almak için borçlanmış, sonra evde gereken inşaatı yapmak için bir kez daha borçlanmıştı. Bu inşaat hiç bitmiyordu. Babam mimardı ve evini hem kariyerinin başyapıtı, hem de bir anlamda kartviziti haline getirmek istiyordu. O evi görenlerin aynısına sahip olmak isteyeceklerine kuşku yoktu.

Evi aralarında on metre kadar mesafe bulunan birbirine benzer iki bina olarak tasarlamıştı; biri restore edilmiş eski bina, diğeri aynı modele göre baştan yapılmış bir binaydı ve her ikisi de sarmaşıklar içindeydi. Bu iki kanat aralarında üç farklı tarzda bağlanmıştı: Birinci katta, boydan boya camları bir tarafta Cebel'e, diğeri tarafta vadiye bakan bir asma salonla; zeminde çiçekli bir yolla ve bodrumda da bir tünelle. Benim için olduğu kadar annem babam için de burası bir evden çok bir krallık ve kesinlikle bir gurur kaynağıydı.

Sınıf gururundan mı söz etmiştim? Bence bu haksız bir kendini cezalandırma ifadesiydi ve annemle babamın anısına da neredeyse bir hakaret sayılır. Evin en büyük özelliği, dev boyutlarda oluşu veya parasal değeri değil, zarafetiydi. Görgüsüz bir teşhir değil, estetik bir manifes-

to söz konusuydu. Hem annemin hem de babamın güvenli ve ince bir zevki vardı. Evleri, onların güzellik aşkının ve tek kelimeyle aşklarının  r n y d .

Neşeli bir hayatları vardı, ben bunun birinci elden tanığı, hayranı ve kazananıyım. Dolayısıyla d     de aynı oranda sert oldu.

Her Şey Umman Denizi'nin üstünde birkaç dakikada olup bitiverdi. Annemle babamı taşıyan uçak d   p denize gömüldü ve benim hayatım da o girdapta yok olup gitti.

Altmış altı yılının ağustos ayıydı. Bir havayolu Őirke-ti Kara ı'ye doğrudan sefer koyma kararı almıştı, bunun reklamını yapmak için de tanınan bazı kişileri davet etmişti. Annemle babam seçilenler arasında oldukları için az gururlanmamı lardı, ülkede sahip oldukları yerin bir tür kabul y d  bu. Onları hâlâ, göreceklere karşısında  n-ceden b y lenmi , hayran kalmış bir halde, ne e içinde bavullarını hazırlarken görüyorum, içlerinde en küçük bir kaygı, en küçük bir önsezi yoktu.

Bir gece u u uydu. Ak am havalanıp, sabahın ilk ı ıklarıyla Kara ı'ye ineceklerdi. Anne tarafından dedem onları havaalanına kadar g t rm  , ben de onunla birlikte gitmi tim. Uçak havalanıp ufukta kayboluncaya kadar orada kalmı tık. Benim içimde de en küçük bir kötü önsezi yoktu. Sadece onlarla birlikte davet edilmedi ime hayıflanıyordum.

Eve döndükten sonra yaz aylarında hep yaptığım gibi, gecenin önemli bir bölümünü okumakla ge irm   ve annemle babamın olmamasından istifade belki de her zamankinden geç uyumu tum.

  leye doğru uyandı ımda alışık olmadığım g r l-t ler i ittim. Ev, arı kovanı gibi u uldayan bir kalabalık tarafından istila edilmiş gibiydi. Kim var diye bakmak

için odamdan çıkmış ve insanların bana bakış biçimlerinden, özellikle de köyün kadınlarının beni bağışlarına basışlarından kötü bir şeyler yaşandığını anlamıştım.

Bu felaket yetmezmiş gibi, hemen peşi sıra bir yenisi sökün etti: Parasız kalmıştım. Bunu bana bir ay sonra söyleyeceklerdi. Gerçi tek mirasçı olarak, “servet” değerinde bir evin sahibiydim, ama aynı zamanda bankaya olan borcum söz konusu “servet”in iki katıydı. Babam temkinli davranmamıştı. Niye davranacaktı ki zaten? Sipariş defteri doluydu, çok para kazanıyordu, gücü kuvveti yerindeydi. O çalışma ritmiyle borçlarını iki veya üç yıl içinde ödeyebilirdi. Ama o öldüğü anda her şey çöktü haliyle. Hiçbir gelir kalmadı, hesabında parası yok gibiydi, hayat sigortası yoktu...

Gençliğimde bankacılara çok sövüp saymışımdır, hele o dönemde öfkeden kuduracak gibiydim; herhalde yine aynı nedenden ötürü, on dört yaşına geldiğimde Marksist olduğumu söylemeye başladım. Daha sonra buna entelektüel gerekçeler bulacaktım, ama o ilk anda tek neden öfkeydi. Aile avukatı, borcu kapatmak için evi bankaya vermekten başka çare olmadığını bana açıkladı. Ona ve yeryüzisindeki tüm avukatlara karşı da hınçlandım, ama bugün benim için olabilecek en iyi uzlaşmayı sağladığını biliyorum. Ev dışında kesinlikle hiçbir şeyim yoktu. Babam olmadan, “bizim” mimarlık bürosu beş para etmiyordu; büronun mülkiyeti ona ait değildi ve çok geçmeden zaten kirayı ödeyemeyecektim. Avukatım bankanın bir milyon iki yüz bin liralık bir borcu, bunun ancak yarısı eden bir ev karşılığında silmesini sağlamıştı. Hatta fazla yoksunluk çekmemem için bana da küçük bir miktar para ayırmıştı.

Ama o dönemde olayları böyle görmüyordum. Avukatlara ve bankalara, mimarlara, havayolu şirketlerine,

Tanrı'ya karşı öfke doluydum... O küskünlük içinde, evden ayrılırken hiçbir şeyi, hatta kitaplarımı bile almak istememiştim. Anneannemle dedemin yanında yaşamaya gittim. Annemle babamın, evimin, gelecek düşlerimin ardından ne kadar ağladım bilemiyorum. Herhalde tahammül edilmez bir vaziyetteydim ve ancak o iki "ihtiyar"ın sabrı, bana gıkları çıkmadan katlanma güçleri ve sevgileri sayesinde yeniden yaşamaya başlayabildim.

Bunlardan hiçbir zaman söz etmek istemedim. Bir tek kez bile "bizim" evi ziyaret etmeye, hatta önünden geçmeye çalışmadım. Oraya dönmeyi ancak Semi ile Naim'in zorlamasıyla kabul ettim; bir de aradan bir savaş ve sürgün, ayrıca da otuz yıl geçmesi, içimde uğuldayıp duran ergen öfkenin yaşam tarafından yavaş yavaş evcilleştirilmesi gerekti.

Bugün, mecburi bir hac ziyaretiyle, yitirilmiş eve döndüm. Onu dışarıdan gördüğümde boğazım düğümlendi. Hiçbir şey söylemeden elimle işaret ettim. "Bu mu?" Başımı salladım. Naim bana, "Bundan mı utanıyordun?" dedi. "Bizden sakladığım ev bu muydu..." Çocuk gibi hıçkırarak ağlamaya başladım. Arkadaşlarım aniden utandılar. Beni zorladıkları için özür dilediler. O zaman onlara her şeyi, veya tamamına yakınını anlattım: Önceki hayatımı, uçak kazasını, bankayı ve evden gidişimi, ilk sürgünümü...

Semi, "Bilmiyorduk" dedi.

Eli saçlarımda dolaştı. Sonra bana doğru eğilip alnımdan öptü. Henüz arabadan inmemiştik. Onun yanına, sürücünün yanındaki koltuğa oturmuştum. Naim arkadaydı. Bana, "Bütün bu anlattıklarımı o kadar yıl boyunca içinde mi tuttun?" diye sordu.

Kısaca cevap verdim: "Evet, tuttum."

Ve hiç nedensiz gülmeye başladım. Arkadaşlarım da katıldı. Üçümüzün de buna ihtiyacı vardı. Duygusallığım sınırına varmıştık ve bunun içine yuvarlanmak istemiyorduk. Gülmenin avantajı, kederden mi, sevinçten mi, hasretten mi, empatiden mi, yoksa sadece dostluktan mı olduğunu seçmeye gerek kalmadan gözlerimizi yaşartabilmesiydi.

O arada uzun dakikalar boyunca bayağı bir gürültü patırtı yaşandı, sonunda ben konuyu şöyle bağladım:

“Şu ana dek, hikâyemi bilenler sadece anneannem ve dedem, yaşlı mürebbiyem, avukatım ve bankacıydı; onların da hepsi öldü. Bunu bugüne kadar hiç anlatmamıştım. Bu ilk seferdi ve son sefer olacak.”

Semi, eksiksiz bir yumuşaklıkla “Son sefer olacağımdan o kadar emin değilim” dedi. “Artık baraj yıkıldığına göre suyun akmasına engel olamazsın.”

Bu sözleri, bu imgeyi duyunca yeniden aptal gibi ağlamaya başladım. Arkadaşım nasıl özür dileyeceğini, beni teselli etmek için ne yapacağını şaşırmıştı. Başımı göğsüne yasladı, eliyle yeniden saçlarımı ve ensemini okşamaya başladı.

Naim kendi kendine konuşur gibi, “Eğer ödülün bu olacağını bilseydim, ben de ağlamak için bir bahane bulurdum” diye söylendi.

Ve yine gözyaşlarından kahkahalara geçtik. Sonra söze devam ettim:

“Size yitik cennet hikâyeleri anlatacak değilim, ama içimde kalan duygu tam olarak bu. Adaşım olan atamız gibi kovulduğum bir cennet. Ama bir günahattan değil, bir kazadan ötürü.

“Annemler gezip görmeyi seviyorlardı. Yaşamaktan mutluydular ve beni, deyim yerindeyse, akıllıca seviyorlardı. Babam bana resimden ve mimariden, annem de kumaşlardan, çiçeklerden ve müzikten söz ederdi; sık sık

otuz üç devirli plaklar alır ve birlikte dinlememiz için beni yanına çağırırdı.”

Şımartılan iki erkek kardeşle birlikte yetişmekten çok çektiğine kuşku olmayan Semi, “Sen de tek oğuldun” diye ekledi.

“Ne erkek, ne kız kardeşim olmasını bir ayrıcalık gibi yaşamadım. Oyun arkadaşımı yoktu ve bunun eksikliğini duyuyordum. Tek başıma oynuyordum. On iki yaşında hâlâ kurşun askerlerimi hizaya sokardım. Onları ancak evden ayrıldığımda terk ettim.”

Naim, “Adam senin yerinde olsam, bunu yüksek sesle söylemezdim bir daha” dedi.

“Niyeymiş?” diye Semi müdahale etti. “Hayatları boyunca kurşun askerlerle oynayan herifler var.”

Semi’nin beni savunmaya çalıştığından emin değilim. Muhtemelen çenemi tutsam daha iyi ederdim.

“Peki buluş çağına girince İskoç eteklikli bir müfrezeye mi satın aldın...”

Naim’in bu vahşi saldırısı, Semi tarafından yeni okşayışlarla ödüllendirilmemi sağladı.

Tüm bu sohbet sırasında eski evimin kapalı bahçe parmaklıklarının dışında, arabada kalmıştık. Ev boş, hatta belki de terk edilmiş ve viraneye dönmüş gibi duruyordu. Dışarıdan görülebilen az sayıda kepenk, daha yeni olan binanın birinci katındakiler kapatılmıştı ve boyaları içler acısı haldeydi.

“İçeri girmeyi deneyelim mi?”

Teklif Semi’den gelmişti.

“Hayır!”

Öyle güçlü haykırmıştım ki kendini özür dilemek zorunda hissetti. O zaman ben de haykırdığım için özür diledim. Elini alıp dudaklarıma götürdüm. Gülümsedi, sonra çok kısık bir sesle ekledi:

“Kime ait bilmiyorsun, sanırım.”

“Hayır. En ufak bir fikrim yok. Hiçbir zaman da öğrenmek istemedim.”

Makine gibi cevap vermiştim. Aklıma başka bir fikir gelmişti.

“Arabayı biraz ileri alabilir misin? Şuraya, evin ilerisine. Yirmi metre daha. Şu ağacın altına park et. Eğer hafızam beni yanıltmıyorsa, şurada bir yol olacaktı.”

Yol anılarımdaki gibi hâlâ oradaydı. Eski Roma yollarının bir zanaatkâr elinden çıkmış versiyonunu andıran, düzensiz ama düz taşlarla kaplanmış bir yol.

Onu görür görmez arabadan çıktım, arkadaşlarıma peşimden gelmelerini işaret ettim.

Yol dik bir eğimle aşağı iniyordu. Yağmurda kaygan olurdu, ama o gün hava sıcak ve kuruydu.

Üç arkadaş kendilerini iki tepenin arasında, küçük bir vadinin dibinde buldular. Bitki örtüsü gürdü. Araba girebilecek hiçbir yol, hiçbir ev, hatta hiçbir ekili tarla gözükmüyordu. Makiler ve çalılıktan başka bir şey yoktu; bir de böğürtlenlerin iki yandan istila ettiği ama tıkamadığı taş döşeli o yol vardı.

Tek sıra halinde yürüdüler; Adam başta yürüyor, bazen bir dalı kenara çekiyor veya bir dikenin üzerinden atlıyordu. Zaman zaman arkadaşlarının kendisini izlediğinden emin olmak için geriye dönüyordu. Topuklu ayakkabılarıyla Semiramis ve arkasında da Naim ilerlemeye devam ediyorlardı, ama Adam yine de onlara "Peşimden gelin!" diyordu.

Bir ara durdu, bakışlarını çevresinde gezdirdi, sonra güvenle açıkladı:

"Yaklaştık!"

Naim soluk soluğa, "Aman ne mutlu!" dedi ve daha yürümeye başlayalı beş dakika olmadığı halde alnında ve ense-sinde biriken terleri sildi.

Gerçi başta aşağı doğru inen yol da şimdi çok dik bir biçimde tırmanmaya başlamıştı. Otuz kırk metre sonra Adam

da soluk soluğa kaldı. Sonra arkadaşlarına doğru dönüp, "İşte burası! Bakın!" dedi.

Sesi kısılmış, kuşkusuz hem orasının sükûnetine hem de kendi anılarına saygı gereği neredeyse bir fısıltı halini almıştı.

Semiramis ve Naim etraflarına bakındılar. Üzerinde eski ahşap bir kapı bulunan bir duvar dışında görecekle fazla bir şey yoktu.

Ama Adam'ın tam bu yerde anlatacak bir öyküsü olmasa, onları buraya kadar sürüklemeydi.

Giriş faslıyla başladı.

"Buraya ilk geldiğimde beni asıl etkileyen yolun birdenbire sona ermesi olmuştu. İnsan vadinin dibine kadar ineceğini düşünüyor, sonra tırmanmaya başlıyor ve kendini bir duvarın dibinde buluyor. Taşları yolunkilere benzeyen ve aynı şekilde dizilmiş bir duvar. Tek fark yolun taşlarının yatay, duvardakilerin dikey olması."

Semiramis, "Peki duvarın arkasında ne var?" diye sordu.

"Ben de çocukken kendime bu soruyu sormuştum. Ama duvar o kadar yüksek, benim boyum da o kadar kısaydı ki, öteki tarafta ne olduğunu görmem imkânsızdı.

"Uyuyan Güzel'den Doktor Moreau'ya ve Mavi Sakal'a varıncaya dek neler neler hayal etmedim. Sonunda bir gün öteki tarafa bir göz atmak istedim.

"Bana bir merdiven, daha doğrusu katlanıp açılabilen portatif bir merdiven lazımdı. Evde bunlardan çok vardı. Birini gizlice çıkardım. Onu buraya kadar taşımak benim için zorlu bir sefer oldu."

Bir ağaca sırtını dayayan Naim, "Otursak daha iyi değil mi?" diye teklif etti. "Bana öyle geliyor ki, bu hikâyeye uzun sürecek." Hâlâ terlerini siliyordu.

Birkaç adım ötelerinde yere devrilmiş bir ağaç gövdesi vardı; hep birlikte onun üzerine yerleştiler, yüzleri gölgede

kaldı. Adam, duvarın dibindeki belirli bir noktayı arkadaşlarına işaret ederek, hikâyesine devam etti.

“Merdivenimi tam şuraya koymuş, sabit durup durmadığını kontrol etmiş ve üstüne tırmanmıştım. Boyu ancak yetiyordu. Duvar hâlâ çeneme geliyordu. Arkasında ne olduğunu görmek için parmak uçlarında yükselmem gerekti.

“İlk gördüğüm, pembe bir havluya sarılmış bir baş oldu. Sonra yine pembe renkteki bornozu içinde bir kadının silüetini gördüm. Penceresinin pervazına oturmuş, sırtını da yarı yarıya dışarı, yani bana doğru dönmüştü. Elinde tuttuğu bir kâğıda, herhalde bir mektuba gün ışığında bakıyordu. Bir süre geçti. Kadın hareketsizdi ben de hareketsizdim, soluğumu tutmuştum. Sonra mektubu bıraktı, havluyu çıkardı, başını sallayıp saçlarını rüzgârda uçuşturdu. Sinemadaki kadınlar gibi sarışındı.

“Bir ara bornozunu çıkartacakmış gibi bir hareket yaptı, ama o zaman bir refleksle dışarı ve yukarı doğru baktı. Ve beni gördü. Bakışlarımız kesişti, birbirine kilitlendi. Bir dalın üzerine tünemiş ve ağacın dibinde duran yilandan gözlerini ayıramayan kuşları duymuşsunuzdur herhalde? Uçsalar kurtulacaklar, ama uzuvları artık onlara itaat etmiyor ve doğrudan yırtıcı hayvanın ağzına düşüyorlar.”

Adam not defterine, arkadaşlarının dinlediklerinden çok da farklı olmayan bir ifadeyle, *O sabah ben de tıpkı o kuşlar gibiydim*, diye yazacaktı. *Olduğum yerde donup kalmış, hipnotize olmuşum, ne gözlerimi ne de kaslarımı hareket ettirebiliyordum. Ve “dişi yırtıcı” beni almaya geldi. Şu kapıyı şimşek gibi açtı ve dışarı çıktı. Pembe bornozu sırtında, baş havlusu şimdi omzundaydı, ıslak saçları açıktı.*

Bulunduğum yerden derhal aşağı inmemi emretti. İtaat ettim. Bir kulenin zindanına atılma gibi bir korkum yoktu, sadece utanıyordum, ama bu da bir korku biçimidir.

Bana parmağıyla merdiveni işaret edip onu da beraberimde taşımamı belirterek kapıdan içeri soktu. Merdiveni katlayıp kolumun altına aldım. Peşimden geldi ve bahçe kapısını bir sürgü koluyla arkasından kapattı.

Onun öniinde aptal aptal dikilip durdum, koltuğumun altında kaba bir karabina gibi duran merdivenle hazır ola geçmiş bir askere benziyordum; hanımefendi de beni teftiş ediyordu. Herhalde beni ne yapacağına karar veremediği için aceleci davranmıyordu. Bense yere bakıyordum. Çıplak ayaklarına da bornozla aynı kumaştan yapılmış pembe terlikler geçirmişti; önleri açıktı.

Beni tepeden tırnağa süzmeyi bitirince, sordu: "Yaptığından gurur duyuyor musun?" Başımla "hayır" yaptım. "Annene babana anlatayım mı bunu?" Yine "hayır" yaptım. "Her sabah evime gelmeye niyetli misin yoksa?" Yine "hayır" yaptım; dudaklarım büzüldü, gözlerim hâlâ yerde, öndeki açıklıktan aynı renkte oje sürülmüş tırnakların görüldüğü pembe terliklerle çimenlerin arasındaydı. "Dilini mi yuttun?" Başımla yine "hayır" yaptım. "Niye ağzını açmıyorsun o zaman?" O anda dört elle cesaretine sarılıp, "Nezaket gereği!" diye cevabı yapıştırdım. Kadın gülmekten katılarak, alaycı bir tonla benim sözlerimi, sanki hayalet bir izleyici kitlesini şahit göstermek ister gibi yüksek sesle tekrarlardı. Sonra bana sordu: "Herhalde sürekli yere bakman da nezaket gereği değil mi?" En sonunda birbirimizi anlamaya başlamışız gibi, başımla hemen "evet" yaptım. "Bir kadının karşısında başını yere eğmekte haklısın. Bu, iyi bir terbiyenin işaretidir." Tam içim rahatlamaya başlamıştı ki arkası geldi: "Genç bir adamın kadınları duvarın üstünden gözetlemek için merdivenlere tırmanması da çok iyi bir terbiye işaretidir, değil mi?"

O noktada cevap vermek aklımdan bile geçmedi. Sadece bir yargıcın vereceği hükmü bekler gibi, gözlerimi

ona doğru kaldırdım. Kadın gülümsedi, ben gülümsedim. Gülümsemeyi kesmeden kaşlarını çattı ve sordu: "Eğer beni terbiye gereği gözetlemiyorsan, hangi nedenle yapıyorsun bunu?" Onun gülümseyişi sayesinde içime biraz güven geldiği için cevap verdim: "Meraktan." Bu söylediğim gerçeğin ta kendisiydi.

Bakışlarını benden ayırmadan sustu ve sanki hangi cezaya hükmedeceğine karar vermek ister gibi beni tepeden tırnağa süzdü. "Eğer istesem merdiveni burada alı koyabilir ve annelere gelip kendilerinin almasını söyleyebilirdim." Birkaç saniye bekleyip sonra içimi rahatlat-tı. "Bunu yapmayacağım. Özür dileyeceğine ve beni bir daha asla gözetlememeye söz vereceğine eminim."

Hiç vakit yitirmeden bu sözü verdim. Ama o beni can kulağıyla dinlemiyor, hâlâ uygun cezayı arıyordu. Sonunda, "Kendini affettirmek için merdivenini şimdilik buraya duvara dayayacaksın ve oraya, mutfağa gideceksin. Mavi önlüklü yaşlı bir kadın göreceksin. Adı Umm Maher. Ona sabah kahveni istediğimi söyleyeceksin. Yüksek sesle konuş, çünkü çok az iştir. Ülkedeki en iyi Türk kahvesini o yapar, ama zor yürür. Senin bacakların çok sağlam, ona yardım edebilirsin..." dedi.

Evin uzunlamasına bir planı vardı. Mutfakla bizim bulunduğumuz yerin arası en az otuz metreydi. Kadın, kahve pişinceye kadar mutfakta beklememi, sonra bir tepsiye koyup dökmeden kendisine getirmemi istedi. "Sen de içer misin? Kaç yaşındasın?" "On buçuk!" "Bir de buçuğu var ha?" Bunu, sanki o yarım yıl çok önemli bir fark oluşturunmuş gibi kaşlarını çatarak söylemişti. "Öyleyse büyümüşsün, içebilirsin. Şekerli mi seviyorsun?" Başımı salladım. "O halde, ceza olarak sen de benim gibi sade içeceksin." Yine başımı salladım. "Görüyorum ki yine dilini yuttun. Evet veya hayır bile diyemiyorsun."

Onun yanında, kendimi aynı anda hem dört yaşında hem de yetişkin gibi hissediyordum. Sonunda ağzımdan utangaç bir “Evet” çıkabildi. Hemen düzeltti: “Evet Hanım! Bana Hanım diyeceksin!” Artık zaman aşımına uğramış bu hitap biçimini o ana dek duyma fırsatım hiç olmamıştı; anlaşılan Osmanlı döneminde bir kadına kibarca hitap etme şekli buydu, ama benim, hatta annemle babamın döneminde bildiğim kadarıyla, çok yaşlı ve görgülü birkaç kişi dışında, hiç kimse tarafından kullanılmıyordu.

Daha sonra komşumuz benim adımı sordu. “Adam.” O sırada adımı Fransa’ya gitmeden önce yaptığım gibi, yani ilk “A”yı uzatarak ve sondaki “m”nin üzerine basarak söylüyordum. Sanki temrin yapar gibi benim ardından tekrarladı: “Adammm. Ben sana böyle diyeceğim, Adammm, sadece Adammm, çünkü küçüksün. Ama sen bana sanki adım yokmuş gibi, terbiyeli bir şekilde Hanım diyeceksin, çünkü ben annen yaşıdayım.”

Olabilecek en terbiyeli ve yumuşak şekilde “Evet Hanım” diye cevap verdikten sonra mutfağa gittim. Orada Umm Maher adındaki kadın sanki incir hırsızıymışım gibi aksi aksi bakarak beni tepeden tırnağa inceledi. Avazım çıktığı kadar haykırarak Hanım’ın iki sade Türk kahvesi istediğini bildirince, o da eğilip tam suratıma, “Sağır değilim!” diye bağırdı. Sonra beni cezalandırma sırası ona gelmiş gibi, üzerine ağzına kadar doldurulmuş iki bardak soğuk su, dolu fincanlar, bir tabak zeytinyağlı kekik, bir tabak keçi peyniri ve bir sepet köy ekmeği koyduğu kocaman bir tepsiyi bana taşıttı. Tepsi çok ağır değildi, ama öyle büyüktü ki onu iki elimle tutarken ayaklarımı nereye bastığımı göremiyordum. Bir yere takılıp düşmemek için çok ağır ağır yürümek zorunda kaldım.

Ama daha sonra, her kural ihlali hem cezayı hem de ödülü hak ettiği için, zindancı hanımın benden içeri

girmemi istedi. Salonundaydı; giyinmiş, makyajını yapmış, başına taç gibi yaldızlı bir saç bağı takmıştı. Tepsiyi koyacağım masayı, sonra da oturacağım koltuğu parmağıyla işaret etti. Hemen rahatlayamadım, ama artık statü değiştirdiğim belliydi. Cezalandırılmayı bekleyen haylaz çocukluktan çıkmış, neredeyse bir konuk olmuştum.

Fincanını eline aldıktan sonra benimkini işaret etti. Yüziümü buruşturmamaya gayret ederek dudaklarımı acı kahveye değdirdim. Kaşlarını yeniden çatmış hareketlerimi, mimiklerimi takip ediyordu, bu da beni iyice beceriksizleştirdi. Kahveyi dökmek için bayağı uğraşmak zorunda kaldım.

Sonra sordu: "Peki Adam duvarlara tırmanmadığı zaman neler yapıyor?"

Cevap verdim: "Okuyorum."

Kitapların büyüsiünden sık sık söz edilir. Ama bu büyüünün çift yönlü olduğu pek söylenmez. Bir okumanın büyüüsü, bir de kitaplardan söz etmenin büyüüsü vardır. Borges'in bütün çekiciliği, uydurulmuş, düşünmüş, düşlemsel başka kitapların da hayalini kurarak anlatılmış öykülerin okunmasından kaynaklanır. Böylelikle birkaç sayfa içinde iki büyü aynı anda yaşanır.

Ben yaşamımda kitapların bu vasfını sık sık duyumsayabildim. Ama bunu o gün keşfettim. Yabancı bir kadınla birlikte, sana ne okuduğunu soruyor veya aynı şeyi sen ona soruyorsun, eğer ikiniz de kitap okuyanlar âlemine aitseniz paylaşılmış bir cennete el ele girmek üzeresiniz demektir. Bir kitaptan diğerine geçilir, kahramanlıkları, duyguları, efsaneleri, fikirleri, üslupları, umutları birlikte öğrenirsiniz.

Beni evinde tutan kadın, "Okuyorum"uma cevap olarak, ne gibi kitaplar okuduğum türünde sonuçsuz bir

soru değil, o gün hangi kitabı okuduğumu sordu. Hatırlıyorum, Zenda Mahkûmu adında bir macera romanıydı. O ise, Troya kentinin sit alanını keşfetmiş, Schliemann adında bir Alman arkeoloğun kitabını okuyordu. Okuduklarımız benzemiyordu, ama kadın vakit ayırıp bana kitabım hakkında sorular sordu, kendi okuduğundan uzun uzun söz etti ve bu eserler arasında bazı benzerlikler bulunduğunu keşfettik. Sonra bitirince elimizdekileri değiş tokuş yapmamızı önerdi.

Artık ne zaman bir kitap seçsem önce onu düşünüyordum. Onun tutkusu, tarih, arkeoloji ve biyografilerdi. Benise, daha çok çizgi romanlar ve casusluk romanları okuyor, bu kitapları gazozumu içer gibi başımı kaldırmadan tüketiyordum. Hanım sayesinde, şu veya bu gizli ajanın maceralarının otuzuncu bölümüyle yanına gitmemden hoşlanmayacağını düşünerek, ben de ilgi alanlarımı genişletmeye başlamıştım. Onu şaşırtmak veya en azından takdirini kazanmak istiyordum. Bunun için ona bilmediği kitapları bulup götürmeliydim. Benden bir şey öğrenmiş midir bilmiyorum; ama ben onun sayesinde eski Mısır, Yunanistan, Bizans ve özellikle Mezopotamya hakkında çok şey öğrendim.

O yaz ve sonraki iki yaz boyunca, evine çok sık, bazen üç veya dört gün peş peşe gittim. Çok konuşuyor, birçok farklı konudan bahsediyorduk, ama bazen de köşelerimize çekilip sessizce kitaplarımızı okuyorduk.

Bir gün bana daha önce bir arkeologla evli olduğumu söyleyince hiç şaşırmadım. Kadının Iraklı olduğunu ak-sanından anlamıştım, kocası da Bağdat Müzesi'nde çalışmıştı. On dört temmuz bin dokuz yüz elli sekizde krallık devrildiğinde, yurtdışında tatilde oldukları için canlarını kurtarabilmişlerdi. Kadın, eski rejimin başbakanlarından birinin yeğeniydi ve sık sık saraya kabul edilmişlerdi. Darbeyi izleyen günlerde pek çok yakını katledilmişti.

Onlar için Irak'a dönmek büyük tedbirsizlik olur, hatta intihar manasına gelirdi. Onlar da bu evi yapmışlardı; ama bir süre sonra kocası ölmüştü. Kocasının ondan çok daha yaşlı olduğu sonucunu çıkardım.

Bir gün bana eski sikke koleksiyonunu gösterdi ve menşelerini açıkladı. Bazılarının üstünde Roma imparatorlarının başları, diğerlerinde Osmanlı elkab formülleri görülmüyordu: "Sultanü'l-barreyn ve hakanü'l-bahreyn". Etkilenmiş ve ileride benim de bir eski sikke koleksiyonum olacak, diye kendi kendime söz vermiştim. Tabii ki böyle bir şey yapmadım. Koleksiyoncu mizacım yok, bu iş için bendekinden çok daha büyük bir azim gerek. Buna karşılık, tarihle ilgilenmeye başlamamın Hanım sayesinde olduğundan eminim.

O güne dek, annemle babamın etkisiyle mimar olmak istiyordum. Bu konudan söz edilmiyordu henüz, yaşım küçüktü, ama benim açımdan son derece doğaldı. Uçak kazası, büronun kapanması ve evimizin elden gitmesi beni önceden çizilmiş bu yoldan vazgeçirdi. Bambaşka bir yöne yürümek istedim, bu da tarih oldu. Bir anlamda, meslek seçimimin kaynağında sarışın komşumuzla rastlantı sonucu tanışmam vardı.

Ama sikke koleksiyonuna dönüyorum, çünkü hiç unutamadığım bir hadiseye neden olmuştu. Hanım'ın bana gösterdiklerinden öylesine büyülenmişim ki sanki eski sikke bulmak için gözüünü dört açmak yeterli olabilirmiş gibi, artık yürürken elimde olmadan hep yere bakıyordum. Aslında o kadar da saçma bir davranış değildi, çünkü köyde Roma ve Bizans kalıntıları vardı ve yere gömülü heykellerin, sütun başlarının yanı sıra kuşkusuz sikkeler de bulunmuştu.

Bir gün iki taşın arasında sikke sandığım bir şey gördüm. Onu alıp üstünü biraz ovuşturunca bir başın dış

hatları ve kısmen silinmiş harfler gözüktü. Sanki çok acil bir durum varmış gibi, son hızla Hanım'ın evine koştum. Saat öğleden sonra üç veya dört olmalıydı. İnsanların çoğunun özellikle de yaz aylarında öğle uykusuna yattıklarını biliyordum; ama o coşku içinde aklıma bile gelmedi.

Kapalı olmayan dış kapıdan içeri süzüldüm; bahçeyi, sonra salonu geçtim. Hiç kimse yoktu. Bazen onunla birlikte kitaplarımızı elimize alıp oturduğumuz ve vadiye bakan büyük verandaya çıktım. Orada da kimse yoktu.

Verandanın ucunda pencereli bir kapı vardı. Açıp içeri daldım ve Hanım'la burun buruna geldim. Bembe-yaz teniyle neredeyse çırılçıplaktı. Orası onun yatak odasıydı, ama ben bunu bilmiyordum, adımımı atmadığım bir yerdi. Herhalde öğle uykusundan kalkmış, duşunu almış, giyinmeye başlamıştı.

Benim içeri daldığımı görünce bir şaşkınlık çığlığı attı, göğsünü kollarıyla kapattı ve bir adım geriledi. Ben ondan daha çok şaşırılmış, hatta dehşete kapılmıştım, bir şeyler kekeledim, hemen koşup uzaklaşmak için hızla geri döndüm, ayağım takıldı, yere serildim.

O kadar utanmış, ne yapacağımı o kadar şaşırılmış-tım ki hiç kıpırdamadım. Ölü taklidi yaptım. Üzerime eğildi, tepki vermedim. Adımı söyledi, cevap vermedim. Endişeli bir sesle, "Adam! Adam" diyerek yanaklarına vurdu. Sanki uzun bir uykudan uyanıyormuş ve nerede olduğumu bilmiyormuş gibi, güçlükle gözkapaklarımı açtım. "Kapat gözlerini, daha giyinmedim" dedi. Dediğini yaptım, ama o da eliyle gözlerimi örtmüştü. "Üç dakika boyunca gözlerini açmayacağına erkek sözü verir misin?" "Evet" dedim. Uzaklaştı, sonra bir sabahlık giyerek geldi. "Tamam, açabilirsin." Açtım. Sonra doğruldum. "Bir yerin acıyor mu?" Başımınla "hayır" yaptım. "Neyse bari! Rahatladım. Git beni salonda bekle! Giyinip geliyorum."

Nasıl öziir dileyeyeğimi tasarlayarak onu beklerken, koşmama sebep olan sikkenin artık elimde olmadığının farkına vardım. Herhalde verandada düşürmüştüm. Hanım, giyinmiş, makyajını yapmış, parfümünü sürmüş olarak salonda yanıma geldiğinde, gidip kaybettiğim sikkeyi aramak için izin istedim. Ama bulamadım. Acaba korkuluğun üstünden geçip aşağı mı düşmüştü? Yoksa yuvarlanıp oluğa mı gitmişti? Bilemiyordum. Elimdeydi ve ayağım takılınca onu bırakmıştım. Yıkılmıştım. Keşfimden gurur duymam bir yana, o kaba davranışını izah edecek “delil” kaybolmuştu.

Bununla birlikte Hanım bana kızmadı ve bu olaydan bir daha hiç bahsetmedi. Hatta bu gafım ilişkimize diinya-da başka hiç kimsenin bilmemesi gereken gizli bir olay kattığı için, aramızda daha yakın bağlar kurulmasını sağladı.

Buluğ çağına giren erkek çocuklar bazen yakıp kavuran deneylerle cinsellikle tanışrlar. Benimki öyle değildi. Ama hem yumuşaklığı hem de inceliğiyle bende iz bıraktı. Zaman zaman bu olayı yeniden düşündüğümde, aklıma ilk gelen kelime affedicilik olur. Ben her türlü çocukça yaramazlığı yapıyordum ve hemen yanda benim bu çalkantılarıma iyi niyetle cevap veren, bana sabırla, incelikle, şefkatle erkek olmayı öğreten güzel bir yabancı kadın vardı.

Adam kayıp sikke hikâyesini anlatmayı bitirince, Semiramis, "O kadına ne oldu biliyor musun?" diye sordu.

En ufak bir fikri olmadığı cevabını verdi. Onu son olarak bin dokuz yüz altmış altı yılının ağustos ayında, annesiyle babası öldükten bir gün sonra görmüştü.

"Kaza haberi duyulunca, tüm komşular bizim eve geldi. Hanım da orada, siyahlar giymiş kadınların arasındaydı, birçok başka kadın gibi o da beni kollarına alıp avutmak için bağrına bastı. Hemen sonra köyden ayrıldım, bir daha da oraya adım atmadım."

Naim, "Sence hâlâ burada olabilir mi?" diye sordu.

Adam, "Hayır, kesinlikle değildir!" diye cevap verdi, ama az önce söylediğinden sonra nasıl bu kadar emin olabildiğini açıklamadı.

Semiramis, "Ellerini tut üstüne çıkayım da duvarın üstünden bakayım" diye önerdi.

"Hayır. Eskiden yaptığım gibi bir merdiven getirecek de değilim. Gelin, yeter bu kadar, size her şeyi anlattım, gidelim!"

Adam yalnız olsa mutlaka kapıyı çalardı. Eğer son hikâyeyi anlatmasaydı, arkadaşlarıyla birlikte de olsa bunu yapabilirdi. Ama onunla çıplakken burun buruna geldiğini anlattıktan sonra, artık kendinde kadını bir de bakışlarına

sunma hakkını bulamıyordu; kendini onun iyiliğine ihanet etmiş ve güvenine layık olmamış gibi hissedecekti.

Bu nedenle kendi kendine konuşur gibi mırıldandı: "Tanrı senin günlerini hem gençliğinde hem yaşlılığında, hem bu hayatta hem de öte dünyada kutsasın Hanım!"

Sonra arkadaşlarına dönüp yüksek sesle, "Gelin, yeter artık, gidiyoruz!" dedi.

Ama kapılara ve yollara hükmeden feleğin kararı böyle değişti.

Üç arkadaş uzaklaşırlarken, arkalarından bir gürültü duyuldu. Geriye ilk dönen Semiramis kapının açıldığını ve başına pembe kurdeleli geniş bir hasır şapka takmış bir kadının dışarı çıktığını gördü.

O! Ondan başkası olamazdı ve artık doluya boşa koyup tartıp biçmenin bir manası kalmamıştı. Adam geri döndü, sanki daha yüksek bir irade adımlarına hükmediyormuş gibi kapıya doğru yürüdü.

Sesi hem heyecandan hem de nezaketten titreyerek, "Hanım?" dedi.

"Sizi tanıyor muyum?"

"Adım Adam. Eskiden..."

"Evladım!"

Söylediğinden utanarak eliyle ağzını örttü. Adam elini tuttu ve dudaklarına götürdü, bırakırken, "Hanım, beni son gördüğünüzde gerçekten çocuktum. Annemle babam yeni ölmüştü."

Bu defa çekinmeden, "Evet, hatırlıyorum zavallı evladım!" dedi.

"Sonra alacaklılar eve el koydu, ben de bir daha buraya dönmedim."

Sanki tüm bu zaman boyunca onun geri dönmesini beklemiş gibi, "Evet, biliyorum" dedi. "Ne kadar büyümüşsün!"

“Kırk yedi yaşına geldim!”

“Sen de benimkini merak edersin diye korkudan yaşını soramadım.”

Güldü, genç bir gülüşü vardı. Buluşmaya o ana dek hiç seslerini çıkarmadan tanıklık eden Semiramis ve Naim kahkahalara katıldılar. Adam da bundan istifade ederek onları tanıştırdı.

Hanım ahenkli bir sesle, “Semiramis” dedi. “Bence en güzel isimdir bu ve size de çok yakışmış.”

Semiramis kızardı.

“Sizin isimleriniz de çok güzel beyler. ‘Naim’ Cennet’in diğer adıdır ve ‘Adam’ da bizzat Yaradan tarafından seçilmiş bir addı. Ama müsaadenizle Semiramis’e ayrı bir zaafım var. Aksanımdan Mezopotamyalı olduğumu anlamışsınızdır.”

Bu antik yer adını söyleyince, dudaklarında hüzünlü bir gülümseme belirdi.

“Kocam, Mezopotamya, Fırat, Sümer, Akkad, Asur, Babil, Gılgamış, Semiramis isimlerinin onun için dünyanın en güzel ezgisi olduğunu söylerdi. Arkeologdu.”

“Evet” dedi Naim, “Adam anlattı.”

“Size hakkımda başka şeyler de anlattı mı?”

Üç arkadaş da bir an afalladılar. Ama zarif çıkış yolları da vardı. Onları ilk bulan Semiramis oldu.

“Ona okuttuğunuz kitaplardan söz etti.”

“Çocukluğunda beni çok etkilemişti. İki günde bir devirdiği koca bir kitapla beni görmeye gelirdi.”

Bir zamanların çocuğu, “Hanım, işin aslı, yeniden gelip sizi görebilmek için çok hızlı okuyordum” diye geveledi.

“Gelin ama! Girin! Sizi içeri davet etmeden böyle kapının önünde dikilip gevezelik ettiğim için utanmalıyım.”

Adam zayıf bir sesle, “Hanım, sanki dışarı çıkıyordunuz” diye itiraz edecek oldu.

“Günlük yürüyüşümü yapmaya hazırlanıyordum, daha sonra yaparım. Kapıma her gün seçkin ziyaretçiler gelmiyor.”

Konuşurken kapıya yürümüştü ve üç arkadaşın içeri girebilmesi için açık tutuyordu.

Adam hâlâ inanmaz gözlerle onu seyrediyordu, sanki bir mucize olmuş, kovulmadan önceki cennete yeniden kabul edilmişti.

Zarafetini korumayı nasıl da bilmişti! En sevdiği renk olan pembe, ince bir hatırlatmayla, şapkasının kurdelesinde ve elbisesinin kenar şeridinde hâlâ duruyordu.

Acaba kaç yaşındaydı? Kadın annesiyle babasının kuşağından olduğuna göre, Adam’ın elinde bir nirengi noktası vardı. Hâlâ hayatta olsalardı, babası yetmiş altı, annesiye yetmiş iki yaşında olacaktı. Hanım’ın yaşı da o civarda olmalıydı.

İlginçtir, ev şimdi çocukluk anılarında olduğundan daha güzeldi. Bina değişmemişti; koyu renk taşlardan yapılmış ve mutfak kapısından salon kapısına kadar uzanan o uzun duvar hâlâ yerindeydi, bahçe daha bakımlıydı, otlar biçilmişti ve çiçek kümeleri gönyeyle çizilmiş kadar düzgündü. Bu gelişimin sebebi anlaşılacaktı. Suratsız Umm Maher’in yerini ev sahibesinin yurttaşı olan, Musul yakınlarından gelmiş, güler yüzlü bir mülteci kadın almıştı.

Salonda kahveyi, çeşitli şekerlemelerle birlikte o ikram etti. Birkaç dakika sonra da misafirler için üç büyük bardak dut şurubu ve ev sahibesi için de bir bardak su, yanında da küçük bir tabak içinde üç tane renkli hap getirdi.

Misafirlerinin yanında bu yaşlı kadın ritüelini yapmaktan sıkılan Hanım, “Daha sonra!” diye mırıldandı.

Beriki bir adım bile geri atmadan ve yüzündeki gülümsemeyi hiç eksik etmeden, kararlı bir sesle “Hayır, daha sonra değil, tam zamanı!” dedi.

Hanım'ın ilaçlarını birkaç yudum suyla içmekten başka çaresi kalmamıştı. Sonra da izah etti:

“Sabah bahçemle sanki kendisine aitmiş gibi uğraşüyor, bana da hastalanmış yaşlı bir gül ağacıymışım gibi bakıyor. Ben de öyleyim zaten...”

Sabah uzaklaşınca, ekledi:

“Ülkelerimizde halk adına devrimler yapılıyor ve halk evinden kovulup yollara düşüyor. Sabah'tan söz ediyorum, ama benim durumum da farklı değil. Yiğit devrimimizden bu yana doğduğum ülkeye bir daha ayak basamadım.”

Adam etrafına bakındıktan sonra şu saptamayı yaptı:

“Hanım, bu salondaki herkes mülteci. Ben kendimi Fransa'da buldum, Naim Brezilya'da, Semiramis de daha bir yaşında bile değilken ailesiyle Mısır'dan ayrılmak zorunda kalmış.”

Hanım, “Devrim yüzünden mi?” diye sordu.

Semiramis, o erken kaçışın nedenlerine girmeden başıyla onayladı.

Ev sahibesi, “Devrimler ne kadar feci!” diye içini çekti ve bu sözlere sinek kovar gibi bir el hareketiyle eşlik etti.

Ona itiraz etmek istemeyen, ama tarihçi olarak da böyle genellemeleri onaylayamayan Adam, “Her halükârda bizim bölgemizdekiler öyle oldu” dedi.

Ama Hanım bu uzlaşmaya yanaşmadı.

“Sadece bizim bölgemizdekiler değil Adam! Rusya'ya bak! Bolşeviklerden önce ağaçlar çiçeğe durmuştu! Yirmi otuz sene zarfında Çehov, Dostoyevski, Tolstoy, Turgenyev çıktı... Sonra devrim ülkenin üzerine sonu gelmez bir kış gecesi gibi çöktü ve tomurcukların hepsi öldü.”

“Ama Hanım, insanlar da boş yere ayaklanmaz ki... Dostoyevski'nin de devrimci bir hareket içinde yer aldığını, kurşuna dizilmesine ramak kaldığını ve yıllarca Sibirya'da kürek mahkûmu olarak yaşadığını unutmayın.”

“Geri döndüğünde yazdığını okudun mu?”

Adam okumadığı için utandı. İşin içinden bir şakayla sıyrılmaya çalıştı.

“Hanım, verseydiniz okurdum.”

“O dönemde ben de daha okumamıştım. Bu nedenle bizim ülkelerimizdekilere kıyasla daha üstün tuttuğum Rus devrimine saygı duyuyordum. Sovyet yöneticilerinin tüm gezegenin saygı duyduğu büyük bir devlet inşa etmeyi başardıklarını ve bizim Arap yöneticiler bozgunlarla başarısızlıkları peş peşe dizmekten başka bir şey yapmazken, onların dünya savaşından zaferle çıktıklarını düşünüyordum. Bizim devrimcilerimiz, sözde ‘ilericilerimiz’ hakkında fikrim değişmedi, ama ötekiler hakkındaki fikirlerim değişti. Bir gün Soljenitsin’in Sibirya’ya sürüldükten sonra yazdığı kitabı, *İvan Denisoviç’in Bir Günü*’nü okudum ve kütüphanemde Dostoyevski’nin de kendi sürgün deneyimi hakkında yazdığı, *Ölümler Evinden Anılar*’ın olduğunu hatırladım. Daha sonra da onu okudum. Sana ve arkadaşlarına da bunu denemenizi samimiyetle tavsiye ediyorum. Bu kitapları benim gibi ters sırayla okuyun. Önce yirminci yüzyılın anlatısını, sonra on dokuzuncu yüzyılını okuyun. İkisi arasında tam yüz yıl var. Çarlar zamanındaki Sibirya sürgünlüğünün, Stalin dönemindekiyle karşılaştırıldığında neredeyse tatil kampı gibi olduğunu göreceksiniz. Ve şu soruyu sormaktan kendinizi alamayacaksınız: Çarların her ne pahasına yıkılması gereken iğrenç rejimi bu muymuş yani?”

İyi niyetle gülümsemeye devam ederken kaşlarını çattı; herhalde Adam’ı kendisini gözetlerken yakaladığı gün de böyle yapmıştı.

“İçinizden benim geçimsiz ve ihtiyar bir mülteci kadın olduğumu geçirdiğinizden eminim!”

Üç arkadaş birlikte itiraz ettiler.

“Belki de yaşım ilerledikçe öyle olmuşumdur. Hayatım boyunca şu bölgenin gelişmesini, ilerlemesini, modernleş-

mesini istedim. Ama hep hayal kırıklığı yaşadım. İlerleme, adalet, özgürlük, ulus veya din adına alamete bindirilip kıyamete götürülmekten bir türlü kurtulamadık. Devrim çağrısı yapanlar, daha özgür, daha adil ve eldekenden daha az yozlaşmış bir toplum kuracaklarını önceden ispatlasalar, daha iyi olurdu. Sizce de öyle değil mi?"

Misafirler terbiyeli terbiyeli baş salladılar, sonra da acaba artık kalksalar nasıl olur manasında bakıştılar. Adam fark ettirmeden biraz daha beklemelerini işaret etti. Şimdi izin istemelerinin, ev sahibelerinin söylediği sözler hakkında bir tavır olarak anlaşılmasından çekinmişti.

Hanım, kuşku dolu düşüncelere dalmış gibiydi. Naim atmosferi gevşetti.

"Hanım, deminden beri size sormak istediğim bir soru var."

Hanım gülümsedi. Çünkü Naim'in yüzünde muzip bir ifade vardı ve ayrıca o da kendisine "Hanım" diyenler kervanına katılmıştı.

"Adam çocukluğunda daha mı usluymuştu, yoksa çok mu yaramazdı, merak ediyorum."

Kadın ağız dolusu gülümsedi ve cevap vermeden önce hatırlamak istermiş gibi bir an durdu:

"Şaşkınlığından ötürü yaramaz, utangaçlığından ötürü de usluymuştu."

Üç arkadaş bu sözleri terbiyeli gülüşlerle karşıladılar, sonra da kalktılar. Ev sahibesi usulen kalıp kendisiyle öğle yemeği yemelerini teklif etti. Başka yere sözleri olduğu bahanesiyle özür dilediler ve tekrar ziyaretine gelmeye söz verdiler.

Hanım tam dışarı çıkmaları için bahçe kapısını açacakken altına bir şey geldi ve biraz beklemelerini rica etti. Uzaklaştığını, iki dakika sonra da elinde bir mendille geri döndüğünü

gördüler. Mendili Adam'ın bakışları altında açtı, arkadaşları Adam'ın yüzünün birden kızardığını gördüler.

Kadın sesi titreyerek "Bir gün bu parayı düşürmüştün, bir yatağın altına yuvarlanmış ve bir yarığa girmiş" diye izah ediyordu. "Bulduğumda artık burada değildin, sana iade edemedim. Özenle sakla onu, gerçek bir Bizans sikkesi. İustinianos dönemine ait."

Adam sanki bir adak kabul ediyormuş gibi iki elini birden uzattı. Artık gözyaşlarını tutamıyordu. İki arkadaşı bakışlarını kaçırdılar ve kapıdan çıkıp taş döşeli yola onun önünde girmek için adımlarını sıklaştırdılar.

2 Mayıs, devam

Hanım'ın bana "iade ettiği" sikke, benim taşların arasındayla bulup, sonradan kaybettiğim sikke değildi. Öteki ne Bizans, ne Roma, ne de Osmanlı sikkesiydi, olsa olsa zamanla aşınmış yerel bir paraydı. Tabii ki hiçbir şey demedim, bana bu duygulandırıcı armağanı vermek isteyen suç ortağımı, hamimi ele vermemek için ben de oyuna katıldım.

Buluşmalarımızın onda bıraktığı anıların da en az bendekiler kadar yoğun olduğunu, o benim için ışıltılı bir güneş ise, benim de onun için belki de bir güneş ışını olduğunu birdenbire anladım. Ne tuhaf, bunu daha önce hiç düşünmemiştim. Kendi hasretlerimin içine gömülü olduğum için, tanıdığım insanların hasretlerine nadiren dikkat ediyorum. Onların belleğimde iz bırakmaları bana doğal geliyor; ama benim de onların belleklerinde iz bırakmış olabileceğim düşüncesi beni şaşırtıyor. Geriye bu noktada tevazu mu yoksa duyarsızlık mı gösterdiğimi bilmek kalıyor.

ON DÖRDÜNCÜ GÜN

3 Mayıs, Perşembe

Albert bugün geldi. Küçük arkadaş toplantımız iyiden iyiye şekilleniyor.

Dün akşam onu cep telefonundan aramıştım. Georgia'ya, Atlanta'ya gelmişti, Londra uçağına binmek üzereydi, geceyi orada geçirmeyi düşünüyordu. Kendisini havaalanından almamam için o kadar ısrar etti ki, sonunda buna söz vermek zorunda kaldım.

Yine de son anda pişman oldum ve havaalanına gittim. Sonuçta, benim isteğim üzerine ülkeye geliyordu. Ayrıca, kendim iki hafta önce geldiğimde bekleyen kimse olmaması içimde bir burukluk yaratmıştı. Ben de kimseyi rahatsız etmek istemezdim, ama gümrükten çıktığımda birkaç tanıdık yüzle karşılaşmak gibi bir sürpriz yaşasaydım, bundan da mutsuz olmazdım.

Semi benimle birlikte gelmedi. Otelin şoförü Kiwan'ın kullandığı arabasını vermekle yetindi.

Havaalanının geniş "gelen yolcular" salonunda bir köşeye çekilip beklemeye başladım. Ben gelenleri görebiliyordum, ama Albert'in bakışları içeri girer girmez beni bulamayacaktı. Önlem aldığı konusunda bana güvence

vermişti; onu bekleyenler olacak ve eski dairesine götüreceklerdi. Gece orada uyumak istiyordu. Bir daha bu ülkeye adım atmamaya yeminli olduğu için, dairesini çoktan sattığını düşünüyordum. Satmadığı anlaşıyordu. Hatta bakımına özen gösterdiği bile varsayılabilirdi; yoksa geceyi orada geçirmeyi nasıl düşünebilirdi?

Onu görür görünmez tanıdım. Naim'in aksine fazla değişmemiş. Saçları benimkiler kadar kırışmamış. Üstelik üçgen yüzünün ortasındaki sivri burnu çok uzaktan tanınmasını sağlıyor.

Onu bekleyen bir çift vardı. Kırışıklarla dolu kafasının üstü karmakarışık beyaz saçlarla kaplı adam tıknazdı; kadının üstünde gri bir elbise ve başında aynı renkte bir eşarp vardı. Yolcu görünür görünmez üzerine atıldılar, her biri bir koluna girdi ve birden onların kimler olabileceği konusunda kafamda bir şimşek çaktı. Hareketlerindeki bir şeyler, Murad'ın Albert'i kaçıran oto tamircisinin evine yaptığı ziyaret hakkında bana anlattıklarını hatırlatmıştı.

Geçen hafta bu hikâyeyi kayda geçirmek üzere yeniden hatırlamaya uğraşmasaydım, aradaki bağlantıyı kuramazdım. Ama şimdi ta içimden buna emindim. Bu kişilerin görünüşleri, el kol hareketleri bizim içinde büyüdüğümüz dünyadan farklı bir yere aitti. Bu çiftin eski rehinerleriyle nasıl vedalaştıklarını, Murad'ın bana naklettiği şekliyle biliyordum ve Albert'in şifreli mesajında söz ettiği "analığının" bu kadından başkası olamayacağını düşündüm.

Gülümsedim ve bir adım geriledim. Demek ki yolcu başkalarının da kendisini karşılamaya gelmesini bu yüzden istememişti! Ben ona telefon etmeseydim, o ancak ülkeye geldikten sonra beni arayacaktı.

İki adım daha geri gittim ve tanımadığım bir grup insan arasına karıştım. Beni fark etmiş miydi? Belki evet, belki hayır. Ona bir şeyler söyleyen, onu dinleyen, saçlarını, kollarını, omuzlarını okşayan bu olasılıksız ebeveynler tarafından el konulmuş gibiydi.

Erkek bavulunu ve torbasını çoktan elinden çekip almıştı. En başta koşar adımlarla, muhtemelen arabasına doğru gidiyordu. Albert yüklerinden hiç değilse birini alabilmek için mücadele ederken, kadın da arkalarından pıtı pıtı yürüyordu.

Onları yakalamayı denemeli miydim? Hayır, uzaklaştım. Beni bekleyen araca döndüm. Arkadaşımın gelip gelmediğini soran Kiwan'a, her şeyin yolunda olduğunu, otele dönebileceğimizi söyledim.

Yolda, bir yirmi dakika kadar bekledikten sonra, Albert'in Amerika'daki cep telefonu numarasını aradım. Banttan konuşan kadın sesi aradığım numaraya ulaşamadığını söyledi. Mesaj bırakmadım, onun aramasını beklemeyi tercih ettim.

Bir saat sonra, tam odama girerken aradı. Havaalanına gittiğimi bilmediği belliydi, daha iyi!

Yolculuğunun iyi geçtiğini, eve geldiğini, arada ciddi bir saat farkı olduğu ve Londra'da da gözüünü bile kırpmadığı için hemen uyumayı düşündüğünü söyledi. Yarın sabah ona uğramamı önerdi. Eski dairesini bulup bulamayacağımı sordu. Gençliğimizde ondaki yön duygusu eksikliğiyle sık sık dalga geçtiğimi hatırlayarak, kendisi bulabilmişse benim de mutlaka bulacağımı söyledim. Yorum yapmadan kısa bir gülüşle yetindi ve birbirimize "yarın görüşürüz" diyerek telefonları kapattık.

Diğer arkadaşları yolcudan haber almak için yediye doğru onu aradıklarında, Adam onlara havaalanındaki sahneyi anlatmaktan kaçındı.

Sadece Albert'le konuştuğunu, geldiğini, keyfinin yerinde ama yorgun olduğunu ve hemen yatmaya gittiğini bildirdi.

O akşam Naim'in henüz başsağlığı dilemediği Tania'ya gitmeyi tasarlamışlardı ve ona da birlikte gelmesini teklif ettiler. Ama Adam daveti geri çevirdi. Aşırı yorgun olduğunu ve herhalde trafiğin çok yoğun olduğu saatleri bir egzoz bulutu içinde yollarda geçirdiği için migreninin tuttuğunu söyledi.

Muhtemelen bahaneden başka bir şey değildi bu. Daveti reddetmesinin nedeni, dul kadını yeterince görmesi ve ondan biraz usanması olabilir miydi? Belki. Akla yakın bir diğer açıklama, Albert ile baş başa uzun bir görüşme yapmadan önce hiç kimseyi görmek istememesi de olabilirdi.

Bu nedenle o akşam odasından çıkmamaya karar verdi. Bir peynir tabağıyla birkaç meyveden oluşan hafif bir akşam yemeği söyledi ve notlarına bir düzen verip genel birkaç düşünceyi yazıya dökmekle uğraştı.

Geri dönerken, trafik tıkanıldığı sırada, otelin şoförü sanki en berbat kusuru işlemek üzereymiş gibi bin bir öziir dile-

dikten sonra, daha önce Adam adında biriyle hiç karşılaşmadığımı itiraf etti. Bu gözleminin beni hiç incitmediğini, adımın bu ülkede gerçekten alışılmadık olduğunu, ama bunun beni rahatsız etmekten çok koltuklarımı kabarttığını söyleyerek onu yatıştırdım. İnsanların ilkinin adını taşımak bir ayrıcalık değil miydi?

Bu söylediğime pek ikna olmuş görünmese de, terbiyeli bir şekilde başımı salladı. Gözlerinin dilini doğru çözebildiysem, benim kötü talihimi tevekkülle karşıladığım kanısındaydı. Yine de sözlerinden alınmadığımı için müteşekkirdi.

Kiwan susunca, konuşmayı ben kendi içimde sürdürdüm. Kendinden emin görünen sözlerimin karşısına onun veremeyeceği cevapları sürdüm. Adımda doğmakta olan insanlığı taşıdığım doğru, ama ben nesli giderek tükenen insanlığa aidim.

Roma'da son imparatorun adının, tıpkı şehrin kurucusu gibi, Romulus, Konstantinopolis'te de –yine kurucunun gibi– Konstantinos olması hep dikkatimi çekmiştir. Bu nedenle ismim, Adam, bana hep gururdan çok endişe vermiştir.

Annemle babamın bana niye bu ismi koyduklarını hiçbir zaman öğrenemedim. Doğduğum ülkede pek rastlanan bir isim değildi ve ailemde de benden önce kimseye konmamıştı. Bir gün babama bunu sorduğumu, onun da "O hepimizin atası!" diye geçiştirdiğini hatırlıyorum, sanki ben bilmiyormuşum gibi... On yaşındaydım ve bu açıklamayla yetinmiştim. Belki de henüz hayattayken bu tercihin arkasında bir niyet, bir düşünce olup olmadığını sormalıydım ona.

Bana öyle geliyor ki vardı. Babama göre, ben kurucular topluluğunun bir üyesi olacaktım. Bugün, kırk yedi yaşında, bana biçilen görevin yerine getirilmemiş olarak

kalacağını kabullenmek zorundayım. Ben bir soy zincirinin ilk değil son halkası, kendi insanlarımın en sonuncusu, onların birikmiş hüüzünlerinin, hayal kırıklıklarının ve utançlarının emanetçisi olacağım. En berbat vazife bana düşüyor: Sevdiklerimi teşhis edeceğim, sonra başımı sallayacağım ve örtü yeniden yüzlerinin üstüne çekilecek. [...]

ON BEŞİNCİ GÜN

4 Mayıs, Cuma

Öğlene kadar bütün günü Albert ile birlikte, bir zamanlar canına kıymayı düşündüğü dairede geçirdim. Benimle daha önce hiç birbirimize içimizi dökmemişiz ve sanki bir daha hiç görüşmeyecekmişiz gibi konuştu.

Tedbirli davranıp mahallesine sabah erkenden gelmiş, hâlâ tanınabilir vaziyetteki binayı bulmak için anılarımı toparlamıştım. Mavi ağırlıklı fayanslarla kaplanmış giriş holü anlaşılan savaştan bir sıyrık bile almadan çıkmıştı. Sadece asansör boşluğunun önüne hapishanelere özgü bir cirkilikte, kalın metalden bir parmaklık ve dijital bir kod yerleştirilmişti. Numaraların bulunduğu tablo çoktan sökülüp götürüldüğüne ve parmaklık da kilitsiz kaldığına göre, önlemler bir işe yaramamıştı.

Altıncı kata çıktığımda, arkadaşımın uyandığından emin olmak için kulağımı kapıya yapıştırdım. Saat daha sekiz olmamıştı, ama içeriden ses geliyordu. Zil çalışıyordu, kapıyı açtı, giyinmişti, birbirimize sarıldık.

Serbest bırakıldıktan sonra Amerika'ya gitmeden önce geldiği Paris'te bir gün yaptığımız gibi, çıkıp kahvaltıyı dışarıda etmeyi önermek istiyordum. Ama o sofrayı kurmuştu bile.

"Gören de ezelden beri burada yaşıyorsun sanır."

"Ben yokken daireme kusursuz bir şekilde bakılmış."

"Analığınla babalığın tarafından mı?"

Gülümsedim. Aynı hünzır gülümsemeyle cevap verdi.

"Evet, madem bu seni eğlendiriyor, onlara 'analıkla babalık' diyelim."

"Ben sadece mektubunda kullandığın kelimeleri tekrarladım."

"Geliş izni alabilmek için ailevi nedenler ileri sürmem gerekiyordu. Bu kişilerin kim olduklarını anlatacak halim de yoktu."

"Beni kaçıranları çok özliyorum Müdür Bey, gidip görmem lazım onları."

Güldü.

"Sadece gelişime izin vermemekle kalmazlar, herhalde beni bir de sıkı sorgudan geçirirlerdi. Herhalde akli melekelerim yerinde mi diye kontrol de ederlerdi..."

"Onlarla temasını hep korudun mu?"

"Evet, en başından beri. Beni salıverdiklerinde, onlara tekrar uğrayacağım konusunda söz verdirmişlerdi. Ben de bu sözü tutmaya gayret ettim. Murad ve Tania'ya, beni havaalanından önce onların evine götürmelerini şart koştum."

"Sen uçaktayken telefonda anlatmışlardı bana. Murad'ın, Tanrı günahlarını bağışlasın, senin hakkında neler söylediğini yinelemeyeceğim."

"Tanrı günahlarını bağışlasın! O gün ne dese haklı olurdu. İnatçıydım, tehlike umurunda değildi. İntihar eğilimindeydim."

Bu son sözleri sanki bir aile acısını hatırlar gibi söylemişti. Bu da o sırada Albert ile birlikte yirmi yılı aşkın bir süre önce o acı olayın gerçekleşmesine ramak kalan yerde bulunduğumuzun farkına varmanı sağladı.

Kuşkusuz benzer anılara gömüldüğümüz için, gözlerimizi sütlü kahve fincanlarımıza dikip bir süre sessiz kaldık. Sonra o söze devam etti:

“Çalışmaya başladığımda, her ay ücretimin bir bölümünü onlara göndermeye karar verdim. Niye? Çünkü hayatın ne derece büyüleyici ve lezzetli olabileceğini, yaşanmaya ne kadar değer olduğunu birdenbire idrak etmiş ve onu az daha yitirecek duruma gelmemden ötürü geç de olsa dehşete kapılmıştım. İki kez takdir-i ilahinin aracı olan bu namuslu insanlara minnettardım ve hâlâ da öyleyim. Beni kaçırdıklarında kaderin kör araçları oldular ve telafisi olmayan bir şeyi yapmamı engellediler. Daha sonra da oğullarının öldüğünü öğrendiklerinde ve tüm ıstıraplarına, öfkelerine rağmen bunun acısını tutsaklarından, benden çıkarmayı reddederek bilinçli, cömert, cesur araçları oldular. Halbuki etraflarındaki insanlar onları intikam almaya teşvik ediyor ve bir karakter zayıflığı olarak gördükleri yüce gönüllülüklerinden dolayı ayıplıyorlardı.

“Ben de her ay ücretimin onda biri tutarındaki bir parayı onların hesabına aktarmaya karar verdim. Evet, eskiden dendiği gibi, aşar ödedim... Bu onları zengin etmedi, ama muhtaç olmadan yaşamalarını ve evlerine bir düzen vermelerini sağladı. Dün gelir gelmez beni evlerine götürüp bu parayla evde neler yaptıklarını gösterdiler. Aynı zamanda bu daireyle de ilgilendiler. Baksana, benim oturduğum zamandakinden daha iyi bir durumda. Özü iyi, özü şahsiyetli insanlar ve onların bile bir gün birini kaçırabilecek noktaya gelmesi, savaşın rezilliği hakkında çok öğretici.”

“Kısacası sen biraz da onların kaybettikleri oğullarının rolünü oynadın, onlar da...”

“Benim yitirdiğim anne babamın rolünü üstlendiler. Evet, biraz öyle, bunları sana öğretecek değilim zaten. Te-

masımı koruduğum arkadaşlarım içinde, geçmişimi bilen tek kişi sensin."

Gülümsedim.

"Bu durumda, diğerleri tamamen karanlıkta, çünkü ben de fazla bir şey bilmiyorum."

"En azından babamın Liberya'da öldürüldüğünü biliyorsun."

"Batı Afrika olduğunu biliyordum, ama hangi ülke olduğundan haberim yoktu. Bunu hiç konuşmamıştık, sadece okuldaki fısıltıları hatırlıyorum."

"Çok korkunç şeyler anlatıldığını biliyorum. Yok kaçakçıymış, yok casusmuş, Tanrı bilir daha neymiş. Aslında Monrovia'da tüccardı ve bir gün liman yakınındaki bürosuna gelen caniler onu öldürmüşler. Ya babamı soymak isteyen haydutlardı ya da bir rakibinin tuttuğu kiralık katillerdi. Adli soruşturma yapıldıysa bile sonuçları bana hiçbir zaman bildirilmedi. İşte, sen de benim kadar biliyorsun."

"Zaman zaman gelip seni görür müydü?"

"İki kere gelmiş. Ama bazı fotoğrafları görmesem, yüzü neye benziyor hatırlamazdım bile. Mektup da yazmıyordu. Onunla tek ilişkim banka hesabıma yaptığı aylık havaleydi."

"Senin de analığınla babalığına yaptığın gibi..."

Gülümsedi.

"Bunu düşünmemiştim... Belki bu fikir aklıma oradan gelmiştir. Ama kıyaslama bununla sınırlı."

"Peki annen, gerçekten İsviçre'de bir sanatoryumda mıydı, yoksa bu bir söylenti miydi?"

"Bir söylentiydi, ama onu ben yaymıştım. Annemle babam ben dört yaşındayken ayrıldılar. Babam hemen Liberya'ya gitti; iki kardeşi daha önceden oraya yerleşmişlerdi. Annem de başka biriyle evlendi; o kişi, başkasından olma bir oğulun bahsini bile duymak istemiyordu."

Sustu. Tam yeni sorular soracaktım ki, ağlamak üzere olduğunu fark ettim. O zaman gözlerimi fincanıma dikip toparlanmasını bekledim.

Sonunda değişmiş bir sesle konuştu:

“O da bunu kabul etti. Sanki kötü bir anıymışım ve beni hatırlamak bile yeni yaşamını tehlikeye atabilirmiş gibi beni unuttu. Ondan ne mektup, ne para, hiçbir şey gelmiyordu. Beni yatılı okula bırakıp gittiğinde, okuldaki arkadaşlarıma çok hasta olduğunu ve bir sanatoryumda tedavi olmaya gittiğini söyledim. Bu terk edilişi izah edebilecek başka bir şey bulamamıştım ve söylediğim kulağa inandırıcı geliyordu. Aslında yeni kocası ve yeni çocuklarıyla birlikte Nice’te yaşıyordu.”

“Üvey kardeşlerin mi var?”

“Ne adlarını, ne sayılarını biliyorum.”

“Peki anneni tekrar gördün mü?”

“Bir kere bile görmedim! Bir gün, on dokuz yaşımdayken, bana çok hasta olduğunu bildiren ve onu görmeye gitmeni isteyen bir mektup yazdı. Gitmedim. O nasıl beni terk etmişse, ben de onu ölümün kollarına terk ettim.

“Bundan gurur duymuyorum ve yaptığımı hayatım boyunca pişman oldum. Ama o sırada ona bunu yapmak istedim. Daha önce ne doğum günüümde, ne babam öldüğünde bana yazmıştı. Bana hastalığını haber verdiği bu biricik mektupta bile, gereken sözleri bulmayı becerememişti. ‘Sen mutlu ol diye her Pazar dua ediyorum.’ Az daha, yatılı okulda bu ihtiyacım fazlasıyla karşılandığı için onun dualarına ihtiyacım kalmadığını, bana bir Cote d’Azur kilisesinde benim için dua edecek değil, çocukken beni sıcak göğsüne bastıracak bir anne gerektiğini yazacaktım. Ayrıca kocasının kendisiyle yepyeni, geçmişin anılarıyla “lekelenmemiş” bir hayata başlamak istediğini yazmıştı. Ben de az daha, mademki hayatını lekelenemi

istememişti, benim de ölümünü lekelemekten kaçınmamın daha yerinde olacağını yazacaktım.

“Sonuçta hiçbir şey yazmadım, cevap vermedim, o kadar. İki hafta sonra, vefatını haber veren bir ölüm ilanı aldım, yanına başka hiçbir açıklama, iki çift laf bile eklenmemişti. Muhtemelen benim davranışımı hak etmişti. Ama bu hikâye beni mahvetti. İntihar girişimimi ve bastırdığım o ölüm ilanını düşününce, bir pişmanlık duygusunun galebe çaldığı ve o aşağılık intikamı bana ödetmek istediği kanısına varıyorum.”

Sessizlik. Bekledim. Devam etti.

“Dinle hiçbir zaman fazla ilgilenmedim. Hiçbir dinle. Herhalde rahiplerin okulunda katıldığım bütiin o sabah ayinleri beni doygunluk noktasına getirmişti. Ama Peygamber’e atfedilen ve duyduğumdan beri aklımdan çıkmayan bir söz var. Bu dünyada yapılan her şeyin öteki dünyada karşılığını bulacağını, sadece anne-ye babaya davranış biçiminin bunun dışında kaldığını, bunun cezasının veya ödülünün bu dünyada alınacağını söylüyor.”

“Bu buyruğun analık ve babalıklar için de geçerli olduğunu düşünüyor musun?”

“Onlar buna inanıyorlar. Daha ileride, yaşlandığımda ben nasıl onlarla ilgilenmişsem çocuklarımın da benimle ilgileneceklerini söylüyorlar. ‘Evet, amca’, ‘Evet, teyze’ diyorum onlara. Hiçbir zaman çocuk sahibi olmayacağımı anlatsam çok mutsuz olurlar.”

Albert sustu. Ona hiçbir şey sormadım. Bakıştık. Sanki aramızda sessiz kelimeler gidip geldi. Sonra, “Bunu hep biliyordun, değil mi?” diye sordu.

Bunu sadece birkaç gün önce Ramiz’in bir itirafı sonucunu öğrendiğime göre, doğru cevap “hayır” olmalıydı. Ama onun ifade ettiği şekliyle o soruyu “hayır” diye ce-

vaplamak, “evet” demenin daha beceriksiz bir çeşitlemesi olmaktan öteye geçmeyecekti.

“Bundan hiçbir zaman bahsetmemiştik” demeyi tercih ettim.

“Burada, ülkede, bahsedilmesi zor bir konu. İnsan birbirine ne denli yakın olursa olsun. Birlikte büyüdük, arkadaşlığımız her itiraftın bir davet gibi anlaşılacağı bir yaşta gelişti. Söylenmemişlik içinde kalmak daha temkinli bir davranıştı...”

“Amerika’da durum farklıdır herhalde...”

“Orada da önyargılar var, ama ‘kullanım kılavuzu’nu biliyorsan hayatını cehenneme çevirmiyorlar. Şununla arkadaşlık edeceğine bununla etmeyi, söyleyeceklerini belirli bir tarzda söylemeyi çabuk öğreniyor-sun ve böylece zarar görmüyorsun. Zaten ben zorlama ‘dışa vurumlar’dan yana değilim. Herkes kendini gerçek kimliğiyle göstermek isteyip istemediğine ve bunu kimin önünde, ne şekilde yapmak istediğine kendi karar verebilmeli. Seni zamansız açıklamalara zorlayanlar arkadaşın olamaz. Edepli insanlar seni sıkıştırmazlar. Gay olsunlar veya olmasınlar, senin arkadaşın, meslektaşın, öğrencin, komşun olmakla yetinirler. Ben de ne kendi yaşam tarzları ne de benimki yüzünden onları sıkıştırırım.

“Herkes kendi duyabileceği kadarını söylüyorum. Duymak istediğini değil duyabileceğini. Analığımınla babalığımın asla gerçeği söylemem. Onları niye mutsuz edeyim? Bana ne zaman yazsalar, iyi bir kız bulup evlenmemi diliyorlar. Hiçbir şey vaat etmiyorum, ama neyin dilenmesi gerektiğini düşünüyorlarsa onu dilemelerine izin veriyorum. Onlara nişanlığının adının James olduğunu bildirsem ne işe yarayacak?”

Bir sessizlik. Fincan takırtısı.

"Peki senden ne haber? Sanırım yirmi yıl önce Paris'te tanıştığım o harika insanla birlikte değilsin artık. Mesajlarında ondan hiç bahsetmediğin için, hayatından çıktığı sonucuna vardım. Psikiyatrdı, değil mi?"

"Evet. Patricia."

"Artık görüşmüyor musunuz?"

"Eski hikâye artık o."

"Uzun süre birlikte kaldınız mı?"

"Yedi yıl."

"Peki yeni hikâyenin adı ne?"

"Dolores. Bir dergi yönetiyor."

"Peki kaç yıldır birliktesiniz?"

"Artık altı yıl oldu. Belki biraz daha fazla."

"Yeni bir seçimin arifesinde olduğun sonucunu mu çıkarmam gerekiyor?"

"Kesinlikle değil. İşler öyle olmuyor. Bir kadınla birlikte olunca ömür boyu sürsün istiyorum ve bunun mümkün olduğuna eminim."

"Ama hepsi sırayla hayal kırıklığına uğratiyorlar seni..."

"Sorun onlarda değil, bende. Mutluluğum mükemmel bir hal alınca, kendi kendime bu sürmeyecek demeye başlıyorum. O zaman da sürmesin diye ne gerekiyorsa yapıyorum. Marazi bir durum, bunun farkındayım. İlişkiyi yıkmakta olduğumu görüyorum, ama yıkım tamamlanmadan önce bir türlü duramıyorum."

O anda aklıma gelmediği için Albert'e, zihnimden hiç çıkmayan resmin, uçak kazalarından birkaç saat önce kahkahalarla gülen annem ve babam olduğunu söylemedim. Hayatımdaki büyük mutluluk anlarında, kim bilir kaç kez bu resim karşıma dikilip her sevincin geçici olduğunu, duyduğum tüm kahkahaların yaklaşan bir felaketin habercisi olabileceklerini hatırlattı, bilmiyorum!

Sevinç bir kez sevincin düşmanı olunca... Babalığı onu almak için uğrayınca sohbetimiz sona erdi. Anlaşılan şerefine bir şenlik tertipleniyordu. Oto tamircisi sadece orada bulunmam nedeniyle beni de ısrarla davet etti, başka bir yere sözüüm olduğunu ileri sürerek daveti nazikçe geri çevirdim.

Sohbetin bu şekilde yarıda kalmasına üzülmüştüm. Albert ile benim daha birbirimize anlatacak yüzlerce şeyimiz vardı: Mesleki hayatı, araştırmaları, benimkiler, raflarda gözüme çarpan müzik kutusu koleksiyonu...

Aşklarımdan bu derece edepsizce söz ettiğime de pişman olmuştum. Aştan söz etmek ne kadar soylu bir işse, aşklarını anlatmak da o ölçüde bayağılıktır. Bilal ile ölümlünden kısa bir süre önce yaptığımız ve onun beni tam aksine ikna etmeye çalıştığı konuşmayı hâlâ hatırlıyorum. Sözleri beni cüret ve münasebetsizlikleriyle etkilemişti, ama çeyrek yüzyıl sonra yeniden düşündüğümde kendi tavrımı her zamankinden çok koruyorum. Bugünkü konuşma da fikrimi değiştiremez.

Albert bana bazı sırlarını açtığı için, benim de aynı şekilde davranmam gerekiyordu. Sohbet terbiyesi bunu gerektirir. Ama hayatımdaki kadınlardan söz ediş biçimim onlara duyduğum aşka bir hakaretti. Onların isimlerini aynı cümle içinde peş peşe saymak bile, iğrenç değilse de, şık olmayan bir şeydi. Birlikteyken Patricia benim tüm hayatımdı ve bugün onu hayatın bir bölümü veya bir olayı gibi göstermek hiç hoşuma gitmiyor. Dolores de tarih sıralaması bakımından son eşim değil, benim için en değerli varlık ve şayet onu kaybedersem üzüntüden kahrolurum.

Peki, ya Semi? Yazmaya cüret edebildiğim gibi sadece bir parantez mi benim için? Yeniden düşündüğümde ondan bu şekilde söz etmekle hata yaptığımı görüyorum.

Bana cennetin kapılarını aralayan bir parantez, sıradan bir parantez değildir ve ben onu kapatmak istemiyorum. Birkaç gün içinde herkes kendi yoluna gidecek, ama ona duyduğum aşk hiçbir zaman silinmeyecek, eksilmeyecek.

Albert'den binanın önünde ayrılan Adam'ın niyeti, mahalledeki bir kahvede bir saat kadar oturup sohbetlerinden bazı bölümleri unutmadan defterine kaydetmekti; sonra tabelalara ve tezgâhlara bakınarak şehirde avarelik etmek istiyordu. Eskiden çok hoşlandığı bu tarz bir yürüyüşe geri döndüğünden beri çıkamamıştı.

Ama notlarını yazmayı bitirdiğinde, saat öğlen biri geçmişti, sokaklar sıcak, nemli ve yol çalışmaları nedeniyle tıkalıydı. Adam'ın yürüyecek hali kalmamıştı. Defterini kapattı ve geçen ilk taksiye atladı.

Semiramis Oteli'ne geldiğinde, "şato sahibesi" veya Naim ile buluşmayı düşünmedi. Kan ter içinde ve bitkindi; doğrudan odasına çıktı, kapıdan girer girmez tüm giysilerini çıkardı, uzun bir duş aldı, sonra da bornozuyla uyudu.

İki saat sonra alnını okşayan bir el tarafından uyandırıldı. Gülümsedi ama gözlerini açmadı, kımıldamadı ve tek kelime etmedi. Neyse ki etmedi, çünkü bir isim telaffuz etmeye kalksa herhalde "Semiramis" diyecekti.

Ama gelen o değildi.

Dolores geleceği umudunu vermemişti.

Buluşmada onun da olması için Adam ısrar edince, eşi pek istekli gzkmemişti. Bir araya getirmek istediği arkadaşları tanımıyordu, aynı anılara sahip değildi, onların içinde yeri yoktu, böyle demişti; ayrıca tek kelime Arapça bilmediği için onları rahatça kendi ana dillerinde konuşmaktan alıko-yacaktı. “Sen bütün vaktini bana bir şeyler açıklayarak geçi-receksin ve sonunda beni çağırdığına pişman olacaksın.”

Ama bütün bunlar, eşi son ana kadar belirsizlik içinde kalsın ve kendisi de Adam’ın onun gelmesini istediğinden kesin emin olsun diye yapılmış numaralardı. İşin aslı, onunla doğduğu ülkede buluşmak, tanıdığı insanlarla tanışmak ve geçmişinin en mutlu dönemlerinden birine –bir “bütünleme kursu”na katılarak– ortak olmak için yanıp tutuşuyordu. s-telik Adam’ın bu kadar önemli anları sadece Semiramis’in eşliğinde yaşamasını kesinlikle istemiyordu.

Dolores bayağı bir kıskançlık içine düşmek istemiyordu ve erkeğini “dn alan” kadına hınlanmadığı için belli bir gurur duyuyordu. Ömründe sadece iki kez görmüştü, ama sezgisel olarak ona bir sempatisi vardı, hatta olup bitene karşın, belki de olup biten nedeniyle ona güveniyordu. Zaten yolculuğunu gizlice gerçekleştirebilmesini de “rakibe”sinin

güler yüzlü suç ortaklığına borçluydu. Bu nedenle, güzel otelciye karşı hiç hıncı yoktu... Ama Dolores kendisine ait olan erkeği yeniden sahiplenme ve bir "parantez"i kapatma vaktinin çoktan geldiğinin de farkındaydı.

Onu havaalanında Semiramis karşıladı ve otele götürdü. Resepsiyoncudan Adam'ın odasında olduğunu öğrendiler. Dolores onu bilgisayarının başında bulacağını düşünüyordu. Kapıyı yavaşça açtı. Oda loştu. Valizini dışarıda bırakıp, parmaklarının ucuna basarak içeri girdi. Eşi uyuyordu.

Onu alnını okşayarak uyandırdı. Adam daha gözünü bile açmadan tütsü kokan parfümünden onu tanıdı. Sanki onu bekliyormuş gibi, "Querida!" diye mırıldanarak kollarının arasına aldı. Kadın örtünün altına, onun yanına kayd.

Sevgililerin tatlı öğle uykusu Albert'in telefonuyla kesildi. Arkadaşını sabah alelacele bıraktığı için özür dileyen Albert, akşam şehirde buluşmayı öneriyordu.

Adam, "Kaçıranların seni salıvereceğinden emin misin?" diye dalga geçti.

"Hayır" diye cevap verdi arkadaşı, "ama bu akşamlik serbest bırakıyorlar. *Medeni Kanun* lokantasını hatırlıyor musun?"

"Üniversitenin yanındakini mi? Nasıl unutabilirim orayı? Bizim kantinimizdi..."

"Önünden geçtim ve hâlâ açık olduğunu görünce çok şaşırdım. Daha doğrusu, yeniden açılmış. Savaş başladığında lokanta kapanıp gitmişti, ama sonra birisi orayı yeniden yaşatmayı akıl etmiş. Semi ile Naim'i de davet edeceğim. Buluşmaya iyi bir giriş taksimi olur diye düşünüyorum."

Adam mutluydu.

"Her zamanki yerime oturacağım ve eskiden ne yiyorsam aynısından ısmarlayacağım."

Dolores neden bahsettiğini bilmiyordu, ama eşinin neşesi bulaşıcıydı; Dolores de onunla birlikte gülümsedi ve başını erkeğin çıplak omzuna yasladı.

Telefonun diğer ucundaki arkadaşı, “Sen de isyankâr görünüştü altında, iflah olmaz muhafazakâr bir ruha sahipsin” diye takıldı.

Adam inkâr etmeye çalışmadı.

“Eğer birçok yaşamım olabilseydi, bunlardan birini her gün aynı içkili lokantaya gidip, aynı masaya ve iskemleye oturup, aynı yemeği ısmarlamakla geçirirdim.”

Dolores kulağının dibinde “Aynı eşle” diye mırıldandı.

Kadını öpebilmek için telefonu dudaklarından uzaklaştırırken, “Evet, seninle” diye cevap verdi.

Albert, “Tania’ya da haber vereyim diye düşündüm, ama bu belki de çok iyi bir fikir değil, çünkü daha ona başsağlığı dilemeye gitmedim.”

“Hayır, gerçekten çok kötü bir fikir. Kocasının ölümünün üzerinden bu kadar az zaman geçmişken, insan içine çıkmak istemeyeceği kesin, üstelik seni de doğduğun ülkenin inceliklerini unutmuş kaba bir Amerikalı olmakla suçlayacaktır. Biliyor musun çok değişmiş. Son günlerde onunla ne zaman konuşsam ağızımda kekremesi bir tat kaldı.”

“Bu teşhisini paylaşıp paylaşmadığımı sana kırk sekiz saat içinde bildiririm. Bu akşamlik onu davet etmekten vazgeçiyorum.”

Adam, “Ama yine de beş kişi olacağız” dedi.

Sonra, hiç habersiz, telefonu sevgilisinin yanağına dayadı. Şaşkınlıktan nutku tutulan Dolores sadece “Adım Dolores” diyebildi.

Utanmış gibi görünüyordu, bu da onun karakterine hiç uymayan bir şeydi. Adam ile birlikte oluşturdukları çiftte, genelde ağzı en çok laf yapan, en yırtık olan, buyurmaya ve sözünü dinletmeye en yatkın görünen Dolores’ti. Ama meç-

hul bir toprağın eşiğine dayanmış bir fatih gibi, henüz kendini yeterince güvenli hissetmiyordu.

O akşam da bu tavrı bir süre koruyacaktı; az konuşacak, şakalara nazikçe gülümseyecek, kimilerinin jestlerini, kimilerinin de tuhaf meraklarını gözlemleyecekti.

Bir zamanlar kantin olarak kullandıkları lokantaya gelmek, bir sürü saçma sapan anının da canlanmasına yol açtı: Ot satan garsonlar, kaslı üniversite öğrencileri arayan şehvetli kokanalar ve mutfak bıçaklarıyla girilen unutulmaz kavgalar.

Dolores bekliyordu. Eski müdavimlerin onun da yemeklerini ısmarlamasına uysalca boyun eğdi; diğerleriyle birlikte buluşmalarının şerefine kadeh kaldırdı; neden sonra, dört arkadaşın seçtikleri şarabın tadına baktıkları sırada oluşan bir saniyelik sessizlikten yararlanarak, kendi yayın kurulu toplantılarını yönetirken kullandığı kısık ama kararlı sesle konuştu:

“Şimdi bana her şeyi açıklayın! Nasıl tanıştınız, sizi ne bir araya getirdi ve bu kadar uzun süredir ne ayırdı? Neredeyse hiçbir şey bilmiyorum ve her şeyi öğrenmek istiyorum! Önümüzdeki günlerde söylenecek şeyleri takip edebilmek için hızlandırılmış bir kursa ihtiyacım var. Dördünüzü de dinliyorum.”

Resmi bir tonla verdiği emrin etkisini yumuşatmak için yüzüne ışıltılı ve dokunaklı bir gülümseme yerleştirmişti. Sonra da kadehini ağzına götürdü.

Eski arkadaşlar birbirlerine bakışıp danıştılar, her biri önce diğerlerinin konuşmasını istedi. Sonunda kendini ateşe atan Albert oldu.

“Adam ve ben ilkokulda tanıştık. Öğrenci sürüsü içinde en az barbar olanlardan biriydi.”

Adam eşine doğru, “Bu sözler, Albert’in ağzından çıkınca, büyük iltifattır” dedi. Ama Dolores işaret parmağını

yavaşça onun dudaklarına koyarak arkadaşının söze devam etmesine izin vermesini istedi.

“Üniversiteye de beraber girdik ve diğerleriyle orada tanıştık. Aşağı yukarı hepsiyle aynı anda tanıştık. En azından benim aklımda böyle kalmış.”

Yabancı kadın, “Sizi bir araya getiren ne oldu?” diye sordu. Albert düşündü.

“Bu soruya verilebilecek birçok cevap var. Aklıma gelen ilki, hiçbirimizin cemaatine gerçek anlamda benzemeyişidir.”

“Yani hepinizin eşit ölçüde atipik olması sizi birbirinize yaklaştırdı...”

“Söylemek istediğim tam bu değildi. Farklı bir şekilde açıklamaya çalışayım.”

Bir an durup düşüncelerini bir düzene soktu.

“Müslümanlar arasında en iyi arkadaşım Ramiz’di; Yahudiler arasında en iyi arkadaşım Naim’di ve Hristiyanlar arasında en iyi arkadaşım da Adam’dı. Haliyle ne Hristiyanların hepsi Adam, ne Müslümanların hepsi Ramiz, ne de Yahudilerin hepsi Naim gibiydi. Ama ben önce kendi arkadaşlarımı görüyordum. Onlar benim at gözlüklerimdi, başka bir deyişle, ormanı görmemi engelleyen ağaçlardı.”

“Peki, sence bu iyi bir şey miydi?”

“Evet, harika bir şeydi. Ormanı gizlemek ve at gözlükleri takmak gerek.”

“Arkadaşlar bu işe mi yarar?”

“Evet, öyle sanıyorum. Arkadaşların, hayallerini olabildiğince uzun bir süre korumana yardım ederler.”

“Ama yine de eninde sonunda bu hayalleri yitirirsin.”

“Tabii, zamanla yitirirsin. Ama ne kadar geç yitirirsen o kadar iyidir. Yoksa, yaşamak için gereken cesareti de yitirirsin.”

Doğduğu ülkeye, şehre ve arkadaşlarına kavuştuğu için geçmiş boğuntuları yeniden su yüzüne çıkmış gibi, gırtlığı düğümlendi. O zaman sofrada bir an rahatsızlık havası esti,

konuklar tabaklarına veya kırmızı şarap kadehlerine daldılar. Sonunda Naim iki lokma arasında kimseye bakmadan, “Ve de kendini kaçtırsın” deyiverdi.

Bir an nutku tutulan Albert kendini çabuk toparladı.

“Evet, kendini kaçtırsın. Üstelik bu başına gelebilecek en iyi şeydir.”

Dört eski arkadaş gerilimi boşaltır gibi kahkahayı patlatılar; kaçırılma hikâyesini uzun süre önce Adam’dan dinlemiş olan Dolores de bir süre sonra uzayan kahkahalara katıldı. Ama bu gülme nöbetinden biraz daha erken çıkıp “sorgulamayı” sürdürdü:

“Mademki Albert ilk önce herkesin dininden bahsetti, size uzun süredir aklımı kurcalayan ve Adam’ın bir türlü vakit bulup cevaplayamadığı bir soruyu sormalıyım: Niçin dünyanın bu bölgesinde inanç, din bu kadar büyük bir yer işgal ediyor?”

Arkadaşlar aralarında bir bakıştılar, sonra ilk konuşan Naim oldu.

“Batı’da öyle derler, ama tek kelimesine bile inanma! Bir efsane bu. İşin doğrusu bunun tam tersidir...”

“Öyle mi?”

“Laikliğe varıncaya dek inançlı olan da, ateizme varıncaya dek dindar olan da Batı’dır. Burada, Doğu Akdeniz’de inançlarla değil, aidiyetlerle ilgilenilir. Dinlerimiz ve mezheplerimiz birer kabile, dinsel gayretimiz de bir milliyetçilik biçimidir...”

Adam, “Aynı zamanda da bir enternasyonalizm biçimi” diye ekledi. “İkisi bir arada. İnananlar topluluğu ulusun yerini alıyor ve devletler ile ırklar arasındaki sınırları neşeyle aştığı ölçüde, bir zamanlar birleşecekleri varsayılan bütün ülkelerin proleterlerini ikame ediyor.”

Naim, “Günümüzde kesin olarak yalanlanmış bir söylenti” diye bıçağı yaranın içinde döndürdü.

Tarihçi ise, “Yirminci yüzyıl laik canavarlıklar yüzyılıydı, yirmi birinci yüzyıl ise asanın dönüşüne tanık olacak” diye kararını açıkladı.

Dolores naif gözükme tehlikesini göze alarak, “Ben yirminci yüzyılı seviyordum” dedi.

Ondan on yaş daha büyük olan eşi, “Sen sonuna yetiştin de ondan” diye cevap verdi. “Asıl canavarca olan ilk yarısıydı. Sonra işler biraz yoluna girdi, ama iş işten geçmiş, kötülük artık yapılmıştı.”

Semiramis hiç yapmacık olmayan bir endişeyle, “Niye ‘iş işten geçmişti’ diyorsun?” diye sordu.

Adam tam cevap vermeye hazırlanıyordu ki, elini onun kolunun üzerine koyan Albert sözü ağzından kapıverdi:

“Fransızlardan daha Fransız olan arkadaşımızın gözünde en yüce değer in laiklik olduğunu unutmamak gerek. Eğer dünya bu değerden uzaklaşır ve dine dönerse, bu onun gerilediğini gösterir.”

Adam, “Sen aynı fikirde değ il misin yani?” diye itiraz etti.

“Bence olaylar bu kadar kesin çizgilerle ayrılmıyor. Altın buzağının hâkimiyetindeki bir dünyada, öncelikler içinde birinci sıranın Tanrı’yı sınır dışı etmeye verilmesi gerektiğ inden emin değ ilim. Savaşılması gereken altın buzağıdır, hem demokrasiye hem de tüm insani değerlere yönelik en büyük tehdit odur. Komünizm insanları eşitlik adına köleleştirmişti, kapitalizm de ekonomik özgürlük adına köleleştiriyor. Dün olduğ u gibi bugün de Tanrı mağluplar için bir sığınak, baş vurulacak son mercidir. Ne adına onları bundan mahrum etmek istiyorsun? Yerine ne koyacaksın?”

Sözleri, soru biçiminde dile getirilmiş olsalar da, bir nihai hüküm tınısına sahipti. Bunu izleyen uzun sessizliğı tartışmayı başka bir yöne kaydırmayı deneyen, ama pek başarılı olamayan Semiramis bozdu.

“Adam geçen gün bize yirminci yüzyılda yaşanan iki büyük felaketin komünizm ve antikomünizm olduğunu sylyordu.”

Tarihçi yeni bir öngörüde bulundu: “Yirmi birinci yüzyılın iki büyük musibeti de radikal İslamcılık ve radikal İslamcılık karşıtlığı olacak. Seçkin gelecekbilimcimiz kusura bakmasın ama, bu durum gerileme içine girecek bir yüzyıl vaat ediyor.”

Semiramis yabancı kadının kulağına, herkesin duyabileceği kadar yüksek sesle, “Dinleme onları Dolores!” diye fısıldadı. “Bu üç arkadaşımız insanı okertir. İlk silah sesinde ülkeyi terk ettiler, şimdi de bu gidişlerini haklı göstermek için kıyamet kehanetlerinde bulunuyorlar.”

Adam, “Ben sadece bu ülke için değil ki, tüm gezegen için kıyamet öngörüyorum” diyerek kendini savundu.

Eşi ona şaşkın şaşkın baktı: “şimdi içimi rahatlattın gerçekten, ben de endişelenmeye başlamıştım.”

Beş konuk uzun süre güldüler. Sonra kimsenin içinden konuşmak gelmedi. Bir sessizlik oldu. Neden sonra mide sanatları konusunda asla şaka yapmayan Naim, çok ciddi bir sesle arkadaşlarına sordu: “Sizce buranın barmeni *caipirinha* kokteyli yapmayı bilir mi?”

ON ALTINCI GÜN

O Mayıs gününün buluşma günü olması gerekiyordu. Ama nihai ayrılık ve nihai dağılma günü olacaktı.

Adam günün akışına ilişkin bütün ayrıntıları düşünmüş, bunları da herhalde kendi düşüncelerini berraklaştırmak adına kâğıda geçirmişti.

Öğlen on ikiye doğru Semi'nin küçük evinde buluşacağız, on iki otuzu geçirmeyeceğiz. Eğer Ramzi de gelirse, önce onun birkaç dini söz etmesine izin vereceğim, sonra ben bir hoş geldiniz konuşması yapacağım. Bunlar, bir arkadaş toplantısı için yersiz gelebilir, ama gelenler bunun sıradan bir durum olmadığını kafalarına yerleştirsinler diye üslubu belirlemekte ve böyle davranmakta fayda var.

Ramiz, büroda kızına hazırlattığı bir tür levhayı yanında getirmeye söz vermişti. Levhanın üzerinde çoğu eski, kırk kadar fotoğrafın bir araya getirildiğini ve toplantıda bulunacak herkesin yanı sıra yitirdiğimiz iki kişinin, Murad ve Bilal'in de orada görüldüğünü söylemişti. Herkese, üzerinde "5 ve 6 Mayıs 2001 buluşması, Semi-ramis Oteli" yazılı bir nüsha hediye edecekti.

Bu şatafatlı isimlendirme toplantımıza iyice törensel bir hava katacak. Niye olmasın ki? Benim hoşuma gidiyor böylesi.

Ramiz, büyük bir hassasiyet göstererek, Dolores'in de fotoğraf albümüünün dışında kalmaması gerektiğini ısrarla belirtti. Üzerimde hiç fotoğrafı yoktu, ama Semi Paris'te bize akşam yemeğine geldiği gün çekilmiş bir fotoğraf buldu. Üçümüz kol kola ve yanak yanağa durmuşuz; yaşanan son mahrem "serüvenler" ışığında bu yakınlık, bizim açımızdan, tuhaf bir çağrışım yaratıyor.

Dunia ve Ramiz evlerinden şafak sökerken uçakla yola çıkacaklar. Onlara güveniyorum, herkesten daha uzaktan gelmelerine rağmen buraya ilk onlar varacaklardır.

Nidal de geleceğini ve geç kalmayacağını bildirdi. Bundan şüphe etmem için hiçbir neden yok, militanlar her zaman saatinde gelirler. Semi hâlâ onu davet etmekle yanlış yaptığımı düşünüyor. Yine de onun için bir paket alkolsüz bira satın aldı.

Buna karşılık Tania'nın hiçbir zaman vaktinde gelmediğini söylediler. Aslında onun şu son günlerdeki tavırına bakınca, buna sevinmem gerekirdi; ama o gelmeden de hoş geldiniz konuşmasına başlayamam. Sonuçta, bu toplantının varlık nedeni o. Bakalım, göreceğiz...

Yokluğu beni en çok etkileyecek kişi Frer Basile olur. O, bu buluşmayı farklı irtifalara yükseltme işinde herkesin önüne geçebilir. Söyleyeceği ve günlük ıvır zıvır arasında dağılıp gitmeyecek sözlerle değil, sadece gelmiş olmasıyla, bu gelişin başkalarının, özellikle de Ramiz ile karısının üzerinde bırakacağı etkiyle yapabilir bunu. Aralarında mutlaka birkaç suçlama, birkaç pişmanlık dile getirilecek, birkaç gözyaşı da dökülecektir, ama buradan barışmış olarak ayrılacaklarından eminim.

Yani keşişin varlığı bizim için hem bir entelektüel uyarıcı olacak, hem de duygusal bir yoğunluk katacak. O, diğerlerinin aksine, geleceğine kesin bir dille söz vermedi. "Belki" ve "Onları bir araya getirmekle iyi yapıyorsun"

dedi, ama kendiliğinden çıkıp geleceğini zannetmiyorum. Onu telefonla aramanın da iyi bir fikir olduğunu düşünmiyorum. Telefonda mutlaka bir bahane bulup bu işten kaytaracağına eminim.

Tek çözüm, eşi bulunmaz Kiwan ile birlikte benim gidip onu almam olacak; ama labirentin kenarında yaptığımız son konuşmaya dayanarak, önceden hiç haber vermeden gitmeliyim. Gidip onu almak için bütün o yolu katettiğimi görünce, beni eli boş göndermekten utanır, endişelerini bastırır ve kalkıp gelir.

Bunun için yola çok erken çıkmalıyız. En geç dokuz buçukta manastırda olmalı ve öğleye doğru otele varabilmek için on olmadan oradan hareket etmeliyiz. Demek ki yedi buçuğa doğru buradan hareket etmeliyiz.

Dolores benimle geleceğini söyledi.

Ama eşi son dakikada vazgeçecekti. Lokantadan çok geç, sabahın ikisine doğru ayrılmışlardı. Sabah altı buçukta saat çaldığında Dolores yerinden bile kıpırdamamıştı. Sadece Adam kalkmıştı. İki üç kez çok yavaşça kadının omzuna dokunmuş, Dolores gözlerini açmadan saatin kaç olduğunu sormuştu. Saati söylemiş, Dolores homurdanmış, sonra tekrar uykuya dalmıştı.

O zaman Adam tıraş olmuş, duş yapmış, giyinmiş, sonra tekrar yatağın yanına gelip, eğilerek Dolores'in dudaklarına bir öpücük kondurmuştu. Kadın sanki bir refleksle kollarını kaldırarak Adam'a sarılmıştı. Sonra onu bırakmış, o da gitmişti.

Adam manastıra vardığında, Frer Basile'in eşyası hazırды. Bir önceki gün keşışlere muhtemelen dışarı çıkacağını ve Pazar akşamı döneceğini söylemişti.

Arkadaşı yükünü elinden almak istedi, ama kendi taşımakta ısrar etti. Zaten çok hafif olduğu anlaşılan küçük bir deri çantadan ibaretti.

Sonraki saatlerde neler olup bittiği hakkında fazla bir şey bilinmiyor; hiçbir tanık bunun hakkında konuşmadı ve varsayımları karşılaştırmaktan başka yapılabilecek bir şey yok.

Olguları kabaca sıralarsak, Semiramis'e ait otomobil kaza yaptı, şoför ve yolculardan biri öldü, üçüncü kişi ise ağır yaralandı – bu satırlar yazıldığı sırada, henüz bilinci yerine gelmemişti.

Aracın birdenbire yoldan çıktığı, şarampole yuvarlanmadan önce iki üç takla attığı düşünülüyordu. En sonunda yamacın dibindeki bir kayanın üzerine düştükten sonra infilak etmiş ve alevler civardaki çalılıklara yayılmıştı.

Enkazın içinde yanmış iki ceset bulundu. Jandarma raporuna, "Kiwan Y., şoför, yaş 41" ve "Ramzi H., mühendis, yaş 50" diye geçtiler. Frer Basile'den bahseden olmadı. "Adam

W., öğretmen, yaş 47" ise otomobilden dışarı fırlamış, on beş metre ileride, yerde hiç hareketsiz yatıyordu, herhalde kaza anında kapıyı açıp kurtulmaya çalışmıştı.

Kimse kazayı görmemiş, patlamayı duymamış ve yangın, herhangi birisi haber vermeden, kendi kendine sönmüştü. Cebel'in el-Magaver Manastırı'na on kilometre uzaklık-taki bu köşesinin çorak, taşlık, birçok vadisi olan ve genelde ıssız bir yer olduğunu söylemek gerek.

Tabii, kazayı görmüş ama susmayı tercih etmiş bir tanık olma ihtimali de tamamen dışlanamaz. Belki de arabanın birden yön değiştirmesinin nedeni bir başka arabaya çarpmamak içindi. Bu durumda diğer şoförün yaşanan dramda sorumluluğu olacağı için, ortaya çıkmamayı tercih etmiş olabilir. Ama tek olası varsayım bu değildi. Kiwan bir hayvana –örneğin bir tilki, bir çakal veya bir köpek– vurmamak için de direksiyonu kırmış olabilirdi.

Zaten Adam da otel şoförünü, konuşurken dönüp yanındaki bakmasına ve gözlerini yoldan ayırmasına neden olan yersiz nezaketi yüzünden eleştirmemiş miydi? Kaza nedeni bu da olabilirdi. Ama bunların hepsi tahminlerden ibaret ve büyük ihtimalle öykünün en son anını hiçbir zaman öğrenemeyeceğiz. "...el-Sanasel diye bilinen mevkide bilinmeyen bir nedenle yoldan çıktı." Jandarmanın soruşturması da bundan ileri gitmeyecek.

Adam'ın arkadaşları hemen endişelenmemişlerdi.

Hepsi saatinde, hatta biraz da erken gelmişti. Semiramis onları, kırmızı, aşiboyası ve Sienna toprağı ağırlıklı sıcak renklerle döşenmiş evinde karşılamıştı. Ayrıca, sahibesi tarafından otele dönüştürülmüş büyük binaya kıyasla küçük diye nitelense de, epey geniş bir konuttu.

Salon yerine geçen büyük kare odada, duvarlar kitaplarla, yerler de iki üç kat İran halılarıyla kaplıydı. Koltuklar

ve kanepeler eski ve yayları bozuktu, ama renkleri uyumlu, minderleri de yumuşak ve konforluydu.

Arkadaşların orada sadece bir hoş geldin kadehi içmek üzere toplanması, sonra da otelin Semiramis'in mükellef bir sofra kurdurduğu en üst katına çıkmaları kararlaştırılmıştı.

Saat yarıma gelirken Dolores hâlâ uzakta olup olmadığını anlamak için Adam'ı aradı. Telefonu cevap vermiyordu. Birçok kez denedi; sonunda, on beş dakika sonra, Semiramis'e şoförün numarasını sordu. Şoför de cevap vermiyordu. Ramiz belki de otomobilin cep telefonlarının iyi çekmediği bir bölgede olduğunu söyleyerek içlerini rahatlattı. Bu inandırıcı gerekçe gerçekten de bazılarının içini rahatlattı. Ama Dolores'in içini rahatlatmaya yetmedi. Saat bir otuz beş olmuştu ve eşini, geç kalmaktan nefret ettiğini bilecek kadar tanıyordu. Özellikle de bizzat tertip ettiği böyle bir buluşmaya asla geç kalmazdı!

Gerçekten de başlarda Adam bu tasarının gerçekleşeceğine fazla inanmıyordu. İlk davet mektuplarını daha çok Murad'ın dul eşini avutmak ve kendi pişmanlıklarını yatıştırmak için yazmıştı. Ama arkadaşlarının coşkusu ve gelme hazırlıklarında gösterdikleri hız onu şaşırtmıştı.

Hem savaş hem de hayatın cilveleri tarafından dört bir yana saçılmış, şu anda dört farklı kıtada bulunan ve farklı mesleki, siyasi veya tinsel alanlarda faaliyet gösteren, çeyrek yüzyıldır bir araya hiç gelmemiş bu insanların hepsinin kendisinin bir işaretiyle buraya, bu dağ oteline koşmaya hazır gözükmelerini –belki sonradan geriye dönüp bakıldığında anlaşılır olsa bile– o mektupları yazarken hiç beklemiyordu.

Hepsinde eski arkadaşlarıyla ve tabii, bu arkadaşlar aracılığıyla önceki hayatlarıyla bağlarını yeniden kurmak konusunda güçlü bir istek olduğuna inanmak gerekiyor. Savaşın önceki, dört bir yana dağılmalarından önceki, içinde yaşadıkları Doğu Akdeniz toplumunun çözülmesinden önceki, sev-

diklerinin ölümünden önceki... Belki de bir mektubunda arkadaşların üniversite döneminden beri Murad'ın yüzünden asla bir araya gelmediklerini yazan Albert haklıydı. *"Onunla bir araya gelmek artık düşünülemezdi, ama onsuz toplanmanın da bir anlamı olmayacaktı. [...] onun ölümünün sonunda buluşmamızı sağlayacak en uygun koşulu sağladığımı düşünüyorum."*

Açıklaması ne olursa olsun, düş gerçekleşmek... ama aynı zamanda da parçalanmak üzereydi, hem gerçek hem de mecazi manada... Listede yer alan on kişiden sekizi vaktinden önce gelmiş, oturumun açılması için "düzenleyici"nin ortaya çıkmasını sabırsızlıkla bekliyorlardı. Otelde kalan Semiramis, Dolores ve Naim dışında, ilk gelen Albert olmuş, onu Ramiz ve Dunia izlemişti; Nidal tam on iki otuzda sessiz, temkinli bir şekilde oradaydı ve bu kâfirlerin arasında ne işi olduğunu kendine sormaya devam ettiği belliydi; Tania saat on üçe doğru, matem elbisesi içinde güler yüzlü ve konuşkan bir şekilde geldi. Geriye sadece Adam ve Frer Basile kalmıştı.

Saat on dört otuza doğru endişe yerini paniğe bıraktı. Ramiz ayağa kalktı. *"Gidip nerede olduklarına bakmamız lazım!"* Bir dakika sonra iki araba hareket etti. Ramiz yanına Dunia ile Dolores'i almıştı; Nidal'in yanında ise Albert ve metrdotel vardı. Francis hem kardeşi için endişeleniyordu hem de içlerinde yolu iyi bilen tek kişi oydu. Çünkü Semiramis'in otelde kalması gerekiyordu. Tania ve Naim de onun yanında kalmayı tercih ettiler.

İki araç o uğursuz yere ancak bir saat sonra vardılar. Bir kalabalık toplanmıştı – yol kenarında duran araçlar, parmaklarıyla kesif bir dumanın yükseldiği vadinin dibini gösteren insanlar. Bazıları hâki üniformalı birçok kişi de çoktan aşağı inmişti.

Adam ülkeye ilk geldiği gün, *"Hayalet bir arkadaşla buluşmak için geldim buraya ve daha şimdiden kendim de bir hayalet"*

oluverdim” diye yazmıştı. Ne yazık ki öngörüsünün bu kadar isabetli çıkacağını bilmiyordu. Onu hastane yatağında yüzüstü, bakışsız, kaskatı ve bembeyaz sargılar içinde görenler, gerçekten de karşılarında bir hayalet varmış izlenimine kapılıyorlardı.

Üzerinde bulunan son defterinde 4 Mayıs Cuma için sayfalarca yazmış, hatta 5 Mayıs Cumartesi için de –kuşkusuz *Medeni Hukuk*’taki akşam yemeğinden dönüşte– birkaç sayfa karalamıştı.

En son kişi gelinceye ve restorana geçinceye kadar bekleyecek, sonra susmalarını isteyerek söz alacak, metnim gözlerimin önünde, ayağa kalkacağım. Mükellef bir sofranın çevresinde toplanmış on kişilik küçük bir arkadaş grubundan ibaret olacağımız için, söze girerken uzun bir nutuk atmayacağımı iddia edeceğim. Halbuki niyetim uzun bir nutuk atmak. Gelmeye ikna etmek üzere kimilerine mektup yazıp kimileriyle de buluştuğuma göre, bunca yıl uzak kaldıktan sonra buluşmamızın niye önemli olduğunu ve neler hakkında konuşmamız gerektiğini onlara biraz da resmi bir şekilde yeniden söylememde fayda var.

Dolores de kendini dışlanmış hissetmesin diye Fransızca konuşacağım. Üstelik Paris’te eğitim hayatında geçen bunca yılın ardından, kendimi en iyi bu dilde ifade edebiliyorum.

İlk sözlerim mecburen çok uzlaşmacı olacak. Daha sonra –akşam yemeğinde veya Pazar günü– daha üzücü konulara gireceğim, çünkü gerekiyor.

“Bizi bir araya getiren, öncelikle bizi terk edip gidenlerin anısı” diyeceğim. “Murad’ın vakitsiz ölümü birbirimize yakın durmamız gerekirken nasıl dağılıp gittiğimizi bize hatırlattı. Yirmi yaşımızdayken bir araya gelmemize en büyük katkıyı o yapmıştı ve bugün de bir

araya gelmemizi ona borçluyuz. Ona ve sizi bu buluşma için davet etme konusunda beni güçlü bir şekilde teşvik eden Tania'ya borçluyuz. Bu buluşmanın hele böylesine kısa bir vadede düzenlenmesi, itiraf etmeliyim ki bana hemen hemen imkânsız görünüyordu. Tania'ya matemini yenip bizimle sadece hasret gözyaşlarını değil, kaçınılmaz kahkahaları da paylaşmaya geldiği için özellikle teşekkür ediyorum. Tüm bu gözyaşlarını ve kahkahaları bugün aramızda olmayanlara adıyorum.

“Bu kişilerden ilki Bilal. İçimizde onu tanımış olanlar asla unutamayacaklar. Onu, yürüyüşlerimizi, tartışmalarımızı, bakışını, sesini sık sık düşünüyorum. Aradan geçmiş onca yıla rağmen, bugün bile ona anlatmak istediğim öyküler, okutmak istediğim metinler, tartışmak istediğim konular var ve onun bu kadar erken çekip gitmesine neden olan koşulları lanetliyorum. Nidal de bu sözlerime karşı çıkmayacaktır. Onun da bugün bize katılmayı kabul etmesinin nedeni, ağabeyinin adını telaffuz etmemdir. Bizi ayıran pek çok şey var, ama savaşın başında bir top mermisi tarafından biçilen bir yazar adayının anısı ile hep birbirimize bağlı kalacağız.

“Yazmaya vakit bulabilseydi ne tür bir edebi yapıt verirdi diye bazen merak ediyorum. Birlikte hayranlık duyduğumuz o şairlerin ve romancıların yeteneğine sahip miydi? Buna inanmak istiyorum. Ama onda bir yazar kumaşı ve yazar deliliği olduğuna kesinlikle eminim.

“Bu deliliklerden biri benle ilişkiliydi. Adımı ilk duyduğunda, birçok kişinin kendini alamayıp yaptığı gibi, Havva nasıl diye sormamıştı. Ama benimle öteki Adam, atamız Adam'muşım ve belleğimde tüm insanların tarihini taşıyormuşum gibi konuşmaya karar verdiği anlaşılıyordu.

“Her karşılaşmamızda bu şakaya bıkıp usanmadan öyle çok dönüyordu ki, sonunda bozulabilirdim. Ama böyle

bir tepki vermedim. Bu özel dikkat gururumu okşuyordu. Üstelik onun bu ısrarı beni isimlerin anlamı ve bunlarla ilişkilenen yazgılar üzerinde düşünmeye sevk ediyordu. İnsan kendi adına öyle çabuk alışıyor ki, artık anlamı veya niye bu ismi taşıdığı üzerinde düşünmüyor bile.”

Daha sonra Adam birçok paragraf halinde sofrada buluşacağı beklenen kişilerin adlarına, bir bilgi ve düşlem karışımıyla, bazen de biraz soytarılık katarak değiniyordu. Örneğin, “Naim Cennet’in diğer adıdır” diyen Hanım’ın sözlerini alıntılamıştı. Bilal’in azad edilmiş bir Habeş olduğunu, Peygamber tarafından sesinin çok beğenildiğini ve ilk müezzin yapıldığını açıklıyor, Cava’da “günümüzde bile tüm müezzinlerin adı Bilal’dir” diye ekliyordu. Daha sonra “Mezopotamya’nın mitsel kraliçesi olan ve daha o günlerde bile kendisine tapılan” Semiramis’e değiniyordu; “daha o günlerde bile” derken şato sahibesine bir göz kırpmayı hesapladığı da düşünülebilirdi. Sonra Murad’a geçiyor, “Arzulanan, Aranan anlamına gelen bu ismin tasavvufi çevrelerde Yaradan manasına kullanıldığını ve Ortaçağ’da Avrupalılar tarafından *Amourath* olarak değiştirildiğini” açıklıyordu. Sonra Dolores’in Meryem’e dayandığına geçip, Albert’in Almanca etimolojisine –soylu ve ünlü– uzanıyordu. Bu arada “kral” veya “imparator” manasına gelen Basile’i de unutmamış, “bir keşiş tarafından seçilebilecek en mütevazı isim olmadığının” altını çizmişti.

Adam sıra kendi adına gelince, önce konuşmacının –yani kendisinin– iki gün önce yazdığı bir metne bakması notunu düşmüştü.

Bak, 3 Mayıs tarihinde, “Adımda doğmakta olan insanlığı taşıyorum, ama ben nesli giderek tükenen insanlığa aidim...” diye başlayan paragraf; bence burada kullanılabilir.

Ama hemen ardından fikrini değiştirmişti.

Bu metni yeniden gözden geçirince, arkadaşlarıma okumak istediğinden o kadar da emin olamadım. En azından ilk gün okumamalıyım. Bu bir açılış ve karşılama değil, kapanış ve veda metni. Onlara "En berbat vazife bana düşüyor: Sevdiklerimi teşhis edeceğim, sonra başımı sallayacağım ve örtü yeniden yüzlerinin üstüne çekilecek. Ben nesli tükenenler görevlisiyim..." demem ne işe yarayacak?

Metnin sonu o kadar karanlık değil. "Suların ortasında Doğu Akdenizli inceliğı ve dingin şefkat adacıkları bulmak en büyük sevinç kaynağım oldu. Bu bana, en azından şimdilik, yeni bir yaşama iştahı, savaşmak için yeni nedenler, hatta bir umut ürpertisi veriyor.

Peki ya daha uzun vadede?

Uzun vadede, Âdem ile Havva'nın tüm evlatları yitik çocuklardır."

"Umut ürpertisi"nde kesebilir ve sonraki sözleri kendime saklayabilirim.

Hayır! Düşünüyorum da, bana daha diri, daha güçlü, tartışma uyandırabilecek bir sonsöz gerek. Biraz vakit ayırıp bunu iyice düşünmeliyim, bulurum...

Adam bu farklı sonsözü hiçbir yere yazmamıştı. Belki de araba yoldan çıktığında kafasında şekillendiriyordu. Bunu ancak kendine geldiğı zaman öğrenebileceğiz.

Kendine gelecek miydi? Doktorlar bu konuda bir görüş belirtmiyordu. Uzun süre ölüm ile hayat arasında kalacağını, sonra da iki taraftan birine meyledeceğini söylüyorlardı.

Eşini tıbbi donatımlı bir uçakla Paris'te bir kliniğe taşıtan ve başucundan ayrılmayan Dolores onun arafta kaldığını söylemeyi tercih ediyordu. "Ülkesi gibi, bu gezegen gibi" diye ekliyordu. "Hepimiz gibi, arafta."